This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

k

Gift of

Dr. Charles D. O'Malley

STANFORD
UNIVERSITY
LIBRARIES

W. G. Cookesley
1822.

E LIBRIS
W. G. COOKESLEY,
ETONÆ, MDCCCXL.

Cicero in ye Ist B. de Div. alledges all yt can be sd. for Divinatn & in ye IId he argues agst it. Whoever will examine his reasons on both sides, may see, I think yt he has not overset all ye proofs which he has offer'd for it. Jort. on E.H. I. 116.

Marcus Tullius Cicero

M. TULLII CICERONIS

LIBRI DE

DIVINATIONE

ET DE

FATO.

Recenſuit, & ſuis ANIMADVERSIONIBUS
ILLUSTRAVIT AC EMENDAVIT

JOANNES DAVISIUS
COLL. REGIN. CANTAB. PRAESES.

ACCEDUNT INTEGRAE NOTAE
PAULLI MANUCII, PETRI VICTORII,
JOACH. CAMERARII, DION. LAMBINI,
ET FULV. URSINI,
Una cum HADRIANI TURNEBI
COMMENTARIO in LIBRUM de

FATO.

EDITIO SECUNDA, melior & emendatior.

CANTABRIGIAE:
TYPIS ACADEMICIS.
Sumptibus CORNELII CROWNFIELD, Celeberrimae Academiae Typographi. Proſtant apud *Jac.* & *Joan. Knapton, Rob. Knaplock, Joan. Crownfield, N. Prevoſt,* & *A. Vanden-Hoeck,* Bibliopolas *Londinenſes.* 1730.

PA 6296
D15
1730

HONORATISSIMO

ILLUSTRISSIMOQUE VIRO

THOMAE PARKERO,

MACCLESFIELDIAE COMITI,

non ut maxima, quibus ornatus eſt, eruditionis & ingenii lumina memoraret; nam ſua luce ſunt fulgentiſſima: nec ut ea, quae multos per annos in toga praeclare geſſit, laudibus celebraret; quippe, cum cunctis innoteſcant, praedicatione non indigent, &, ſumma cum ſint, digne praedicari vix poſſunt: ſed ut animum gratum qualicumque monumento teſtatum

faceret, ſeque declararet ejus obſervantiſſimum,

CURAS HASCE CICERONIANAS L. M. DATAS, DICATAS, CONSECRATAS VOLUIT

JOANNES DAVISIUS

LECTORI
S.

IN *manus tibi, Lector,* CICERONIS *libros* DE DIVINATIONE DE*que* FATO, *non minus aliorum quam meis obſervationibus illuſtratos & emendatos trado. Iis recenſendis, (intellego praeſertim duos* DE DIVINATIONE: *ad iſtum enim mutilum* DE FATO *tot adminiculis uti non potuimus) libris, inquam,* DE DIVINATIONE *recenſendis ſex in primis MSStos adhibuimus,* PARISINUM, MERTONENSEM, BALLIOLENSEM, REGIUM, MEADIANUM *&* CANTABRIGIENSEM.

PARISINI *ſimul ac* MERTONENSIS ἀντιβολὴν *viro doctiſſimo* JOANNI WALKERO *debemus.* BALLIOLENSEM *vero conferendum dedit* JOANNES

NES

nes Baronius, digniſſimus Collegii Balliolensis apud Oxonienses eo tempore Magiſter; eique jam μακαρίτῃ gratias ingentes habeo atque ago. Ut autem ipſe Codices Regium & Meadianum prae oculis haberem, ſingularis eximiorum Virorum Richardi Bentleii & Richardi Meadii fecit benevolentia. Porro Cantabrigiensem ſuppeditavit publica Cantabrigiae noſtrae Bibliotheca.

Mertonensis Codex non ultra cap. XLVIII. primi libri de Divinatione pertinet: Parisinus in medio capite LXVI. libri ſecundi deſinit. Hic ſexcentos circiter annos prae ſe fert, Mertonensis autem quadringentos, ut & Regius. Balliolensis, Meadianus & Cantabrigiensis, ut arbitror, iis ſunt aetate nonnihil inferiores.

MSStis quos memoravimus acceſſit editio Veneta A.D. MCCCCLXXI. Eam ex ditiſſimo ſuo librorum penu comiter, ut ſolet, utendam praebuit Illuſtriſſimus Edvardus Harleius, Comes Oxoniensis; vir ob morum facilitatem, pietatem, & ceteras omne genus virtutes ſumma laude perquam dignus.

Quantum his reliquiſque ſubſidiis inſtructi de Cicerone meruerimus, aliorum ſit judicium. Operam certe non mediocrem dedimus, ut uſibus tuis accommodata prodiret horum Opuſculorum Editio. Cum

PRAEFATIO.

Cum volumen paene totum fuit typis excuſum, CANTABRIGIAM perlatae ſunt THOMAE WOPKENSII TULLIANAE Lectiones; in quibus cum haec, tum alia quaedam CICERONIS opera philoſophica nonnumquam conjecturis emendat, plerumque adverſus Criticos, ut ei videtur, παραδιορθοῦντας receptam propugnat lectionem. Verum licet a me non raro diverſus abeat; ne tamen ejus animadverſiones in hoſce libros excuterem, cauſa jam dicta praepedivit. Interim aliorum diſſenſum, ita me Deus amet, haud moleſte fero; nec indignor, niſi forte ſuperbos & inhumanos mores prodat orationis aſperitas. Sed in hac parte non eſt cur de viro doctiſſimo queramur: nam nimiis fere laudibus eos, quos cenſet refutandos, inſignit atque cohoneſtat. Vale.

Cantabrigiae pridie Kal. Mart.
MDCCXXX.

M. Tullii Ciceronis
De
Divinatione
Liber I.

VETUS opinio eſt, jam uſque ab heroicis ducta temporibus, eaque & populi Romani & omnium gentium firmata conſenſu, verſari quandam inter homines divinationem, quam Graeci μαντικὴν appellant, id eſt, praeſenſionem & ſcientiam rerum futurarum. [1] Magnifica quidem res & ſalutaris, ſi modo eſt ulla: [2] quaque proxime ad Deorum vim natura mortalis poſſit accedere. Itaque ut alia nos melius multa, quam Graeci: ſic [3] huic praeſtantiſſimae rei nomen noſtri 1

1 *Magnifica* quidem *res*] Vulgo *quaedam:* ſed melior videtur ea lectio, quam nos fide MSStorum Pal. pr. & Wower. recepimus. *Davies.*

2 Quaque proxime *ad Deorum vim*] Sic reſtituit hunc locum *Adr. Turnebus* Adverſ. l. v. c. 20. nam vulgo legitur, *quaeque proxima ad Deorum vim natura mortali* &c. Plane mendoſe. *Lambinus.*

Ib. Quaque proxime *ad Deorum vim natura* mortalis *poſſit accedere*] Sic fere MS. Elienſ. nec aliter edidit *Pet. Marſus*, antequam *Turnebus* ſua publico dederat Adverſaria. *Pacuvius* apud *Agellium* N. A. lib. xiv. c. 1.

Si qui, quae eventura ſunt, provideant, aequiparent Jovi.

Ita legendum, ut verſus ſit Trochaicus, qui in editis male diſcerpitur. Vulgo, *quaeque proxima ad Deorum vim natura mortali poſſit accedere*; quod commodum non parit ſenſum. *Dav.*

3 *Huic praeſtantiſſimae rei* &c.] Hunc locum laudat *Servius* in *Virgilii* Aen. III, 443. ubi μαν-

noſtri a divis; Graeci, ut Plato interpretatur, a furore duxerunt. Gentem quidem nullam video neque tam humanam atque doctam, neque tam inmanem [1] atque barbaram, quae non ſignificari futura, & a quibuſdam intellegi praedicique poſſe cenſeat. [2] Principio Aſſyrii, [3] ut ab ultimis auctoritatem repetam, propter planitiem

τεις etiam ἀπὸ μανίας dici teſtatur. *Platonis* vero ῥῆσις, ad quam reſpexit noſter, exſtat in *Phaedro* p. 343. G. Τῶν, inquit ille, παλαιῶν οἱ τὰ ὀνόματα τιθέμενοι, οὐκ αἰσχρὸν ἡγοῦντο οὐδὲ ὄνειδος, MANIAN· οὐ γὰρ ἂν τῇ καλλίστῃ τέχνῃ, ᾗ τὸ μέλλον κρίνεται, αὐτὸ τοῦτο τοὔνομα ἐμπλέκοντες, MANIKHN ἐκάλεσαν· ἀλλ᾽ ὡς καλοῦ ὄντος, ὅταν θείᾳ μοίρᾳ γίγνηται, οὕτω νομίσαντες ἔθεντο· οἱ δὲ νῦν ἀπειροκάλως τὸ T ἐπεμβάλλοντες, MANTIKHN ἐκάλεσαν. Falſus igitur eſt Scholiaſtes in *Euripidis* Hecubam vſ. 676. qui notat, Φησὶ Πλάτων ἐν ΓΟΡΓΙΑι, ὡς ἡ μαντικὴ μανικὴ οὖσα πρῶτον, προστεθέντος τοῦ T, μαντικὴ γέγονεν. Nam, memoriae vitio, *Gorgiam* pro *Phaedro* laudavit. *Caelius Aurelianus* Morb. Chron. lib. I. cap. V. p. 325. *Plato in Phaedro duplicem furorem dixit: unum fieri mentis intentione, ex corporis cauſa vel origine; alterum divinum ſive immiſſum, ejuſque Apollinem inſpiratorem eſſe, atque hunc vocari* divinationem: *ab antiquis vero appellatum* furorem. *Magna Graecorum vetuſtas* μανίαν *appellabat, quae nunc* μαντικὴ *dicta eſt.* Antiquo autem more locutus eſt *Ariſtides* Hymn. in Jovem pag. 5. Δότε μοι MANIKON γενέσθαι τὸν λόγον. Hinc etiam *Tertullianus* de Animâ cap. XXI. *AMENTIAM* vocat *ſpiritalem vim, qua conſtat prophetia.* Videſis & ejuſdem libri cap. XLV. & *Suidam in* μανίαι οὐ πᾶσαι ὅμοιαι. Nimirum τοῦτο μάντεως ἴδιον τὸ ἐξεστηκέναι, ut ait *Joannes Chryſoſtomus* Hom. XXIX. in I. Epiſt. ad Corinth. Tom. III. p. 430. ed. Eton. *Philo* in libro *Quis rerum Divin. heres* pag. 383. D. Ἔκστηθι σαυτῆς, καθάπερ οἱ κορυβαντιῶντες καὶ κατεχόμενοι, βακχευθεῖσα καὶ θεοφορηθεῖσα κατά τινα ΠΡΟΦΟΡΗΤΙΚΟΝ ἐνθουσιασμόν. Lege προφητικὸν ἐνθουσιασμόν. Videſis ejuſdem libri pag. 404. G. Viri tamen Eccleſiaſtici veras ἐκστάσεις a furore diſtinguebant, putabantque θεοπνεύστους prophetas e ſtatu mentis non abripi. Adeas licet *Henr. Valeſium* ad *Euſebii* H. E. V, 16, 17. *Davies.*

1 Atque *barbaram*] Sic Elienſ. & Ven. 1471. Recte; ſiquidem *tam* humanam ATQUE *doctam* ſupra dixerat. Vulgo *tamque.* Idem.

2 *Principio Aſſyrii*] His Prometheus Aſtrologiam indicavit.

Si

tiem magnitudinemque regionum, quas incolebant, cum caelum ex omni parte patens atque apertum intuerentur, trajectiones [4] motuſque ſtellarum obſervitaverunt: quibus notatis, quid cuique ſignificaretur, memoriae prodiderunt. [5] Qua in natione Chaldaei, non ex artis ſed ex gentis vocabulo nominati, diuturna obſervatione

ſi fides *Servio* in *Virgilii* Eclog. VI, 42. Adi ſis & *Aeſchylum* Prom. Vinct. vſſ. 456, 483. At Babylonii (qui ſub Aſſyriorum nomine continentur) hanc artem ἐφεῦρον διὰ Ζωροάστρου, μεθ' ὃν καὶ Ὀστάνης· οἳ ἐπέστησαν τῇ οὐρανίᾳ κινήσει τὰ περὶ τοὺς τικτομένους συμβαίνειν, (Lego, οἳ ΗΠΙΣΤΑΝΤΟ τῇ οὐρανίᾳ κινήσει τὰ περὶ τοὺς τικτομένους συμβαίνειν ΜΕΛΛΟΝΤΑ) ἀφ' ὧν Αἰγύπτιοι καὶ Ἕλληνες ἐδέξαντο, ut ait *Suidas* in Ἀστρονομίᾳ. Vide *Nonnum* in *Gregorii Nazianzeni* Stelit. I. pag. 150. *Tatianum* Orat. ad Graec. cap. I. *Julianum* apud *Cyrillum* lib. V. pag. 178. B. & *Coſmam* Indopleuſten lib. III. pag. 159. *Idem.*

3 *Ut ab ultimis auctoritatem repetam*] Ultimos, *antiquiſſimos* paſſim denotare, vel iis notum, *qui nondum aere lavantur*; adeo ut plus quam pueriliter lapſus ſit *Aldus* nepos, qui *ultimos* interpretatur barbaros, quia *Cicero nationem barbaram ultimo loco recenſuit*. Sed hunc miſſum facere par eſt, ut aliud videamus. Cum *Pithoeanus* Codex haberet, *ut ab ultimis* auctoritate *repetam*, ea lectio *Jano Gulielmio* placebat. At illa loquendi ratio ne Latina quidem eſt; nam qui *repetit*, retrorſum petit, adeoque *caſus Accuſativus* plane flagitatur. *Virgilius* Georg. IV, 286.

— Prima repetens ab origine famam.

Scriptor ad Herennium lib. I. c. 9. Rem *breviter narrare poterimus—ſi non ab ultimo initio repetere volemus*. Vide & *Juſtinum* lib. II. c. 1. *Idem.*

4 *Motuſque ſtellarum* obſervitaverunt] Vulgo *obſervaverunt*, at cum *verbum frequentativum* in noſtris & aliorum MSStis compareret, cur id repudiarem, non erat. Vide ſis infra cap. XLV. & nos ad lib. I. de Legg. cap. 4. *Idem.*

5 *Qua in natione Chaldaei, non ex artis ſed ex gentis vocabulo nominati*] Ita loquitur, quod omnes *Genethliacos*, quaecunque demum iis patria contigerat, *Chaldaeos* nominabant. Adi modo *Agellium* I, 9. XIV, 1. Alioqui proprie *Chaldaei* vocabantur inter Babylonios ii qui ſiderum ſcientiae ſe dabant. Vide noſtrum infra cap. 41. *Strabonem* lib. XVI. pag. 1074. & *Diodorum* Siculum Bibl. lib. II. pagg. 98, 115. *Idem.*

ne ſiderum, ſcientiam putantur effeciſſe, ut praedici poſſet quid cuique eventurum & quo quiſque fato natus eſſet. [1] Eandem artem etiam Aegyptii longinquitate temporum innumerabilibus paene ſaeculis conſecuti putantur. Cilicum autem & Piſidarum gens, & his finitima Pamphylia, quibus nationibus praefuimus ipſi, volatibus avium cantibuſque, certiſſimis ſignis, declarari res futuras putant. Quam vero Graecia coloniam [2] miſit in Aeoliam, Ioniam, Aſiam, Siciliam, Italiam, ſine Pythio, aut Dodonaeo, aut Hammonis oraculo? aut quod bellum ſuſceptum ab ea ſine conſilio deorum eſt?

2 Nec unum genus eſt divinationis publice privatimque celebratum. Nam, ut omittam ceteros populos, noſter quam multa genera complexus

1 *Eandem artem Aegyptii*] *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. I. p. 361. & ex eo *Euſebius* Praep. Evang. lib. x. c. 6. Αἰγύπτιοι γοῦν πρῶτοι Ἀστρολογίαν εἰς ἀνθρώπους ἐξήνεγκαν, ὁμοίως δὲ καὶ Χαλδαῖοι. *Iamblichus* vit. Pythag. §. 158. Τὰ γὰρ οὐράνια θεωρήματα κατὰ κοινόν τινες Αἰγυπτίοις καὶ Χαλδαίοις ἀναφέρουσιν. Ut eos vero praeteream, qui Magos fraudis hujuſce faciunt Architectos; inter ſe diſcrepant Auctores, Aegyptiine, an Chaldaei, primi τέχνην γενεθλιακὴν invenerint. *Theodoretus* Therap. I. p. 6. Ἀστρολογία δὲ, καὶ γενεθλιολογία, Χαλδαίων εὕρημα λέγεται. Auctor de rerum repertoribus apud *Cotelerium* PP. Apoſt. Tom. I. pag. 545. Χαλδαῖοι (ἐφεῦρον) Ἀστρολογίαν καὶ Γενεθλιολογίαν. Pro Chaldaeis etiam teſtimonium dicunt *Joſephus* Ant. Jud. lib. I. cap. VIII, 2. *Agellius* XIV, 1. & *Proclus* in *Platonis* Timaeum lib. IV. p. 277. At ſuppoſiticius iſte *Clemens* Hom. x. c. 16. & Recogn. lib. v. c. 20. haec Aegyptiis attribuit. Vide ſis & *Lactantium* Div. Inſt. lib. II. cap. XIII, 10. ac *Diodorum* Siculum Bibl. lib. I. pagg. 46, 63, 73. *Arnobius* lib. II. p. 116. Ed. Herald. *Quando ſiderum motus aut ratio coepta eſt Genethliaca ſciri? Non poſt Theutatem Aegyptium, aut poſt Atlantem?* qui Libycus erat. Adeatur & *Euſebius* P. E. lib. IX. c. 17. Sane ſecundum *Plinium* H. N. lib. VII. §. LVII. p. 416. *Aſtrologiam* (invenit) *Atlas, Libyae filius.*

plexus eſt? Principio, hujus urbis parens Romulus, non ſolum auſpicato urbem condidiſſe, ſed ipſe etiam optimus augur fuiſſe traditur. Deinde auguribus & reliqui Reges uſi: &, exactis Regibus, [3] nihil publice ſine auſpiciis nec domi nec militiae gerebatur. Cumque magna vis videretur eſſe [4] & in inpetrandis conſulendiſque rebus, & in monſtris interpretandis ac procurandis, in haruſpicum diſciplina; omnem hanc ex Etruria ſcientiam adhibebant, ne genus eſſet ullum divinationis, quod neglectum ab iis videretur. Et cum duobus modis animi, ſine ratione & ſcientia, motu ipſi ſuo ſoluto & libero incitarentur; uno furente, altero ſomniante: [5] furoris divinationem Sibyllinis maxime verſibus contineri arbitrati, eorum decem inter-

ſilius; ut alii, Aegyptii; ut alii, Aſſyrii. At pro *Luciani* mente Tom. I. p. 848, ſeqq. Aethiopes primi, dein Aegyptii, tum vero Babylonii hanc artem calluerunt. *Davies.*

2 *Miſit in* Aeoliam] Sic emendavit *Adr. Turnebus* & hunc locum lib. v. Adverſ. cap. 20. nam vulgo legitur *in Aetoliam.* Lambinus.

3 *Nihil publice ſine auſpiciis*] Poſtquam Attius Navius cotem novacula diſcidiſſet, *auguriis ſacerdotioque augurum tantus honos acceſſit, ut nihil belli domive poſtea, niſi auſpicato, gereretur,* ut ait *Livius* I, 36. Idem lib. vi. c. 41. *Auſpiciis bello ac pace, domi militiaeque omnia geri, quis eſt qui ignoret?* Vide *Valerium Maximum* lib. II. c. I, 1. & *Servium* ad *Virgilii* Aen. I, 350. *Davies.*

4 *Et* in *inpetrandis* —— *& in monſtris interpretandis*] Pal. ſec. ac Elienſ. habent, *& in patrandis.* Primus vero & Cantab. dant, *& impetrandis.* Totum igitur locum ſic refinge: *cumque magna vis videretur eſſe & inpetrandis conſulendiſque rebus, & monſtris interpretandis ac procurandis in haruſpicum diſciplina.* Vix opus eſt, ut moneam in omnibus noſtris eſſe, *ſine haruſpicum diſciplina;* quippe ea lectio menti *Ciceronis* adverſatur. At, niſi fallor, negari non poteſt, quin *praepoſitiones* illae, quas delendas cenſeo, Latinitatis elegantiam turbent ac deſtruant. *Idem.*

5 *Furoris divinationem*] Poſtquam locum protulerat *Servius* in

interpretes delectos e civitate eſſe voluerunt. Ex quo genere ſaepe hariolorum etiam & vatum furibundas praedictiones, ut [1] Octaviano bello Cornelî Culleoli, audiendas putaverunt. Nec vero ſomnia graviora, [2] ſi qua ad rempublicam pertinere viſa ſunt, a ſummo conſilio neglecta ſunt. Quinetiam memoria noſtra templum Junonis Soſpitae L. Julius, qui cum P. Rutilio conſul fuit, de ſenatus ſententia refecit
3 [3] ex Caeciliae Balearici filiae ſomnio. Atque haec, ut ego arbitror, veteres rerum magis eventis moniti, quam ratione docti, probaverunt. Philoſophorum vero exquiſita quaedam argumenta,

in Aen. III, 443. cujus ſupra meminimus ad cap. 1. ita pergit: *prorſus furoris divinationem Sibyllinis maxime verſibus contineri arbitrati.* Legendum *rurſus:* furoris divinationem *&c.* primaque vox Grammatici illius, non *Ciceronis* eſt habenda. *Dav.*

1 *Octaviano bello*] Vide *Florum* lib. III. cap. XXI, 9, ſeqq. *Idem.*

2 *Si* qua *ad Remp. pertinere viſa ſunt*] Vulgo *ſi quae*; ſed Balliolenſis optime dat *ſi qua*, nimirum ratione; nec aliter *Lambinus* olim repraeſentavit. *Idem.*

3 *Ex Caeciliae Balearici filiae ſomnio*] Hanc hiſtoriam tangit iterum noſter hujuſce libri cap. XLIV. ſed eam fuſe narrat *Julius Obſequens* de Prod. cap. 115. Graviter vero lapſus eſt Metaphraſtes Gallicus, cum locum ſic reddat: *ſur le rapport d'un ſonge, qu'avoit fait une certaine Cecilie fille d'un homme des Iſles Baleares:* nam Caecilia Metella, filia fuit Metelii, qui, devictis inſulis Balearibus, Balearicus vocabatur. Vide *Florum* & ejus interpretes lib. III. cap. 8. Sed ex pede Herculem. *Idem.*

4 *Colophonius Xenophanes—— divinationem funditus ſuſtulit. Reliqui vero omnes praeter Epicurum* &c.] Vide infra cap. 39. Similiter *Plutarchus* de Placit. Phil. l. v. cap. 1. Ξενοφάνης καὶ Ἐπίκουρος ἀναιροῦσι τὴν μαντικήν. *Laertius* de Epicuro lib. x. §. 135. Μαντικὴν δὴ ἅπασαν ἐν ἄλλοις ἀναιρεῖ, ὡς καὶ ἐν τῇ μικρᾷ ἐπιτομῇ· καί φησι, μαντικὴ ὡς ἀνύπαρκτος. Nec hoc ulla ratione mirum poteſt videri; cum, ſi Deos non ſuſtulerit, ut multi ſtatuunt; certe, quod omnes concedunt, Providentiam negarit. *Idem.*

5 *Vetere Academia & Peripateticis*

menta, cur eſſet vera divinatio, conlectâ ſunt: e quibus, ut de antiquiſſimis loquar, [4] Colophonius Xenophanes, unus, qui deos eſſe diceret, divinationem funditus ſuſtulit. Reliqui vero omnes, praeter Epicurum balbutientem de natura Deorum, divinationem probaverunt; ſed non uno modo. Nam cum Socrates, omneſque Socratici, Zenoque, & hi, qui ab eo eſſent profecti, manerent in antiquorum philoſophorum ſententia, [5] vetere Academia & Peripateticis conſentientibus; cumque [6] huic rei magnam auctoritatem Pythagoras jam ante tribuiſſet, [7] qui etiam ipſe augur vellet eſſe; plurimiſque locis

teticis conſentientibus] Sic omnes quidem noſtri & aliorum MSSti; nullus tamen dubito, quin locus ſit mendoſus: nam *vetus Academia* nihil aliud eſt quam *Socratici*, quorum ſupra meminit *Tullius*; & infra cap. 39. *veterem Academiam*, *Peripateticos*, *Stoicos* memorare ſatis habuit. Vide & lib. I. de Legg. c. 13. ac Tuſc. V, 26. Repono *veteri Academiae Peripateticis conſentientibus*; quae ſane minima eſt mutatio, ſenſumque dat rei congruum. Ceterum Ariſtotelici cunctique Cynici divinationem quodammodo labefactarunt, ſiquidem τῶν μαντειῶν κατηγοροῦσιν, uti quidem teſtantur *Origenes* in Celſum lib. VII. p. 333. & *Euſebius* P. E. lib. IV. capp. 2, 3. Huc adprime facit egregia Diogenis ſententia, qui dixit, ὡς ὅταν μὲν ἴδῃ κυβερνήτας ἐν τῷ βίῳ καὶ ἰατροὺς καὶ φιλοσόφους, συνετώτατον τῶν ζώων εἶναι τὸν ἄνθρωπον· ὅταν δὲ πάλιν ὀνειροκρίτας καὶ μάντεις καὶ τοὺς προσέχοντας τούτοις, οὐδὲν ματαιότερον νομίζειν ἀνθρώπου. Exſtat apud *Laertium* l. VI. §. 24. *Idem.*

6 *Huic rei magnam auctoritatem Pythagoras jam ante tribuiſſet*] Praecipiebat ille μαντικὴν πᾶσαν τιμᾶν, ut tradit *Diogenes Laertius* VIII, 24. & ex eo *Suidas* Tom. III. p. 234. Excipienda tamen eſt, ut pleriſque videtur, ἡ θυτικὴ ſeu haruſpicina, cum animalia non eſſe trucidanda cenſuerit. Vide *Plutarchum* Plac. Phil. lib. V. cap. 1. & *Iamblichum* vit. Pythag. §. 147. *Idem.*

7 Qui etiam *ipſe augur vellet eſſe*] MSS. Pall. ſec. tert. Wower. Balliol. & Ven. 1471. habent *quinetiam*; ſed, ut videtur, perperam. *Pythagoras* autem μαντικῇ ἐχρῆτο τῇ διὰ τῶν — οἰωνῶν, uti docent *Laertius* & *Suidas*: *Iamblichus* vit. Pythag. §. 62.

locis gravis auctor [1] Democritus praeſenſionem rerum futurarum comprobaret: Dicaearchus Peripateticus cetera divinationis genera ſuſtulit, ſomniorum & furoris reliquit. [2] Cratippus quoque familiaris noſter, quem ego parem ſummis Peripateticis judico, iſdem rebus fidem tribuit, reliqua divinationis genera rejecit. Sed cum Stoici omnia fere illa defenderent, quod & Zeno in ſuis commentariis quaſi ſemina quaedam ſparſiſſet, & ea Cleanthes paulo uberiora feciſſet; acceſſit acerrimo vir ingenio Chryſippus, qui totam de divinatione duobus libris explicavit ſententiam, uno praeterea de oraculis, uno de ſomniis: quem ſubſequens, unum librum Babylonius Diogenes edidit, ejus auditor; duo Antipater; quinque noſter Poſidonius. Sed [3] a Stoicis, vel princeps ejus diſciplinae, Poſidonii doctor, diſcipulus Antipatri, dege-

Ἀετόν τε ὑπερπετάμενον Ὀλυμπιάσι, προσομιλοῦντος αὐτοῦ τοῖς γνωρίμοις ἀπὸ τύχης περί τε οἰωνῶν καὶ συμβόλων καὶ διοσημειῶν, ὅτι παρὰ θεῶν εἰσιν ἀγγελίαι τινὲς καὶ ΑΥΤΟΙ τοῖς ὡς ἀληθῶς θεοφιλέσι τῶν ἀνθρώπων, μεταγαγεῖν λέγεται καὶ καταψήσαντα πάλιν ἀφεῖναι. Haec deſumta ſunt ex *Porphyrio* vit. Pyth. §. 25. apud quem leguntur ἀγγελίαι τινὲς καὶ ΑΥΤΑΙ. Utrobique reſcribendum videtur ΑΥΔΑΙ. Eandem vero fabulam referunt alii, eumque *cum aquila ſubinde colloquentem viſum fuiſſe* tradit *Ammianus Marcellinus* lib. XXII. c. 16. *Davies.*

1 *Democritus praeſenſionem rerum futurarum comprobaret*] Nec mirum, cum ipſe multa feratur praedixiſſe. Vide *Menagium* in *Laertii* IX, 39. *Idem.*

2 *Cratippus* quoque] Vulgo *Cratippuſque*. Nos autem, ſenſu poſtulante, MSStos Elienſ. Reg. & Cantab. ſequuti ſumus. Quod autem de Dicaearcho Cratippoque refert noſter, id iterum repetit lib. II. c. 48. *Plutarchus* Plac. Phil. lib. V. c. 1. Ἀριστοτέλης καὶ Δικαίαρχος τὸ κατ' ἐνθουσιασμὸν μόνον παρεισάγουσι καὶ τοὺς ὀνείρους. Adeo ut hi Peripatetici non abierint a Magiſtro ſuo diverſi. *Idem.*

3 *A Stoicis vel* princeps *ejus diſci-*

degeneravit Panaetius: nec tamen auſus eſt ne-
gare vim eſſe divinandi, ſed dubitare ſe dixit.
Quod illi in aliqua re, invitiſſimis Stoicis, Stoi-
co facere licuit, [4] id nos ut in reliquis rebus
faciamus, a Stoicis non concedetur? praeſertim
cum id, de quo Panaetio non liquet, reliquis
ejuſdem diſciplinae ſolis luce videatur clarius.
Sed haec quidem laus Academiae, praeſtantiſſi-
mi philoſophi judicio & teſtimonio conprobata
eſt. Et enim nobiſmet ipſis quaerentibus quid 4
ſit de divinatione judicandum, quod a Carneade
multa acute & copioſe contra Stoïcos diſputata
ſint; verentibuſque, ne temere vel falſae rei
vel non ſatis cognitae adſentiamur, faciendum
videtur, ut diligenter etiam atque etiam argu-
menta cum argumentis comparemus, [5] ut faci-
mus in his tribus libris, [6] quos de natura deo-
rum

diſciplinae—degeneravit Panaetius] Vulgo *principibus ejus diſciplinae*. Nos vero Pal. ſecundi lectionem ſumus amplexi, quam *clariorem verioremque* merito judicavit *Gruterus*; ego ſane eam certiſſime veram pronuncio. Noſter infra lib. II. c. 47. *Quae* PRINCEPS *Stoicorum Panaetius dixerit*. Idem Acad. lib. II. c. 33. *Cum Panaetius* PRINCEPS *prope, meo quidem judicio, Stoicorum, ea de re dubitare ſe dicat, quam omnes praeter eum Stoici certiſſimam putant, vera eſſe* haruſpicum *auſpicia* (Leg. *haruſpicium, auſpicia,*) *oracula, ſomnia, vaticinationes, ſeque ab aſſenſu ſuſtineat*. Hanc autem Panaetii fuiſſe mentem confirmant etiam *Diogenes Laertius* lib. VII. §. 149. & *Epiphanius* Tom. I. p. 1090. *Idem*.

4 *Id nos ut in reliquis rebus*] Balliol. *id nobis, in reliquis rebus faciamus, a Stoicis non concedetur?* quod mihi placet: & ita *Lambinus*, ſola conjectura ductus, reſcribi voluit. *Idem*.

5 *Ut* facimus] Sic Pariſ. & Med. Vulgo *fecimus*. Idem.

6 *Quos de natura Deorum* ſcripſimus] S. Victoris Codex *praeſcripſimus*, unde *Gulielmius* malebat *perſcripſimus*; ſed ex unico exemplari, eoque non optimae

rum ſcripſimus. [1] Nam cum omnibus in rebus temeritas in adſentiendo errorque turpis eſt, tum in eo loco maxime, in quo judicandum eſt, quantum auſpiciis rebuſque divinis religionique tribuamus: eſt enim periculum, ne aut, neglectis his, inpia fraude; aut, ſuſceptis, anili ſuperſtitione obligemur. Quibus de rebus & alias ſaepe, & paulo accuratius nuper, cum eſſem cum Q. fratre in Tuſculano, diſputatum eſt. Nam cum ambulandi cauſa in Lyceum veniſſemus: (id enim ſuperiori Gymnaſio nomen eſt) Perlegi, inquit ille, tuum paulo ante tertium de natura Deorum: in quo diſputatio Cottae, quamquam labefactavit ſententiam meam, non funditus tamen ſuſtulit. Optime vero, inquam: & enim ipſe Cotta ſic diſputat, ut Stoicorum magis argumenta confutet, quam hominum deleat religionem. Tum Quintus,

Dicitur

timae monetae, reliquos omnes libros emendare, temerarium videtur; niſi id vel res ipſa, vel ſermonis elegantia flagitet: quarum rationum neutra locum hic habet. *Davies.*

1 *Nam cum omnibus in rebus temeritas in aſſentiendo, errorque turpis eſt* &c.] Hic locus confirmat emendationem illam meam in principio libri I. de natura Deorum *Quid eſt enim temeritate turpius?* ubi vulgo legitur *fortius.* Lambinus.

2 *Ne communia jura migrare videatur*] Sic habet Codex MStus & ita legendum. Sic loquitur Offic. lib. I. c. 10. *Quae pertinent ad veritatem & fidem, ea* migrare *interdum, & non ſervare ſit juſtum.* Et III. de Fin. c. 20. *Quoniamque ea natura eſſet hominis, ut cum genere humano quaſi civile jus intercederet; qui id conſervaret, eum juſtum: qui* migraret, *injuſtum fore.* Idem.

Ibid. *Ne* communia jura *migrare videatur*] Sic primus emendavit *Hadr. Turnebus* Adverſ. lib. v. c. 20. ejuſque conjecturam firmant Pall. tres, S. Victoris liber, noſtri ſeptem & Ven. 1471. Paſſim ferebatur *communi jure*, ipſumque Victorium traxit ea contagio. De phraſi videas

Dicitur quidem iſtuc, inquit, a Cotta, & vero ſaepius: credo, [2] ne communia jura migrare videatur: ſed ſtudio contra Stoicos diſſerendi, Deos mihi videtur funditus tollere. Ejus orationi non ſane deſidero, quid reſpondeam: ſatis enim defenſa religio eſt in ſecundo libro a Lucilio; cujus diſputatio tibi ipſi, ut in extremo tertio ſcribis, ad veritatem eſt viſa propenſior. Sed quod praetermiſſum eſt in illis libris, credo quia commodius arbitratus es ſeparatim id quaeri deque eo diſſeri, id eſt, de divinatione, quae eſt earum rerum quae fortuitae putantur praedictio atque praeſenſio; id, ſi placet, videamus quam habeat vim, & quale ſit. [3] Ego enim ſic exiſtimo: ſi ſint ea genera divinandi vera, de quibus accepimus quaeque colimus, eſſe Deos: viciſſimque, ſi Dî ſint, eſſe qui divinent. [4] Arcem tu quidem Stoicorum, inquam, 6
Quinte,

deas oportet *Paullum Mannucium* ad *Ciceronis* de Fin. III, 20. de Legg. III, 4. & *Caſp. Scioppium* Suſp. Lect. II, 1. *Davies.*

3 *Ego enim ſic exiſtimo*] Singularis eſt Elienſis MSti lectio, qui dat, *eſt enim ſic exiſtimandum.* Sed vulgata nullam poſcit mutationem. *Idem.*

4 Arcem *tu quidem Stoicorum —defendis*] Argumentum profers, quo praecipue nituntur Stoici. Eadem Metaphora uſus eſt *Auguſtinus* contra Acad. lib. I. c. IX, 24. *Ubi enim arcem locaverunt Academici, quorum tueris ſententiam, niſi in erroris definitione?* Idem de vita Beata n. 10. *Ipſam prorſus, mater, arcem philoſophiae tenuiſti.* Hanc vero rationem ex Stoicis ita tradit *Sextus Empiricus* adv. Mathem. lib. IX. §. 132. Εἰ μὴ εἰσὶ θεοί, οὐδὲ μαντικὴ ὑπάρχει, ἐπιστήμη οὖσα θεωρητικὴ καὶ ἐξηγητικὴ τῶν ὑπὸ θεῶν ἀνθρώποις διδομένων σημείων, οὐδὲ μὴν θεοληπτικὴ καὶ ἀστρομαντική, οὐ λογική, (forſan οὐ θυτική, ut etiam Cl. *Fabricius* legendum conjecit) οὐχ ἡ δι' ὀνείρων πρόρρησις· ἄτοπον δέ γε τοσοῦτο πλῆθος πραγμάτων ἀναιρεῖν πεπιστευμένων ἤδη παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις· εἰσὶν ἄρα θεοί. Cum Stoicis facit *Iamblichus* vit. Pythag. §. 138. Αὕτη ἡ πραγματεία (τὸ περὶ μαντικὴν σπουδὴ

Quinte, defendis, ſi quidem iſta ſic reciprocantur; ut &, ſi divinatio ſit, Dî ſint, &, ſi Dî ſint, ſit divinatio: quorum neutrum tam facile, quam tu arbitraris, conceditur. Nam & natura ſignificari futura ſine Deo poſſunt: [1] &, ut ſint Dî, poteſt fieri, ut nulla ab his divinatio generi humano tributa ſit. Atque ille, Mihi vero, inquit, ſatis eſt argumenti, & eſſe deos, & eos conſulere rebus humanis, quod eſſe clara & perſpicua divinationis genera judico. De quibus quid ipſe ſentiam, ſi placet, exponam; ita tamen, ſi vacas animo, neque habes aliquid, quod huic ſermoni praevertendum putes. Ego vero, inquam, philoſophiae, Quinte, ſemper vaco: hoc autem tempore, cum ſit nihil aliud quod libenter agere poſſim, multo magis aveo audire, de divinatione quid ſentias. Nihil, inquit, equidem novi, nec quod praeter ceteros ipſe ſentiam: nam cum antiquiſſimam ſententiam, tum omnium populorum & gentium conſenſu conprobatam ſequor.

σπυδάζειν) ἀξία τῷ δόξειν εἶναι τοῖς οἰομένοις θεὺς εἶναι· οἷς δ' εὐήθεια θατέρου τύτων, καὶ ἀμφοτέρων. Sic enim corruptiſſimum hunc locum ſanandum putamus, partim noſtra, partim *Lud. Kuſteri* conjectura freti. Vide porro noſtrum infra cap. 38. & lib. II. de Legg. cap. 13. *Davies.*

1 *Et, ut ſint Dii, poteſt fieri*] Locus quidem, uti nunc legitur, ſatis eſt apertus; at Med. *&* ita *ut ſint Di.* Pariſ. Elienſ. Balliol. Reg. Cantab. & Ven. dant, *& ut* ita *ſint Dî, poteſt fieri.* Nihil equidem melius poſſum comminiſci, quam ſi reponatur, *&, ut* tamen *ſint Dî, poteſt fieri.* Infra II, 17. *Ut* nihilominus *mundum regat* &c. *Idem.*

2 *Duo ſunt divinandi genera*] Vulgo *duo ſunt enim* &c. Sed illam vocem neſcit Pariſ. *Idem.*

3 *Quae non aut* extis pecudum, *aut monſtra aut fulgura interpretantium*] Vir Cl. *Joſ. Mercerus* ad *Nonium* in *Extiſpices* acutiſſime legendum conjecit *extiſpicum.* Ejus conjecturam firmare videatur noſter lib. II. cap.

ſequor. [2] Duo ſunt divinandi genera; quorum
alterum artis eſt, alterum naturae. Quae eſt
autem gens, aut quae civitas, [3] quae non aut
extis pecudum, aut monſtra, aut fulgura inter-
pretantium, aut augurum, aut aſtrologorum, aut
ſortium, (ea enim fere artis ſunt) aut ſomnio-
rum, aut vaticinationum (haec enim duo natu-
ralia putantur) praedictione moveatur? Qua-
rum quidem rerum eventa magis arbitror, quam
cauſas quaeri oportere: eſt enim vis & natura
quaedam, quae cum obſervatis longo tempore
ſignificationibus, tum aliquo inſtinctu inflatu-
que divino futura praenuntiat. Quare omittat 7
urgere Carneades, quod faciebat etiam Panae-
tius, requirens, Juppiterne [4] cornicem a laeva,
corvum a dextra canere juſſiſſet. Obſervata
ſunt haec tempore inmenſo: [5] & in ſignificati-
one eventus animadverſa & notata. Nihil eſt
autem, quod non longinquitas temporum, exci-
piente memoria, [6] prodendiſque monumentis,
efficere

cap. XI. *Artificioſae*, inquit, *divinationis illa fere genera ponébas*, EXTISPICUM, *eorumque, qui ex fulguribus oſtentiſque praedicerent*. Malim tamen *quae non aut* exta *pecudum, aut monſtra, aut* &c. Similiter *exta interpretari* dixit noſter infra II, 12. *Idem.*

4 *Cornicem a laeva, corvum a dextera canere juſſiſſet*] Hoc modo rata fiebant auguria. *Plautus* Aſin. Act. II. Sc. I, 11,

Impetritum, inauguratum eſt; quovis admittunt aves.
Picus & cornix eſt ab laeva; corvus *porro* ab dextera.

Noſter infra cap. 39. *Quid* (habet) *augur, cur* a dextra corvus, a ſiniſtra cornix *faciat ratum.* Plura ſuppeditabit *J. C. Bulengerus* de Augur. & Auſp. lib. III, cap. 2. *Idem.*

5 *Et in ſignificatione eventus animadverſa & notata*] Legendum videtur, *Exin ſignificationes eventis animadverſae & notatae*; quod Amico partim deberi lubens equidem fateor. *Idem.*

6 Prodendiſque *monumentis*] Forſan *prodentibuſque monumentis.* Idem.

1 Ad-

efficere atque adſequi poſſit. Mirari licet, quae ſint animadverſa a Medicis herbarum genera, quae radicum ad morſus beſtiarum, ad oculorum morbos, ad volnera: quorum vim atque naturam ratio numquam explicavit; utilitate & ars eſt, & inventor probatus. Age, ea, quae, quamquam ex alio genere ſunt, tamen divinationi ſunt ſimiliora, videamus.

Atque etiam ventos praemonſtrat ſaepe futuros
Inflatum mare, cum ſubito penituſque tumeſcit,
Saxaque cana, ſalis niveo ſpumata liquore,
Triſtificas certant Neptuno reddere voces:
Aut denſus ſtridor cum celſo e vertice montis

Ortus

1 *Adaugeſcit ſcopulorum ſaepe repulſu*] Vulgo *repulſus*, quomodo *Victorius* ac *Gruterus* in ſuis, & nos in noſtris reperimus MSStis. Sed, praeterquam quod oratio parum ſit Latina, ſenſui cedant oportet Codices; quapropter veterum editt. lectionem revocavimus. Noſter autem hos *Arati* verſus in linguam Latinam tranſtulit:

Σῆμα δέ τοι ἀνέμοιο καὶ οἰδαίνουσα θάλασσα
Γιγνέσθω· καὶ μακρὸν ἐπ' αἰγιαλοὶ βοόωντες,
Ἀκταί τ' εἰνάλιοι ὁπότ' εὔδιοι ἠχήεσσαι
Γίγνονται, κορυφαί τε βοώμεναι οὔρεος ἄκραι.

Exſtant Διοσημείων vſ. 177. Pariter *Virgilius* Georg. I, 356.

Continuo ventis ſurgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitata tumeſcere, & aridus altis
Montibus audiri fragor, aut reſonantia longe
Littora miſceri, & nemorum increbeſcere murmur.

Theophraſtus de ſignis ventorum p. 420. Θάλασσα οἰδοῦσα, καὶ ἀκταὶ βοῶσαι, καὶ αἰγιαλὸς ἠχῶν, ἀνεμώδης. Vide *Plinium* H. N. lib. XVIII. §. 85, 86. *Archilochum* apud *Heraclidem* Ponticum Alleg. Hom. p. 412. *Senecam* Agam. vſ. 466, ſeqq. & *Caſſiani Baſſi* Geop. lib. I. cap. XI. *Davies.*

2 RANA *fluxit idem*] Cum non dubium eſſet, quin falſo hoc legeretur, nos conjectura aliquando emendavimus, *Rava fulix itidem.* Sed in Venetis *cana* ſcribitur. *Virgilius* autem *fulicas* fecit a recto *fulica*, Georg. I, 362.

——Marinae
In ſicco ludunt fulicae —

Camerarius.

Ibid. *Rava fulix* &c.] Sic nunc edidimus, Codices MSStos ſecuti.

Ortus, [1] *adaugeſcit ſcopulorum ſaepe repulſu.*

Atque his rerum praeſenſionibus prognoſtica 8
tua referta ſunt. Quis igitur elicere cauſas praeſenſionum poteſt? etſi video Boethum Stoicum eſſe conatum; qui hactenus aliquid egit, ut earum rationem rerum explicaret, quae in mari caelove fierent. Illa vero cur eveniant, quis probabiliter dixerit?

[2] *Rava fulix itidem fugiens e gurgite ponti,*
[3] *Clamans nuntiat horribilis inſtare procellas,*
Haud modicos tremulo fundens e gutture cantus.
Saepe etiam pertriſte canit de pectore carmen,
[4] *Et matutinis acredula vocibus inſtat,*

Vocibus

ſecuti. Quid ſit *ravum* docuimus in Commentariis *Horatianis* ad lib. III. Od. 27. Et ſupra in Academicis *Cicero* dixit *ravum mare*. Lambinus.

Ibid. Rava *fulix*] Vulgo *cana*; ſed hariolationem *Camerarianam* ſequor a *Lambinianis* MSStis noſtroque Elienſi firmatam. *Aratus* Διοσημ. vſ. 181.

Καὶ δ' ἂν ἐπὶ ξηρὴν ὅτ' ἐρωδιὸς οὐ κατὰ κόσμον
Ἐξ ἁλὸς ἔρχηται, φωνῇ περὶ πολλὰ λεληκὼς,
Κινυμένου κε θάλασσαν ὑπερφορέοιτ' ἀνέμοιο.

Theophraſtus de ſign. Vent. p. 420. Ἐρωδιὸς ἀπὸ θαλάσσης πετόμενος καὶ βοῶν, πνεύματος σημεῖόν ἐστι· καὶ ὅλως βοῶν μέγα, ἀνεμώδης. Vide & pag. 418. At ſecundum *Aelianum* πετόμενος ἐρωδιὸς τῆς θαλάσσης εὐθὺ, ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ ῥαγήσεσθαι αἰνίττεται). Hiſt. An. lib. VII. cap. 7. *Davies.*

3 *Clamans nuntiat horribilis*] Vulgo *nuntiat horribiles clamans*; qui quidem ordo verſum reddit ſuaviorem, ſed ſenſui non bene convenit, nec MSStorum fide nititur. Omnes certe noſtri, cum Ven. 1471. quam recepimus, verborum ſtructuram ſervant. *Idem.*

4 *Et matutinis acredula vocibus inſtat*] *Iſidorus* Orig. lib. XII. c. 7. *acredulam* cum luſcinia confundit, & hunc verſum ita laudat:

Et matutinos exercet *acredula* cantus.

Mihi quidem utrobique lapſus videtur, & *Iſidorianae* lectioni *G. J. Voſſium* faviſſe miror; a ſcriptis enim *Tullii* Codicibus tantum recedit, ut ſoli memoriae vitio, non diſcrepantibus exemplaribus, tribui poſſit. Adi ſis ejus Etymologicon in *acredula*. *Aratus* Διοσημ. vſ. 416.

Vocibus inſtat, & aſſiduas jacit ore querelas,
Cum primum gelidos rores aurora remittit.
Fuſcaque nonnunquam curſans per littora cornix
[1] *Demerſit caput, & fluctum cervice recepit.*

Videmus haec ſigna[2] numquam fere ementientia; nec tamen, cur ita fiat, videmus.

Vos

Ἢ τρύζει ὀρθρινὸν ἐρημαίη ὀλολυγών.

Theophraſtus p. 438. Ὀλολυγὼν ᾄδουσα μόνη ἐπ' ἀκρωρείας, χειμέριον. *Caſſianus Baſſus* Geop. lib. I. cap. 3. Ὀλολυγὼν τρύζουσα ἑωθινὸν, χειμῶνα δηλοῖ. Ὀλολυγὼν *Avieno* eſt *ulula*, quam ſententiam probat *Cl. Salmaſius* Exerc. Plin. pag. 1318. Ed. Pariſ. Vide ſis *Theocriti* Scholiaſten ad Eidyll. VII, 139. *Davies.*

1 Demerſit *caput & fluctum cervice* recepit] Sic MSSti: *Janus* tamen *Gulielmius* malebat, demerſat *caput, & fluctum cervice* receptat. Cauſa fuit, ut opinor, quod noſter *verba praeſentis temporis* ſuperius adhibuerit. Sed *Aratum* ſuum Διοσημ. vſ. 217. imitatus eſt *Cicero:*

Ἤπου καὶ λακέρυζα παρ' ἠιόνι προὐχούσῃ
Χείματος ἈΡΧΟΜΕΝΟΥ χέρσῳ ὙΠΕΚΥΨΕ κορώνη·
Ἤπου καὶ ποταμοῖο ἘΒΑΨΑΤΟ μέχρι παρ' ἄκρους
Ὤμους ἐκ κεφαλῆς———

In ſecundo verſu forſan legendum χείματος ἘΡΧΟΜΕΝΟΥ, haec enim ſunt prognoſtica. *Aelianus* H. A. lib. VII. cap. 7. Ἀπειλοῦσι δὲ καὶ πνεῦμα λυόμεναί τε ὄρνιθες, καὶ ἀνέμων τινὰς ἐμβολὰς ἀποτρέπουσι. Vide ſis & Geop. lib. I. c. 3. ac *Claudianum* Bell. Gildon. vſ. 493. *Idem.*

2 Numquam *fere ementientia*] Balliol. Vict. & Ven. habent *nonnunquam*. Debuerunt *non unquam*, quod eodem redit ac vulgata lectio, quam ſervant Reg. Cantab. aliique MSSti. *Idem.*

3 *Aquaï dulcis alumnae*] Ranas intelligit. *Aratus* Διοσημ. vſ. 215.

Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων.

Inter tempeſtatis ſigna *ranae ultra ſolitum vocales* ponuntur a *Plinio* H. N. lib. XVIII. §. 87. Praeivit *Theophraſtus* pag. 418. Βάτραχοι μᾶλλον ᾄδοντες σημαίνουσιν ὕδωρ. Vide *Virgilium* Georg. I, 378. *Idem.*

4 *Quis eſt qui ranunculos hoc videre ſuſpicari poſſit? ſed ineſt mire & ranunculis natura quaedam* &c.] Antiquiora exemplaria diſcrepant ab hac lectione; ſunt tamen & ipſa non parum inquinata. Nam in pervulgatis quoque vereor, ne ſit mendum; praeter enim quam quod valde diverſam habent lectionem ab antiqua, quod ſemper mihi ſuſpectum eſt, quia ſine cauſa hoc accidere non arbitror; eam etiam quam habent per ſe parum ſinceram judico. Quid enim *mire* ibi faciat, & quam vim habeat hoc lo-

co

Vos quoque ſigna videtis, [3] *aquaï dulcis alumnae,*
Cum clamore paratis inanis fundere voces,
Abſurdoque ſono fontis & ſtagna cietis.

[4] Quis eſt, qui ranunculos hoc videre ſuſpicari poſſit? [5] Sed ineſt in rivis & ranunculis natura quaedam ſignificans aliquid, per ſe ipſa ſatis

co id adverbium, non video: omnino neque plana, neque elegans mihi ſtructura videtur. Cum quid dubitem potius, quam quid ſentiam expoſuerim, volo nunc veterem ſcripturam notam facere; quae eſt haec, *ſed ineſt in rivis & ranunculis*; ut poſſint eruditiores, an merito ſuſpectum hunc locum habeam, videre, &, unde tanta orta ſit de hoc loco inter antiquos & novos Codices diſſenſio, cogitare. Diligentius igitur conſiderandum, an & ex antiquis veſtigiis, & ex Graeco verſu *Arati* recte poſſit *in gyrinis* emendari; nam *gyrinos* & Graeci & Latini appellant ranarum partus. *Plinius* H. N. lib. IX. c. LI. *Pariunt minimas carnes nigras, quas* gyrinos *vocant, oculis tantum & cauda inſignes: mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores.* Et *Aratus* in Phaenomenis: [immo in Dioſemeiis vſ. 214, ſeq.]

Ἢ μᾶλλον δειλαὶ γενεαί, ὕδροισιν ὄνειαρ,
Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων.

Cujus etiam interpres de illis ſic loquitur: Γυρῖνοι δὲ λέγονται οἱ ἀδιάπλαστοι βάτραχοι, τουτέστι τὰ γεννήματα τῶν βατράχων· ἀδιάπλαστα γὰρ τίκτονται καὶ ἄποδα ὡς ἐπὶ τὸ ἄρκτου. Receptam lectionem conſervavi: ortam autem mihi ſuſpicionem quamvis levem, & fortaſſe inanem, aperire non malum duxi; cauſas etiam, quae me ad hoc impulerint, ſupra expoſui. *Victorius.*

5 *Sed ineſt* mire *& ranunculis*] *Turnebus* legendum cenſet, *ſed ineſt* in re vis, *& ranunculis* &c. a quo diſſentio, neque quicquam mutandum cenſeo, niſi forte, ut conjecit *Victorius, ſed ineſt* in gyrinis *& ranunculis.* De gyrinis *Plinius* lib. IX. c. 51. *Lambinus.*

Ibid. Cum in veteri libro ſcriptum ſit *in rivis*, facile adducor, ut credam vocem *mire* ab aliquo repoſitam fuiſſe, cui ſuſpectum eſſet verbum *in rivis*, quod Librariorum imperitia factum erat ex *gyrinis*. Hanc autem veram eſſe hujus loci lectionem admonuit etiam *Victorius*, adducto *Arateo* verſu ἐκ τῶν φαινομένων·

Αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων. Urſinus.

Ibid. *Sed ineſt* in rivis *& ranunculis*] Sic edidit *Gruterus.* *Iſ.* autem *Voſſius* ad *Melae* lib. I. cap. IX. p. 68. quaſi novum quid & inauditum eruiſſet, ex melioribus, ut ait, Codicibus legit, *ineſt* gerinis *& ranunculis*; ſed cum γύρινοι ſint ranunculi, purae

ſatis certa, cognitioni autem hominum obſcurior.

[1] *Mollipedeſque boves ſpectantes lumina caeli,*
Naribus humiferum duxere ex aëre ſuccum.

Non quaero, cur; quoniam, quid eveniat, intellego.

[2] *Jam vero ſemper viridis, ſemperque gravata*
Lentiſcus triplici ſolita grandeſcere fetu,
[3] *Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi.*

Nec

rae putae ταυτολογίας reus eſſet noſter; quare γρίνους huc non convenire recte ſtatuit *Jac. Gronovius*. Quod autem vulgatam lectionem tuetur vir ille doctus, in eo quidem vehementer errat; nihil enim huc omnino faciunt *rivi*, planeque ridiculus fuiſſet *Cicero*, ſi naturam ſignificantem aliquid *rivis* ineſſe dixerat, quod eam ranis, aquas ut plurimum colentibus, competere ſtatueret. Pall. pr. ſec. *ineſt in renis*. Reg. vero *eſt ineſt mire & ranunculis*. Denique Pariſ. Med. & Merton. *ineſt mire & ranunculis*. Cum Cl. *Clerico* legerim *Sed ineſt* VERE *& ranunculis*. Quomodocunque vero ſe res habeat, perplacet judicium, quod de hujuſmodi σημείοις tulit Epicurus. Αἱ ἐπισημασίαι, inquit, αἱ γινόμεναι ἐπί τισι ζώοις, κατὰ συγκύρημα γίνονται τοῦ καιροῦ· οὐ γὰρ τὰ ζῶα ἀνάγκην τινὰ προσφέρεται τοῦ ἀποτελεσθῆναι χειμῶνα, οὐδὲ κάθηταί τις θεία φύσις παρατηροῦσα τὰς τῶν ζώων τούτων ἐξόδους, κἄπειτα τὰς ἐπισημασίας ταύτας ἀποτελεῖ. Vide *Diogenem Laertium* lib. x. §. 115. *Davies.*

1 *Mollipedeſque boves*] *Aratus* Διοσημ. vſ. 222.

Καὶ βόες ἤδη τοι πάρος ὕδατος ἐνδίοιο
Οὐρανὸν εἰσανιδόντες, ἀπ' αἰθέρος ὠσφρήσαντο.

Theophraſtus pag. 418. Βοῦς—— ἐὰν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνακύπτων ὀσφραίνηται, ὕδωρ σημαίνει. Similiter *Virgilius* Georg. I, 375. (in quem locum *Servius* etiam verba *Varronis* huc facientia ſuppeditat) & *Plinius* H. N. lib. XVIII. §. 88. *Idem.*

2 *Jam vero ſemper viridis*] *Aratus* Διοσημ. vſ. 319.

Τριπλόα δὲ σχῖνος κυεῖ, τρισσαὶ δέ γε αὖξαι
Γίνονται καρποῖο· φέρει δέ τε σήμαθ' ἑκάστη
Ἑξείης ἀρότῳ· καὶ γάρ τ' ἀροτήσιον ὥρην
Τριπλόα μείρονται, μέσσην καὶ ἐπ' ἀμφότερ' ἄκρα.

Pari modo *Caſſianus Baſſus* Geop. lib. XI. cap. 12. & *Theophraſtus* de ſignis Seren. pag. 129. ed. Hanov. Hoſce vero *Tullii* verſus laudat *Plinius* H. N. lib. XVIII. §. 61. *Idem.*

3 *Ter* fruges *fundens*] Inanis eſt *Joan. Harduini* ſuſpicio, pro qua reſcribit, *ter* flores *fundens*; nam

[4] Nec hoc quidem quaero, cur haec arbor una
ter floreat, aut [5] cur arandi maturitatem ad ſig-
num floris adcommodet. Hoc ſum contentus,
quod, etiam ſi [6] quo modo quidque fiat igno-
rem, quid fiat intellego. Pro omni igitur di-
vinatione idem, quod pro rebus his, quas com-
memoravi, reſpondebo. Quid ſcammoneae ra- 10
dix ad purgandum, [7] quid ariſtolochia ad mor-
ſus ſerpentum poſſit, ([8] quae nomen ex inven-
tore

nam recepta lectio à cunctis *Ciceronis* & *Plinii* praeſtatur exemplaribus; quin & *Theophraſtus*, *Aratus* ac Geoponicorum ſcriptores hac in re καρπὸν & καρποὺς adhibent. Idem.

4 *Nec hoc*] Malim *ne hoc quidem quaero*. *Idem.*

5 *Cur arandi maturitatem ad ſignum floris adcommodet*] Ab hac lectione non abeunt aut editi Codices aut MSSti. Mihi tamen, *praepoſitione* tranſpoſita, reſcribendum videtur, *cur ad arandi maturitatem ſignum floris adcommodet*; fruges enim fundens Lentiſcus, arandi tempus monſtrare cenſebatur. *Idem.*

6 Quomodo *quidque fiat*] Vulgo *quo quidque fiat*, & ita plerique Codices. Nec mirum, nam *quo* pro *quomodo* ſcribere ſolebant Librarii; proinde facilis erat error. Lectionis, quam recepimus, auctores ſunt Reg. pr. & veteres editi. *Idem.*

7 *Quid* Ariſtolochia *ad morſus ſerpentum poſſit*] *Lambino* placet *Ariſtolochiae*, nimirum *radix*. Et vere quidem; nam omnia ejus genera *radice tantum valere* monet *Plinius* H. N. lib. xxv. cap. 8. Niſi forſan potius legendum ſit, *quid* ſcammonea *radix ad purgandum*, *quod ariſtolochia ad morſus ſerpentum poſſit*. Sic enim loquitur noſter infra lib. II. cap. 20. *Prognoſtica noſtra pronuntiabas*, *& genera herbarum*, ſcammoneam Ariſtolochiamque *radicem*. Sed ibi quoque *ſcammoneae Ariſtolochiaeque radicem* ſcribit idem vir doctiſſimus. Ariſtolochiam vero ſerpentum morſibus curandis utilem eſſe docent *Theophraſtus* Hiſt. Plant. lib. ix. cap. 22. & *Plinius* xxv, 8. xxvi, 8. Vide *Gul. Canterum* Nov. Lect. lib. I. c. 14. & *Joan. Brodaeum* Miſc. lib II. c. 2. *Idem.*

8 *Quae nomen ex* inventa re *reperit*] Sic reſtitui, certiſſima conjectura ductus. Nam nullo modo lectio vulgata, *ex inventore*, ferri poterat, ut rectiſſime judicat *Petr. Victorius*, & immerito reprehenditur hic a quibuſdam. Nunc & ſententia aperta eſt, & verba ſententiae congruunt, neque diſcrepant ab iis, quae ceteri ſcriptores de Ariſtolochia tradiderunt: hoc enim dicit *Ci-*

tore reperit, rem ipſam inventor ex ſomnio) [1] video; quod ſatis eſt: cur poſſit, neſcio. Sic ventorum & imbrium ſigna, quae dixi, rationem quam habeant, non ſatis perſpicio: vim & eventum agnoſco, ſcio, adprobo. Similiter, [2] quid fiſſum in extis, quid fibra valeat, accipio: quae cauſa ſit, neſcio. Atque horum quidem plena vita eſt: [3] extis enim omnes fere utimur. Quid?

cero, Ariſtolochiam, nomen, quod ad partus ſit utiliſſima atque optima; inventorem rem ipſam, id eſt, herbam & ejus vim atque uſum reperiſſe ex ſomnio. Dicta autem eſt Ariſtolochia ex eo, quod ſit ἀρίστη λοχείαις, id eſt, optima partubus. Sed de hoc loco plura in Commentariis ad *Cornelium Nepotem*. Lambinus.

Ibid. *Quae nomen* ex inventore *reperit, rem ipſam inventor ex ſomnio*] Locum mendi ſuſpectum habuit *Pet. Victorius* Var. Lect. lib. VI. cap. 3. At ſuam conjecturam uſque adeo certam putavit *D. Lambinus*, ut, ſi fides ei ſit habenda, *hanc eſſe veram & germanam ſcripturam nemo niſi vel improbiſſimus vel tardiſſimus ſit negaturus*. Verba ſunt hominis ad *Corn. Nepotem* pag. 253. Ita pro lana caprina, quaſi pro aris & focis, contenditur! Sed hoc miſſo, num ſcopum tetigerit vir eruditus, videamus. Emendationis fundus eſt, quod Ariſtolochiam, quaſi ταῖς λοχείαις ἀρίστην, dictam tradant non modo *Plinius* lib. XXV. §. 54. ſed & *Dioſcorides* lib. III. cap. 4. De veriverbiis autem inter omnes raro convenit, aliamque procul dubio famam ſequitur *Tullius*; nam manifeſte ſtatuit, quod vidit etiam *Turnebus* Adverſ. V, 20. Ariſtolochiam ab Ariſtolocho quodam nominatam, qui hanc herbam ad ſerpentum poſſe morſus ex ſomnio didicit. Ejus ſane, tanquam ταῖς λοχείαις ἄριστα βοηθούσης, mentio, ſupervacua prorſus hic eſſet & importuna. Hiſtoriae, fateor, ad quam reſpexit *Cicero*, nulla jam ſuperſunt veſtigia; nec mirum, cum tam multos Auctores nobis inviderit edax vetuſtas. At vero *Ariſtolochus* nomen eſt Graecum; ſic enim e. g. vocabatur σταδιονίκης quidam Olymp. CIX. Inventae quidem Ariſtolochiae gloriam feminae tribuit *Nicandri* Scholiaſtes ad Theriac. vſ. 511. illam tamen *Ariſtolochiam* vocatam fuiſſe non tradit. Ejus opinionem veriſimilem reddit herbae virtus inſita, ſi modo vulgatam, quod arbitror, Etymologiam in animo habuit; ſed tum demum nihil ad *Ciceronem* facit. *Davies.*

1 *Video; quod ſatis eſt*] Apertus eſt ſenſus, ſi modo Codices addicerent. Sed cum *Victoriani*, *Gruteriani* noſtrique MSSti ſummo conſenſu dent, *poſſe video quod*

Quid? de fulgurum vi dubitare num poſſumus? Nonne cum multa alia mirabilia, tum illud in primis? [4] cum Summanus in faſtigio Jovis optumi maxumi, qui tum erat fictilis, [5] e caelo ictus eſſet, nec uſquam ejus ſimulacri caput inveniretur; haruſpices in Tiberim id depulſum eſſe dixerunt: idque inventum eſt eo loco, qui eſt ab haruſpicibus demonſtratus. Sed quo po- 11
tius

quod ſatis eſt, niſi quod Pariſ. *poſſit video*; forſan ita reſcribi poſſit locus, *Quid Scammonea radix ad purgandum, quid Ariſtolochia ad morſus ſerpentum* (*quae nomen—ſomnio*) poſſit, *video*; *quod ſatis eſt: cur poſſit, neſcio*. Idem.

2 *Quid fiſſum in extis, quid fibra valeat*] De fiſſo jecoris, fibraque, vide *Barn. Briſſonium* Form. lib. I. pagg. 20, 21. *Idem*.

3 *Extis enim omnes fere* utuntur] Neſcio quomodo magis placet, ut eſt in MSto, *utimur*. Urſinus.

Ibid. *Extis enim omnes fere* utimur] Vulgo *utuntur*. At nos MSStorum Urſin. & Balliol fidem ſecuti ſumus: Q. enim *Cicero*, *Stoicus* erat, adeoque non mirum eſt, ſi ſemet inter eos numeret, qui extis utuntur. *Davies*.

4 *Cum Summanus in faſtigio*] De Summano Deo, quia ſatis multa dicturi ſumus in Commentariis *Plautinis*, cum praeſertim non ſit noſtri inſtituti, voces aut locos difficiles explicare, nihil hic dicemus. *Lambinus*.

Ibid. *Cum Summanus in faſtigio Jovis optumi maxumi*] In MSStis fere cunctis *ſumma manus* pro *Summano* perperam legitur. Hanc autem hiſtoriam nonnihil immutatam, & ad alienum tempus relatam narrat vetus Scholiaſtes ad *Ciceronis* Catil. III. cap. VIII. pag. 706. *Jovis* inquit, *ſtatua ſic turbine depulſa eſt; ut caput perderet, & mergeretur in medio Tiberi. Tunc haruſpex quidam, cum ſacerdotes ſequerentur veſtigia fulminis & caput dejectum quaererent, nec invenirent, haſta pulſum locum* (forſan *haſta pulſo loco*, vel *pulſans locum*) *invenit & dixit*: Ecce caput; *& levavit de haſta*. Quis vero fuerit *Summanus*, *Ovidio* Faſt. VI, 731. non ſatis conſtitit. Conſtat tantum, huic nocturna, Jovi vero diurna fulmina tribui. Vide *Plinium* H. N. lib. II. §. 53. & *Auguſtinum* C. D. lib. IV. c. 23. At cum aliis, tum *Arnobio* lib. V. pag. 230. & lib. VI. p. 240. ac *Martiano Capellae* lib. II. p. 40. idem cum Plutone numen cenſetur. Adi *Gyraldum* Hiſt. Deor. Syntagm. VI. col. 196. *Davies*.

5 E *caelo ictus eſſet*] Infra c. 43. *Ictus Centaurus* e *caelo eſt*. Primam tamen voculam non agnoſcunt noſtri Codices: ſed eam poſtulat Latinitas. *Idem*.

tius utar aut auctore, aut teſte, quam te? cujus edidici etiam verſus, & libenter quidem, quos [1] in ſecundo conſulatu Urania muſa pronuntiat:

Principio aetherio flammatus Juppiter igni
Vertitur, & totum conluſtrat lumine mundum,
Menteque divina caelum terraſque peteſſit,
Quae penitus ſenſus hominum vitaſque retentat,
Aetheris aeterni ſepta atque incluſa cavernis.
Et, ſi ſtellarum motus curſuſque vagantis
Noſſe velis, [2] quae ſint ſignorum in ſede locatae,
Quae verbo & falſis Graiorum vocibus errant,
Re vera certo lapſu ſpatioque feruntur;
Omnia jam cernes divina mente notata.
Nam primum aſtrorum volucris te conſule motus,
Concur-

1 *In ſecundo conſulatu*] Puto corrigendum, *in ſecundo* de *conſulatu*, ut ſubaudiatur libro. *P. Manucius*.

Ibid. *In ſecundo conſulatu*] *Paullum Manucium*, reponentem *in ſecundo* de *conſulatu*, ſequitur etiam *D. Lambinus*; nec aliter conjecit *Hadr. Turnebus* Adverſ. v, 20. At mihi cum *Gulielmio* placet *in ſecundo conſulatûs*; haec enim lectio vulgatae propius accedit. *Hieronymus* adv. Jovin. lib. I. p. 345. *Anaxilides in ſecundo libro philoſophiae*. Sic *Agrippam in ſecundo vitae ſuae* laudat *Philargyrius* ad *Virgilii* Georg. II, 162. *Lactantius* Div. Inſt. lib. III. cap. XVII, 14. *Cicero* in libris conſulatus ſui *eadem dixit, quae Lucretius*. Denique *Tullium* conſulatus ſui libro II. profert *Nonius* in *eventus*. Hinc patet non fuiſſe cur *Henr. Valeſius* reponeret ἐν δευτέρῳ ΠΕΡΙ ἐπαγγελιῶν apud *Euſebium* H. E. III, 28. cum minime neceſſaria ſit iſta praepoſitio. *Davies*.

2 Quae *ſint ſignorum in ſede locatae*] Puto *qua ſint ſignorum in ſede locatae*, hoc eſt, in qua Zodiaci parte. *Idem*.

3 Gravis *ſtellarum ardore*] Reſcribi debere *gravi ſtellarum ardore* conjecit *Hadr. Turnebus* Adv. lib. v. cap. 20. Paſſim certe fit, ut literae perperam repetantur; ea tamen emendatio mihi non videtur neceſſaria. *Idem*.

4 *Cum tumulos Albano in monte nivalis*] Cum Coſſ. ceterique Magiſtratus Romani ferias Latinas celebrarent, in Albano monte fiebant ſacrificia. Vide *Var-*

Concurſuſque [3] *gravis ſtellarum ardore micantis*
Tu quoque, [4] *cum tumulos Albano in monte nivalis*
Luſtraſti & laeto mactaſti lacte Latinas,
Vidiſti, & claro tremulos ardore cometas,
Multaque miſceri nocturna ſtrage putaſti:
Quod ferme dirum in tempus [5] *cecidere Latinae,*
Cum claram ſpeciem concreto lumine Luna
Abdidit, & ſubito ſtellanti nocte perempta eſt.
[6] *Quid vero Phoebi fax, triſtis nuntia belli,*
Quae [7] *magnum ad columen flammato ardore volabat,*
[8] *Praecipitis caeli partis obituſque peteſſit.*
Aut cum terribili perculſus fulmine civis,
Luce ſerenanti [9] *vitalia lumina liquit:*
Aut cum ſe gravido tremefecit corpore tellus.

Jam

Varronem lib. V. L. L. §. 3. & *Dionyſium* Halicarnaſſeum lib. IV. c. 49. *Idem.*

5 Cecidere *Latinae*] Vulgo *cecinere*; quae quidem lectio, ſi commodus inde proveniret ſenſus, loco movenda mihi non videretur. Cum vero ex ea ſani nihil exſculpere queam, Codicis Elienſis fidem ſum ſecutus. Sed & *Aldus* Nepos eodem modo jampridem edidit. *Idem.*

6 Quid *vero Phoebi fax*] *Lambinus* ex conjectura recepit, *quum vero*. Melius, ut opinor, repones, *quin vero*; eaſque voces pro tranſitionis formula capies. *Idem.*

7 *Magnum ad columen*] Inſtar columnae, ſeu ad columnae magnitudinem, prout explicat *Turnebus* Adv. v, 20. *Idem.*

8 *Praecipitis caeli partis obituſque peteſſit*] Contra λαμπάδες ἀνεκὰς ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τῶν δυσμῶν ἀνέδραμον, ut tradit *Dion Caſſius* lib. XXXVII. pag. 41. B. *Julius Obſequens* de Prodig. cap. 122. *Trabs ardens ab occaſu ad caelum extenta.* At *viſas nocturno tempore* ab occidente *faces* memorat ipſe *Cicero* Catil. III. c. 8. *Idem.*

9 Vitai *lumina liquit*] Sic legendum; non, ut habent libri vulgati & nonnulli MSSti *vitalia*. Et ita edendum curavi apud *Lucretium* lib. v, 224.

—— *Indigus omni*
Vitai *auxilio* ——

ubi libri vulgati & plerique ſcripti habent *vitali*. Lambinus.

Ibid. Vitalia *lumina liquit*] Haec eſt omnium noſtrorum, credo & reliquorum, Codicum lectio

Jam vero variae nocturno tempore viſae
Terribiles formae, bellum motuſque monebant:
Multaque per terras vates oracla furenti
Pectore fundebant triſtis minitantia caſus:
Atque ea [1] *quae lapſu tandem cecidere vetuſto,*
Haec fore, perpetuis ſignis clariſque frequentans
Ipſe Deum genitor caelo terriſque canebat.
12 *Nunc ea, Torquato, quae quondam, & conſule Cotta,*
Lydius ediderat Tyrrhenae gentis haruſpex,
Omnia fixa tuus glomerans determinat annus.
Nam pater altitonans ſtellanti nixus Olympo
[1] *Ipſe ſuos quondam tumulos ac templa petivit,*

Et

ctio; nec erat, cur eam ſollicitarent *D. Lambinus* & *Ob. Giſanius* in conlect. Lucretianis ad vocem *lumen*; nam pari modo dixit *Ovidius* Metam. XIV, 175.

— *Ut* lumen *jam nunc* vitale *relinquam.*

Similiter *vitales auras* paſſim dicunt Poëtae. Vide *Lucretium* III, 406, 576. *Virgilium* Aen. I, 391. & *Dracontium* II, 69. *Davies.*

1 *Ipſe ſuos quondam tumulos ac templa petivit*] *Lactantius* Div. Inſt. lib. III. c. 17. habet

Ipſe ſuas arces atque incluta *templa petivit.*

Hae vero diverſitates ex alia cauſa non ſunt natae, quam quod memoriae ſuae nimium tribuerit ſcriptor elegantiſſimus: hunc enim verſum noſter eodem modo repetit lib. II. c. 20. nec in hoc vel in illo loco variant MSSti. De re ipſa vide *Iſidorum Peluſiotam* lib. I. Ep. 73. *Idem.*

2 Generataque *Nattae*] *Generoſaque* legit *Muretus*; & paullo infra,

Omnes civili generoſa *ſtirpe profectam.* P. Manucius.

Ibid. Generoſaque *Nattae*] Sic legendum; non, ut vulgo, *generataque Nattae.* Neque me movet *Adr. Turnebus*, qui lectionem hanc tutans, ſic eam interpretatur, ſpeciem Nattae effictam, & ſimulatam, non veram. Nam primum non loquuntur ita Latini. Deinde ſatis hoc a *Cicerone* dictum eſt, cum dixit *ex aere.* Dicitur autem *generoſa*, quia *Pinarii Nattae erant nobiles: a nobilitate igitur periculum.* Lamb.

Ibid. Generataque *Nattae*] Satis mirari nequeo, cur *Janus Gulielmius* conjecerit, *venerataque Nattae*, vel *gener Attaque Nattae*; quaſi vel cultu divino Nattae ſtatuam proſecuti ſunt Romani; vel ſpecies, quam memo-

rat

Et Capitolinis injecit ſedibus ignis.
Tum ſpecies ex aere vetus [2] *generataque Nattae*
Concidit, [3] *elapſaeque vetuſto numine leges,*
Et Divôm ſimulacra peremit fulminis ardor.
Hic ſilveſtris erat Romani nominis altrix
[4] *Martia, quae parvos Mavortis ſemine natos*
Uberibus gravidis vitali rore rigabat:
Quae tum cum pueris flammato fulminis ictu
Concidit, atque avulſa, pedum veſtigia liquit.
Tum quis non artis ſcripta ac monumenta volutans,
Voces triſtificas chartis promebat Etruſcis?
[5] *Omnes civili generoſa ſtirpe profectam*

[1] *Vitare*

rat *Cicero*, non Nattae, ſed Attae, fuerit; quod falſi convincitur ex lib. II. cap. 20. Felicior eſt *Lambini*, vel *Mureti* potius, hariolatio, cui placet *generoſaque*. Davies.

3 *Elapſaeque* vetuſto numine *leges*] *Janus Gulielmius* reponebat *vetuſto aerumine*, quod infra lib. II. cap. 21. *Aera legum de caelo tacta* memoret *Cicero*. Sed, ut puto, *aeramen*, non *aerumen*, Latine dicitur. Ipſam vero rem multi firmant ſcriptores. *Julius Obſequens* de Prodig. cap. 122. *Tabulae legum* aeneae *litteris liquefactis*; quem locum fruſtra ſollicitant. *Dion Caſſius* lib. xxxvii. pag. 33. Τοῦτο γράμματα τῶν στηλῶν, ἐς ἃς οἱ νόμοι ἐσεγράφοντο, συνεχύθη καὶ ἀμυδρὰ ἐγένετο. Vide & Catil. III. cap. 8. *Idem*.

4 *Martia*] Lupa, quae Romulum Remumque nutriiſſe fertur. *Manilius* IV, 26.

Aut Lupa projectos nutriſſet
Martia fratres.

Livius lib. x. cap. 27. *Hinc victor* Martius Lupus, *integer & intactus*. Ratio nominis eſt, quod ea fera ſit Marti ſacra. Auctor de Orig. gentis Romanae, quem *Aurelium Victorem* vocant, c. xx. *Inde videlicet* LUPUM *picumque Martiae tutelae eſſe*. Idem tradunt *Plutarchus* in Romulo pag. 19. & *Servius* ad Aen. II, 355. IX, 556. *Jul. Obſequens* de Prodig. c. 122. *Relatum —— Lupam Remi & Romuli fulmine ictam*. Adi ſis & *Dionem* lib. xxxvii. pag. 33. & *Ciceronem* Catil. III. c. 8. *Idem*.

5 *Omnes civili generoſa ſtirpe profectos*] Ita ſcriptus eſt hic verſus in antiquo, cum in vulgatis ſit, *omnes civili generoſam ſtirpe profectam*. Urſinus.

Ibid. *Omnes civili* generoſa *ſtirpe profectam*] Vulgo *generoſam*,

quod

[1] Vitare ingentem cladem peſtemque monebant:
Vel legum exitium conſtanti voce ferebant,
Templa Deûmque adeo flammis [2] urbeſque jubebant
Eripere, & ſtragem horribilem caedemque vereri:
Atque haec fixa gravi fato ac fundata teneri;
[3] Ni poſt excelſum ad columen formata decore
Sancta Jovis ſpecies claros ſpectaret in ortus.
Tum fore, ut occultos populus ſanctuſque ſenatus
Cernere conatus poſſet, ſi Solis ad ortum
Converſa, inde patrum ſedis populique videret.
Haec tardata diu ſpecies multumque morata,
Conſule te, tandem celſa eſt in ſede locata;
Atque una fixi ac ſignati temporis hora
Juppiter excelſa clarabat ſceptra columna:
At clades patriae flamma ferroque parata,

Vocibus

quod abſurdum eſt: quî enim, quaeſo, *clades* dici poſſit *generoſa*, quae a nefaria parricidarum manu fuit perpetranda? Aldin. Urſin. Reg. & Cantab. habent, *civili generoſa ſtirpe profectos*. Perperam; reſponſum enim eſt, *res ſaevas triſtiſſimaſque portendi—maxime ab* DOMESTICIS *hoſtibus*, ut ait *Arnobius* lib. VII. pag. 307. & Catilinam ejuſque ſocios nobiles fuiſſe, nemini latet. Veram igitur eſſe lectionem, quam recepimus, & quae *Mureto* placuit, abunde liquet; eamque ſtabiliunt Med. & Balliol. praeterquam quod hic *prophetam*, non *profectam*, manifeſto Librarii lapſu repraeſentet. *Davies.*

1 *Vitare ingentem cladem*] In *Victorianis Gruterianiſque* libris hujus & ſequentis verſus immutatur ordo. Quin & omnes noſtri dant

Vel legum exitium conſtanti voce ferebant
Vel diram ingentem cladem peſtemque monebant.

Quamvis hoc perperam factum videatur, tamen in tanto MSStorum conſenſu rem Lectori celatam noluimus. *Idem.*

2 Urbeſque *jubebant*] Optime, quemadmodum puto, Balliol. exhibet, *urbemque jubebant*, ut de Roma κατ' ἐξοχὴν intelligatur. *Idem.*

3 *Ni poſt* excelſum *ad columen*] Vulgo *exciſum*. Quod vero nonnulli Codices darent, *nepus exciſum* vel *exceſum*, *Gulielmius* legendum conjecit, *ni prius*. At

ſruſtra

Vocibus Allobrogum patribus populoque patebat.
Rite igitur veteres, quorum monumenta tenetis, 13
Qui populos urbiſque modo ac virtute regebant:
Rite etiam veſtri, quorum pietaſque fideſque
Praeſtitit, & longe vicit ſapientia cunctos,
Praecipue coluere vigenti numine divos.
Haec adeo penitus cura videre ſagaci
Otia qui ſtudiis laeti tenuere decoris,
Inque Academia umbrifera nitidoque Lyceo
Fuderunt claras fecundi pectoris artes.
E quibus ereptum, primo jam a flore juventae,
Te patria in media virtutum mole locavit.
Tu tamen anxiferas curas requiete relaxas,
[4] *Quod patriae vocis ſtudiis nobiſque ſacraſti.*

Tu igitur animum poteris inducere [5] contra ea, quae a me diſputantur de divinatione, dicere, qui

fruſtra fuit vir eruditus. Multi MSS. *exceſſum*. Merton. *excelſum*, prout olim dedit *Lambinus*; & in eam lectionem quadrat hiſtoria: nam, quod paulo poſt ait noſter,

Juppiter excelſa *clarabat ſceptra columna*.

Arnobius lib. VII. pag. 307. *Reſponſum — aliter publicari ſcelerata non poſſe conſilia, niſi Juppiter rurſus* ALTIORE *in culmine figeretur, orientalem converſus ad cardinem, radiiſque oppoſitus ſolis.* *Cicero* Catil. III. c. 8. Haruſpices *juſſerunt, ſimulacrum Jovis facere* MAJUS, *& in* EXCELSO *collocare, &, contra atque ante fuerat, ad orientem convertere.* Non diſpar eſt, quod de Horatii Coclitis ſtatua de caelo tacta memorat *Agellius* N. A. lib. IV. cap. 5. *Idem.*

4 *Quod patriae vocis ſtudiis nobiſque ſacraſti*] Hujuſce verſiculi mentem non capio, quapropter mihi mendae ſuſpectus eſt. Nonnulli MSS. *voces*; alii *votis*; Pal. ſec. *vota his*. Forſan reponendum,

Quod patria vacat, his *ſtudiis nobiſque ſacraſti.*

Vide lib. II. de Divin. cap. 2. *Idem.*

5 *Contra ea, quae a me diſputantur de divinatione, dicere*] Vulgo *quae a me diſputantur*, & *de divinatione dicere*, nec aliter omnes noſtri. Conjectura tamen, quam loci ſenſus veram probat, illis Codicibus praeferenda videbatur. *Aldus* etiam *Manucius*

qui & geſſeris ea, quae geſſiſti, & ea, quae pronuntiavi, adcuratiſſime ſcripſeris? Quid? Quaeris, Carneades, cur haec ita fiant, aut qua arte perſpici poſſint? Neſcire me fateor: evenire autem, te ipſum dico videre. Caſu, inquis. Itane vero? Quicquam poteſt caſu eſſe factum, quod omnes habet in ſe numeros veritatis? Quatuor tali jacti, [1] caſu Venerium efficiunt. Num etiam centum Venerios, ſi [2] cccc talos jeceris, caſu futuros putas? Adſperſa temere pigmenta in tabula, oris lineamenta effingere poſſunt. Num etiam [3] Veneris Coae pulchritudinem effingi poſſe adſperſione fortuita putas? Sus roſtro ſi humi A literam inpreſſerit; num propterea ſuſpicari poteris, Andromacham Ennii ab ea poſſe deſcribi? Fingebat Carneades, in Chiorum lapicidinis ſaxo diffiſſo caput extitiſſe Paniſci. Credo, aliquam non diſſimilem figuram, ſed certe non talem, ut eam factam a Scopa diceres: ſic enim profecto ſe res habet, ut

nucius & *D. Lambinus* particulam copulantem praetermittunt; at diſtinctionem prorſus alieno ponunt in loco. *Davies.*

1 *Caſu Venerium efficiunt*] De jactu Venerio vide *Joan. Meurſium* de ludis Graec. pagg. 7, 36. aut *Dan. Souterii* Palameden lib. I. capp. 26, 27. *Idem.*

2 cccc *talos* jeceris] Vulgo *ejeceris*. Nos vero Reg. Cantab. & veteres editos ſequimur; cum *talos jacere*, non *ejicere*, dicant Latini. *Idem.*

3 *Veneris Coae*] Vulgo *Veneris Cnidiae Coaeque*. Mediam vero vocem praetermittunt MSSti. Et recte quidem; hic enim de pictura agitur, cum Cnidia Venus, ſtatua fuerit a Praxitele facta. Vide *Plinium* H. N. lib. xxxvi. §. iv, 5. Quin & importunam iſtam *copulationem* rejecimus, Reg. & Victor. fidem ſecuti; nam σοφὸν φάρμακον, quod attulit *Jac. Gronovius*, haud equidem moror; is enim ſcriptori politiſſimo nimis quam duras loquendi formulas affingere nullus dubitat. Acumen porro *Jani*

ut numquam perfecte veritatem caſus imitetur. At nonnumquam ea, quae praedicta ſunt, mi- 14
nus eveniunt. Quae tandem id ars non habet? earum dico artium, quae conjectura continentur & ſunt opinabiles. An medicina, ars non putanda eſt? quam tamen multa fallunt? Quid? Gubernatores nonne falluntur? An Achivorum exercitus & tot navium rectores non ita profecti ſunt ab Ilio,

Ut profectione laeti piſcium laſciviam
Intuerentur, ut ait Pacuvius, *nec tuendi* [4] *ſatietas capere poſſet?*
Interea prope jam occidente ſole [5] *inhorreſcit mare,*
Tenebrae conduplicantur, noctiſque & nimbûm occaecat nigror.

Num igitur tot clariſſimorum ducum regumque naufragium ſuſtulit artem gubernandi? aut num [6] Imperatorum ſcientia nihil eſt, quia ſummus Imperator nuper fugit, amiſſo exercitu? aut

num

ni Gulielmii prorſus eſt mirandum; qui, cum Pal primus dederit *Veneris eoque*, codicis illius lectionem veram eſſe pronuntiavit. Quaſi *Eo*, τῆς Ἠοῦς, *Aurorae*, competeret poteſtas. Sic ſe ridendos propinant, qui patrocinandis ſuorum librorum lectionibus intemperanter ſunt addicti! *Idem.*

4 *Satietas capere poſſet*] Haec ſcriptura metrum prorſus vitiat. *Gruterus* legendum conjecit *ſatias capere poſſiet*. *Satias* ſane pro *ſatietate* paſſim veteribus uſurpatur. Vide modo *Nonium* cap. 2. Malim vero, tranſpoſitis vocibus, reſcribere *capere* poſſet *ſatietas*: quae vox ut *ſatyetas* pronuntiabatur. Vide Cl. *Bentleium* de Metris Terentianis pag. 14. *Idem.*

5 *Inhorreſcit mare*] Hos & qui ſequebantur apud *Pacuvium* verſus adducit noſter lib. III. de Orat. cap. 39. *Idem.*

6 *Imperatorum ſcientia nihil eſt*] Forte *nulla eſt*. Lambinus.

Ibid. *Imperatorum ſcientia nihil eſt*] Sic *Lactantius* Div. Inſt.

lib.

num propterea nulla eſt reipublicae gerendae ratio atque prudentia, quia multa Cn. Pompeium, quaedam M. Catonem, nonnulla etiam te ipſum fefellerunt? [1] Similis eſt haruſpicum reſponſio, omniſque opinabilis divinatio: conjectura enim nititur, ultra quam progredi non poteſt. Ea fallit fortaſſe nonnumquam; ſed tamen ad veritatem ſaepiſſime dirigit: eſt enim ab omni aeternitate repetita; in qua cum [2] paene innumerabiliter res eodem modo evenirent, iſdem ſignis antegreſſis; ars eſt effecta, eadem ſaepe animadvertendo ac notando. Auſpicia vero veſtra quam conſtant? quae quidem nunc a Romanis Auguribus ignorantur: (bona hoc tua venia dixerim) a Cilicibus, Pamphyliis, Piſidis, Lyciis tenentur. Nam quid ego hoſpitem noſtrum, clariſſimum atque optimum virum, Deiotarum regem commemorem? qui nihil

lib. VI. cap. IX, 20. *Si virtus*, inquit, *diſſoluto corpore*, nihil *futura eſt*. Ut fruſtra ſit *Lambinus*, cui, *ſcientia nulla eſt*, placuit. *Prudentius* περὶ Στεφ. II, 356.

Tunc, ſi libebit, diſputa
Nil *eſſe Vulcanum meum.*

Et III, 76.

Iſis, Apollo, Venus NIHIL *eſt;*
Maximianus & ipſe NIHIL.
Illa NIHIL, *quia facta manu,*
Hic, manuum quia facta colit:
Frivola utraque & utraque NIHIL.

Vide ſis & lib. II. advſ. Symmachum vſ. 485. *Davies.*

1 *Similis eſt haruſpicum reſponſio, omniſque* opinabilis *divinatio*] Vox penultima ſenſui videtur officere; cum enim Medicorum, Gubernatorum & Imperatorum ſcientiam opinabilem eſſe comprobaſſet, addit ſimilem eſſe haruſpicinam, omnemque divinationem: adeo ut vix dubitem, quin vox *opinabilis* a mala manu provenerit & pro Gloſſemate ſit habenda. *Idem.*

2 *Paene* innumerabiliter *res*] Vulgo *paene innumerabiles res*, at renituntur MSSti. nec ulla eſt cauſa ſat idonea, cur eorum fidem hoc in loco deſeramus: quippe mirum non eſt, ſi, infinito tempore, prout arbitrati ſunt, antegreſſo, res eodem modo

nihil umquam niſi auſpicato gerit: qui cum ex itinere quodam propoſito & conſtituto revertiſſet, [3] aquilae admonitus volatu; conclave illud, ubi erat manſurus ſi ire perrexiſſet, proxuma nocte corruit. Itaque, ut ex ipſo audiebam, perſaepe revertit ex itinere, cum jam progreſſus eſſet multorum dierum viam. Cujus quidem hoc praeclariſſimum eſt, quod, poſtea quam a Caeſare [4] tetrarchiae regno pecuniaque multatus eſt, negat ſe tamen eorum auſpiciorum, quae ſibi ad Pompeium proficiſcenti ſecunda evenerint, poenitere: ſenatus enim auctoritatem, & populi Romani libertatem, atque imperii dignitatem, ſuis armis eſſe defenſam; ſibique eas aves, quibus auctoribus officium & fidem ſecutus eſſet, bene conſuluiſſe: antiquiorem enim ſibi fuiſſe poſſeſſionibus ſuis gloriam. Ille mihi videtur igitur vere augurari.

do *paene innumerabiliter* evenerint. *Idem.*

3 *Aquilae admonitus volatu*] Hoc memorat *Valerius Maximus* lib. I. cap. IV, 2. extern. & noſter infra lib. II. cap. 8. *Idem.*

4 Tetrarchiae *regno*] Reſcribendum videtur, *Tetrarchia & regno:* Deïotarus enim Trocmanorum tetrarchiam, Armeniae vero minoris amiſit regnum. Noſter infra lib. II. cap. 37. Caeſar *cum* Deïotaro *Trogmorum tetrarchiam eripuiſſet——eidemque detraxiſſet Armeniam a Senatu datam.* Auctor de Bell. Alex. c. LXVII. *Deiotarus Tetrarches Gallograeciae——Rex Armeniae minoris.* Vide & cap. XXXIV. ac *Rufum* in Brev. cap. XI. Frequentes ſunt in veterum monumentis hujuſmodi mendae. Sic apud *Lactantium* Div. Inſt. lib. III. cap. XII, 18. *Immortalitas —non poteſt cuiquam ſine* ſcientiae virtute (Leg. *ſcientia & virtute*) *id eſt, ſine Dei cognitione & juſtitia provenire.* Vide §. 28, 29. Idem Epit. cap. IV. de Triſmegiſto. *Qui & doctrinae vetuſtate philoſophos anteceſſit.* Reponendum, *qui & doctrina* & *vetuſtate,* prout olim monuimus. Adde *Juſtinum* M. Cohort. ad Graec. cap. XLII. & *Cyrillum* in Julian. lib. I. pag. 30. *Idem.*

ri. Nam noſtri quidem magiſtratus auſpiciis utuntur coactis: neceſſe enim eſt, offa objecta, cadere fruſtum ex pulli ore, cum paſcitur. Quod autem ſcriptum habetis, [1] hinc tripudium fieri, ſi ex ea quid [2] in ſolum ceciderit; hoc quoque, quod dixi coactum, tripudium ſoliſtimum dicitis. Itaque multa auguria, multa auſpicia, quod Cato ille ſapiens queritur, negle-
16 gentia collegî amiſſa plane & deſerta ſunt. Nihil fere quondam majoris rei, niſi auſpicato, ne privatim quidem gerebatur: [3] quod etiam nunc

1 Hinc *tripudium fieri*] Vulgo *aut tripudium*, unde *Turnebus* Adverſ. lib. v. cap. 20. & *Lambinus* reſcribendum putarunt *avi tripudium*. At nos auctoritati MSStorum Pariſ. Reg. & Cantab. paruimus, cum voculam ſenſui convenientem ſuppeditarint. Abit nonnihil Balliol. qui *haec* repraeſentat. *Davies*.

2 *In* ſolum *ceciderit*] Sic edidere *Manucius* & *Lambinus*, cum quibus facit Elienſ. noſter. Vulgo *in ſolidum*; quam quidem lectionem defendit *Barn. Briſſonius* Form. I. pagg. 124, 125. eo quod *ſollum* pro ſolido dixerint Oſci, quemadmodum teſtatur *Feſtus* in *ſolitaurilia*: quapropter non *ſoliſtimum*, ſed *ſolliſtimum*, tripudium dici vult eruditiſſimus ille JCtus. At omnino fallitur; nam *ſoliſtimi* veriverbium a *ſolo*, quod terram ſignificat, eſt deducendum. Vide *noſtrum* infra lib. II. cap. 13. Alioqui *ſolidum* pro terra dixit *Florus* lib. II. cap. II, 9. *Idem*.

3 *Quod etiam nunc nuptiarum* auſpices] *Adrian. Turnebus* lib. v. Adverſ. c. 20. ſcribit hic ita eſſe legendum, ut habent omnes editiones, quae prodierunt ante annos quadraginta, & ut ego edidi, *quod etiam nunc nuptiarum* auſpices *declarant* &c. Scilicet uſus eſt ille libris mendoſiſſimis, & regnante Saturno impreſſis, in quibus impreſſum eſt *nuptiarum auſpiciis* &c. Hinc factum eſt, ut homo ille multis ſe locis mederi exiſtimaret, quae non egerent medicina. *Lambinus*.

Ib. *Nuptiarum auſpices*] Hunc locum in animo habuit *Valerius Maximus* lib. II. c. 1. *Apud antiquos*, inquit, *non ſolum publice, ſed etiam privatim, nihil gerebatur, niſi auſpicio prius ſumto; quo ex more nuptiis etiamnum auſpices interponuntur. Qui quamvis auſpicia petere deſierint, ipſo tamen nomine veteris conſuetudinis veſtigia uſurpant.* Vide *Ser-*

vium

hunc nuptiarum auſpices declarant, qui, re omiſſa, nomen tantum tenent. Nam ut nunc extis, (quamquam id ipſum aliquanto minus quam olim) [4] ſic tunc avibus magnae res inpetriri ſolebant. Itaque, ſiniſtra dum non exquirimus, in dira & in vitioſa incurrimus. Ut [5] P. Claudius Appî Caeci filius, ejuſque collega L. Junius, claſſis maxumas perdiderunt, cum vitio navigaſſent. Quod eodem modo evenit Agamemnoni: qui, cum Achivi coepiſſent

[6] *Inter ſe ſtrepere aperteque artem obterere extiſpicum,*
Solvere

vium ad *Virgilii* Aen. I, 350. IV, 45. & *J. C. Bulengerum* de Aug. & Auſp. lib. III. c. 13. *Davies.*

4 *Sic tum avibus magnae res* impetriri *ſolebant*] Ita ſine dubio legendum eſt, non ut antea, *impertiri.* Eſt autem *impetriri* vetus augurale verbum, quod idem *Cicero* uſurpat lib. II. de Divin. cap. 15. *Qui evenit,* inquit, *ut is, qui* impetrire *velit, convenientem hoſtiam rebus ſuis immolet?* Et *Plautus* in Aſin. Act. II. Sc. I, 11.

Impetritum, *inauguratum eſt: quovis admittunt aves.*

Reſtituendus eſt etiam locus ille apud *Valerium* lib. I. c. 1. *Priſco etiam inſtituto rebus divinis opera datur, cum aliquid commendandum eſt, precatione: cum expoſcendum, voto: —— cum inquirendum vel extis vel ſortibus, impetrito*: non, ut vulgo legitur, *impertito.* Quod autem hoc ipſo in libro legitur *impetrandis conſulendiſque rebus;* malim legere, *impetriendis* quam *impetrandis.* Diverſa enim ſunt *impetrire* & *impetrare*: non enim *Feſtus,* ſed opinor *Paullus* illud ſcripſit, *Impetritum, impetratum.* P. Manucius.

Ibid. Omnes quidem libri habent *impertiri*; ſed legendum cenſeo *impetriri. Impetriri* autem antiquum verbum, quo veteres utebantur in auſpiciis, valet impetrari. LAMBINUS. Vide doctiſſimum JCtum *Fr. Hottomannum* Obſerv. lib. IV. c. 3. & lib. VI. cap. 11.

5 *P. Claudius — L. Junius*] Bello Punico primo. Rem memorant ſcriptores bene multi. Praeter Hiſtoricos vide noſtrum N. D. lib. II. cap. 2 *Valerium Maximum* lib. I. cap. IV, 3. & *Minucium Felicem* capp. 7, 26. *Davies.*

6 *Inter ſe ſtrepere*] Leg. *inter* SESE *ſtrepere*; quod ni fiat, metri Trochaici violabuntur Leges. *Idem.*

Solvere imperat [1] *ſecundo rumore, adverſaque avi.*

Sed quid vetera? [2] M. Craſſo quid acciderit videmus, dirarum obnuntiatione neglecta. In quo Appius, collega tuus, bonus augur, ut ex te audire ſoleo, non ſatis ſcienter virum bonum & civem egregium cenſor [3] C. Ateium notavit, quod ementitum auſpicia [4] ſubſcriberet. Eſto; fuerit hoc cenſoris, ſi judicabat ementitum: at illud minime auguris, quod adſcripſit, ob eam cauſam populum Romanum calamitatem maxumam cepiſſe. Si enim ea cauſa calamitatis fuit; non eſt in eo culpa qui obnuntiavit, ſed in eo qui non paruit: veram enim fuiſſe obnuntiationem, ut ait idem augur & cenſor, exitus

1 *Secundo rumore, averſaque avi*] Legendum puto *adverſaque avi.* Lambinus. Ibid. Recte *Lambinus*: ſed praeiverat *Pet. Victorius*, qui ſic edidit; nec aliter exhibent Pariſ. Med. Balliol. aliique noſtri MSSti. *Davies.*

2 *M. Craſſo quid acciderit*] Craſſus, ut notum, a Parthis eſt interfectus, ejuſque copiae miſerabili clade deletae. *Idem.*

3 *C. Ateium*] Ita ſine dubio legendum eſt, non, ut antea, *Aetheium*; cum de *Ateio Plutarchus* in Craſſo mentionem faciat, & *Dio* lib. xxxix. *C. Ateium Capitonem* nominet. Facile autem crediderim eum eſſe, quem *Cicero* appellat lib. xiii. Fam. Epiſt. 29. his verbis: *C. Ateio Capitone familiariſſime utor.* Aetheiorum gentem inter Romanas nondum inveni. *P. Manucius.*

Ibid. *C. Ateium notavit, quod ementitum auſpicia ſubſcripſerit*] *Dion Caſſius* de Craſſo lib. xxxix. pag. 109. Τοῦτο μὲν, ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ τὰς νομιζομένας ἐπὶ τῇ στρατείᾳ ποιουμένου, καὶ διοσημείας τινὰς καὶ τέρατα διεθρόουν, τοῦτο δὲ, ἐξορμωμένῳ οἱ πολλὰ καὶ δεινὰ ἐπηράσαντο. At, ut auctor eſt *Appianus* Bell. Parth. pag. 221. Ateius τοῦ Κράσσου γενομένου κατ' αὐτὴν (ἐσχαρίδα) ἐπιθυμιῶν καὶ κατασπένδων ἀρὰς ἐπηρᾶτο δεινὰς μὲν αὐτῷ καὶ φρικώδεις, δεινοὺς δέ τινας θεοὺς καὶ ἀλλοκότους ἐπ' αὐταῖς καλῶν καὶ ὀνομάζων. Ταύτας φασὶ Ῥωμαῖοι τὰς ἀρὰς, ἀποθέτους οὔσας καὶ παλαιὰς, τοιαύτην ἔχειν δύναμιν, ὡς περιφεύγειν μηδένα τῶν ἐνσχεθέντων αὐταῖς — Τότε οὖν ἐμέμφοντο τὸν Ἀτήϊον, οἱ δ'

ἂν

itus adprobavit: [5] quae ſi falſa fuiſſet, nullam adferre potuiſſet cauſam calamitatis. [6] Et enim dirae, ſicut cetera auſpicia ut omina, ut ſigna, non cauſas adferunt, cur quid eveniat, ſed nuntiant eventura, niſi provideris. Non igitur obnuntiatio Ateii cauſam finxit calamitatis; ſed ſigno objecto monuit Craſſum, quid eventurum eſſet, niſi caviſſet. Ita aut illa obnuntiatio nihil valuit: aut ſi, ut Appius judicat, valuit, id valuit, [7] ut peccatum haereat non in eo qui monuerit; ſed in eo qui non obtemperarit. Quid? Lituus iſte veſter, quod clariſſimum eſt 17
inſigne auguratus, unde vobis eſt traditus? Nempe eo Romulus regiones direxit tum cum urbem condidit. [8] Qui quidem Romuli lituus (id

ὧν ἐγκαλέσειε τῷ Κράσσῳ πόλιν, εἰς αὐτὴν ἀρὰς ἀφῆκε ϗ δεισιδαιμονίαν τοσαύτην. Haec mutuo ſumſit iſte ſcriptor ex *Plutarchi* Craſſo pag. 553. eaque ſi vera ſunt, ſequentis apud *Tullium* ratiocinii cadit omnino vis & poteſtas; iam tum demum *dirae cauſas adferunt, cur quid eveniat*. Porro qui *Floro* lib. III. cap. XI. *Metellus* eſt, eum alii nominant *Ateium*. Sed hic, ut & alibi non raro, memoria lapſus eſt ille. *Davies*.

4 *Subſcriberet*] Sic Pariſ. Reg. & Merton. non *ſubſcripſerit*, ut vulgo. *Idem*.

5 *Quae ſi falſa* fuiſſet, *nullam adferre* potuiſſet *cauſam calamitatis*] Vulgo *fuiſſent* & *potuiſſent*, quo modo ſoloeca fit oratio: ad *obnuntiationem* enim illa referuntur verba. Quod igitur vel invitis Codicibus feciſſem, id, volentibus Med. Reg. & Cantab. jam nunc facio, *Ciceronem*que foedis illis libero maculis. *Idem*.

6 *Etenim* dirae] Ἀρά. Vulgo *dira*: nos autem, jubente re ipſa, conjecturam recepimus *Turnebianam*. Vide lib. v. Adverſ. c. 20. Paullo poſt Elienſ. & Balliol. habent *monita*, non *omina*; Ven. autem 1471. *ut* in *omina*, *ut* in *ſigna*. Sed quae bene ſe habent, loco non ſunt movenda. *Idem*.

7 *Ut peccatum* haereat] Lego *haereret*. Idem.

8 *Qui quidem Romuli lituus, cum ſitus eſſet* &c.] Sic ſe habent omnes libri vulgati atque adeo MSSti: *Qui quidem Romuli lituus*, id eſt, incurvum &

(id eſt incurvum & leviter a ſummo inflexum bacillum, quod ab ejus litui, quo canitur, ſimilitudine nomen invenit) cum ſitus eſſet in curia Saliorum, quae eſt in Palatio, eaque deflagraviſſet, inventus eſt integer. Quid? Multis annis poſt Romulum, Priſco regnante Tarquinio, quis veterum ſcriptorum non loquitur, quae ſit ab Attio Navio per lituum regionum facta deſcriptio? qui cum propter paupertatem ſues puer paſceret, una ex his amiſſa, voviſſe dicitur, ſi recuperaviſſet, uvam ſe deo daturum quae maxuma eſſet in vinea: itaque ſue inventa,

leviter a ſummo inflexum bacillum, quod ab ejus litui quo canitur ſimilitudine nomen invenit. *cum ſitus eſſet* &c. Ego vero haec verba *id eſt, incurvum—invenit*, jam olim cum primam editionem molirer, *Joan. Aurato* dixeram, mihi videri eſſe aliena, non *Ciceronis*: quod ille mihi aſſenſus erat, ob eamque cauſam juſſeram deleri. Sed quia pluribus cogitationibus diſtrictus, non ſatis id plane oſtenderam, ſed obſcurius indicaram, Operae non ſatis id, quod notaram, animadvertentes, & ſententiam meam parum intellegentes, vulgatam lectionem, me inſciente & invito, ſecuti ſunt. Nunc igitur aliquando tandem deleta ſunt. *Lambinus*.

Ibid. *Id eſt incurvum — nomen invenit*] Haec verba primus Glossematis damnavit *Juſt. Lipſius* Var. Lect. lib. I. cap. 20 quoniam non modo *Cicero*, ſed vulgus, & paene pueri, quid eſſet lituus, tum temporis probe noverant. Mihi tamen haud ita firma claraque videtur haec ratio, ut rem in aperta luce collocet. Nam, ne memorem de ſolo Romuli lituo hic agi, licet M. *Ciceronem*, augurem lituo frequenter uſum, Q. frater adloquatur; ea miſcere, quae *Tullius* non fugerunt, haud erat importunum: ſiquidem liber in Lectorum gratiam fuit editus. Nec forte litui forma cunctis innotuit: cum enim *Livius* etiam deſcribendum putavit. *Augur*, inquit ille lib. I. cap. 18.—baculum ſine nodo aduncum *tenens, quem* lituum *appellaverunt*. Praeterea Latinitas eſt elegantior, quam ferre ſolet Librariorum captus; quapropter ab ipſius *Ciceronis* manu fuiſſe praefracte non negarim. Utcunque ſe res habeat, huc facit *Macrobii* locus Saturn. lib. VI. c. 8. *Poſſe quaeri animad-*

ta, ad meridiem ſpectans in vinea media dicitur conſtitiſſe, cumque in quatuor partes vineam diviſiſſet, triſque partis aves abdixiſſent, quarta parte, quae erat reliqua, [2] in regiones diſtributa, mirabili magnitudine uvam, ut ſcriptum videmus, invenit. Qua re celebrata, cum vicini [3] omnes ad eum de rebus ſuis referrent, erat in magno nomine & gloria: [4] ex quo factum eſt, ut eum ad ſe rex Priſcus arceſſeret. Cujus cum tentaret ſcientiam auguratus, dixit ei cogitare ſe quiddam; id poſſetne fieri, conſuluit. Ille, [5] augurio acto, poſſe reſpondit. Tar-

animadvertimus, utrum a tuba lituus auguralis appelletur, an tuba a lituo augurum lituus dicta ſit; utrumque enim pari forma & pariter in capite incurvum eſt. Sed ſi, ut quidam putant, tuba a ſonitu lituus appellata eſt —neceſſe eſt, ut virga auguralis a tubae ſimilitudine lituus vocetur. Id quod aperte ſtatuit ſive noſter, ſive Gloſſographus. *Dav.*

1 *Cum ſitus eſſet in curia Saliorum*] *Valerius Maximus* lib. I. c. VIII, 11. *Deuſto ſacrario Saliorum, nihil in eo praeter lituum Romuli integrum repertum eſt.* Rem fuſe narrat *Plutarchus* in Camillo p. 145. *Idem.*

2 *In* regiones *diſtributa*] Vulgo *regione.* Sed veterem *Lambini* Codicem ſequimur, id quod poſtulat res ipſa: nam *regiones* erant caeli ſpatia, quae lituo deſignabat augur. Vide *Servium* ad *Virgilii* Eclog. IX, 15. & ad Aen. VII, 187. De ipſa hiſtoria diximus ad lib. II. N. D. c. 3. *Idem.*

3 *Omnes* ad eum] Vulgo *omnes ad unum.* Verum non erat cur illa ſcriptura, renitentibus MSStis, locum ſuum diutius teneret. *Idem.*

4 *Ex quo factum eſt, ut eum ad ſe Rex Priſcus arceſſeret*] Revera cum Tarquinius equitum centuriis, quas Romulus ſcripſerat, alias adjicere vellet, & id Attius Navius, augur, niſi aves addixiſſent, fieri prohiberet; ira regi motu eſt, eludenſque artem interrogavit, *poſſetne fieri, quod ipſe mente conceperat?* Hinc *Ciceronem* memoria lapſum patet. Vide *Livium* I, 36. *Dionyſium Halicarnaſſenſem* III, 71. *Valerium Maximum* I, 4. & *Lactantium* Div. Inſt. II, 7. *Idem.*

5 *Augurio* acto] Sic MSSti, niſi quod Med. *facto*; fruſtraque fuit D *Lambinus*, qui dedit *augurio capto*: nam loquendi ratio

 quam

Tarquinius autem dixit, ſe cogitaſſe, cotem novacula poſſe praecidi: tum Attium juſſiſſe experiri: ita cotem in comitium allatam, inſpectante & rege & populo, novacula eſſe diſciſſam. Ex eo evenit, ut Tarquinius augure Attio Navio uteretur, & populus de ſuis rebus ad eum referret. Cotem autem illam & novaculam defoſſam in comitio, [1] ſupraque inpoſitum puteal accepimus. Negemus omnia: conburamus annales: ficta haec eſſe dicamus: quidvis denique potius, quam deos res humanas curare, fateamur. Quid? quod [2] ſcriptum apud te eſt de Ti. Graccho, nonne & augurum & haruſpicum comprobat diſciplinam? qui cum tabernaculum vitio cepiſſet imprudens, quod inauſpicato pomoerium tranſgreſſus eſſet, comitia conſulibus rogandis habuit. Nota res eſt, & a te ipſo mandata monumentis. Sed & ipſe augur Ti. Gracchus auſpiciorum auctoritatem confeſſione errati ſui comprobavit; & haruſpicum diſciplinae magna acceſſit auctoritas, qui recentibus comitiis in ſenatum introducti, ne-

gaverunt

quam prae ſe ferunt Cedices, idoneorum ſcriptorum fide nititur. Vide ſis *Ob. Giſanii* Obſerv. L. L. pag. 24. *Davies.*

1 *Supraque impoſitum puteal accepimus*] Adi *Cl. Salmaſium* Exercit. Plin. p. 1138. ed. Pariſ. *Idem.*

2 *Scriptum apud te eſt de Tiberio Graccho*] Lib. II. N. D. cap. 4. Vulgo *apud te ſcriptum.* Nos ordinem verborum, jubentibus MSStis, mutavimus. *Idem.*

3 *Ut Bacis Boeotius*] *Clemens Alexandrinus* in I. Στρωμ. p. 398. Χρησμολόγοι παρ' Ἕλλησι συχνοὶ γεγονέναι φέρονται, ὡς οἱ Βάκιδες, ὁ μὲν Βοιώτιος, ὁ δὲ Ἀρκὰς, πολλὰ πολλοῖς προαγορεύσαντες. Τῇ δὲ τοῦ Ἀθηναίου Ἀμφιλύτου συμβουλῇ καὶ Πεισίστρατος ἐκράτυνε τὴν τυραννίδα, τὸν καιρὸν τῆς ἐπιθέσεως δηλώσαντος. Σιγάσθω γὰρ Κομήτης ὁ Κρὴς, Κινύ-

ρας

gaverunt juſtum comitiorum rogatorem fuiſſe.
His igitur adſentior, qui duo genera divinatio- 18
num eſſe dixerunt: unum, quod particeps eſſet artis; alterum, quod arte careret. Eſt enim ars in his, qui novas res conjectura perſequuntur, veteres obſervatione didicerunt. Carent autem arte hi, qui non ratione aut conjectura, obſervatis ac notatis ſignis, ſed concitatione quadam animi, aut ſoluto liberoque motu futura praeſentiunt, (quod & ſomniantibus ſaepe contingit, & nonnumquam vaticinantibus per furorem) [3] ut Bacis Boeotius, ut Epimenides Cres, ut Sibylla Erythraea. Cujus generis oracla etiam habenda ſunt, non ea quae aequatis ſortibus ducuntur, ſed illa quae inſtinctu divino adflatuque funduntur: etſi ipſa ſors contemnenda non eſt, ſi & auctoritatem habet vetuſtatis, ut eae ſunt ſortes, quas e terra editas accepimus: quae tamen ductae ut in rem apte cadant, fieri credo poſſe divinitus. Quorum omnium interpretes, [4] ut Grammatici Poetarum, proxime ad eorum, quos interpretantur,

ρας ὁ Κύπελος, Ἄδμητος ὁ Θετταλός, Ἀριστεῖος ὁ Κυρηναῖος, Ἀμφιάραος ὁ Ἀθηναῖος &c. Ursinus. Ibid. Revera tres fuere Bacides. Vide Scholiaſten ad *Ariſtophanis* Pacem vſ. 1071. & Interpretes ad *Aeliani* V.H. XII, 35. *Dav.*

4 *Ut Grammatici Poetarum*] Eleganter hac de re Socrates apud *Platonem* Ion. p. 145. A. Ἔστι γὰρ τοῦτο τέχνη μὲν οὐκ ὂν παρά σοι περὶ Ὁμήρου εὖ λέγειν, θεία δὲ δύναμις, ἥ σε κινεῖ, ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ, ἣν Εὐριπίδης μὲν Μαγνῆτιν ὠνόμασεν, οἱ δὲ πολλοὶ Ἡρακλείαν. Καὶ γὰρ αὕτη ἡ λίθος οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς δακτυλίους ἄγει τοὺς σιδηροῦς, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἐντίθησι τοῖς δακτυλίοις, ὥστε δύνασθαι ταυτὸν τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ ἡ λίθος, ἄλλους ἄγειν δακτυλίους—Οὕτω δὲ καὶ ἡ Μοῦσα ἐνθέους μὲν ποιεῖ αὐτή, διὰ δὲ τῶν ἐνθέων τούτων, ἄλλων ἐνθουσιαζόντων ὁρμαθὸς ἐξαρτᾶται. Dav.

tur, divinationem videntur accedere. Quae eſt igitur iſta calliditas, res vetuſtate robuſtas calumniando velle pervertere? Non reperio cauſam: latet fortaſſe obſcuritate involuta naturae: non enim me Deus iſta ſcire, ſed his tantummodo uti voluit. Utar igitur, [1] nec adducar ut rear aut in extis totam Etruriam delirare, aut eandem gentem in fulguribus errare, aut fallaciter portenta interpretari, cum terrae ſaepe fremitus, ſaepe mugitus, ſaepe motus, multa noſtrae reipublicae, multa ceteris civitatibus gravia & vera praedixerint. Quid? qui inridetur,

1 *Nec* abducar, *ut rear*] Lego *nec adducar, ut rear.* Lambin. Ibid. *Nec* adducar, *ut rear*] *Lambini* conjecturam ſequor, quam firmat ipſa res, MSStique Pariſ. Med. Merton. Reg. pr. ſec. Balliol. & Cantab. Quod autem *Gruterus* duas ultimas voces fide Pall. pr. ſec. deletas voluit, ei non addicunt Codices noſtri: nec tamen, iis omiſſis, oratio non eſt Latina. *Davies.*

2 *Partus hic mulae — partus malorum*] Pariſ. *partus* hic *mulae, nonne quia fetus* hic *extitit.* Lego *qui inridetur partus mulae, nonne quia fetus* hic *extitit* &c. Mulae partus ſemper inter prodigia fuit habitus, quia res ſolito rerum ordine fieri non poſſe credebatur. Hinc Babylonii apud *Herodotum* lib. III, 151. Τί κάτησθε, inquiunt, ἐνθαῦτα, ὦ Πέρσαι, ἀλλ' οὐκ ἀπαλλάσσεσθε; τότε γὰρ αἱρήσετε ἡμέας, ἐπὰν ἩΜΙΟΝΟΙ ΤΕΚΩΣΙ. Ratio eſt διὰ τὸ ἄσπερμον εἶναι τὸ ζῶον, ut tradit *Artemidorus* Oneir. lib. II. c. 12. Vel idcirco mulae non pariunt, quod *e duobus diverſis generibus nata non gignunt in omni animalium genere*, ſi *Plinio* fides lib. VIII. H. N. c. 44. Plura vide ſis apud *Ariſtotelem* de Gener. Anim. lib. II. cap. 8. & *Aelianum* Hiſt. Anim. lib. XII. cap. 16. *Quidam vero non diſſimulandi auctores, ut M. Varro & ante eum Dionyſius ac Mago, prodiderunt mularum fetus regionibus Africae adeo non prodigioſos haberi, ut tam familiares ſint incolis partus earum, quam ſint nobis equarum.* Verba ſunt *Columellae* VI, 37. Utcunque ſit, *mula pariens, diſcordiam, bonorum interitum, mutationem legum, turpes matronarum partus* ſignificare cenſebatur, adeoque ſat uberem MALORUM denotat partum. Adi *Julium Obſequentem* de Prodig. cap. CXXV. & *Dionem* lib. LXXVIII. cap.

inridetur, [2] partus hic mulae, nonne quia fetus extitit in ſterilitate naturae, praedictus eſt ab haruſpicibus [3] incredibilis partus malorum? Quid? Ti. Gracchus, P. F., qui bis conſul & cenſor fuit, idemque & ſummus augur & vir ſapiens civiſque praeſtans; nonne (ut C. Gracchus, filius ejus, ſcriptum reliquit) duobus anguibus domi comprehenſis, haruſpices convocavit? qui cum reſpondiſſent, ſi marem emiſiſſet, uxori brevi tempore eſſe moriendum; ſi feminam, ipſi: aequius eſſe cenſuit, [4] ſe maturam oppetere mortem, quam P. Africani filiam

liam

cap. xxv. pag. 41. ed. Falcon. Hinc, ut & ex ipſa ſententiae vi, patet corruptum eſſe *Urſini* Codicem, qui *mularum*, non *malorum*, vocem repraeſentat; licet ei lectioni faveat vir ille doctus. Corrupti ſunt etiam Merton. & Med. qui *mulorum* exhibent. *Idem.*

3 *Incredibilis partus* malorum] *Mularum* habet liber manuſcriptus. *Mularum* autem in *malorum* facilis fuit mutatio. *Urſinus.*

4 *Se* maturam *oppetere mortem*] Secundam vocem neſcit Pariſ. Sed *maturam* quidem *mortem* recte dici poſſe ſcio: hic tamen omnino legendum, *ſe* MATURUM *oppetere mortem*. Alioqui ſenſus exſurgit incommodus: nam tum demum Ti. Gracchus, ſe, quam P. Africani filiam adoleſcentem, maturam oppetere mortem, aequius cenſeret. Quaſi mors adoleſcentis *matura* dici poſſet! Vide *Cl. Salmaſium* Exerc. Plin. pag. 1118. At *adoleſcenti* recte *maturus* opponitur. *Lactantius* Div. Inſt. lib. v. cap. XIII, 3. *Si pueri, ſi* adoleſcentes, *improvidi ſunt per aetatem*; maturi *certe ac ſenes habent ſtabile judicium*. *Suetonius* Calig. cap. XLIV. *In exercitu recenſendo pleriſque Centurionum* MATURIS *jam & nonnullis ante pauciſſimos quam conſummaturi eſſent dies, primos pilos ademit.* Sed haud opus eſt, exempla colligamus; ſiquidem hoc multis oſtendit erudititiſſimus & amiciſſimus *Ric. Bentleius* ad *Horatii* Art. Poet. vſ. 157. *Plutarchus* in Gracchis Tom. I. pag. 824. Λέγεται δέ ποτε συλλαβεῖν αὐτὸν (Τιβέριον Γράκχον) ἐπὶ τῆς κλίνης ζεῦγος δρακόντων. Τοὺς δὲ μάντεις σκεψαμένους τὸ τέρας ἀμφο μὲν οὐκ ἐᾶν ἀνελεῖν, οὐδὲ ἀφεῖναι, περὶ δὲ θατέρου διαιρεῖν, ὡς ὁ μὲν ἄρρην τῷ Τιβερίῳ φέροι θάνατον ἀναιρεθείς, ἡ δὲ θήλεια τῇ Κορνηλίᾳ. Τὸν οὖν Τιβέριον καὶ φιλοῦντα τὴν γυ-

ναῖκα

liam adoleſcentem. Feminam emiſit: ipſe pau-
19 cis poſt diebus eſt mortuus. Inrideamus haruſpices: vanos, futiles eſſe dicamus: quorumque diſciplinam & ſapientiſſimus vir, & eventus ac res comprobavit, contemnamus: contemnamus etiam Babylonios, & eos, qui e Caucaſo [1] caeli ſigna ſervantes, [2] numeris & motibus ſtellarum curſus perſequuntur. Condemnemus, inquam, hos aut ſtultitiae, aut vanitatis, aut imprudentiae, qui [3] CCCCLXX millia annorum, ut ipſi dicunt, monumentis comprehenſa continent, & mentiri judicemus, nec ſaeculorum reliquorum judicium, quod de ipſis futurum ſit, pertimeſcere. Age, Barbari vani atque fallaces: num etiam Graiorum hiſtoria mentita eſt? Quae

γυναῖκα, καὶ μᾶλλον αὐτῷ προσήκειν ὄντι ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩι τελευτᾶν ἡγούμενον, ἔτι ΝΕΑΣ οὔσης ἐκείνης, τὸν μὲν ἄῤῥενα κτεῖναι τῶν δρακόντων, ἀφεῖναι δὲ τὴν θήλειαν. Eadem narrant *Valerius Maximus* lib. IV. c. VI, 1. *Plinius* H. N. lib. VII. c. 36. *Aur. Victor* de viris Illuſtr. cap. LVII. & noſter infra lib. II. cap. 29. *Davies.*

1 *Caeli ſigna* ſervantes] Obſervantes. Vide modo *Servium* ad *Virgilii* Georg. I, 205. *Idem.*

2 *Numeris* & motibus *ſtellarum curſus perſequuntur*] Quibus quaeſo MOTIBUS ſtellarum curſus perſequuntur hi viri? Permultum fallor, aut reponendum, *numeris ſtellarum curſus* & motus *perſequuntur*. Geminus germanus eſt locus infra lib. II. c. 6. *Solis defectiones, itemque Lunae praedicuntur in multos annos ab iis, qui ſiderum* CURSUS ET MOTUS NUMERIS PERSEQUUNTUR. *Julius Firmicus* Matheſ. lib. I. cap. 2. *Ecce* motus & curſus *ejus* (Saturni) *per dies ſingulos horaſque colligimus*. Idem.

3 CDLXX *millia*] Saepe mihi in ejuſmodi litteris obſervatus error facile perſuadet, ut legendum potius exiſtimem CCCIↃↃↃ & deleatur *millia*: nam CCCIↃↃↃ valet centum millia. Quo de genere in noſtris in Epiſt. ad Atticum commentariis & ſatis copioſe, & primi, ut opinor, diſputavimus. *P. Manucius.*

Ibid. CCCCLXX *annorum*] In manuſcripto eſt CCIↃↃ annorum. Puto autem rectum eſſe, CIↃ. IↃↃↃ *annorum*. Urſinus.

Ibid, CCCCLXX *millia annorum*] Fruſtra

Quae Croeſo Pythius Apollo, ut de naturali divinatione dicam, quae Athenienſibus, quae Lacedaemoniis, [4] quae Tegeatis, quae Argivis, quae Corinthiis reſponderit, quis ignorat? Conlegit innumerabilia oracla Chryſippus, nec ullum ſine locuplete auctore atque teſte: quae quia nota tibi ſunt, relinquo. Defendo unum hoc. Numquam illud oraclum Delphis tam celebre & tam clarum fuiſſet, neque tantis donis refertum omnium populorum atque regum, niſi omnis aetas, oraclorum illorum veritatem eſſet experta. [5] Idem jamdiu non facit. Ut igitur nunc minore gloria eſt, quia minus oraclorum veritas excellit: ſic tum, niſi ſumma veritate, in tanta gloria non fuiſſet. Poteſt autem

Fruſtra ſunt *Paullus Manucius* & *Fulv. Urſinus*, qui mutandos hoſce numeros cenſuere. Quamvis enim futilem prorſus & vanam horum jactantiam eſſe ſcimus; recta tamen eſt lectio recepta: rem enim ita ſe habere praedicabant Chaldaei. *Diodorus Siculus* Bibl. lib. II. pag. 118. Χαλδαῖοι ἑπτὰ καὶ τετταράκοντα μυριάδας καὶ τρεῖς ἐπὶ ταύταις χιλιάδας (Anni ſunt 473000) εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου διάβασιν γεγονέναι καταριθμοῦσιν, ἀφ' ὅτου τὸ παλαιὸν ἤρξαντο τῶν ἄστρων τὰς παρατηρήσεις ποιεῖσθαι. *Lactantius* Div. Inſt. lib. VII. c. 14. *Secuti fortaſſe Chaldaeos, qui, ut Cicero tradidit in libro de Divinatione primo* (ad hunc ipſum locum reſpicit) QUADRINGINTA SEPTUAGINTA MILLIA *annorum monumentis comprehenſa ſe habere delirant.* Quin & idem numerus ſervatur infra lib. II, cap. 46. *Davies.*

4 *Quae Tegeatis*] Sic multis annis, antequam *Adr. Turnebus* Adverſariorum libros ederet, legendum eſſe videram: atque adeo aliquot menſibus ante jam edendum curaram. Nullos enim *Taygetos* populos memineram, *Tegeatas* noveram; & ex *Herodoto* hic *Tegeatis* eſſe legendum didiceram. *Lambin.*

Ibid. *Quae* Taygetis] *Tegeatibus* habet antiquus liber, & ita omnino legendum: ſive, ut edidit *Lambinus*, *Tegeatis.* Confirmat eam lectionem *Pauſanias* in Laconicis. *Urſinus.*

5 *Idem jamdiu non* facit] Forte *non fit:* & paulo poſt, *nunc in minore gloria eſt*, Davies.

Vis

autem [1] vis illa terrae, quae mentem Pythiae divino adflatu concitabat, evanuiſſe vetuſtate, [2] ut quoſdam exaruiſſe amnes, aut in alium curſum contortos & deflexos videmus. [3] Sed ut vis acciderit: (magna enim quaeſtio eſt) modo maneat id, quod negari non poteſt niſi omnem hiſtoriam perverterimus, multis ſaeculis verax fuiſſe id oraclum. Sed omittamus oracla: veniamus ad ſomnia: de quibus diſputans Chryſippus, multis & minutis ſomniis conligendis facit idem, quod Antipater, ea conquirens, quae Antiphontis interpretatione explicata, declarant illa quidem acumen interpretis: ſed exemplis grandioribus decuit uti. Dionysî mater, ejus qui Syracoſiorum tyrannus fuit, ut ſcriptum apud Philiſtum eſt & doctum hominem & diligentem & aequalem temporum illorum, cum praegnans hunc ipſum Dionyſium alvo contineret, ſomniavit

1 *Vis illa terrae, quae mentem Pythiae divino adflatu concitabat*] *Strabo* lib. IX. pag. 641. Φασὶ δ' εἶναι τὸ μαντεῖον (Delphicum) ἄντρον κοῖλον κατὰ βάθους, οὐ μάλα εὐρύστομον· ἀναφέρεσθαι δ' ἐξ αὐτοῦ πνεῦμα ἐνθουσιαστικόν· ὑπερκεῖσθαι δὲ τοῦ στομίου τρίποδα ὑψηλὸν, ἐφ' ὃν τὴν πυθίαν ἀναβαίνουσαν, δεχομένην τὸ πνεῦμα, ἀποθεσπίζειν ἔμμετρά τε καὶ ἄμετρα. Auctor libri de Mundo cap. IV. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν πνευμάτων πολλὰ πολλαχοῦ γῆς στόμια ἀνέῳκται· ὧν τὰ μὲν ἐνθουσιᾶν ποιεῖ τοὺς ἐμπελάζοντας— —τὰ δὲ χρησμῳδεῖν, ὥσπερ τὰ ἐν Δελφοῖς. Plura congeſſimus ad cap. XXXVI. *Davies*.

2 *Ut quoſdam exaruiſſe amnes*] Eadem fere ἔννοια *Plutarchi* obverſabatur animo. Τὴν Βοιωτίαν, inquit de Orac. Defect. p. 411. νῦν ἐπιλέλοιπε κομιδῇ (χρηστήρια,) καθάπερ νάματα, καὶ πολὺς ἐπέσχηκε μαντικῆς αὐχμὸς τὴν χώραν. Porro vulgati prae ſe ferunt, *ut quoſdam* evanuiſſe & *exaruiſſe amnes*; ſic &, inverſo verborum ordine, Cantab. noſter. At vero Reg. Merton. vetereſque editos ſequimur, qui duas illas voces omnino praetermittunt. Et eas quidem e varia lectione natas eſſe docent Med. qui *evanuiſſe exaruiſſe*, & Balliol. qui *evanuiſſe exhau-*

nlavit ſe peperiſſe Satyriſcum. [4] Huic interpretes portentorum, qui [5] Galeotae tum in Sicilia nominabantur, reſponderunt, (ut ait Philiſtus) eum, quem illa peperiſſet, clariſſimum Graeciae diuturna cum fortuna fore. Num te ad fabulas revoco vel noſtrorum vel Graecorum Poetarum? narrat enim & apud Ennium [6] Veſtalis illa:

Excita cum tremulis anus attulit artubu' lumen,
Talia commemorat lacrimans, exterrita ſomno:
Eurydica prognata, pater quam noſter amavit,
Vires vitaque corpu' meum nunc deſerit omne.
Nam me viſus homo pulcher per amoena ſalicta
Et ripas raptare locoſque novos: ita ſola
Poſt illa, germana ſoror, errare videbar,
Tardaque veſtigare & quaerere te, neque poſſe
Corde capeſſere: ſemita nulla pedem ſtabilibat.
Exin compellare pater me voce videtur

His

exhauriſſe, ἀντὶ τȣ̃ *exaruiſſe*, repraeſentant. *Idem*.

3 *Sed, ut vis, acciderit*] In manuſcripto eſt, *ut ut vis acciderit*. Urſinus.

4 *Huic interpretes portentorum, qui* Galeotae] Elienſ. exhibet *interpretes ſomniorum*. Ipſam vero rem modo nonnihil diverſo tradit *Valerius Maximus* lib. I. cap. VII, 7. extern. *Mater*, inquit, *Dionyſii, cum eum conceptum utero haberet, parere viſa eſt Satyriſcum; conſultoque prodigiorum interprete, clariſſimum ac potentiſſimum Graii ſanguinis futurum, certo cum eventu cognovit.* Nobis autem hi portentorum interpretes, ſunt *Galeotae*, prout olim dedit *Victorius*, non *Galleotae*, quemadmodum vulgati. *Stephanus* Byzantinus. Γαλεῶται μάντεων εἶδος Σικελῶν. *Aelianus* etiam V. H. l. XII. c. 46. Γαλεωτῶν meminit. *Davies*.

5 *Galleotae*] *Galeotae* vetus Codex, & ita habet *Stephanus* ἐν τῷ Γαλεῶται. Urſinus.

6 *Veſtalis* illa] Probabilis eſt *Hieronymi Columnae* conjectura, cui placet *Veſtalis Ilia*. Ad illam certe ſtabiliendam conſpirant loci circumſtantiae, quemadmodum fuſe docet vir ille doctiſſimus ad fragm. *Ennii* pag. 123. *Davies*.

His verbis: [1] O gnata, tibi ſunt ante gerendae
Aerumnae: poſt ex fluvio fortuna reſiſtet.
Haec effatu' pater, germana, repente receſſit,
Nec ſeſe dedit in conſpectum corde cupitus:
Quamquam [2] multa manus ad caeli caerula templa
Tendebam lacrimans, & blanda voce vocabam.
Vix aegro tum corde meo me ſomnu' reliquit.

21 Haec, etiamſi ficta ſunt a poeta, non abſunt tamen a conſuetudine ſomniorum. Sit ſane etiam illud commenticium quo Priamus eſt conturbatus.

Quia

1 O gnata, *tibi ſunt* &c.] Sic legendum, non, ut vulgo, *cognata*; quamvis *Turnebus* eam lectionem tueatur, ſic interpretans, *filia, quod cum aliis liberis nata eſſet*, inquit. Quae interpretatio, ſimul & lectio, cujus interpretatio eſt, ferri non poteſt, & piget me utramque refellere. *Lambin.*

Ibid. O *gnata*] Vulgo *cognata*: ſed *Lambini* conjecturam ſua luce fulgentem clare firmat Reg. *Davies.*

Ibid. *Tibi ſunt ante gerendae Aerumnae: poſt ex fluvio fortuna reſiſtet. Haec effatu' pater*] Vulgo *tibi ſunt ante* gerenda. *Haec* pater effatus, *germana, repente receſſit. Aerumnae poſt: ex fluvio fortuna* reſiſtit. At abunde patet verſum ſecundum alieno loco poſitum eſſe: quapropter veteres editos omnino ſequendos duximus. Praeterea malim *tibi ſunt ante* ferendae *Aerumnae*. In reliquis vero mutationibus duces nobis fuere MSSti ſimul ac mens Auctoris. *Idem.*

2 Multa *manus*] Hic, noto ſatis Helleniſmo, *multa* valet multum. *Virgilius* Georg. III, 226.

Multa *gemens ignominiam plagaſque ſuperbi*
Victoris.

Idem IV, 320.

Multa *querens, atque haec adfatus voce parentem.*

Sic & alii Scriptores optimi. Vide *Statium* Theb. II, 635. & *Joan. Vorſtium* ad *Sulpicii Severi* Hiſt. Sacr. lib. I. cap. 4. *Idem.*

3 *Mentis metu Perculſus*] Lambinus *mentem*. Sed contra MSStos. Neque erat neceſſe: nam *mentis perculſus* dictum, ut Terentio *perculſus animi*. Gulielmius.

Ibid. Pari modo *ſuſpenſum animi, dejectum animi*, & *aegrum animi* paſſim dicunt Latini. Vide modo *Livium* VIII, 13. & *Lactantium* de Mort. Perſ. capp. 5, 17. *Davies.*

4 *Curis*

Quia mater gravida parere ſe ardentem facem
Viſa eſt in ſomnis Hecuba: quo facto pater
Rex ipſe Priamus, ſomnio [3] *mentis metu*
Perculſus, [4] *curis ſumptus ſuſpirantibus*
Exſacrificabat hoſtiis balantibus.
[5] *Tum conjectorem poſtulat, pacem petens,*
[6] *Ut ſe edoceret obſecrans Apollinem,*
Quo ſeſe vertant tantae ſortes ſomniûm.
Ibi [7] *ex oraclo voce divina edidit*
Apollo; puerum, primus Priamo qui foret

[1] *Poſt*

4 *Curis* ſumptis *ſuſpirantibus*] *Sumptus* eſt in manuſcripto, hoc eſt, corruptus, vel, quod melius puto, conſumptus; ut ſimplex ſit pro compoſito. *Urſinus.*

Ibid. *Curis* ſumptus *ſuſpirantibus*] Edebatur antea *ſumptis*; ſed mutavi ſecutus *Gulielmii* mentem, & librum *Fulvii Urſini*, item MSS. Pal. pr. tert. & librum S. *Victoris*, in quibus haerebat alterum. *Sumptus*, conſumptus, maceratuſque. *Terentius: Cura* ſumitur, *Dum tibi ſit quod placeat.* GRUTERUS.
Ibid. *Sumptus* etiam eſt in Balliol. Reg. Cantab. & Ven. 1471. Ac bene quidem. Locus vero, quem perperam laudat *Gruterus*, exſtat Phorm. Act. II. Sc. II, 26. & ad rem nihil omnino facit. *Plautus* appoſite Mil. Glor. Act. III. Sc. I, 79. *Nam in mala uxore atque inimico ſi quid* ſumas, *ſumptus eſt: In bono hoſpite atque amico, quaeſtus eſt quod* ſumitur: *Et quod in divinis rebus* ſumas, *ſapienti lucro eſt.* Hoc ſenſu *ſumere diem* dixerunt idem Pſeudol. Act. V. Sc. I, 23. & *Terentius* Adelph. Act. V. Sc. III, 68. ac Phorm. Act. V. Sc. V, 4. *Davies.*

5 *Tum* conjectorem poſtulat] Pall. omnes & S. *Victoris* exemplar, ut obſervat *Gruterus*, habent *conjecturam*, quod *Gulielmio* probatur pro conjectrici Sibylla. Eandem lectionem ſervant Pariſ. Balliol. Med. reliquique noſtri: ſed eam prorſus inficetam cenſeo. *Idem.*

6 Ut *ſe edoceret*] Forſan *&*, *ſe doceret, obſecrans* &c. ſic enim Pariſ. Balliol. Med. Merton. aliique Codices, non *edoceret*. Idem.

7 *Ex oraclo* voce divina *edidit*] Legendum videtur, *ex oraclo* vocem divinam *edidit*, quemadmodum diſerte repraeſentat Elienſ. Vide *Phaedrum* lib. I. Fab. XII, 12. & *Agellium* N. A. XII, 5. Quod autem Apollini tribuit Poëta, id alii Aeſaco, alii Herophilae, alii denique aruſpicibus adſcribunt. Vide ſis Interpretes ad *Dictyn* III, 26. *Idem.*

1 *Poſt*

[1] *Poſt illa natus, temperaret tollere:*
Eum eſſe exitium Trojae, peſtem Pergamo.

Sint haec, ut dixi, ſomnia fabularum: hiſque
adjungatur etiam Aeneae ſomnium, quod [2] in
Numerî Fabî Pictoris Graecis annalibus ejuſ-
modi eſt, ut omnia quae ab Aenea geſta ſunt
quaeque illi acciderunt, ea fuerint quae ei ſe-
22 cundum quietem viſa ſunt. Sed propiora vi-
deamus. Cujuſnam modi eſt Superbi Tar-
quinî ſomnium, [3] de quo in Bruto Accî lo-
quitur ipſe?

Cum jam quieti corpus nocturno impetu

Dedi

1 *Poſt illa natus*, temperaret *tollere*] Pariſ. *poſt illa natus tempora extollere.* Balliol. Med. aliique plures *poſt illa natus tempora & tollere.* Videlicet phraſis minus obvia Librarios fefellit. *Agellius* XVI, 19. *Ut ei necem adferre per vim ſuis manibus* temperarent. Plura *J. Fr. Gronovius* Obſerv. II, 20. *Davies.*

2 In Numerii *Fabii*] Antea mendoſe, *Innumerum Fabii.* Nos ex antiquis libris reſtituimus: tres enim Fabii Pictores fuere, clari omnes antiquitatis notitia, Quinctus, Numerius, Servius; quorum antiquiſſimus Quinctus. Nominantur a *Livio*, *Agellio*, *Macrobio*, *Oroſio*, *Nonio*, *Cicerone*. P. Manucius.

Ibid. In Numerii *Fabii Pictoris*] Sic reſtituit hunc locum *Sigonius*, cum antea legeretur *in numerum Fabii Pictoris.* Plane mendoſe. *Lambin.*

3 *De quo in Bruto* Accius *loquitur ipſe*] Vera lectio, *de quo in Bruto* Accii *loquitur ipſe.* Fabulam autem *Accii*, cui *Bruto* nomen eſſet, ſignificat; quam & ludis Apollinaribus, qui M. Bruti abſentis nomine facti fuere, actam, intelligi poteſt de prima Philippica. *Camerarius.*

Ibid. In noſtris & Voſſian. legitur *Accius* vel *Actius*; unde conjeceram *de quo in Bruto* Acci. is *loquitur ipſe:* quod praecepiſſe *Gronovium* filium video. *Davies.*

4 *Viſum eſt in ſomnis, paſtorem ad me appellere Pecus lanigerum eximia pulchritudine, Duos conſanguineos arietes inde eligi*] Hos verſus, qui antea praepoſtero ordine collocati legebantur, ita digerendos eſſe admonuit *Muretus* in annotationibus, quas in *Terentium* edidit. *P. Manucius.*

Ibid. Viſu'ſt *in ſomnis paſtor*] Vulgo *viſum eſt in ſomnis paſtor,* nec aliter e noſtris Pariſ. Med. Merton. Reg. & Cantab. Hanc

vero

Dedi, ſopore placans artus languidos;
[4] Viſu'ſt in ſomnis paſtor ad me adpellere
[5] Pecus lanigerum eximia pulchritudine:
Duos conſanguineos arietes inde eligi,
Praeclarioremque alterum [6] immolare me:
Deinde ejus germanum cornibus connitier
In me arietare, eoque ictu me ad caſum dari:
Exin proſtratum terra, graviter ſaucium,
Reſupinum, in caelo contueri [7] maxumum, ac
Mirificum facinus; dextrorſum orbem flammeum
Radiatum ſolis [8] liquier curſu novo.

Ejus igitur ſomnii a conjectoribus quae ſit interpretatio facta, videamus: *Rex,*

vero lectionem, licet defenſorem *Janum Gulielmium* ſit nacta, reſpuit Latini ſermonis ratio. Quare cum Balliol. Aldin. & Victor. haberent *viſus eſt in ſomnis*, nos verſui conſulentes edidimus *viſu'ſt in ſomnis paſtor*, quod & *Lambinus* jamdudum fecerat. Vide *G. J. Voſſium* ad Fragm. Trag. p. 109. *Davies.*

5 *Pecus lanigerum eximia pulchritudine: Duos conſanguineos arietes inde eligi*] In verſibus diſponendis *M. A. Muretum* & *D. Lambinum* ſequor; id quod mens Auctoris & ratio jubet. Eos autem ordine praepoſtero repraeſentant vulgg. a quibus tamen haud abeunt Codices MSSti. *Idem.*

6 Immolare *me*] Quid in mentem fuerit *Lambino*, cum *involare me* daret; equidem comminiſci non poſſum. Quacunque vero de cauſa hoc ſit auſus, omnino retinenda eſt lectio vulgata, quam omnes omnino libri tuentur, ut & ipſa res; quod vidit etiam *Gruterus:* nam Bruti fratrem natu majorem trucidavit Tarquinius. *Livius* lib. I. cap. 56. Brutus, *quum primores Civitatis, in quibus* FRATREM *ſuum ab avunculo* (Tarquinio Superbo) *interfectum audiſſet—ex induſtria factus ad imitationem ſtultitiae, quum ſe ſuaque praedae eſſe Regi ſineret,* Bruti *quoque haud abnuit cognomen.* Adi ſis & *Dionyſium Halicarnaſſeum* lib. IV. cap. 68. *Idem.*

7 *Maxumum ac Mirificum facinus*] Sic edidi jubente metro. Vulgo conjunctio, quam in prioris verſus fine poſui, ſequentem incipit. Eo tamen modo violatur lex pedaria. *Idem.*

8 Liquier *curſu novo*] Sic Balliol. at Pall. pr. ſec. Voſſian. Pariſ. Med. Merton. Elienſ. Reg. & Cantab. dant *linquier*, quod *Grutero* rectius videtur. Ego tamen, ut verum fatear, nec in

Rex, [1] *quae in vita uſurpant homines, cogitant, curant, vident,*
Quaeque aiunt vigilantes agitantque, ea [2] *ſi cui in ſomno accidant,*
[3] *Minus mirandum eſt: ſed in re tanta haud temere inproviſo offerunt.*
Proin vide, ne, quem tu eſſe hebetem deputes, aeque ac pecus,
Is ſapientia munitum pectus egregium gerat,
Teque regno expellat. Nam id quod de ſole [4] *oſtentum eſt tibi,*
Populo commutationem rerum portendit fore

[5] *Per-*

hac nec in illa lectione ſenſum video commodum. Forte reſcribendum *nitier curſu novo*, quod valet ire vel incedere. Vide *Servium* ad *Virgilii* Aen. II, 380. & *Nonium* in *niti*. Davies.

1 *Quae in vita uſurpant homines*] *Julius Celſus* de vit. Caeſ. pag. 5. *Verum ſit quod ait Cicero, quodque de Homero ſcribit;* ejus *plerumque ea videre dormientes, de quibus ſaepiſſime vigilantes ſint ſoliti cogitare & loqui.* Ubi legendum, *de Homero ſcribit Ennius, plerumque ea videre.* Noſter de Somn. Scip. cap. 1. *Fit ut cogitationes ſermoneſque noſtri pariant aliquid in ſomno tale, quale* de Homero ſcribit Ennius, *de quo videlicet ſaepiſſime vigilans ſolebat cogitare & loqui.* Ad hunc enim locum reſpicit ſcriptor ille ψευδώνυμος, ut inanis plane ſit *J. G. Graevii* conjectura. De re ipſa vide *Hieronymum Columnam* ad *Ennii* Frag. p. 4. & nos ad lib. II. c. 62. *Idem.*

2 *Si cui in ſomno* accidant] Sic Pariſ. Med. Balliol. & Cantab. Vulgo *accidunt*. Idem.

3 *Minus mirum eſt*] Haec tota ſomnii interpretatio conſtat e Septenariis. Itaque non intelligo, quod ſpectaverint ii, qui veterem lectionem mutarunt, & pro *minus mirum eſt*, legere maluerunt *minus mirandum eſt*. P. Manucius.

Ibid. *Minus mirandum eſt: ſed in re tanta haud temere improviſo offerunt*] Vulgo *minus* mirum *eſt*, refragantibus noſtris omnibus. Praeterea Cantab. habet *improviſo* ſe *offerunt*; Elienſ. autem *temere viſa afferunt*. Omnino lege,

Minu' mirandum eſt; ſed in re tanta haud temere viſa ſe *offerunt*.

Turbavit *Manucius*, quod praepoſitionem *in* pro brevi ſyllaba, licet ſequeretur conſonans, poni ſolere neſcierit. Vide *Chr. Waſium* Senar. cap. XIII. pag. 181. *Dav.*

4 Oſten-

[5] *Perpropinquam.* [6] *Haec bene verruncent populo:*
[7] *nam quod ad dexteram*
Coepit curſum ab laeva ſignum praepotens; pulcherrime
Auguratum eſt, rem Romanam publicam ſummam fore.

Age nunc ad externa redeamus. Matrem Phalaridis ſcribit Ponticus Heraclides, doctus vir, auditor & diſcipulus Platonis, viſam eſſe [8] videre in ſomnis ſimulacra Deorum, [9] quae ipſa Phalaris domi conſecraviſſet: ex his Mercurium e patera, quam dextera manu teneret, ſanguinem 23

4 Oſtentum *eſt tibi*] Pall. tres *oſtenſum*, quod eodem redit; nam utrumque dicitur. *Idem.*

5 *Perpropinquam*] Vulgo *perpropinqua*, quam lectionem peſſime tuetur *Gulielmius*, quaſi Graeciſmo ſatis obvio denotaret idem quod *perpropinque*. Hoc enim dato, Latina non erit oratio; nam barbarus ſit oportet qui *propinque fore rerum commutationem* dicat. Elienſ. Merton. & Balliol. *propinquam*; eoque modo luculente firmatur *Turnebi* conjectura, quam *Lambinus* olim, noſque jam recepimus. *Idem.*

6 *Haec bene verruncent populo*] Notat *Gruterus* in Pal. pr. & Pithoeano legi *averruncent*, neque ſe videre, cur admitti non debeat. At *averruncare*, prout teſtatur *Nonius*, eſt *avertere*, quod ſignificationem rei contrariam praeſtaret. Recte ſe habet vulgata lectio; eamque loquendi formulam multis illuſtravit *J. F. Gronovius* ad *Livii* lib. XXIX. c. 27. *Idem.*

7 *Nam* quod ad *dexteram*] Ne pes Creticus in verſu ſit Trochaico, *G. J. Voſſius* ad Fragm. Trag. p. 110. legit, *nam quod dexterum Coepit curſum*; vel, trajecto praeverbio, *nam* ad quod *dexteram*. Sed neſcius erat vir ille magnus, voces *quod ad* apud Poetas Dramaticos unius tantum Syllabae locum crebro tenere. Multis id exemplis probavit *Chr. Waſius* de Senar. cap. XIII. pag. 166, ſeqq. *Idem.*

8 *Videre in* ſomnis] Ita Pariſ. Med. Reg. & Cantab. ac ita hic alibique dedit *Lambinus*. Vulgo *in ſomniis*, contra quam loqui ſolent Latini. *Idem.*

9 *Quae* ipſa *Phalaris*] In Codice Pithoeano *Phalaris* omittitur, mediamque vocem neſciunt Reg. & Cantab. At Balliol. habet *quae* ipſe *Phalaridis*. Legendum credo *quae* ipſe *Phalaris*. Idem.

guinem viſum eſſe fundere; qui cum terram adtigiſſet, referveſcere videretur ſic, ut tota domus ſangine redundaret. Quod matris ſomnium inmanis filî crudelitas comprobavit. Quid ego, quae magi Cyro illi principi [1] interpretati ſint, [2] ex Dinonis Perſicis proferam? Nam cum dormienti ei ſol ad pedes viſus eſſet, ter eum ſcribit fruſtra adpetiviſſe manibus, cum ſe convolvens ſol elaberetur & abiret: ei magos dixiſſe ([3] quod genus ſapientum & doctorum habebatur in Perſis) ex triplici adpetitione ſolis, XXX annos Cyrum regnaturum eſſe, portendi: [4] quod ita contigit; nam ad ſeptuageſimum pervenit, cum XL natus annos regnare coepiſſet. Eſt profecto quiddam etiam in Barbaris gentibus praeſentiens atque divinans: ſiquidem

1 *Interpretati* ſint] Ita Pariſ. Vulgo *ſunt*. Davies.

2 *Ex Dinonis Perſicis proferam*] Vulgo *Perſicis* libris *proferam*. At media vox manifeſtarium *eſt* Gloſſema, prout ante me viderunt *Jan. Gulielmius* & *Joan. Clericus*: quapropter eam duximus expungendam. Certe *Dinonis*, non βίβλυς Περσικὰς, ſed τὰ Περσικὰ laudant *Athenaeus*, *Diogenes Laertius*, & alii. *Idem*.

3 *Quod genus ſapientum & doctorum*] Vide *Barn. Briſſonium* de Regn. Perſ. II, 54, ſeqq. & *Rich. Montacutium* Orig. Eccleſ. Part. I. pag. 167. *Idem*.

4 *Quod ita contigit; nam ad ſeptuageſimum pervenit*] Ita quidem plerique. Vide *Photium* Cod. LXXII. col. 112. & *Juſtinum* lib. I. cap. VIII, 14. Sed pro *Herodoti* mente lib. I. c. 214. Cyrus τελευτᾷ βασιλεύσας ἑνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. At *Cyrus uno & triginta annis rerum potitus eſt*, ut ait *Sulpicius Severus* H. S. II, 9. Quin & eum ἑκατοντούτη γενόμενον exceſſiſſe vita tradit *Lucianus* Macrob. Tom. II. pagg. 470, 471. *Idem*.

5 *Cum* inſcenderet] Sic Pal. pr. S. Victoris, Pariſ. & Med. Vulgo *aſcenderet*. Idem.

6 *Cumque Alexander eum rogaret*] Noſtrum ſequitur *Valerius Maximus* lib. I. cap. VIII, 10. extern. Paullo aliter *Arrianus* de Exped. Alex. lib. VII. cap. 18. Ὁπότε, inquit, ἐπὶ τὴν πυρὰν ἤει (Κάλανος) ἀποθανούμενος, τότε τοὺς μὲν ἄλλους ἑταίρους ἀσπάζεσθαι αὐτόν·

dem ad mortem proficiſcens Calanus Indus, [5] cum inſcenderet in rogum ardentem, O praeclarum diſceſſum, inquit, e vita, cum, ut Herculi contigit, mortali corpore cremato, in lucem animus exceſſerit! [6] Cumque Alexander eum rogaret, ſi quid vellet, ut diceret; Optume, inquit: propediem te videbo. Quod ita contigit: nam Babylone paucis poſt diebus Alexander eſt mortuus. Diſcedo parumper a ſomniis, ad quae mox revertar. [7] Qua nocte templum Epheſiae Dianae deflagravit, eadem conſtat ex Olympiade natum eſſe Alexandrum, atque, ubi lucere coepiſſet, clamitaſſe magos, peſtem ac perniciem Aſiae proxuma nocte natam. Haec de Indis, & Magis. Redeamus ad ſomnia. Hannibalem Coelius ſcribit, cum [8] columnam 24

τὸν Ἀλέξανδρον δὲ οὐκ ἐθελῆσαι προσελθεῖν ἀσπασόμενον, ἀλλὰ φάναι γὰρ ὅτι ἐν Βαβυλῶνι αὐτὸν ἐντυχὼν ἀσπάσεται· καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἐν μὲν τῷ τότε ἀμεληθῆναι ὕστερον δὲ, ἐπειδὴ ἐτελεύτησεν ἐν Βαβυλῶνι Ἀλέξανδρος, ἐς μνήμην ἐλθεῖν τῶν ἀκουσάντων, ὅτι ἐπὶ τῇ τελευτῇ ἄρα τῇ Ἀλεξάνδρου ἐθειάσθη. Vide ſis & *Plutarchum* in Alex. p. 703. C. *Idem*.

7 *Qua nocte templum*] *Plutarchus* pag. 665. F. Ἐγεννήθη Ἀλέξανδρος ἱσταμένου μηνὸς Ἑκατομβαιῶνος — ἕκτῃ, καθ' ἣν ἡμέραν ὁ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ἐνεπρήσθη νεώς· ὡς Ἡγησίας ὁ Μάγνης ἐπιπεφώνηκεν ἐπιφώνημα κατασβέσαι τὴν πυρκαϊὰν ἐκείνην ὑπὸ ψυχρίας δυνάμενον· εἰκότως γὰρ ἔφη καταφλεχθῆναι τὸν νεὼν, τῆς Ἀρτέμιδος ἀσχολουμένης περὶ τὴν Ἀλεξάνδρου μαίωσιν. Ὅσοι δὲ τῶν Μάγων ἐν Ἐφέσῳ διατρίβοντες ἔτυχον, τὸ περὶ τὸν νεὼν πάθος ἡγούμενοι πάθους ἑτέρου σημεῖον εἶναι, διέθεον τὰ πρόσωπα τυπτόμενοι, καὶ βοῶντες ἄτην ἅμα καὶ συμφορὰν μεγάλην τῇ Ἀσίᾳ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τετοκέναι. De Hegeſiae dicto, quod ille Timaeo tribuit, aliud judicium tulit *Cicero* N.D. lib. II. cap. 27. Sed a philoſophi Chaeronenſis partibus me ſtare jam ſum profeſſus. *Idem*.

8 *Columnam auream, quae eſſet in fano Junonis* Laciniae] Plerique Codices *Liciae*, *Lyciae*, vel *Luciae*; quapropter *Gulielmius* reponendum conjecit, *quae eſſet in fano Junonis Lucinae*. Praeterquam vero quod in hujuſmodi narratione *templum Ju-*

lumnam auream, quae eſſet in fano Junonis Laciniae, auferre vellet, dubitaretque, utrum ea ſolida eſſet an extrinſecus inaurata, perterebraviſſe: cumque ſolidam inveniſſet, ſtatuiſſetque tollere; ei ſecundum quietem viſam eſſe Junonem praedicere, ne id faceret, minarique, [1] ſi feciſſet, ſe curaturam, ut [2] eum quoque oculum, quo bene videret, amitteret: idque ab homine acuto non eſſe neglectum: itaque ex eo auro, quod exterebratum eſſet, buculam curaſſe faciendam, & eam [3] in ſumma columna collocaviſſe. [4] Hoc idem in Sileni, quem Coelius ſequitur, Graeca hiſtoria eſt: is autem diligentiſſime res Hannibalis perſecutus eſt: [5] Hannibalem, cum cepiſſet Saguntum, viſum eſſe in ſomnis a Jove in Deorum concilium vocari: quo cum veniſſet, Jovem imperaviſſe, ut Italiae bellum inferret, ducemque ei unum e con-

nonis Lucinae memorare, loco ubi ſitum eſſet omiſſo, prorſus eſt abſurdum; *columnam auream ſolidam in Junonis* LACINIAE *templo ſacratam* fuiſſe conſtat ex *Livii* lib. XXIV. cap. 3. adeoque vulgata lectio non eſt tentanda. *Davies.*

1 *Si feciſſet*] Vulgo *ſi* id *feciſſet*. At mediam vocem neſciunt Pariſ. & Med. nec eam poſtulat oratio. *Idem.*

2 *Eum quoque oculum, quo bene* videret] Malim *videbat*, ut habent Reg. & Cantab. *Apuleius* de Deo Socratis p. 675. *Horum enim* (Daemonum) *munus & opera atque cura eſt, ut Annibali ſomnia orbitatem oculi comminentur*. Hannibalem vero μονόφθαλμον fuiſſe liquet ex *Polybii* lib. III. cap. 79. *Livii* lib. XXII. cap. 2. Scholiaſte *Juvenalis* ad Satir. X, 158. aliiſque quam plurimis. *Idem.*

3 *In ſumma columna*] Pall. ſec. quart. Pariſ. & Merton. *in ſummo columnae*. Adludit etiam Cantab. qui dat *in ſomno columnae*. Sed recepta ratio mihi potius arridet. Sic *in ſummo ſepulchro ſphaeram eſſe poſitam* dixit noſter Tuſc. V, 23. *Idem.*

4 *Hoc* idem *in Sileni*] Legendum videtur, *item*, vel *itidem*, uti *Lambinus* etiam conjecit: non enim ad ſuperiorem, ſed ad proxime ſequentem refertur hiſtoriam. *Idem.*

5 *Han-*

concilio datum; quo illum utentem, cum exercitu progredi coepiſſe: tum ei ducem illum praecepiſſe ne reſpiceret: illum autem id diutius facere non potuiſſe, elatumque cupiditate reſpexiſſe: tum viſam beluam vaſtam & inmanem, circumplicatam ſerpentibus, quacumque incederet omnia arbuſta, virgulta, tecta pervertere: & eum admiratum quaeſiſſe de Deo, quodnam illud eſſet tale monſtrum: & Deum reſpondiſſe, Vaſtitatem eſſe Italiae: praecepiſſeque, ut pergeret protinus: quid retro atque a tergo fieret, [6] ne laboraret. Apud Agathoclem ſcriptum in hiſtoria eſt, [7] Hamilcarem Karthaginienſem, cum oppugnaret Syracuſas, viſum eſſe audire vocem, ſe poſtridie coenaturum Syracuſis: cum autem is dies inluxiſſet, magnam ſeditionem in caſtris ejus inter Poenos & Siculos milites eſſe factam: quod cum

5 *Hannibalem, cum cepiſſet Saguntum*] Mutatis quibuſdam nullius fere momenti circumſtantiis, hunc fabulam narrant *Livius* lib. XXXI. cap. 22. *Valerius Maximus* lib. I. cap. VII, 1. extern. *Zonaras* Annal. lib. VIII. cap. 22. &, quem utpote Poetam maxime decet, *Silius Italicus* lib. III, 163. ſeqq. *Idem.*

6 *Ne laboraret*] Reg. *neſcire laboraret.* Voluit Librarius, *ne ſcire laboraret.* Hoc tamen additamento nihil eſt opus; ſiquidem illa loquendi ratio bonis auctoribus idem denotat, ac ne curaret, ſeu non eſſet ſollicitus. *Idem.*

7 *Hamilcarem Karthaginienſem, cum oppugnaret Syracuſas*] Hanc hiſtoriam narrat *Diodorus Siculus*, qui tamen a *Cicerone* diverſus abit. Sic igitur ille Bibl. lib. XX. pag. 767. Εὐθὺς δὲ καὶ προσβάλλειν ἐξ ἐφόδου τοῖς τείχεσι (τῶν Συρακουσσῶν) διεγνώκει (Ἀμίλκας) τοῦ μάντεως εἰρηκότος αὐτῷ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἱερῶν, ὅτι τῇ μετὰ ταύτην ἡμέρᾳ πάντως ἐν Συρακούσαις δειπνήσοι. Deinde, poſtquam Ducem illum captum fuiſſe tradidiſſet, ait pag. 769. ἀναμιμνήσκεσθαι τοῦ μάντεως φωνῆς, ὃς ἔφησεν αὐτὸν εἰς τὴν ὑστεραίαν εἰς Συρακούσας δειπνήσειν, τοῦ δαιμονίου παραγαγόντος τἀληθές. At noſtrum ſequitur *Valerius Maximus* lib. I. cap. VII, 8. extern. *Idem.*

cum ſenſiſſent Syracuſani, inproviſo eos in caſtra inrupiſſe, Hamilcaremque ab his vivum eſſe ſublatum. Ita res ſomnium comprobavit. Plena exemplorum eſt hiſtoria, tum referta vita communis. At vero P. Decius ille, Q. F. qui primus e Deciis fuit conſul, cum eſſet tribunus militum, M. Valerio, A. Cornelio conſulibus, a Samnitibuſque premeretur noſter exercitus; cum pericula proeliorum iniret audacius, moneretur que, ut cautior eſſet, dixit, quod extat in annalibus, [1] ſibi in ſomnis viſum eſſe, cum in mediis hoſtibus verſaretur, occidere cum maxuma gloria. Et tum quidem incolumis exercitum obſidione liberavit. Poſt triennium autem, cum conſul eſſet, devovit ſe, & in aciem

1 *Sibi in* ſomnis] Sic recte Pariſ. Merton. Med. Cantab. & Reg. nam vulgo perperam *ſomniis*. Licet autem bello Samnitico fortiſſime ſe geſſerit *P. Decius*, non tamen tum temporis hoc accidiſſe ſomnium memorant Auctores: ſed *eadem nocte duo conſules P. Decius Mus & T. Manlius Torquatus Latino bello ſomnium viderunt. Utrique enim quidam per quietis ſpeciem praedixit ex altera acie Imperatorem, ex altera exercitum, Diis Manibus Matrique Terrae deberi: utrius autem Dux copias hoſtium aggrederetur, ſuperque eas ſeſe ipſum devoviſſet, victoriam habiturum*. Quod cum ita eſſet, ſe devovit Decius. Vide *Valerium Maximum* lib. I. cap. VII, 3. & *Livium* lib. VIII, capp. 6, 9. *Davies.*

2 *Ut eandem concupiſceret filius*] Quin & nepos *ſe e continenti genere tertiam victimam Reip. praebuit*, ut ait noſter Fin. lib. II. c. 19. Adi ſis & Tuſc. I, 37. *Idem.*

3 *Critoni ſuo familiari*] Ita quidem ſe res habet, ut conſtat ex *Platonis* Critone pag. 370. Ergo memoria lapſus eſt *Diogenes Laertius*, qui lib. II. §. 35. hoc Aeſchini dictum tradit. Vide *Chalcidium* pag. 372. *Idem.*

4 *Vidiſſe* enim *ſe*] Mediam vocem, quae deeſt in vulgatis, ſuppeditarunt Reg. & Cantab. eaque connectendae orationi videtur neceſſaria. *Idem.*

5 *Tertia te Phthiae tempeſtas* &c.] Verſus eſt apud *Homerum* Il. I, 363. & profertur ab Achille hoc modo,

Ἤματί

em Latinorum inrupit armatus: quo ejus facto ſuperati ſunt & deleti Latini. Cujus mors ita glorioſa fuit, [2] ut eandem concupiſceret filius. Sed veniamus nunc, ſi placet, ad ſomnia philoſophorum. Eſt apud Platonem Socrates, cum 25
eſſet in cuſtodia publica, dicens [3] Critoni ſuo familiari, ſibi poſt tertium diem eſſe moriendum: [4] vidiſſe enim ſe in ſomnis pulchritudine eximia feminam, quae ſe nomine appellans, diceret Homericum quendam ejuſmodi verſum,

[5] *Tertia te Phthiae tempeſtas laeta locabit.*

[6] Quod ut eſt dictum, ſic ſcribitur contigiſſe. Xenophon Socraticus (qui vir & quantus?) in ea militia, qua cum Cyro minore perfunctus eſt, [7] ſua ſcribit ſomnia; quorum eventus mirabiles

rabiles

Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

Phthia autem urbs in Theſſalia, Achillis patria: quae quid commune habeat cum morte, & qua ratione Socrates hoc verſu praemoneatur ſe tertio die moriturum, quaeſitum eſt. Qua de re cum ego & *Simeo Boſius* loqueremur, dixit, quod & mihi venerat in mentem, per *Phthiam* mortem & interitum ſignificari, ſpectata vi nominis, quod videtur ortum a verbo *φθίνω* & *φθίω*, quod valet intereo, conſumor, corrumpor. *Lambinus.*

Ibid. Locum recte cepit *Boſius*; & huc facere videatur quod habet *Moeris* Atticiſta, *φθίην, τὴν φθίσιν Ἀττικῶς*. Sed ibi legas oportet *φθόην*. Vide *Suidam* in *φθόη*, & *Aretaeum* de cauſis & ſignis Acut. Morb. II, 1. ac de cauſis & ſignis Diut. Morb. I, 8. *Davies.*

6 *Quod* ut eſt *dictum ſic ſcribitur contigiſſe*] Noſtri Codices non agnoſcunt *ut*: quin & voculam ſequentem neſcit Reg. Si legas, *quod ſic ſcribitur contigiſſe*; nihil orationi deerit: & *Cicero*, niſi fallor, ita ſcriptum reliquit. *Idem*.

7 *Sua ſcribit ſomnia*] *Lucianus* in Somn. pagg. 11, 12. *Μὴ ὀνείρων τινῶν ἡμᾶς ὑποκριτάς τινας ὑπείληφεν; Οὐκ, ὦ ἀγαθέ· οὐδὲ γὰρ ὁ ΞΕΝΟΦΩΝ ποτὲ διηγούμενος τὸ ἐνύπνιον, ὡς ἐδόκει αὐτῷ καίειν ἐν τῇ πατρῴᾳ οἰκίᾳ, καὶ τὰ ἄλλα· ἴστε γὰρ· οὐχ ὑπόκρισιν τὴν ὄψιν, οὐδ' ὡς φλυαρεῖν ἐγνωκὼς αὐτὰ διεξῄει, καὶ ταῦτα ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ἀπογνώσει πραγμάτων, περιεστώτων πολεμίων·*

rabiles extiterunt. Mentiri Xenophontem an delirare dicemus? Quid? Singulari vir ingenio Ariſtoteles, & paene divino, ipſene errat, an alios vult errare? cum ſcribit, Eudemum Cyprium, familiarem ſuum, iter in Macedoniam facientem Pheras veniſſe; quae erat urbs in Theſſalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno [1] crudeli dominatu tenebatur: in eo igitur oppido ita graviter aegrum Eudemum fuiſſe, ut omnes medici diffiderent: ei viſum in quiete egregia facie juvenem dicere, fore ut perbrevi convaleſceret; pauciſque diebus interiturum Alexandrum tyrannum, ipſum autem Eudemum quinquennio poſt domum eſſe rediturum. Atque [2] ita quidem prima ſtatim ſcribit Ariſtoteles conſecuta, & convaluiſſe Eudemum, & [3] ab uxoris fratribus interfect-

um

δαιμόνιον ἀλλά τι καὶ χρήσιμον εἶχεν ἡ διήγησις. Reſpicit autem Samoſatenſis ad *Xenophontem* de Exped. Cyri lib. III. c. I. §. 9. Aliud ſomnium refert idem ſcriptor elegantiſſimus lib. IV. c. III, 7. Plurium vero, niſi fallor, in hiſce libris non meminit. *Davies.*

1 *Crudeli dominatu* premebatur] Liber unus MStus habet *tenebatur*. LAMBIN. Eam lectionem ex ſuis recepit *Gruterus*, eamque repraeſentant omnes noſtri. *Davies.*

2 Ita *quidem prima*] Puto *iſta quidem prima*. Idem.

3 *Ab uxoris fratribus*] *Diodorus* Siculus Bibl. lib. XVI. pag. 417. Ἀλέξανδρος ὁ Φερῶν τύραννος ὑπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς Θήβης καὶ τῶν ταύτης ἀδελφῶν Λυκόφρονος καὶ Τισιφόνου ἐδολοφονήθη. Tertium fratrem, nomine Pytholaum, iis accenſet *Plutarchus* in Pelop. p. 297. Theben ſolam memorant *noſter* de Invent. lib. II. cap. 49. ac de Offic. lib. II. cap. 7. *Valerius Maximus* lib. IX. cap. XIII, 3. ext. & alii. *Idem.*

4 *Tum domum reverſiſſe videatur*] Eodem modo loquitur *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. VII. pag. 869. Φασὶ γοῦν τὸν μακάριον Πέτρον θεασάμενον τὴν αὐτοῦ γυναῖκα ἀγομένην τὴν ἐπὶ θάνατον, ἡσθῆναι μὲν τῆς κλήσεως χάριν, καὶ ΤΗΣ ΕΙΣ ΟΙΚΟΝ ΑΝΑΚΟΜΙ-

ΔΗΣ

um tyrannum: quinto autem anno exeunte, cum eſſet ſpes ex illo ſomnio in Cyprum illum ex Sicilia eſſe rediturum, procliantem eum ad Syracuſas occidiſſe: ex quo ita illud ſomnium eſſe interpretatum, ut, cum animus Eudemi e corpore exceſſerit, [4] tum domum revertiſſe videatur. Adjungamus philoſophis doctiſſimum hominem, poetam quidem divinum, Sophoclem: qui, cum ex aede Herculis [5] patera aurea gravis ſurrepta eſſet, in ſomnis vidit ipſum Deum dicentem, qui id feciſſet. Quod ſemel ille iterumque neglexit. Ubi idem saepius; [6] adſcendit in Ariopagum: detulit rem. Ariopagitae comprehendi jubent eum, qui a Sophocle erat nominatus. Is, [7] quaeſtione habita, confeſſus eſt, pateramque retulit. Quo facto, [8] fanum illud Indicis Herculis nominatum eſt

ΔΗΣ. Eadem legantur apud *Euſebium* H. E. III, 30. Nimirum, ut ait *Aeſchines* in Axiocho c. 3; τὸ κοινὸν δὴ τοῦτο καὶ πρὸς ἁπάντων θρυλλούμενον, παρεπιδημία τίς ἐστιν ὁ βίος. Vide ſis Interpretes in Epiſt. ad Hebraeos cap. XI, 9, 10. quibus adde quae congeſſit *Th. Gatakerus* in *Antonini* lib. II. §. 17. *Idem.*

5 *Pateram auream*] Non *pateram auream*, ſed στεφάνην χρυσῆν, *coronam auream*, ex arce ſublatam tradunt auctor vitae *Sophocleae* & *Tertullianus* de Anim. cap. XLVI. *Idem.*

6 *Aſcendit in* Ariopagum] Vix eſt, quin noſter *Arium pagum* ſcripſerit, ut habent Pariſ. Balliol. & Victor. Sic Ἄρειον πάγον paſſim dicunt Graeci. *Idem.*

7 *Quaeſtione* habita] Sic MSSti Reg. & Cantab. nec aliter legendum conjecit *D. Lambinus.* Vulgo *quaeſtione adhibita.* Mihi vero non liquet, eo modo locutos eſſe veteres. *Idem.*

8 *Fanum illud* Indicis Herculis] *Heſychius:* Μηνυτὴς Ἡρακλῆς ἐν Ἀθήναις. At Anonymo in vita *Sophoclis* cum *Cicerone* non convenit; is enim tradit ipſum Sophoclem λαβόντα τὸ τάλαντον, ἱερὸν ἱδρύσασθαι ΜΗΝΥΤΟΥ ἩΡΑΚΛΕΟΥΣ. Vide *Pet. Victorium* Var. Lect. l. IV. c. 21. & *Joan. Meurſium* Athen. Attic. lib. II. cap. 10. *Idem.*

3 *Cnidam*

26 eſt. Sed quid ego Graecorum? Neſcio quo modo me magis noſtra delectant. Omnes hoc hiſtorici, Fabii, Gellii, ſed proxime Coelius. Cum bello Latino ludi votivi maxumi primum fierent, civitas ad arma repente eſt excitata. Itaque, ludis intermiſſis, inſtaurativi conſtituti ſunt: qui antequam fierent, cumque jam populus conſediſſet, ſervus per circum cum virgis caederetur, furcam ferens ductus eſt. Exin [1] cuidam ruſtico Romano dormienti viſus eſt venire, qui diceret, [2] praeſulem ſibi non placuiſſe ludis, idque ab eodem juſſum eſſe eum ſenatui nuntiare: illum non eſſe auſum: iterum eſſe idem viſum, & monitum ne vim ſuam experiri vellet; ne tum quidem eſſe auſum: exin filium ejus eſſe mortuum: eandem [3] in ſomnis admonitionem fuiſſe tertiam:, tum illum etiam debilem factum, rem ad amicos detuliſſe,

1 *Cuidam ruſtico Romano*] Hujuſce viri nomen haud efferunt *Arnobius* lib. VII. pag. 306. & *Minutius Felix* Octav. cap VII. *Dionyſio* quidem Halicarnaſſenſi lib. VII. cap. 68. *Plutarcho* in Coriolano p. 225. & *Auguſtino* C. D. IV, 26. VIII, 13. *Titus Latinus* vel *Latinius* appellatur: *Macrobio* vero Saturn. lib. I. c. XI. *Annius*. At eum *Tib. Atinium* recte, puto, vocant *Livius* lib. II. cap. 36. *Valerius Maximus* lib. I. c. VII, 4. & *Lactantius* Div. Inſt. lib. II. c. 7. *Davies.*

2 Praeſulem *ſibi non placuiſſe ludis*] Jupiter hunc ſervum *praeſulem*, ſive praeſultorem, nominabat, quia priuſquam committerentur ludi, virgis caeſus *στροφὰς παντοδαπὰς ὑπ' ὀδύνης ἐστρέφετο*, geſtuſque ſaltatoriis ſimiles edebat. Vide *Plutarchum* in Coriol. p. 225. *Dionyſium* Halicarnaſſenſem lib. VII. cap. 69. & *Deſ. Heraldum* ad *Arnobii* pag. 306. *Idem.*

3 *In* ſomnis] Sic Pariſ. Med. Merton. Balliol, Reg. & Cantab. At vulgo *in ſomniis*. Male. *Idem.*

4 *Salvum* domum *revertiſſe*] Vulgo mediam vocem praetermittunt, nec agnoſcunt ſex e noſtris. Eam tamen ex Victor, Elienſ. & Voſſian. recepimus, utpote

tuliſſe, quorum de ſententia lecticula in curiam eſſe delatum; cumque ſenatui ſomnium enarraviſſet, pedibus ſuis [4] ſalvum domum revertiſſe. Itaque ſomnio comprobato a ſenatu, ludos illos iterum inſtauratos memoriae proditum eſt. C. vero Gracchus multis dixit, ut ſcriptum apud eundem Coelium eſt, ſibi in ſomnis [5] quaeſturam petenti Ti. fratrem viſum eſſe dicere, [6] Quam vellet cunctaretur, tamen [7] eodem ſibi leto, quo ipſe interiſſet, eſſe pereundum. Hoc, antequam tribunus plebi C. Gracchus factus eſſet, & ſe audiſſe ſcribit Coelius, & dixiſſe multis. Quo ſomnio quid inveniri poteſt certius? Quid? Illa duo ſomnia, quae 27
creberrime commemorantur a Stoicis, quis tandem poteſt contemnere? unum de Simonide: qui cum [8] ignotum quendam projectum mortuum vidiſſet, eumque humaviſſet, [9] haberetque in

pote quae non videbatur otioſa. *Idem.*

5 *Quaeſturam* petenti] Ultimam vocem non agnoſcunt noſtri Codices. At Med. & Reg. dant *ante quaeſturam*; quibus cur non credatur, equidem cauſam non video. *Idem.*

6 *Quam vellet, cunctaretur*] *Plutarchus* in Gracchis p. 835. Ἱστορεῖ δὲ καὶ Κικέρων ὁ ῥήτωρ, ὡς ἄρα φεύγοντι πᾶσαν ἀρχὴν τῷ Γαΐῳ καὶ μεθ᾽ ἡσυχίας ᾑρημένῳ ζῆν, ὁ ἀδελφὸς ὄναρ φανεὶς καὶ προσαγορεύσας, Τί δῆτα (φαίη) Γάϊε, βραδύνεις; οὐκ ἔστιν ἀπόδρασις, ἀλλ᾽ εἷς μὲν ἡμῶν ἀμφοτέροις βίος, εἷς δὲ θάνατος ὑπὲρ τοῦ δήμου πολιτευομένοις πέπρωται. Idem ſomnium refert etiam *Valerius Maximus* lib. I. c. VII, 6. *Davies.*

7 Eodem *ſibi leto*] Primum vocabulum neſcit Pariſ. at id reliqui Codices tenent. Legerim, *eo demum ſibi leto* &c. *Idem.*

8 *Ignotum quendam projectum*] Hancce rem latius diducit *Valerius Maximus* lib. I. cap. VII, 3. extern. *Idem.*

9 *Haberetque in animo* navem *conſcendere*] Balliol. *navem* praetermittit. Licet autem *conſcendendi* vox abſolute nonnunquam ſit poſita; tamen reliquorum librorum conſenſu motus, vulgatam lectionem non deſero. *Idem.*

in animo navem conſcendere; moneri viſus eſt, ne id faceret, ab eo quem ſepultura adfecerat: [1] ſi navigaſſet, eum naufragio eſſe periturum: itaque Simonidem rediſſe; periſſe ceteros, qui tum navigaſſent. Alterum ita traditum, clarum admodum ſomnium. Cum [2] duo quidam Arcades familiares iter una facerent & Megaram veniſſent; alterum ad cauponem devertiſſe, ad hoſpitem alterum: qui ut coenati quieſcerent, concubia nocte viſum eſſe in ſomnis ei qui erat in hoſpitio, illum alterum orare, ut ſubveniret, quod ſibi a caupone interitus pararetur: eum primo perterritum ſomnio ſurrexiſſe: dein cum ſe conlegiſſet idque viſum pro nihilo habendum eſſe duxiſſet, recubuiſſe: tum ei dormienti eundem illum viſum eſſe rogare, ut, quoniam ſibi vivo non ſubveniſſet, mortem ſuam ne inultam eſſe pateretur: ſe interfectum, in plauſtrum a caupone eſſe conjectum, &

1 *Si navigaſſet*] Pariſ. *ſin navigaſſet*. Lego *ſi* enim *navigaret*. Davies.

2 *Duo quidam Arcades familiares*] Hanc hiſtoriam nonnihil variatam ſcriptor Graecus exponit, cujus verba laudat *Suidas* in τιμωροῦντος, ut olim monuit *Pet. Victorius* Var. Lect. lib. XIX. cap. 12. *Λέγει γοῦν*, inquit, *Χρύσιππος, ἐν Μεγάροις καταχθῆναί τινα, χρυσίου ζώνην ἐπαγόμενον πεπληρωμένην· ἀπέκτεινε δὲ ἄρα αὐτὸν πανδοκεύς, ὁ ὑποδεξάμενος ὀψισθέντα, ἐποφθαλμιάσας τῷ χρυσίῳ· εἶτα ἔμελλεν ἐκκομίζειν ἐφ' ἁμάξης ἀγούσης κόπρον, ὑποκρύψας ἐν ταύτῃ τὸν πεφονευμένον. Ἡ τοίνυν ψυχὴ τοῦ τεθνεῶτος ἐφίσταται Μεγαρεῖ τινι, καὶ λέγει ὅσα τε ἔπαθε, καὶ ὑφ' ὅτου, καὶ ὅπως ἐκκομίζεσθαι μέλλει, καὶ κατὰ ποίας πύλας. Ὁ δὲ οὐκ ἤκουσε ῥαθύμως τὰ λεχθέντα· ὑποφαῖος δὲ διαναστὰς καὶ παραφυλάξας τοῦ ζεύγους ἐπελάβετο, καὶ ἀνίχνευσε τὸν νεκρόν. Καὶ ὁ μὲν ἐτάφη, ὁ δὲ ἐκολάσθη.* Aſt a *Cicerone* diverſus non abit *Valerius Maximus* lib. I. cap. VII, 10. extern. *Idem.*

3 *Dici*

& ſupra ſtercus injectum: petere, ut mane ad portam adeſſet, priuſquam plauſtrum ex oppido exiret: hoc vero ſomnio eum commotum, mane bubulco praeſto ad portam fuiſſe: quaeſiſſe ex eo, quid eſſet in plauſtro: illum perterritum fugiſſe: mortuum erutum eſſe: cauponem, re patefacta, poenas dediſſe. Quid hoc 28
ſomnio [3] dici poteſt divinius? Sed quid aut plura, aut vetera quaerimus? Saepe tibi meum narravi; ſaepe ex te audivi tuum ſomnium: Me, cum Aſiae Proconſul praeeſſem, vidiſſe in quiete, cum tu equo advectus ad quandam magni fluminis ripam, provectus ſubito, atque delapſus in flumen, nuſquam apparuiſſes, me contremuiſſe, timore perterritum: tum [4] te repente laetum extitiſſe, eodemque equo adverſam adſcendiſſe ripam, noſque inter nos eſſe complexos. Facilis conjectura hujus ſomnii: mihique a peritis in Aſia praedictum eſt, fore eos eventus rerum qui acciderunt. Venio nunc

ad

3 *Dici poteſt divinius*] Ordo verborum eſt a Victor. & Balliol. nam vulgo dure, *dici divinius poteſt*. In vocum collocatione mutationes alibi quoque fecimus; at nuſquam, niſi bonorum Codicum fide nixi: nam de talibus minutiis ſemel Lectores monuiſſe ſufficit. *Davies*.

4 *Te repente laetum* extitiſſe] Reg. & Cantab. habent *exſiliiſſe*: ſed, renitentibus melioris notae Codicibus, nihil eſt mutandum. Auctor de Bell. Afric. cap. VII. *Latent enim in inſidiis cum equis inter convalles, & ſubito exiſtunt*, hoc eſt, apparent. Illic Elienſ. noſter *exiliunt*; ſed mihi jam non videtur audiendus. Infra noſter cap. 33. *Submerſus equus voraginibus non* extitit. Ubi non erat cur vox ultima *Grutero* diſpliceret. Iterum lib. II. cap. 23. *Tages quidam dicitur* — extitiſſe *repente, & eum adfatus eſſe qui arabat*. *Agellius* Noct. Attic. lib. XVI. cap. 19. *Inter haec eorum verba Arionem cum fidibus & indumentis, cum quibus ſe in ſalum ejaculaverat*, extitiſſe. Vide ſis & *Curtium* lib. VII. cap. X, 14. *Idem*.

1 Noſter

ad tuum. Audivi equidem ex te ipſo, ſed mihi ſaepius [1] noſter Salluſtius narravit; cum in illa fuga, nobis glorioſa, patriae calamitoſa, in villa quadam campi Atinatis maneres, magnamque partem noctis vigilaſſes, ad lucem denique [2] arcte & graviter dormitare coepiſſe. Itaque, quamquam iter inſtaret, te tamen ſilentium fieri juſſiſſe, neque eſſe paſſum te excitari: cum autem experrectus eſſes hora ſecunda fere, te ſibi ſomnium narraviſſe: Viſum tibi eſſe, cum in locis ſolis maeſtus errares, C. Marium cum faſcibus laureatis quaerere ex te, quid triſtis eſſes: cumque tu te tua patria vi pulſum eſſe dixiſſes, prehendiſſe eum dextram tuam, & bono animo te juſſiſſe eſſe, lictorique proximo tradidiſſe, ut te in monumentum ſuum deduceret; & dixiſſe, in eo tibi ſalutem fore. Tum & ſe exclamaſſe Salluſtius narrat, reditum tibi celerem & glorioſum paratum, & te ipſum viſum ſomnio delectari: nam illud mihi ipſi celeriter

1 *Noſter Salluſtius*] Non hiſtoricus, ſed M. Ciceronis libertus intelligitur. *Davies.*

2 *Arcte & graviter* dormitare *coepiſſe*] Videtur legendum *dormire*; nam *graviter dormire* uſitatum eſt, & convenit ita loqui; *graviter dormitare* non item. Verumtamen nihil mutandum cenſeo. Lambinus. Ibid. Med. Reg. Balliol. & Merton. *coepiſſes.* Pariſ. *coepiſſet.* Lege *coepiſſe te.* Idem.

3 *In monumento Marii*] Hoc ſomnium fuſe refert *Valerius Maximus* lib. I. cap. vii, 5. ubi notat *in aede Jovis Mariana S. C. de reditu Ciceronis eſſe factum.* Pari modo *Aemilia monumenta* & *monumenta Cn. Pompeii* pro locis, quos ſtruxerant vel refecerant, dixit *Tacitus* Ann. III, 72. IV, 7. Vide & *Senecam* Conſ. ad Marciam cap. xxii. Conſules autem fuere P. Lentulus & Q. Metellus, quorum ille noſtro fuit praecipuus ſalutis auctor. Vide ſis Orat. ad Quir. poſt reditum cap. 5. ſeqq. & poſt red. in Sen. capp. 3, 4. *Idem.*

4 Cum

leriter nuntiatum eſt, ut audiviſſes [3] in monumento Marî de tuo reditu magnificentiſſimum illud ſenatus conſultum eſſe factum, referente optimo & clariſſimo viro conſule, idque frequentiſſimo theatro, incredibili clamore & plauſu comprobatum; dixiſſe te, nihil illo Atinati ſomnio fieri poſſe divinius. At multa 29
falſa. Immo obſcura fortaſſe nobis. Sed ſint falſa quaedam: contra vera quid dicimus? quae quidem multo plura evenirent, ſi ad quietem integri iremus: nunc onuſti cibo & vino, perturbata & confuſa cernimus. Vide quid Socrates in Platonis Politia loquatur. Dicit enim; [4] *Cum dormientibus ea pars animi, quae mentis & rationis ſit particeps, ſopita langueat: illa autem, in qua feritas quaedam ſit atque agreſtis immanitas, cum ſit* [5] *immoderato tumefacta potu atque paſtu, exſultare eam in ſomno inmoderateque jactari: itaque huic omnia viſa objiciuntur, a mente ac ratione vacua: ut aut cum matre corpus* [6] *miſcere videatur, aut cum quovis alio vel homine vel Deo,*

ſaepe

4 *Cum dormientibus ea pars animi*] *Platonis* locus extat lib. ix. de Rep. pag. 502. eumque, ne *Plutarchum* memorem Tom. II. pagg. 83, 101. laudat *Stobaeus* Serm. v. p. 75. & Latine vertit *Chalcidius* pagg. 370, 371. *Idem.*

5 *Immoderato* tumefacta *potu atque paſtu*] Vulgo *obſtupefacta*: ſed optime legitur in Elienſi *tumefacta*; ſiquidem σίτου ἢ μέθης πλησθὲν habet *Plato.* Praeterea repugnat, ut quae *obſtupefacta* ſit, *exſultet & immoderate jactetur. Artemidorus* Oneir. lib. I. cap. 8. Αἵ γε ἄμετροι τροφαὶ οὐδὲ πρὸς αὐτῇ τῇ ἕω παρέχουσιν ἰδεῖν τὸ ἀληθές. Non aliter quam repraeſentat ille Codex, hunc *Ciceronis* locum olim laudavit *H. Stephanus* Lexic. Cicer. pag. xi. *Idem.*

6 *Miſcere* videatur] Vulgo *videamur*: ſed MSStorum Victor. Pariſ. Med. & Balliol. auctoritatem ſum ſequutus, noſtramque lectionem firmat *Plato*, ut & res ipſa. *Idem.*

ſaepe belua, atque etiam trucidare aliquem & inpie cruentari, multaque facere inpure atque taetre, cum temeritate & inpudentia. [1] *At qui ſalubri & moderato cultu atque victu quieti ſe tradiderit, ea parte animi, quae mentis & conſilii eſt,* [2] *agitata & erecta,* [3] *ſaturataque bonarum cogitationum epulis; eaque parte animi, quae voluptate alitur, nec inopia enecta nec ſatietate adfluenti, (quorum utrumque praeſtringere aciem mentis ſolet, ſive deeſt naturae quidpiam, ſive abundat atque adfluit) illa etiam tertia parte animi, in qua irarum exiſtit ardor, ſedata atque reſtincta: tum eveniet,* [4] *duabus animi [temerariis] partibus compreſſis, ut illa tertia pars rationis & mentis eluceat, & ſe vegetam ad ſomniandum acremque praebeat: tum ei viſa quietis occurrent tranquilla atque veracia.* Haec verba ipſa Platonis expreſſi. Epicurum igitur audiemus

1 *At qui ſalubri & moderato cultu*] Similiter Moſes, ut ſomniavit *Strabo* Geogr. lib. XVI. pag. 1104. praecepit ἐγκοιμᾶσθαι καὶ αὐτοὺς ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἄλλους εὐονείρους· καὶ προσδοκᾶν δεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ δῶρον ἀεί τι καὶ σημεῖον τοὺς σωφρόνως ζῶντας καὶ μετὰ δικαιοσύνης, τοὺς δ᾽ ἄλλους μὴ προσδοκᾶν. *Philoſtratus* vit. Apollonii lib. II. cap. 37. Καὶ μὴν καὶ τὸ μαντικὸν τὸ ἐξ ὀνειράτων, ὃ θειότατον τῶν ἀνθρωπίνων δοκεῖ, ῥᾷον διορᾷ (ἡ ψυχὴ) μὴ ξυντεθολωμένη ὑπὸ τοῦ οἴνου, ἀλλ᾽ ἀκήρατος δεχομένη αὐτὸ, καὶ περιαθροῦσα. Pari modo diſſerunt *Maximus Tyrius* Serm. XVI. init. *Prudentius* Cathem. VI, 49. ſeqq. & *Syneſius* de Inſomn. pag. 152. *Dav.*

2 Agitata *atque erecta*] *Lambino* placet *excitata*. Et in *Platone* quidem eſt, τὸ μὲν λογιστικὸν ἘΓΕΙΡΑΣ ἑαυτοῦ. Attamen contra MSStorum fidem nihil muto, cum liberior ſoleat eſſe *Ciceronis* verſio. *Idem.*

3 *Saturataque bonarum cogitationum epulis*] *Platoni* eſt ἑστιάσας λόγων καλῶν καὶ σκέψεων. Nec infrequens eſt ea Philoſopho Metaphora, quemadmodum docet *Pet. Victorius* Var. Lect. lib. II. cap. 14. Eandem adhibent alii Scriptores. *Plutarchus* de Audit. pag. 42. Ὁ δὲ ἐπὶ λόγων ἀφιγμένος ἑστίασιν, — ἀκροᾶσθαι σιωπῇ τοῦ λέγοντος. *Philoſtratus* vit. Apollonii lib. VI. cap. 10. Εἰς

τὸν

diemus potius? namque Carneades, concertationis ſtudio, modo ait hoc, modo illud. At ille quid ſentit? ſentit autem nihil umquam elegans, nihil decorum. Hunc ergo antepones Platoni & Socrati? qui ut rationem non redderent, auctoritate tamen hos minutos philoſophos vincerent. Jubet igitur Plato, ſic ad ſomnum proficiſci corporibus adfectis, ut nihil ſit quod errorem animis perturbationemque adferat. Ex quo etiam Pythagoricis interdictum putatur, ne faba veſcerentur, [5] quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis [6] quaerentis vera contrariam. Cum ergo eſt ſomno ſevocatus animus a ſocietate & a contagione corporis, tum meminit praeteritorum, praeſentia cernit, futura praevidet: jacet enim corpus dormientis, ut mortui;

τὸν Θεαιτίωνα ἤδη πάντες, οἷον ἙΣΤΙΑΤΟΡΑ τοῦ λόγου. Hinc λόγων κρατῆρας dixit idem lib. IV. cap. 24. & φιάλην λόγων *Anacreon* Od. LXIV. *Idem.*

4 *Duabus animi* temerariis *partibus*] Med. omittit *temerariis*; nec habet *Plato* quod ei voci reſpondeat, ut mihi delenda videatur. *Idem.*

5 *Quod habet inflationem magnam*] Sic *Tertullianus* de anima cap. XLVIII. *Artemidorus* Oneir. lib. I. pag. 58. ſcriptoreſque bene multi, quos ibi laudat *Nic. Rigaltius*. Iis addantur *Plutarchus* Sympoſ. lib. IX. cap. 10. & *Plinius* H. N. lib. XVIII. c. 12. Alii cauſas alias adſignant. Vide *Clementem* Alexandrinum Strom. lib. III. pag. 521. & *Aeg. Menagium* ad *Laertii* VIII, 24, 34. At *nullo ſaepius legumento Pythagoram dicit uſum quam fabis* Ariſtoxenus apud *Agellium* N. A. lib. IV. cap. XI. *Idem.*

6 Quaerentis *vera*] Sic legendum conjecit *D. Lambinus*, ac ita diſerte repraeſentant Elienſ. Balliol. Reg. & Cantab. Vulgo *quaerenti vera:* non ita commode, prout videtur. *Agellius* autem lib. IV. cap. XI. habet *tranquillitatem mentis* quaerentibus *contrariam*. Sed aut corruptis *Tullii* Codicibus uſus eſt is ſcriptor; aut ejus libri vitiati ſunt, & ex *Cicerone* corrigendi. *Idem.*

tui; [1] viget autem & vivit animus: quod multo magis faciet poſt mortem, cum omnino corpore exceſſerit. Itaque, adpropinquante morte, multo eſt divinior. Nam & id ipſum [2] vident, qui ſunt morbo gravi & mortifero adfecti, inſtare mortem. Itaque his occurrunt plerumque imagines mortuorum: tumque vel maxume laudi ſtudent: eoſque, [3] qui ſecus quam decuit vixerunt, [4] peccatorum ſuorum tum maxume poenitet. Divinare autem morientes, illo etiam exemplo confirmat Poſidonius, quo adfert, Rhodium quendam morientem ſex aequales nominaſſe

1 *Viget autem & vivit animus*] *Nemeſius* de Nat. Hom. p. 97. ed. Oxon. Ὅτι δὲ ἀσύγχυτον μένει, δῆλον ἐκ τοῦ τὴν ψυχὴν τρόπον τινὰ χωριζομένην τοῦ σώματος ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ ὥσπερ νεκρὸν αὐτὸ κεῖσθαι καταλιποῦσαν, μόνον δὲ ἐξατμίζουσαν αὐτῷ τὴν ζωὴν, ἵνα μὴ παντελῶς ἀπόληται, καθ' ἑαυτὴν ἐν τοῖς ὀνείροις θεσπίζουσαν τὸ μέλλον, καὶ τοῖς νοητοῖς πλησιάζουσαν. Vide & pag. 165. *Ammianus Marcellinus* lib. XIV. cap. XI. *Solutus enim corporeis nexibus animus, ſemper vigens motibus indefeſſis, & cogitationibus* ſubjectus (Leg. *non ſubjectus*, vel *nec cogitationibus ſubjectus) & curis, quae mortalium ſollicitant mentes, colligit viſa nocturna, quas φαντασίας nos appellamus.* Nam, quod ait noſter infra capp. 49, 51. Vigilantium *animi vitae neceſſitatibus ſerviunt, disjunguntque ſe a ſocietate divina, vinclis corporis impediti: viget autem animus in ſomnis, liberque eſt ſenſibus* ac *omni impeditione curarum.* Adi ſis *Aelianum* & ejus Interpretes lib. III. V. H. cap. XI. *Davies.*

2 *Vident—inſtare mortem* &c.] *Aretaeus* de cauſis & ſignis Acut. Morb. II, 4. Προγιγνώσκουσι μὲν οὖν πρώτιστα μὲν αὐτέοισι τοῦ βίου τὴν μεταλλαγήν, ἔπειτα τοῖς παρεοῦσι προλέγουσι τὰ αὖθις ἐσόμενα. Vide ſis *Euſtathium* ad Iliad. Π. p. 1119. ed. Baſil. *Idem.*

3 *Qui ſecus, quam decuit*] Quidam legi volunt, *quam debuit*, ſubintell. *vivi.* Lambinus.

4 *Peccatorum ſuorum tum maxume poenitet*] *Plato* de Rep. lib. I. pag. 411. Εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι ἐπειδάν τις ἐγγὺς ᾖ τοῦ οἴεσθαι τελευτήσειν, εἰσέρχεται αὐτῷ δέος καὶ φροντίς, περὶ ὧν ἔμπροσθεν οὐκ εἰσῄει — καὶ αὐτὸς ἤτοι ὑπὸ τῆς τοῦ γήρως ἀσθενείας, ἢ καὶ ὥσπερ ἐγγυτέρω

nominaſſe & dixiſſe, qui primus eorum, qui ſecundus, [5] qui deinde, qui deinceps moriturus eſſet. Sed tribus modis cenſet Deorum adpulſu homines ſomniare: uno, quod praevideat animus ipſe per ſeſe, quippe qui Deorum cognatione teneatur: altero, quod plenus aër ſit inmortalium animorum, in quibus tamquam inſignitae notae veritatis appareant: tertio, quod ipſi Dî cum dormientibus conloquantur: [6] idque, ut modo dixi, facilius eveniet, adpropinquante morte, ut animi futura augurentur. Ex quo & illud eſt Calani, [7] de quo ante dixi, & [8] Homerici Hectoris, qui moriens propinquam Achilli

γυτέρω ὢν τῷ ἐκεῖ, μᾶλλόν τι καθορᾷ αὐτά. Ὑποψίας δ᾽ οὖν καὶ δείματος μεστὸς γίνεται καὶ ἀναλογίζεται ἤδη καὶ σκοπεῖ, εἴ τινά τι ἠδίκηκεν. Hanc *Platonis* ῥῆσιν adfert etiam *Juſtinus* Martyr Cohort. ad Graec. cap. XXVII. pag. 99. *Davies.*

5 *Qui deinde*, qui *deinceps moriturus eſſet*] Sic Pall. tert. quart. Pariſ. Med. Pithoean. Merton. & Balliol. Vulgo *qui deinde deinceps moriturus eſſet*. Reg. & Cantab. habent, *qui* tertius, qui *deinceps*; quae Librariorum redolent audaciam. *Idem.*

6 *Idque — facilius eveniet*] In noſtris omnibus eſt *evenit*. Forſan autem legendum, *itaque* vel *ideoque, ut modo dixi, facilius evenit*: alioquin enim haud bene connecti videtur oratio. *Idem.*

7 *De quo ante dixi*] Supra cap. XXIII. *Idem.*

8 *Homerici Hectoris*] Iliad. X, 358. *Diodorus Siculus* Bibl. lib. XVIII. pag. 586. Πυθαγόρας ὁ Σάμιος καί τινες ἕτεροι τῶν παλαιῶν φυσικῶν ἀπεφήναντο τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχειν ἀθανάτους· ἀκολούθως δὲ τῷ δόγματι τούτῳ καὶ προγινώσκειν αὐτὰς τὰ μέλλοντα, καθ᾽ ὃν ἂν καιρὸν ἐν τῇ τελευτῇ τὸν ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸν ποιῶνται. Τούτοις δὲ ἔοικε συμφωνεῖν καὶ ὁ ποιητὴς Ὅμηρος παρεισάγων τὸν Ἕκτορα κατὰ τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν προλέγοντα τῷ Ἀχιλλεῖ τὸν μέλλοντα συντόμως αὐτῷ συνακολουθήσειν θάνατον. *Sextus Empiricus* adv. Mathem. lib. IX. §. 20, 21. Ἡ ψυχή, φησὶν Ἀριστοτέλης, προμαντεύεται καὶ προαγορεύει τὰ μέλλοντα — ἐν τῷ κατὰ θάνατον χωρίζεσθαι τῶν σωμάτων. Ἀποδέχεται γοῦν καὶ τὸν ποιητὴν Ὅμηρον, ὡς τοῦτο παρατηρήσαντα· πεποίηκε γὰρ τὸν μὲν Πάτροκλον, ἐν τῷ ἀναιρεῖσθαι, προαγορεύοντα περὶ τοῦ Ἕκτορος ἀναιρέσεως· τὸν δ᾽ Ἕκτορα περὶ τῆς Ἀχιλλέως

31 Achilli mortem denuntiat. Neque enim illud verbum temere conſuetudo adprobaviſſet, ſi ea res nulla eſſet omnino,

> [1] *Praeſagibat animus, fruſtra me ire, cum exirem domo.*

[2] Sagire enim, ſentire acute eſt: ex quo ſagae anus, quia multa ſcire volunt, & ſagaces dicti canes. Is igitur, qui ante ſagit quam oblata res eſt, dicitur praeſagire, id eſt, futura ante ſentire.

τελευτῆς. *Homerum* vero *Virgilius* imitatus eſt Aen. X, 470. ut *Servius* animadvertit. Vide ſis & *Lactantium* ad *Statii* Theb. VII, 701. *Davies.*

1 *Praeſagibat* mi *animus*] Verſus *Plauti* in Aulularia. *Lambinus.*

Ibid. *Praeſagibat animus*] Apud *Plautum* Aulul. Act. II. Sc. II, 1. legitur, *praeſagibat* mihi *animus*, unde ſic edendum curavit *Lambinus*. Cum vero *pronomen* illud nec ad metrum nec ad ſermonis elegantiam faciat, omitti potuit a *Cicerone*. Fruſtra vero prorſus eſt *Jac. Gronovius*, qui ex MSto *Voſſiano* reponendum cenſuit, *praeſagitabat animus*; repugnat enim verſus ratio, cum producta ſit ſecunda vocis hujuſce Syllaba. *Davies.*

2 Sagire *enim ſentire acute eſt*] *Feſtus:* Praeſagitio *dicta, quod praeſagire* (videtur ex noſtro legendum *ſagire*) *eſt acute ſentire, unde ſagae dictae anus, quae multa ſciant*; (Leg. *quia multa ſciant*;) *& ſagaces canes, quod ferarum cubilia praeſentiant.* Hinc cornicis clangorem *ſagum* vocavit *Prudentius* Apoth. vſ. 298. *Idem.*

3 *Sed quid oculis* rabere *viſa eſt*] Sic legendum; *rabere*, inquam, non *rapere*. *Rabere* autem *dictum a rabie*, inquit *Nonius*. *Varro* idem Attii, quod Titii: *Quid eſt? quid blateras? quid* rabis? *quid vis tibi? Caecilius* Hypobolimaeo: *Raſtraria* rabere *ſe ait*, Lambinus.

4 *Ubi illa paullo ante ſapiens*] Sic volebat legi hunc verſum *Joan. Auratus:*

Ubi illa paullo ante ſagiens, & *virginali modeſtia?*

Idem paullo poſt *peperiſti* reponendum cenſebat pro vulgato *reperiſti*. Sed errabat. Jam *med obeſſe* datum pro *me obeſſe*. Idem.

5 *Virginali modeſtia*] *H. Turnebus* Adverſ. lib. V. cap. 22. multum haeſitans, tandem reponit *virginis modeſtia*. Ego vero retinendum puto *virginali modeſtia*; verſus enim ſic in pedes ſuos digerendus eſt:

Ubi illa paullo | ante ſapiens | virg'nali mo | deſtia.

Illa priorem ſyllabam paſſim brevem habet: *virg'nali* vero pro *virginali* per Syncopen. *Ennius* apud *Feſtum* in *ſas*:

Vir-

tire. Ineſt igitur in animis praeſagitio extrinſecus injecta atque incluſa divinitus: ea ſi exarſit acrius, furor appellatur, cum a corpore animus abſtractus divino inſtinctu concitatur.

[3] *Sed quid oculis rabere viſa eſt derepente ardentibus?*

[4] *Ubi illa paulo ante ſapiens,* [5] *virginali modeſtia?*

[6] *Mater optuma, tum multo mulier melior mulierum,* [7] *Miſſa*

Virg'nes nam ſibi quiſque domi Romanus habet ſas.

Vide, ſi neſcis. *Chriſt. Waſium* de Senar. cap. III. p. 18. & cap. XII. p. 56, ſeq. *Aurati* conjectura, quam refert *Lambinus* omnem metri ſpeciem deſtruit. *Davies.*

6 *Mater optuma, tum multo mulier melior* mulierum] A vetuſtioribus editis abeſt vox ultima: quapropter *Lambinus* fulciendo, prout arbitratus eſt, verſui legendum putabat,

Mater optuma, tum vero multo mulier melior.

Ei tamen hoc in loco peſſime ceſſerunt conata, quemadmodum quivis, cui non ignota ſit ſyllabarum quantitas, ſtatim videbit. Cum igitur Pall. Gallic. duo & Voſſianus darent eam, quam *Gruterus* exhibuit, lectionem; *Gulielmius* reſcripſit

Mater optumatum, multo mulier melior mulierum.

Mallem ipſe

Mater optuma tu, tum multo mulier melior muljerum;

γύναι πασῶν τῶν γυναικῶν πολλῷ κρεῖττων. Nam more Graecorum loquitur Poeta: quod aliis tam ſolutae quam ligatae orationis ſcriptoribus eſt ſolenne. *Prudentius* Cathem. XII, 77.

O ſola magnarum urbium
Major *Bethlem.*

Idem περὶ Στεφ. V, 293.

O miles invictiſſime,
Fortiſſimorum fortior.

Vide ſis & XIV, 115. ac *Sidonium Apollinarem* Carm. XI, 52. *Apuleius* de Habit. Doctr. Platon. p. 579. *Animam —omnium* gignentium *eſſe* ſeniorem. *Hieronymus* in Epit. Paulae pag. 175. A. *Minimaque fuit inter omnes, ut* omnium major *eſſet.* Hinc apud *Hermam* lib. II. Mand. 8. ex MSStis reponendum, *humiliorem fieri omnium hominum.* Eodem modo *Tertullianus* Apol. cap. XL. ut falſi ſint *Auguſtinus* de Doctr. Chriſt. II, 13. & *Perizonius* ad *Sanctii* Minerv. II, 10. p. 216. qui locutiones hujuſmodi vitioſas eſſe ſtatuerunt. *Idem.*

7 *Miſſa ſum* &c.] Haec ex hiſce Graecis accepta cenſet *Joſ. Scaliger* Conj. in *Varronis* lib. V. L. L. pag. 54.

[1] Miſſa ſum [1] ſuperſtitioſis hariolationibus:
Neque me Apollo fatis fandis dementem invitam ciet.
Virgines vero aequales patris mei, meûm factûm pudet,
Optumi viri: mea mater, tui me miſeret, mei piget.
Optumam progeniem Priamo [2] peperiſti extra me: hoc dolet,
**Med obeſſe, illos prodeſſe, me obſtare, illos obſequi.*

O poëma tenerum & moratum atque molle! ſed hoc minus ad rem. Illud, quod volumus, expreſſum eſt, ut vaticinari furor vera ſoleat.

[3] Adeſt, adeſt fax obvoluta ſanguine atque incendio:
Multos annos latuit: cives, [4] ferte opem, & reſtinguite.

Deus

* Ἄκραντα γάρ μ' ἔθηκε θεσπίζειν Θεὸς,
Καὶ πρὸς παθόντων κἀν κακοῖσι κειμένων
Σοφὴ κέκλημαι, πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι.

Extant apud *Plutarchum* in Praecept. Reip. gerendae pag. 821. B. *Davies.*

1 Superſtitioſis *hariolationibus*] Fatidicis; nam *ſuperſtitioſus* veteribus haud raro *divinum* ſignificat. Infra II, 56. *Unde* ſuperſtitioſa *primum ſaeva evaſit vox fera.* Apud *Plautum* Amphitr. Act. I. Sc. I, 167. ait Soſia de Mercurio, qui eum non longe abeſſe praeſentiebat: *Illic homo* ſuperſtitioſus *eſt.* Iterum Curcul. Act. III, 27. Superſtitioſus *hic quidem eſt: vera praedicat.* Et Rudent. Act. IV. Sc. IV, 95. *Quid ſi iſta aut* ſuperſtitioſa, *aut ariola eſt, atque omnia, Quicquid inſit, vera dicet.* Vide ſis *Hadr. Turnebum* Adverſ. lib. v. c. 22. & *Joſ. Scaligerum* Conj. in *Varronis* lib. VI. L. L. pag. 68. *Idem.*

2 *Peperiſti*] Ita diſerte noſter Elienſ. & ita legendum conjecit *Joan. Auratus*, quem falſum cum pronuntiat *D. Lambinus*, ipſe dubio procul fallitur. Vulgo *repperiſti*, quod reſpuit verſus. *Idem.*

3 *Adeſt, adeſt fax*] *Turnebo Lambinoque* placet, *ah adeſt fax.*

Grute-

Deus incluſus corpore humano jam, non Caſſandra loquitur.

Jamque mari magno claſſis cita
Texitur: exitiûm examen rapit:
Advenit, & fera velivolantibus
Navibu' complevit manu' littora.

Tragoedias loqui videor & fabulas? At ex te 32
ipſo non commenticiam rem, ſed factam, ejuſdem generis audivi: [5] C. Coponium ad te veniſſe Dyrrhachio, cum praetorio imperio claſſi Rhodiae praeeſſet, [6] cum primo hominem prudentem atque doctum: eumque dixiſſe remigem quendam è quinqueremi Rhodiorum vaticinatum, madefactum iri minus XXX diebus Graeciam ſanguine, rapinas Dyrrhachî, & conſcenſionem in naves cum fuga; fugientibuſque miſerabilem reſpectum incendiorum fore; ſed Rhodio-

Gruterus autem legit, *ades, ades, fax:* at tum demum neceſſe eſt, ut in verſu ſequente reponamus, *multos annos latuiſti;* quo modo vitiabitur metrum. Servata vero vulgata lectione, non erat, cur verſui timerent viri docti; ſiquidem ultima hujuſce *verbi* ſyllaba non raro pro brevi ponitur. Vide *Chr. Waſium* de Senario cap. 11. pag. XI. *Idem.*

4 *Ferte opem*] Sic repoſuit *Turnebus* Adverſ. V, 22. & ſic exhibent Reg. Cantab. Med. & veteres Editi. *Gruterus* autem e *ſex* MSStis legit *referte opem.* Sed licet ei ſcripturae *ſexcenti* faveant Codices, rejicula tamen eſt habenda; quippe quae metrum jugulet. *Idem.*

5 *C. Coponium ad te veniſſe Dyrrhachio, cum Praetorio imperio*] C. COPONIUS PR. S. C. in argenteo denario deſcriptus eſt. *Urſinus.*

6 *Cum* primis] Sic vulgo dant. At *Victorius* edidit *cum primo,* nec aliter *Gruteriani* noſtrique MSSti. Fieri poteſt ut *Cicero* ſcripſerit *cumprime*; de quo videatur *Agellius* XVII, 2. Non tamen ullus video cur Codicum fides conculcetur: nam *homo* cum primo *prudens* eſt homo aeque prudens ac prudentiſſimus. *Davies.*

Rhodiorum claſſi propinquum reditum ac [1] domum itionem dari: tum neque te ipſum non eſſe commotum; Marcumque Varronem & M. Catonem, qui tum ibi erant, doctos homines, vehementer eſſe perterritos: paucis ſane poſt diebus [2] ex Pharſalica fuga veniſſe Labienum: qui cum interitum exercitus nuntiaviſſet, reliqua vaticinationis brevi eſſe confecta. Nam & ex horreis direptum effuſumque frumentum vias omnis [3] angiportuſque conſtraverat; & naves ſubito perterriti metu conſcendiſtis; & noctu ad oppidum reſpicientes, flagrantis onerarias, quas incenderant milites quia ſequi noluerant, videbatis: poſtremo a Rhodia claſſe deſerti, verum vatem fuiſſe ſenſiſtis. Expoſui, quam breviſſime potui, ſomnii & furoris oracula, quae carere dixeram arte. Quorum amborum generum una ratio eſt, qua Cratippus noſter uti ſolet; animos hominum quadam ex parte extrinſecus eſſe tractos & hauſtos. Ex quo intellegitur, eſſe extra divinum animum, humanus unde ducatur: humani autem animi eam partem, quae ſenſum, quae motum, quae appe-

1 *Domum itionem*] *Domuitionem* habet antiquus liber compoſito vocabulo, & ita legit *Appuleius*: & in lib. III. ad Herennium c. 21. *Jam* domuitionem *reges* &c. *Urſinus.*

Ibid. *Domum itionem*] *Caeſar* lib. I. B. G. cap. 4. *Domum reditionis ſpe ſublata. Hyginus* Fab. 118. *Ubi ſibi diceret, quando domum repetitionem haberet.* Nonnulli libri *domuitionem*, quod verbum agnoſcit *Nonius* cap. 11. De conſtructione videas licet *G. J. Voſſium* Anal. lib. III. cap. 9. Adiſis & *Th. Munckerum* ad *Hygini* Fab. cxxv. *Davies.*

2 *Ex* Pharſalica *fuga*] Pariſ. *Ex* Pharſyilia *fuga*. Scripſit *Tullius*, niſi fallor, *ex* Pharſalia *fuga*,

appetitum habeat, non eſſe ab actione corporis ſejugatam: quae autem pars animi, rationis atque intellegentiae ſit particeps, eam tum maxume vigere cum plurimum abſit a corpore. Itaque, expoſitis exemplis verarum vaticinationum & ſomniorum, Cratippus ſolet rationem concludere hoc modo: "Si ſine oculis non "poteſt extare officium & munus oculorum; "poſſunt autem aliquando oculi non fungi ſuo "munere: qui vel ſemel ita eſt uſus oculis ut "vera cerneret; is habet ſenſum oculorum "vera cernentium. Item igitur, ſi ſine divi-"natione [4] non poteſt officium & munus divi-"nationis extare; poteſt autem quis, cum di-"vinationem habeat, errare aliquando, nec ve-"ra cernere: ſatis eſt ad confirmandam divina-"tionem, ſemel aliquid eſſe ita divinatum ut "nihil fortuito cecidiſſe videatur: ſunt autem "ejus generis innumerabilia: eſſe igitur divi-"nationem confitendum eſt. Quae vero aut 33
conjectura explicantur, aut eventis animadverſa ac notata ſunt, ea genera divinandi, ut ſupra dixi, non naturalia, ſed artificioſa dicuntur: [1] in

ga, prout diſerte Balliol. & Med. Sic *Pharſalia juga*, *Pharſalia damna*, *Pharſalia rura*, ſimiliaque paſſim dicunt Poëtae. Vide Cl. *Oudendorpium* ad *Lucani* VI, 576. VII, 787, 823. *Davies.*

3 *Angiportus*] Legit Nonius *angiporta*. P. Manucius.

Ibid. *Nonius* in *angiportus*: *M. Tullius de Divinatione* angiporta *dixit*. Sed hunc locum ex margine in textum irrepſiſſe *Joſ. Mercerus* ſtatuit: quod veri non videtur abſimile. Certe cuncti *Ciceronis* MSSti *angiportus* exhibent. *Davies.*

4 *Non poteſt officium & munus divinationis*] Vulgo *& officium & munus*. Copulam vero nos omiſimus MSti Regii fide nixi; ſed nec extat infra lib. II. c. 52. *Idem.*

1 In

[1] in quo haruſpices, augures, conjectoreſque numerantur. Haec inprobantur a Peripateticis; a Stoicis defenduntur. Quorum alia ſunt poſita in monumentis & diſciplina; quod Etruſcorum declarant & haruſpicini, & fulgurales, & [2] tonitruales libri, [3] veſtri etiam augurales: alia autem ſubito ex tempore conjectura explicantur, ut [4] apud Homerum Calchas, qui ex paſſerum numero belli Trojani annos auguratus eſt: & ut [5] in Sullae ſcriptum hiſtoria videmus, quod te inſpectante factum eſt, ut, cum ille in agro Nolano immolaret ante praetorium, ab infima ara

1 *In quo*] Forſan *in queis*, nempe divinandi generibus. *Dav.*

2 Tonitruales *libri*] Sic recte Pal. ſec. Reg. & Cantab. quod *Grutero* jure placuit. Adludunt etiam Med. Balliol. Pall. tert. & quart. qui *tritualas* exhibent. Vulgo *rituales*. Licet autem Hetruſcorum fuerint *libri rituales*, ut conſtat ex *Cenſorino* de die Natali capp. 11, 17. hic tamen eorum mentio prorſus eſt abſona, cum in iis perſcriptum eſſet, *quo ritu condantur urbes, aedes ſacrentur, qua ſanctitate muri, quo jure portae, quo modo tribus, curiae, centuriae diſtribuantur, exercitus conſtituantur, ordinentur, ceteraque ejuſmodi ad bellum, ad pacem, pertinentia*; quemadmodum docet *Feſtus*. Adeo ut huc eorum non conveniat argumentum. *Idem.*

3 Noſtri *etiam augurales*] *Veſtri* eſt in MSto, & ita ſcribendum eſt, ut ad *Ciceronis* auguratum referatur. *Urſinus.*

Ibid. Veſtri *etiam augurales*] Eſt a Pall. Urſin. Pith. Pariſ. Merton. Balliol. & Reg. Inepte vulgo *noſtri etiam augurales*; nam Q. Tullius Marcum fratrem, qui augur fuit, adloquitur. *Dav.*

4 *Apud Homerum Calchas*] In editis perperam *Chalcas*. Vide ſis infra lib. II. cap. 30. *Idem.*

5 *In* Sullae *ſcriptum hiſtoria videmus*] In editis pleriſque perperam legitur *Siſennae*; nam L. Corn. Sylla de rebus ſuis reliquit commentarios. Vide *G. J. Voſſium* de Hiſtor. Latin. lib. I. cap. 9. Prodigium vero, quod hic memorat *Tullius*, ex eo repetit *Valerius Maximus* lib. I. cap. VI, 4. Adi ſis & noſtrum infra lib. II. cap. 30. Si *Joanni* quidem *Freinſhemio* credimus ad *Flori* lib. III. cap. XVIII, 13. idem tradunt *Obſequens* de Prodig. cap. 116. & *Plutarchus* in Sylla cap. 17. At omnino falſus eſt vir eruditus;

ara ſubito anguis emergeret; cum quidem C. Poſtumius haruſpex oraret illum, ut in expeditionem exercitum educeret: id cum Sulla feciſſet, tum ante oppidum Nolam florentiſſima Samnitium caſtra cepit. Facta conjectura etiam in Dionyſio eſt paulo ante quam regnare coepit: qui cum per agrum Leontinum iter faciens equum ipſe demiſiſſet in flumen, [6] ſubmerſus equus voraginibus non extitit: quem cum maxuma contentione non potuiſſet extrahere; diſceſſit, ut ait Philiſtus, aegre ferens: cum autem [7] aliquantum progreſſus eſſet, ſubito exaudivit

tus; nam *Conr. Lycoſthenis* additamenta pro verbis *Obſequentis* habuit, nec hujus oſtenti meminit *Plutarchus*. Ait ſane pag. 457. A. Ὁ δὲ Σύλλας ἄγων ἐξ τάγματα τέλεια μετὰ τοῦ συνάρχοντος ἀπὸ Νώλης ἐκίνει —— Ὁ δὲ μάντις Ποστούμιος, θύοντος αὐτοῦ, καταμαθὼν τὰ σημεῖα, καὶ τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας τῷ Σύλλᾳ προτείνας, ἠξίου δεθῆναι καὶ φυλάττεσθαι μέχρι τῆς μάχης, ὡς, εἰ μὴ πάντα ταχὺ καὶ καλῶς συντελεσθείη, τὴν ἐσχάτην δίκην ὑποσχεῖν βουλόμενος. Sed nulla hic eſt *anguis ab ara infima emergentis* mentio; nec congruunt tempora; nam *Sylla cum primum ad urbem contra Marium caſtra moviſſet; adeo laeta exta immolanti fuiſſe ſcribit* Livius, *ut cuſtodiri ſe Poſthumius aruſpex voluerit, capitis ſupplicium ſubiturus, niſi ea quae in animo Sylla haberet, Diis juvantibus, impleviſſet.* Verba ſunt *Auguſtini* de C. D. lib. II. cap. 24. *Idem.*

6 *Submerſus equus voraginibus non* extitit] Ultima vox perperam *Grutero* ſuſpecta fuit habita, quod *apparendi* ſignificationem ei convenire neſciebat. Vide quae notavimus ad hujuſce libri cap. XXVIII. Hiſtoriam vero ſic narrat *Plinius* lib. VIII. §. 64. *Philiſtus a Dionyſio relictum* (equum prodit) *in coeno haerentem; ut ſeſe evelliſſet, ſecutum veſtigia Domini, examine apum jubae inhaerente; eoque oſtento Tyrannidem a Dionyſio occupatam.* Eandem refert & *Aelianus* Var. Hiſt. lib. XII. cap. 46. ut olim monuit *Pet. Victorius* Var. Lect. lib. XII. cap. 1. *Idem.*

7 Aliquantum *progreſſus eſſet*] Sic Pariſ. Med. Balliol. & libri *Victoriani*; non *aliquantulum*, ut vulgo. *Idem.*

1 *Thebis*

audivit hinnitum, reſpexitque, & equum alacrem laetus aſpexit, cujus in juba examen apum conſederat. Quod oſtentum habuit hanc vim, ut Dionyſius paucis poſt diebus regnare coeperit.
34 Quid? Lacedaemoniis paulo ante Leuctricam calamitatem quae ſignificatio facta eſt, cum in Herculis fano arma ſonuerunt, Herculiſque ſimulacrum multo ſudore manavit? At eodem tempore [1] Thebis, ut ait Calliſthenes, in templo Herculis valvae clauſae repagulis ſubito ſe ipſae aperuerunt; armaque, quae fixa in parietibus fuerant, ea ſunt humi inventa. Cumque eodem tempore apud Lebadiam Trophonio res divina fieret, gallos gallinaceos in eo loco ſic aſſidue canere coepiſſe, ut nihil intermitterent: tum augures dixiſſe Boeotios, Thebanorum eſſe victoriam, propterea quod avis illa victa [2] ſilere ſolet; canere, ſi viciſſet. Eademque tempeſtate, multis ſignis, Lacedaemoniis Leuctricae pugnae calamitas denuntiabatur. Namque

1 *Thebis —— in templo Herculis*] Audiamus *Xenophontem* Hellen. lib. VI. cap. IV, 7. Ἀπηγγέλλετο δὲ ἐκ τῆς πόλεως αὐτοῖς (Θηβαίοις) ὡς οἵ τε νεῲ πάντες αὐτόματοι ἀνεῴγοντο, αἵ τε ἱέρειαι λέγοιεν, ὡς νίκην οἱ θεοὶ φαίνοιεν. Ἐκ δὲ τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὰ ὅπλα ἔφασαν ἀφανῆ εἶναι, ὡς τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὴν μάχην ἐξωρμημένου. Οἱ μὲν δή τινες λέγουσιν, ὡς ταῦτα πάντα ΤΕΧΝΑΣΜΑΤΑ ἮΝ ΤΩΝ ΠΡΟΕΣΤΗΚΟΤΩΝ. Sane Epaminondas ὁρῶν τοὺς στρατιώτας δεισιδαιμονοῦντας —— ἐφιλοτιμεῖτο διὰ τῆς ἰδίας ἐπινοίας καὶ στρατηγίας μεταθεῖναι τὰς τοῦ πλήθους εὐλαβείας. Διόπερ τινῶν προσφάτως παραγεγονότων ἐκ Θηβῶν, ἔπεισεν εἰπεῖν, ὅτι τὰ κατὰ τὸν νεὼν τοῦ Ἡρακλέους ὅπλα παραδόξως ἀφανῆ γέγονε, καὶ λόγος ἐν ταῖς Θήβαις διαδέδοται, ὡς τῶν Ἡρώων τῶν ἀρχαίων ἀνειληφότων αὐτὰ ἐπὶ βοηθείᾳ τοῖς Βοιωτοῖς ἀπεληλυθότων &c. Ita loquitur *Diodorus Siculus* Bibl. lib. XV. pagg. 368, 369. *Davies.*

2 *Silere* ſolet] Vulgo *ſoleret*; ſed melior eſt ea lectio, quam prae-

Namque & [3] Lyſandri, qui Lacedaemoniorum clariſſimus fuerat, ſtatuae, quae Delphis ſtabat, in capite corona ſubito extitit ex aſperis herbis & agreſtibus: ſtellaeque aureae, quae Delphis erant a Lacedaemoniis poſitae poſt navalem illam victoriam Lyſandri, qua Athenienſes conciderunt, ([4] qua in pugna quia Caſtor & Pollux cum Lacedaemoniorum claſſe viſi eſſe dicebantur, eorum inſignia Deorum, ſtellae aureae, quas dixi, Delphis poſitae) paulo ante Leuctricam pugnam deciderunt, neque repertae ſunt. Maxumum vero illud portentum îſdem Spartiatis fuit, quod, cum oraculum ab Jove Dodonaeo petiviſſent de victoria ſciſcitantes, legatique illud, in quo inerant ſortes, conlocaviſſent; ſimia, quam rex Moloſſorum in deliciis habebat, & ſortes ipſas & cetera, quae erant ad ſortem parata, diſturbavit, & aliud alio diſſupavit. Tum ea quae praepoſita erat oraculo ſacerdos dixiſſe dicitur, de ſalute Lacedaemoniis

praeſtant Victor. & Ven. 1471. Vide lib. II, 26. *Idem.*

3 *Lyſandri — ſtatuae — in capite corona ſubito extitit — ſtellaeque aureae*] *Plutarchus* Tom. II. pag. 397. E. Οἱ δὲ ἀστέρες ἠφανίσθησαν, οὓς Λύσανδρος ἀνέθηκεν ἀπὸ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίας· ὁ δὲ αὐτοῦ τοῦ Λυσάνδρου λίθινος ἀνδριὰς ἐξήνθησεν ἀγρίαν λόχμην καὶ πόαν τοσαύτην τὸ πλῆθος, ὥστε κατακρύψαι τὸ πρόσωπον. Hac vero ſtellae Delphis a Lyſandro videntur poſitae, quod fuerunt, ὡς τοὺς Διοσκούρους ἐπὶ τῆς Λυσάνδρου νεὼς ἑκατέρωθεν — ἄστρα τοῖς οἴαξιν ἐπιλάμψαι ἔλεγον, ut narrat idem in *Lyſandro* pag. 439. C. *Idem.*

4 *Qua in pugna — Delphis poſitae*] Parentheſi voces has incluſimus, ne ſint, qui, cum *Grutero*, eas a mala manu irrepſiſſe cenſeant; neve ſint, qui, cum *Lambino*, reponant *quas dixi Delphis a Lacedaemoniis poſitas fuiſſe*; nam receptam lectionem praeſtant omnes MSSti, neque raro fit, ut intelligatur *verbum ſubſtantivum.* Idem.

1 *Nonne*

35 niis eſſe, non de victoria cogitandum. Quid? Bello Punico ſecundo [1] nonne C. Flaminius, conſul iterum, neglexit ſigna rerum futurarum magna cum clade reipublicae? Qui exercitu luſtrato, cum Arretium verſus caſtra moviſſet, & contra Hannibalem legiones duceret; & ipſe & [2] equus ejus ante ſignum Jovis Statoris ſine cauſa repente concidit, nec eam rem habuit religioni; objecto ſigno, ut peritis videbatur, ne committeret proelium. Idem cum tripudio auſpicaretur, pullarius diem proelii committendi differebat. Tum Flaminius ex eo quaeſivit, ſi ne poſtea quidem pulli paſcerentur, quid faciendum cenſeret. Cum ille quieſcendum

1 *Nonne* C. Flaminius *conſul iterum*] Sic legendum, non *C. Flamininus*, ut in prima editione impreſſum eſt, me neſciente. Quis enim hunc C. Flaminium ignorat? aut quis neſcit hunc fuiſſe plebeium, & Flaminium ejus eſſe nomen, cognomen autem eſſe incognitum atque incertum? Contra, quem praeterit, *Flamininum* eſſe Quinctiorum cognomen? & Flamininos eſſe Quinctiae gentis? Idem erratum pervaſit uſque ad duo loca. Tanta eſt mali amplificandi facilitas ac libido! *Lambinus.*

2 *Equus ejus ante ſignum Jovis Statoris*] Quae hic memorantur prodigia ſic narrat *Valerius Maximus* lib. I. cap. VI, 6. *C. Flaminius cum inauſpicato conſul creatus apud lacum Thraſimenum cum Hannibale conflicturus convelli ſigna juberet; lapſo equo ſuper caput ejus, humi proſtratus eſt: nihilque eo prodigio inhibitus, ſigniferis negantibus ſigna moveri ſua ſede poſſe, malum, ni ea continuo effodiſſent, minatus eſt. Silius Italicus* idem Poeticis additamentis exornatum tradit lib. V, 59.

Tunc ales, priſcum populis de more Latinis
Auſpicium, cum bella parant, menteſque Deorum
Explorant ſuper eventu, ceu praeſcia luctus,
Damnavit veſci, planctuque alimenta refugit.
Signa etiam affuſa certant dum vellere mole,
Taeter humo lacera nitentum erupit in ora
Exſultans CRUOR. ——

Vide *Plutarchum* in Fabio p. 175. B. *Livium* lib. XXII. c. 3. & *Florum* lib. II. cap. VI, 24. *Davies.*

3 Sig-

dum reſpondiſſet: Flaminius, "Praeclara vero "auſpicia, ſi eſurientibus pullis res geri pote- "rit, ſaturis nihil geretur. Itaque ſigna convelli, & ſe ſequi juſſit. Quo tempore, cum [3] ſignifer primi haſtati ſignum non poſſet movere loco, [4] nec quicquam proficeretur, plures cum accederent; Flaminius, [5] re nuntiata, ſuo more neglexit: itaque [6] tribus horis conciſus exercitus, atque ipſe interfectus eſt. Magnum illud etiam, quod addidit Coelius, eo tempore ipſo, [7] cum hoc calamitoſum proelium fieret, [8] tantos terrae motus in Liguribus, Gallia, compluribuſque inſulis, totaque in Italia factos eſſe, ut multa oppida conruerint, multis locis labes

3 *Signifer primi haſtati*] *Aldus Manucius*, eumque ſecutus Metaphraſtes Gallicanus, ſigniferum *primi centurionis* ridicule cenſent intelligendum. Denotatur enim primi manipuli ſeu ordinis haſtati ſignifer. Vide *Juſt. Lipſium* Mil. Rom. lib. II. Dial. VIII. p. 88. *Idem*.

4 *Nec quicquam* proficeretur] *Lambinus* & *Aldus* nepos exhibent, *nec quicquam proficeret*; ſed multo potior eſt lectio, quam praeſtant *Victorius*, *Gruterus*, noſtrique MSSti. *Idem*.

5 *Re nuntiata*] Malim *rem nuntiatam ſuo more neglexit*. Id.

6 *Tribus horis*] Vulgo *tribus his horis*; ſed media vox omnino ſupervacanea videtur, nec in Reg. comparet; quapropter eam delevimus. *Tres ferme horas pugnatum* eſſe notat etiam *Livius* lib. XXII. cap. 6. *Idem*.

7 *Cum hoc calamitoſum* proelium *fieret*] A noſtris, non minus ac Pall. MSStis abeſt *proelium*: propterea tamen has quinque voces, cum *Grutero*, irrepticias eſſe non arbitrarer, ſed omiſſionis potius damnarem Librarios. *Idem*.

8 *Tantos terrae motus in Liguribus, Gallia, compluribuſque inſulis, totaque in Italia factos eſſe*] Cum tam late ſe diffuderit, tantaſque ſtrages dederit hic terrae motus, abſurde dubitat *Florus* lib. II. cap. VI, 14. an non *illum horrorem ſoli, equorum virorumque diſcurſus & mota vehementius arma fecerint*. Adi *Livium* lib. XXII. cap. 5. *Plutarchum* in Fabio pag. 175. *Plinium* H. N. lib. II. cap. 84. *Oroſium* lib. IV. cap. 14. & *Silium Italicum* lib. V, 611, ſeqq. *Davies*.

labes factae ſint terraeque deſederint, fluminaque in contrarias partes fluxerint, [1] atque am-
36 nes mare influxerit. Fiunt certe divinationum conjecturae a peritis. [2] Midae illi Phrygio, cum puer eſſet, dormienti formicae in os tritici grana congeſſerunt. [3] Divitiſſimum fore, praedictum eſt: quod evenit. [4] At Platoni, cum in cunis parvulo dormienti [5] apes in labellis conſediſſent, reſponſum eſt, ſingulari illum ſuavitate orationis fore: ita futura eloquentia proviſa in infante eſt. Quid amores ac deliciae tuae, Roſcius? num aut ipſe, aut pro eo Lanuvium totum mentiebatur? qui cum eſſet in cunabulis educareturque in Solonio, qui eſt campus agri Lanuvini; noctu lumine adpoſi-

1 *Atque amnes mare influxerit*] Vulgo *atque in amnes:* ſed illam praepoſitionem neſciunt Pariſ. Balliol. Med. Reg. aliique MSS:i, nec rarae ſunt ejuſmodi conſtructiones. *Cicero* Tuſc. II, 9. *Guttae, quae* ſaxa *adſidue* inſtillant *Caucaſi. Lucretius* I, 117.

An pecudes *alias divinitus* inſinuet ſe.

Infinita ſunt hujus generis: at unicum proferam locum *Minucii Felicis,* ut ei veterem reddam lectionem. Igitur ille cap. 5. *Caelum licet ſua materia ſuſpenderit: licet terram* fundaverit pondere, & *mare licet influxerit* e liquore. Sic MSS. Pariſ. & Antwerp. Vulgo quidem dant, *licet terram* fundaverint pondera & *mare licet influxerit* liquor. Verum ſi repetatur ἀπὸ κοινοῦ *ſua materia,* non eſt cur a Codicibus, quod *Rigaltius* & alii fecere, recedamus. *Davies.*

2 *Midae illi Phrygio*] Hanc hiſtoriolam referunt *Valerius Maximus* lib. I. cap. VI, 2, extern. *Aelianus* V. H. lib. XII. cap. 45. & *Joannes* Sariſberienſis Policr. I, 13. pag. 40. *Idem.*

3 *Divitiſſimum*] Balliol. habet *ditiſſimum;* ſed ad magis uſitatam loquendi rationem Tullius a Librario fuit reformatus. Vide *Corn. Nepotem* Phocion. cap. 1. & *Fr. Fabricium* ad *Ciceronis* Offic. lib. II. cap. 17. Midae vero divitias cuncti fere celebrant Scriptores. Adi Scholiaſten ad *Ariſtophanis* Plutum vſ. 287. & *Diogenianum* VII, 43. *Idem.*

4 *At Platoni, cum in cunis*] Sic omnes editi; ſed male: non enim

adpoſito, experrecta nutrix animadvertit puerum dormientem circumplicatum ſerpentis amplexu: quo aſpectu exterrita, clamorem ſuſtulit. Pater autem Roſcî ad haruſpices retulit: qui reſponderunt, nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore. Atque [6] hanc ſpeciem Praxiteles caelavit argento, & noſter expreſſit Archias verſibus. Quid igitur exſpectamus? an dum in foro nobiſcum Dî inmortales, dum in viis verſentur, dum domi? [7] qui quidem ipſi ſe nobis non offerunt, vim autem ſuam longe lateque diffundunt; quam cum terrae cavernis includunt, tum hominum naturis inplicant. Nam [8] terrae vis Pythiam Delphis incitabat; naturae Sibyllam. Quid enim? Non videmus, quam

enim hoc infanti Platoni, verum iis, qui peritos eo nomine conſuluerant, eſt reſponſum. Itaque legendum *At, Platoni cum in cunis parvolo dormienti apes in labellis conſediſſent, reſponſum eſt* &c. Scilicet mutandus eſt virgulae locus. *Idem.*

5 *Apes in labellis conſediſſent*] *Olympiodorus* in vita Platonis pag. 583. Γεννηθέντα τὸν Πλάτωνα λαβόντες οἱ γονεῖς, βρέφος ὄντα τεθείκασιν ἐν τῷ Ὑμηττῷ — καὶ, κειμένου αὐτοῦ, μέλιτται προσελθοῦσαι πεπληρώκασιν αὐτοῦ τὸ στόμα κηρίων μέλιτος, ἵνα ἀληθὲς περὶ αὐτοῦ γένηται,

Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώττης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.

Plinius H. N. lib. XI. cap. 17. Apes *ſedere in ore infantis tum etiam Platonis, ſuavitatem illam praedulcis eloquii portendentes.* Eadem referunt *Valerius Maximus* lib. I. cap. VI, 3. extern. *Aelianus* Var. Hiſt. X, 21. XII, 45. ac *Joannes* Sarisberienſis Policr. I, 13. p. 39. *Idem.*

6 *Hanc ſpeciem Praxiteles*] Non intelligitur celeberrimus ille ſtatuarius; at cognominis caelator, qui Pompeii M. vixit aetate. Vide *Fr. Junium* in Catal. Artif. pag. 175. *Idem.*

7 *Qui quidem ipſi ſe nobis non offerunt, vim* autem *ſuam*] Nihil quicquam mutant Codices. Nihilo minus *Ciceronem* reliquiſſe ſuſpicor, *Qui quidem ipſi* SI *ſe nobis non offerunt, vim* tamen *ſuam longè lateque diffundunt.* Idem.

8 *Terrae vis Pythiam Delphis incitabat*] Audiamus *Diodorum Siculum* Bibl. lib. XVI. p. 427. Ὅτι

quam ſint varia terrarum genera? ex quibus & mortifera quaedam pars eſt, ut & [1] Ampſancti in Hirpinis, & in Aſia Plutonia, quae videmus: & ſunt partes agrorum aliae peſtilentes, aliae ſalubres: aliae, quae acuta ingenia gignant, aliae, quae retuſa: quae omnia fiunt & ex caeli varietate, & ex diſparili adſpiratione terrarum. Fit etiam ſaepe ſpecie quadam, ſaepe vocum gravitate & cantibus, ut pellantur animi vehementius: ſaepe etiam cura & timore: qualis eſt illa

[2] *Flexa-*

Ὄντος χάσματος ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ, καθ' ὃν ἔστι νῦν τοῦ ἱεροῦ τὸ καλούμενον ἄδυτον, καὶ περὶ τοῦτο γινομένων αἰγῶν ——— ἀεὶ τὴν προσιοῦσαν τῷ χόσματι καὶ προσβλέψασαν αὐτῷ σκιρτᾶν θαυμαστῶς καὶ προΐεσθαι φωνὴν διάφορον, ἢ πρότερον εἰώθει φθέγγεσθαι· τὸν δ' ἐπιστατοῦντα ταῖς αἰξὶ θαυμάσαι τὸ παράδοξον, καὶ προσελθόντα τῷ χάσματι, καὶ κατιδόντα οἷόνπερ ἦν, ταυτὸ παθεῖν ταῖς αἰξίν· ἐκείνας τε γὰρ ὅμοια ποιεῖν τοῖς ἐνθουσιάζουσι, καὶ τοῦτον προλέγειν τὰ μέλλοντα γίγνεσθαι — δι' ἃς αἰτίας θαυμασθῆναί τε τὸ μαντεῖον, καὶ νομισθῆναι ΤΗΣ ΓΗΣ εἶναι τὸ χρηστήριον. Quae dein ſequuntur lectu ſunt digna, ſed prolixiora, quam ut huc com mode transferantur. Totam vero ῥῆσιν, pauculis verbis omiſſis vel mutatis, laudat Scholiaſtes ad *Ariſtophanis* Plutum vſ. 9. *Juſtinus* lib. XXIV. cap. VI, 9. *In hoc rupis anfractu, media ferme montis altitudine, planicies exigua eſt, atque in ea profundum terrae foramen, quod in oracula patet: ex quo* FRIGIDUS SPIRITUS, *vi quadam velut vento in ſublime expulſus, mentes vatum in vecordiam vertit, impletaſque Deo reſponſa conſulentibus dare cogit.* Non multum abit & *Plinius* H. N. lib. II. cap. 93. Hinc, oraculis ibi non redditis, videbatur *vis illa terrae, quae mentem Pythiae divino adflatu concitabat, evanuiſſe vetuſtate.* Verba ſunt noſtri ſupra cap. XIX. Adi ſis & cap. 50 ac *Plutarchum* de Orac. defect. pag. 431, ſeqq. At, *Origene* contra Celſum teſte lib. VII. pag. 333. ἱστόρηται, ὅτι περικαθεζομένη τὸ τῆς Κασταλίας στόμιον ἡ τοῦ Ἀπόλλωνος προφῆτις, δέχεται πνεῦμα διὰ τῶν γυναικείων κόλπων, οὗ πληρωθεῖσα ἀποφθέγγεται τὰ νομιζόμενα εἶναι σεμνὰ καὶ θεῖα μαντεύματα. Idem narraverat ſupra lib. III. pag. 125. nec diſſimilia tradunt alii nonnulli. Vide *Ant. Daleum* de Orac. pag. 153, ſeqq. *Davies.*

1 *Ampſancti in Hirpinis, & in Aſia* Plutonia] Hic ſe turpiter dedit

[2] *Flexanima tamquam lymphata* [3] *aut Bacchi ſacris*
Commota, in tumulis Teucrum commemorans ſuum.

Atque etiam illa concitatio declarat vim in a- 37
nimis eſſe divinam: [4] negat enim ſine furore Democritus quemquam poetam magnum eſſe poſſe; quod idem dicit Plato: quem, ſi placet, appellet furorem, dummodo is furor ita laudetur, ut [5] in Phaedro Platonis laudatus eſt. Quid veſtra oratio in cauſis? quid ipſa actio?

potest

dedit Metaphraſtes Gallicus: nam *Plutonia*, quae & χαρώνεια dicuntur, loca ſunt peſtilentes & lethiferos odores emittentia. Vide ſis *Iſ. Caſaubonum* ad *Strabonis* lib. v. pag. 374. Talis erat Ampſancti vel, ut alii ſcribunt, Amſancti lacus, de quo *Servius* ad *Virgilii* Aen. VII, 563. & *Chr. Cellarius* Geogr. Ant. lib. II. cap. IX. p. 557, ſeq. Alia Plutonia ſub *Avernorum* nomine recenſet *Lucretius* lib. VI, 738. ſeqq. Adi & *Plinium* H. N. lib. II. §. 95. *Idem.*

2 *Flexa anima*] Scripſi *flexanima.* Hic admonitus a filio meo ſum, locum *Varronis* lib. VI. corrigi ex hoc loco poſſe, & ubi legitur *flexanimat aquam lymphata*, legendum, *flexanima tanquam lymphata.* Probavi ejus opinionem. *P. Manucius.*

Ibid. *Flexanima tanquam lymphata*] *Pacuvii* ſunt verſus, ut patet ex *Varrone* lib. VI. L. L. pag. 79. *Davies.*

3 Aut *Bacchi ſacris Commota*] Legendum putat *Auratus*, AUT *Bacchi ſacris commota*, cum vulgo legatur, *ut Bacchi ſacris commota.* Cujus conjecturam, ut probabilem, ſecutus ſum. *Lambin.*

4 *Negat, ſine furore, Democritus, quemquam Poetam magnum eſſe poſſe; quod idem dicit Plato*] *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. VI. pag. 827. Περὶ μὲν ποιητικῆς Πλάτων, Κοῦφον γάρ τι χρῆμα καὶ ἱερὸν ποιητὴς, γράφει, καὶ οὐχ οἷός τε ποιεῖν, πρὶν ἂν ἔνθεός τε καὶ ἔκφρων γένηται. Καὶ ὁ Δημόκριτος ὁμοίως· Ποιητὴς δὲ ἅσσα μὲν ἂν γράφῃ μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἱεροῦ πνεύματος, καλὰ κάρτα ἐστίν. *Platonis* locus, quem pariter laudat *Theodoretus* Therap. II. pag. 25. exſtat in Ione p. 145. C. Idem docet philoſophus ille praeſtantiſſimus in Menone pag. 24. D. in Phaedro pag. 344. in Apol. Socratis pag. 360. & alibi. Vide ſis *Ariſtidem* Tom. III. p. 26. Plura diximus ad Tuſc. lib. I, c. 26. *Davies.*

5 *In Phaedro Platonis laudatus eſt*] Socrates apud *Platonem* in

Phae-

poteſt eſſe vehemens, & gravis, & copioſa, niſi eſt animus ipſe commotior? Equidem etiam in te ſaepe vidi, & (ut ad leviora veniamus) [1] in Aeſopo familiari tuo tantum ardorem vultuum atque motuum, [2] ut eum vis quaedam abſtraxiſſe a ſenſu mentis videretur. Objiciuntur etiam ſaepe formae, quae reapſe nullae ſunt; ſpeciem autem offerunt: quod contigiſſe Brenno dicitur, ejuſque Gallicis copiis, cum fano Apollinis Delphici nefarium bellum intuliſſet; tum enim ferunt ex oraculo ecfatam eſſe Pythiam,

[3] *Ego providebo rem iſtam, & albae virgines.*

[4] Ex quo factum, ut viderentur virgines ferre arma contra, & nive Gallorum obrueretur ex-
38 ercitus. Ariſtoteles quidem eos etiam, qui valitudinis

Phaedro pag. 343. G. Νῦν δὲ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν γίγνεται διὰ μανίας, θείᾳ μέντοι δόσει διδομένης· ἥτε γὰρ δὴ ἐν Δελφοῖς προφῆτις, αἵ τ' ἐν Δωδώνῃ ἱέρειαι, μανεῖσαι μὲν πολλὰ δὴ καὶ καλὰ ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ τὴν Ἑλλάδα εἰργάσαντο· σωφρονοῦσαι δὲ, βραχέα ἢ οὐδέν. Reliqua legas apud ipſum ſcriptorem. *Davies.*

1 *In Aeſopo familiari tuo*] Laudat *Chariſius* Inſt. Gramm. lib. I. pag. 105. licet ibi *ſecundus* de Divinatione liber perperam nominetur. *Idem.*

2 *Ut* eum *vis quaedam abſtraxiſſe a ſenſu* mentis *videretur*] Primo loquitur de duobus, Cicerone ſcilicet & Aeſopo: quapropter *eum* locus non recipit. Dein quid ſibi velit *abſtrahi a mentis ſenſu,* non intelligo. Scripſit *Tullius,* ut opinor, *ut* tum *vis quaedam abſtraxiſſe a ſenſu* mentes (etiam *mentis* in accuſandi caſu ſcribebant) *videretur.* Sic *animum a corpore abſtractum divino inſtinctu concitari* dixit noſter ſupra cap. XXXI. *Idem.*

3 *Ego providebo rem iſtam, & albae virgines*] Graecum carmen vertit, Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα, καὶ λευκαῖς κόραις. Urſinus.

Ibid. *Ego providebo rem iſtam*] Hanc hiſtoriam ſic refert *Tzetzes* Chil. XI, 388. Γαλάται οἱ ἑσπέριοι, οὔπω δὲ καὶ ἑῷοι, Τοῦ Βρέννου βασιλεύοντος τούτων τοῖς τότε χρόνοις, Ἀνασκιρτήσασαι πολλαὶ τῶν Ῥήνου μυριάδες, Ληϊλατοῦντες ἔδραμον

πᾶσαν

litudinis vitio furerent & melancholici dicerentur, [5] cenſebat habere aliquid in animis praeſagiens atque divinum. Ego autem haud ſcio an nec cardiacis hoc tribuendum ſit nec phreneticis: animi enim integri, non vitioſi corporis eſt divinatio. Quam quidem eſſe revera, hac Stoicorum ratione concluditur. "Si ſunt "Dî, neque ante declarant hominibus quae "futura ſunt; aut non diligunt homines: aut, "quid eventurum ſit, ignorant: aut exiſtimant "nihil intereſſe hominum, ſcire quid ſit futu-"rum: aut non cenſent eſſe ſuae majeſtatis "praeſignificare hominibus quae ſunt futura: "aut ea ne ipſi quidem Dî ſignificare poſſunt. "At neque non diligunt nos; ſunt enim bene-"fici generique hominum amici: neque ig-"norant

πᾶσαν σχεδὸν Ἑλλάδα. Ὡς δ' ἤδη παρενέβαλλον καὶ περὶ γῆν Δελφίδα, Τὸ ἱερὸν Ἀπόλλωνος ἐθέλοντες συλῆσαι, Μαντευομένοις τοῖς Δελφοῖς ἐκ Φοίβου περὶ τούτων χρησμὸς ἐκπίπτει μαντικὸς ἐν Ἰαμβείῳ μέτρῳ,

Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα καὶ λευκαῖς κόραις,

Τὴν Ἀθηνᾶν καὶ Ἄρτεμιν λευκὰς δ' εἰρήκει κόρας &c. Vide *Vaticanam* Appendicem Proverbiorum Cent. I, 62. *Suidam* in ἐμοὶ μελήσει, & *Ariſtidem* Serm. Sacr. IV. Tom. I. pag. 602. *Davies.*

4 *Ex quo factum, ut viderentur*] Vulgo *ex quo factum, ut & viderentur*. At lectionem a nobis receptam vindicant Pariſ. & Med. Sed Balliol. Reg. & Cantab, dant *ex quo factum* eſt *ut viderentur*. Nec id male. De re ipſa vide *Juſtinum* lib. xxiv. cap. 8. *Pauſaniam* in Phocicis cap. xxiii. ac *Joannem* Sarisberienſem Policr. VI, 17. *Idem.*

5 *Cenſebat habere aliquid in animo praeſagiens atque divinum*] Reſpicit noſter ad *Ariſtotelis* Problem. Sect. xxx. pag. 471. Ὅσοις λίαν, inquit Philoſophus, πολλὴ καὶ θερμὴ (ἡ χολὴ ἡ μέλαινα) μανικοὶ καὶ εὐφυεῖς — Πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ νοεροῦ τόπου τὴν θερμότητα ταύτην, νοσήμασιν ἁλίσκονται μανικοῖς, ἢ ἐνθουσιαστικοῖς· ὅθεν Σίβυλλαι καὶ Βάκιδες, καὶ οἱ ἔνθεοι γίνονται πάντες, ὅταν μὴ νοσήματι γένωνται, ἀλλὰ φυσικῇ κράσει. Vide ſis & librum de Divin. per ſomnum cap. 2. *Idem.*

“ norant ea, quae ab ipſis conſtituta, & deſig-“ nata ſunt: neque noſtra nihil intereſt, ſcire “ ea [1] quae eventura ſint; erimus enim cautio-“ res, ſi ſciemus: neque hoc alienum du-“ cunt majeſtate ſua; nihil eſt enim beneficen-“ tia praeſtantius: neque non poſſunt futura “ praenoſcere. Non igitur ſunt Dî, nec ſig-“ nificant futura. Sunt autem Dî: ſignificant “ ergo. [2] Et non, ſi ſignificant, nullas vias “ dant nobis ad ſignificationis ſcientiam; fruſtra “ enim ſignificarent: nec, ſi dant vias, non eſt
39 “ divinatio: eſt igitur divinatio. Hac ratione & Chryſippus, & Diogenes, & Antipater utitur. Quid eſt igitur cur dubitandum ſit quin ſint ea, quae diſputavi, veriſſima, ſi ratio mecum facit, ſi eventa, ſi populi, ſi nationes, ſi Graeci, ſi barbari, ſi majores etiam noſtri, ſi denique hoc ſemper ita putatum eſt, ſi ſummi philoſophi, ſi poetae, ſi ſapientiſſimi viri, qui reſpublicas conſtituerunt, qui urbes condiderunt?

1 *Quae eventura* ſint] Vulgo *ſunt:* contra quam jubent Pariſ. Med. Balliol. aliique Codices. *Dav.*

2 *Et non, ſi ſignificant*] In vulgatis mala fuit interpunctio; dabant enim, *&, non ſi ſignificant.* *Victorius* autem, *& ſi non ſignificant;* quod ſenſum parit Auctoris menti contrarium. Ita tamen & omnes Pall. & Balliol. Med. Reg. ac Cantab. At nos eam commenti ſumus diſtinctionem, quam res ipſa probat, ut & Tullius infra lib. II. cap. 49. *Idem.*

3 Dirimat *tempus*] Non erat cur *Janus Gulielmius* maluerit *perimat tempus*; cum Latiniſſima ſit locutio, quam praeſtant omnes omnino MSSti. Noſter de Legg. lib. II. cap. 12. *Quid,* inquit, *gravius, quam rem ſuſceptam* DIRIMI, *ſi unus Augur* ALIUM *dixerit.* *Servius* ad *Virgilii* Eclog. VIII, 30. *Ne quid nova nupta audiat, quo dies nuptiarum* DIRIMATUR. *Livius* lib. I. cap. 36. *Concilia populi — ubi aves non admiſiſſent,* dirimerentur. *Idem* lib. VIII. cap. 23. *Nec quemquam mortalium exſtare, qui*

ſi

runt? An, dum beſtiae loquantur, exſpectamus? hominum conſentiente auctoritate contenti non ſumus? Nec vero quicquam aliud adfertur cur ea, quae dico, divinandi genera nulla ſint, niſi quod difficile dictu videtur, quae cujuſque divinationis ratio, quae cauſa ſit. Quid enim habet haruſpex, cur pulmo inciſus etiam in bonis extis [3] dirimat tempus & proferat diem? quid augur, cur [4] a dextra corvus, a ſiniſtra cornix faciat ratum? quid aſtrologus, [5] cur ſtella Jovis aut Veneris conjuncta cum Luna, ad ortus puerorum ſalutaris ſit; Saturni Martiſve contraria? cur autem Deus dormientes nos moneat, vigilantes neglegat? [6] quid deinde cauſae eſt, cur Caſſandra furens futura proſpiciat, Priamus ſapiens hoc idem facere non queat? Cur fiat quidque, quaeris. Recte omnino; ſed non nunc id agitur: fiat necne fiat, id quaeritur. Ut ſi magnetem lapidem eſſe dicam, qui ferrum ad ſe adliciat & adtrahat; [7] rationem, cur id

ſe vidiſſe aut audiſſe quid dicat, quod auſpicium DIRIMERET. Ita loquitur & *Plinius* H. N. lib. VIII. §. 82. nec aliter *Tacitus* Hiſt. I, 18. *Idem.*

4 *A dextra corvus, a ſiniſtra cornix*] Vide ſupra c. VII. *Idem.*

5 *Cur ſtella Jovis aut Veneris conjuncta cum Luna* &c.] *Manetho* Apotel. lib. II, 446. Luna

Ἢν μὲν Ζηνὶ συνάπτῃ, ἢ Ἀβροκόμῳ Κυθερείῃ,
Ἐσθλὴ, καὶ δώτειρα βίου πλούτοιό τε πολλοῦ·
Ἢν δὲ Κρόνον προλιποῦσα, κενὸν δρόμον ἐξανύσῃσιν,
Ἢ καὶ Ἄρει μετέπειτα συνάπτῃ, πάσχει κακίστη
——Τεύχει γὰρ——
Πολλάκις ὠκυμόρους τε καὶ ἐν νεότητι θανόντας.

Vide ſis & *Julium Firmicum* Matheſ. lib. IV. c. I. *Idem.*

6 *Quid deinde cauſae* ſit] Sic vulgo. Lege vero *cauſae eſt*, ut edidit *Victorius*; haec enim a ſuperioribus non pendent. *Idem.*

7 Ac *rationem, cur id fiat*] Sic & olim & nunc edi malui, quam ut vulgo *at rationem*. Quin, ſi mihi libere quod ſentio dicere liceat

id fiat, adferre nequeam; fieri omnino neges? Quod idem facis in divinatione, quam & cernimus ipſi, & audimus, & legimus, & a patribus accepimus, neque ante philoſophiam patefactam, quae nuper inventa eſt, hac de re communis vita dubitavit: &, poſtea quam philoſophia proceſſit, nemo aliter philoſophus ſenſit, in quo modo eſſet auctoritas. Dixi de Pythagora, de Democrito, de Socrate: excepi de antiquis, praeter Xenophanem, neminem: adjunxi veterem Academiam, Peripateticos, Stoicos: unus diſſentit Epicurus. [1] Quid vero hoc turpius, quam quod idem nullam ſenſit gratuitam eſſe virtutem? Quis eſt autem, quem non moveat clariſſimis monumentis [2] teſtata conſignataque

liceat, ſic potius legendum cenſeam, deleto *at* vel *ac*; *Ut ſi magnetem lapidem eſſe dicam, qui ferrum ad ſe alliciat &* attrahat: *rationem, cur id fiat* &c. *Lambinus.*

Ibid. At *rationem cur id fiat*] Ita ſcriptum eſt in antiquo, cum in impreſſis deſit particula *at.* Urſinus.

Ibid. *Et attrahat, rationem, cur id fiat*] *Victorius, Aldus* Nepos, & *Gruterus* ediderunt, *&* trahat; *at rationem, cur id fiat.* Sic & *Urſini* liber, & omnes noſtri. Cum vero Pithoeanus Codex daret, *&* attrahat; *rationem, cur id fiat,* ſic imprimendum curavi. Quod *Lambinus* etiam felici conjectura praeceperat. *Dav.*

1 Quid *vero hoc turpius*, quam *quod idem*] *Lambinus* ex conjectura dedit, *quid vero hoc turpius, quod idem.* Sed ſcopum non tetigit: nam legendum, *quid vero? hoc turpius, quam quod idem* &c? *Nullam* autem cenſuit Epicurus *gratuitam eſſe virtutem,* quia *διὰ τὴν ἡδονὴν καὶ τὰς ἀρετὰς αἱρεῖσθαι, οὐ δι' αὑτὰς* ſtatuit. Vide *Menagium* ad *Laertii* x, 138. *Idem.*

2 Teſtata *conſignataque antiquitas*] Prima vox hic in ſignificatione paſſiva ſumitur, quod olim notavit *Agellius* N. A. lib. xv, cap. 13. Sic & ad Atticum lib. I. Ep. 16. *Neque dixi quicquam pro teſtimonio, quod non erat ita notum atque* teſtatum, *ut non poſſem praeterire.* Ita *publicis literis* teſtata *omnia* dixit pro Murena cap. XI. *Idem.*

3 *Ducem claſſium fuiſſe* ad Ilium

ſignataque antiquitas? Calchantem augurem ſcribit Homerus longe optumum, eumque [3] ducem claſſium fuiſſe ad Ilium; auſpiciorum credo ſcientia, non locorum. [4] Amphilochus & Mopſus, Argivorum reges fuerunt, ſed îdem augures: hique urbes in ora maritima Ciliciae Graecas condiderunt. Atque etiam ante hos Amphiaraus & Tireſias, non humiles & obſcuri, neque eorum ſimiles, ut apud Ennium eſt,

> [5] *Qui ſui quaeſtus cauſa fictas ſuſcitant ſententias;*

ſed clari & praeſtantes viri, qui avibus & ſignis admoniti [6] futura dicebant. Quorum de altero etiam apud inferos [7] Homerus ait, *ſolum ſapere,*

lium] Vulgo *ducem claſſium fuiſſe; at illum*, ſenſu parum commodo: quare nos egregiam *Jani Gulielmii* conjecturam recepimus, quam *Homerus* diſerte firmat. Sic enim loquitur Il. A, 69.

> Κάλχας Θεστορίδης οἰωνοπόλων ὄχ' ἄριστος,
> Ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα,
> Καὶ νήεσσ' ἡγήσατ' Ἀχαιῶν ἼΛΙΟΝ ΕἼΣΩ
> Ἣν διὰ μαντοσύνην — *Davies.*

4 *Amphilochus & Mopſus*] De his vide *Lindenbrogium* & *Valeſium* ad *Ammiani Marcellini* XIV, 8. *Idem.*

5 *Qui ſui quaeſtus cauſſa*] Tale quiddam dixit *Sophocles* in Oedipo:

> ——Ὅστις ἐν τοῖς κέρδεσι
> Μόνον δέδορκε, τὴν τέχνην δ' ἔφυ
> τυφλός. Urſinus.

6 *Futura* dicebant] *Lambinus* reponit *futúra praedicebant*. At noſter cap. 41. pari modo dixit: *partim auguriis, partim conjectura quae eſſent futura* dicebat. Illic etiam viro erudito placet *praedicebat*. At infra lib. II. cap. 33. Tullius, *non enim*, inquit, *ſumus ii nos augures, qui avium reliquorumque ſignorum obſervatione* FUTURA DICAMUS. Qui locus ab eo praetermiſſus eſt intactus. Et certe nihil opus eſt, ut MSStorum deſeratur lectio: nam qui rem quampiam *futuram dicit*, omnino rem quampiam praedicit. *Davies.*

7 *Homerus ait,* ſolum ſapere] Odyſſ. K, 494.

> Τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια
> Οἴῳ πεπνῦσθαι· τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.

Vide

ſapere, ceteros umbrarum vagari modo: Amphiaraum autem ſic honoravit fama Graeciae, Deus ut haberetur, atque ut [1] ab ejus ſolo, in quo eſt humatus, oracla peterentur. Quid? Aſiae rex Priamus nonne & Helenum filium & Caſſandram filiam divinantes habebat, alterum auguriis, alteram mentis incitatione & permotione divina? Quo in genere [2] Marcios quoſdam fratres nobili loco natos apud majores noſtros fuiſſe ſcriptum videmus. Quid? [3] Polyidum Corinthium nonne Homerus & aliis multa, & filio ad Trojam proficiſcenti mortem praedixiſſe commemorat? Omnino apud veteres, qui rerum potiebantur, îdem auguria tenebant:

Vide *Platonem* Menone pag. 24. F. & *Tzetzem* ad *Lycophronis* vſ. 683. *Davies*

1 *Ab ejus ſolo, in quo eſt humatus, oracula peterentur*] *Theodoretus* Therap. x. p. 136. Ἐν Ὠρωπῷ, Ἀμφιαράου μαντεῖον. *Strabo* lib. ix. pag. 612. Ψωφὶς ἡ τῶν Ὠρωπίων· ἐνταῦθα δέ που καὶ τὸ Ἀμφιαράειον ἦν, τετιμημένον ποτὲ μαντεῖον, ὅπου φυγόντα τὸν Ἀμφιάραον, ὥς φησὶ Σοφοκλῆς,

Ἐδέξατο ῥαγεῖσα Θηβαία κόνις
Αὐτοῖσιν ὅπλοις, καὶ τετρωρίστῳ δίφρῳ.

Licet autem de loco, quo Amphiaraus, hiante terra, fuit abſorptus, nonnulla ſit diſſenſio, tamen Θεὸν Ἀμφιάραον πρώτοις Ὠρωπίοις κατέστη νομίζειν, ὕστερον δὲ καὶ οἱ πάντες Ἕλληνες ἥγηνται. Vide *Pauſaniam* lib. I. cap. 34. & lib. ix. capp. 8, 19. *Idem.*

2 *Marcios quoſdam fratres* — *fuiſſe ſcriptum* videmus] Ultima vox *Grutero* perperam ſupervacua videbatur: eodem enim modo ſexcenties loquitur noſter. *Marciorum* vero *fratrum* meminit *Servius* ad Aen. vi, 70, 72. *Symmachus* lib. iv. Epiſt. 34. *Marciorum quidem vatum divinatio caducis corticibus inculcata eſt.* *Plinius* lib. vii. H. N. cap. 33. *Divinitas & quaedam caelitum ſocietas fuit — apud Romanos in Marcio.* Quinetiam Marcium vatem illuſtrem fuiſſe tradit, & ex ejus carminibus duo recenſet *Livius* lib. xxv. cap. 12. Vide *Macrobium* Saturn. I, 17. *Feſtum* in *negumate*, *Arnobium* lib. I. p. 48. *Amm. Marcellinum* xviii, 1. & noſtrum infra cap. 50. ac lib. II. cap. 55. *Idem.*

3 Polyidum *Corinthium*] Ita ſine dubio legendum eſt, non, ut antea, *Polybum Corinthium*, ex

nebant: ut enim ſapere, ſic divinare regale ducebant; ut teſtis eſt noſtra civitas, in qua & reges, augures, & poſtea privati eodem ſacerdotio praediti, rempublicam religionum auctoritate rexerunt. Eaque divinationum ratio ne 41
in barbaris quidem gentibus neglecta eſt: ſiquidem & in Gallia Druidae ſunt, e quibus ipſe Divitiacum Aeduum hoſpitem tuum laudatoremque cognovi; qui & [4] naturae rationem, quam phyſiologiam Graeci appellant, notam eſſe ſibi profitebatur, & partim auguriis, partim conjectura, quae eſſent futura dicebat. Et in Perſis [5] augurantur & divinant Magi, qui congregantur in fano commentandi cauſa atque inter

ex *Homeri* loco, quem *Cicero* ſignificat, qui eſt Iliad. N, 663. his verbis:

> Ἦν δέ τις Εὐχήνωρ, ΠΟΛΥΙΔΟΥ μάντιος υἱός
> Ἀφνειός τ', ἀγαθός τε, Κορινθόθι οἰκία ναίων·
> Ὅς ῥ' εὖ εἰδὼς κῆρ' ὀλοὴν, ἐπὶ νηὸς ἔβαινε.
> Πολλάκι γάρ οἱ ἔειπε γέρων ἀγαθὸς Πολύϊδος
> Νούσῳ ὑπ' ἀργαλέῃ φθίσθαι οἷς ἐν μεγάροισιν,
> Ἢ μετ' Ἀχαιῶν νηυσὶν ὑπὸ Τρώεσσι δαμῆναι.

Sic & lib. II. de Legg. cap. 13. inter vates nominatur. *P. Manucius.*

Ibid. Polyidum *Corinthium*] Polyidi mentionem faciunt etiam *Clemens Alexandrinus* Strom lib. I. pag. 399. & *Lucianus* Diſſert. cum Heſiodo Tom. II. pag. 487. *Davies.*

4 *Naturae rationem*] Sic ſolebant Druidae. *Pomp. Mela* lib. III. cap. 2. *Hi terrae mundique magnitudinem & formam, motus caeli ac ſiderum, ac quid Dii velint ſcire profitentur. Caeſar* B. G. lib. VI. cap. 14. *Multa de ſideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de Deorum immortalium vi ac poteſtate diſputant. Strabo* lib. IV. p. 302. Δρυΐδαι πρὸς τῇ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙᾼ καὶ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἀσκοῦσι. Quin & *augurandi ſtudio Galli praeter ceteros callent*, ut ait *Juſtinus* lib. XXIV. c. 4. Vide *Diodorum Siculum* Bibl. lib. V. pag. 308. *Idem.*

5 *Augurantur & divinant Magi*] Loca veterum huc pertinentia congeſſit *Barn. Briſſonius* de Regn. Perſ. lib. II, cap. 63. *Idem.*

inter ſe conloquendi: quod etiam idem vos quondam facere Nonis ſolebatis. Nec quiſquam [1] rex Perſarum poteſt eſſe, qui non ante magorum diſciplinam ſcientiamque perceperit. Licet autem videre & genera quaedam & nationes huic ſcientiae deditas. [2] Telmeſſus in Caria eſt, qua in urbe excellit haruſpicum diſciplina: itemque Elis in Peloponneſo familias duas certas habet, [3] Iamidarum unam, alteram [4] Clu-

1 *Rex Perſarum poteſt eſſe*] Ita *Philo* Judaeus de Spec. Leg. pag 711. F. Τὴν μὲν γὰρ ἀληθῆ μαγικήν, ὀπτικὴν ἐπιστήμην οὖσαν, ᾗ τὰ φύσεως ἔργα τρανωτέραις φαντασίαις αὐγάζεται, σεμνὴν καὶ περιμάχητον δοκοῦσαν εἶναι, οὐκ ἰδιῶται μόνον, ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς, καὶ βασιλέων οἱ μέγιστοι, καὶ μάλιστα οἱ Περσῶν, διαπονοῦσιν οὕτως, ὩΣΤ' ΟΥΔΕΝΑ ΦΑΣΙΝ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ ΠΑΡΑΛΗΦΘΗΝΑΙ ΔΥΝΑΜΙΝ (Leg. δύνασθαι, vel δυνάμενον) ΠΑΡ' ΑΥΤΟΙΣ, ΕΙ ΜΗ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΤΟΥ ΜΑΓΩΝ ΓΕΝΟΥΣ ΚΕΚΟΙΝΩΝΗΚΩΣ ΤΥΓΧΑΝΕΙ. Hinc Perſici Regis filius natu maximus, quatuordecim natus annos, Magica Zoroaſtris diſciplina fuit imbutus, ut tradit *Plato* Alcib. I. pag. 32. & ex eo *Apuleius* Apol. pag. 447. *Davies.*

2 *Telmeſſus in Caria eſt; qua in urbe excellit haruſpicum diſciplina*] Diſerte tradit *Arrianus* de Exped. Alex. lib. II. cap. 3. εἶναι τοὺς Τελμισσέας σοφοὺς τὰ θεῖα ἐξηγεῖσθαι, καὶ σφίσιν ἀπὸ γένους δεδόσθαι αὐτοῖς καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ τὴν μαντείαν. Et eos quidem haruſpicinae peritos habitos fuiſſe patet ex *Herodoti* lib. I. capp. 78, 84. Aſt hos τὴν δι' ὀνείρων μαντικὴν inveniſſe dicunt *Tatianus* cap. I. *Clemens Alexandrinus* Strom. I. pag. 361. & *Gregorius Nazianzenus* Or. III. pag. 100. Hinc *Tertullianus* de Anima cap. XLVI. *Telmeſſenſes nulla ſomnia evacuant, imbecillitatem conjectationis incuſant.* Utrumque conjunxit *Nonnus* Hiſt. LXXI. Τελμισσεῖς λέγονται πρῶτοι τοὺς ὀνείρους εὑρεῖν καὶ διακρίνειν τὰ τέρατα· ἔλεγον γάρ, εἰ γέγονέ τι παράδοξον, ὅτι τόδε σημαίνει, καὶ πάντας, ὡς ἂν εἶπον, συνέβαινεν ἐξέρχεσθαι. *Telmeſſum* vel *Termeſſum* alii Cariae, alii Piſidiae, alii denique Pamphyliae tribuunt, niſi forſan variae ſint urbes, eodem vel non longe diverſo nomine inſignitae. Vide praeſtantiſſimum Virum *Ezech. Spanhemium* Diſſ. IX. de uſu & praeſt. Numiſm. pag. 563, 564. *Davies.*

3 *Iamidarum unam; alteram Clutidarum*] De Clytidis vide *Pauſaniam* lib. VI. c. 18. Iamidas autem ex variis ſcriptoribus notos fecit *Pet. Victorius* Var. Lect. lib. XIII. cap. 15. Addatur *Philoſtratus*

[4] Clutidarum, haruſpicinae nobilitate praeſtantes. [5] In Syria Chaldaei cognitione aſtrorum ſollertiaque ingeniorum antecellunt. Etruria autem de caelo tacta ſcientiſſime animadvertit: eademque interpretatur, quid quibuſque oſtendatur monſtris atque portentis. Quocirca bene apud majores noſtros ſenatus tum, cum florebat imperium, decrevit, [6] ut de principum filiis ſex ſingulis Etruriae populis in diſciplinam trade-

loſtratus vit. Apoll. lib. v. cap. 25. qui Κλυτιαδῶν ſimul ac Ἰαμιδῶν meminit. *Idem.*

4 *Glutidarum*] *Clytidarum* ſcribendum eſt, auctoribus *Herodoto* & *Pauſania*. *Herodoti* verba ſunt, Καὶ γένος τοῦ Ἰαμιδέων καὶ ΚΛΥΤΙΑΔΩΝ &c. Pauſaniae; Ἀρχίδαμος τεθρίππῳ νενικηκὼς, καὶ Ἐπέραστός ἐστιν ὁ Θεογένους ὅπλου νίκην ἀνῃρημένος· εἶναι δὲ καὶ μάντις ὁ Ἐπέραστος τοῦ ΚΛΥΤΙΑΔΩΝ γένους. Facile autem Librarius labi in eo nomine potuit, cujus primam literam *c* in *g* mutabant antiqui, & *u* ſcribebant pro *y*; ut pro *Sylla* & *Myrrha*, *Sulla* & *Murrha*: pro *Cycnus* & *Caius*, *Cygnus* & *Gaius*. Urſinus.

5 *In Syria Chaldaei*] Res vulgatiſſima. Χαλδαίους tamen ἔθνος Περσικὸν dicit *Nonnus* ad *Gregorii Nazianzeni* Stelit. I. Hiſt. 70. Ita vero locutus eſt iſte conſarcinator, quòd Chaldaea aliaeque regiones Aſiaticae Perſicum jugum ſubierint. Inde etiam eſt, quod Babylonem Perſarum civitatem vocârit Scholiaſtes *Juvenalis* ad Satir. X, 171. cui praeivit *Propertius* lib, III. Eleg. IX, 21. Vide *Sextum Rufum* Brev. cap. xv. Idem hac de cauſa Anthemuſium, quae Meſopotamiae pars eſt, *opimam Perſidis regionem* dixit. Quin & *Perſidem* pro *Aſſyria* poſuit *Iſidorus* Peluſiota. Vide *Conr. Ritterſhuſium* ad lib. II. Ep. 74. *Davies.*

6 *De principum filiis* ſex *ſingulis Etruriae populis*] *Valerius Maximus* non *ſex*, ſed *decem* fuiſſe tradit, qui ſingulis Etruriae populis in diſciplinam traderentur. *P. Manucius.*

Ibid. *Ut de principum filiis* SEX *ſingulis Etruriae populis — traderentur*] *Livius* lib. IX. cap. 36. *Habeo auctores, vulgo tum Romanos pueros, ſicut nunc Graecis ita Etruſcis litteris erudiri ſolitos.* Vide noſtrum de Legg. II, 9. Rem ſic narrat *Valerius Maximus* lib. I. cap. 1. *Tantum autem ſtudium antiquis, non ſolum obſervandae ſed etiam amplificandae religionis fuit, ut e florentiſſima tum & opulentiſſima civitate* DECEM *principum filii ſingulis Etruriae populis percipiendae ſacrorum diſciplinae gratia traderentur.* In hunc vero locum ſic animadvertit

tit

traderentur, ne ars tanta propter tenuitatem hominum a religionis auctoritate abduceretur ad mercedem atque quaeſtum. Phryges autem, & Piſidae, & Cilices, & Arabum natio, avium ſignificationibus plurimum obtemperant: quod
42 idem factitatum in Umbria accepimus. Ac mihi quidem videntur e locis quoque ipſis, qui a quibuſque incolebantur, divinationum opportunitates eſſe ductae: [1] et enim Aegyptii, & Babylonii in camporum patentium aequoribus habitantes, cum ex terra nihil emineret quod contemplationi caeli officere poſſet, omnem curam in ſiderum cognitione poſuerunt. Etruſci autem, quod religione inbuti, ſtudioſius & crebrius hoſtias inmolabant, extorum cognitioni ſe maxime dediderunt: quodque propter aëris craſſitudinem de caelo apud eos multa fiebant, & quod ob eandem cauſam [2] multa inuſitata partim

tit *Juſt. Lipſius* Elect. lib. II. cap. XI. *Etruriae populos* XII. *fuiſſe didici; quomodo* DECEM *ergo diſcipuli ſingulis attribui potuere? Reſcribam* duodecim principum filii. *Etſi in* Cicerone *ſenos tantum legas. Fortaſſe cum errore.* Haud ſane conveniunt inter ſe *Valerius* & *Cicero:* ſed id vitio ſit Librariorum; nam ſcriptor ille noſtrum fere ducem ſequitur. Apud utrum vero recte ſe numerus habeat, aliis rem memoriae non tradentibus, dijudicari vix poteſt: probabile tamen videtur pro *principum filiis* X. Librarios repetita litera, aliaque perperam intruſa, *ſex* inculcaſſe. Sed, ut ut ſit, *Lipſii* manifeſtus eſt error; nam *Valerius* aperte ſtatuit, decem principum filios ſingulis Hetruriae populis, qui XII. erant, fuiſſe traditos; adeo ut CXX. nobilitatis Romanae liberos in diſciplinam receperit Hetruria. Nec aliter *Tullius* eſt interpretandus, ut & *Grutero* placuit. Is tamen calculos male poſuit; nam, pro receptis numeris, *ſeptuaginta*, non *ſexaginta*, *duos principum filios* debuit recenſere. *Davies.*

1 *Ut enim Aegyptii, ut Babylonii*] *Ut Aegyptii, ut Babylonii,* libentius legerem, vel *etenim Aegyptii & Babylonii.* P. Manucius.

Ibid.

partim e caelo, alia ex terra oriebantur, quaedam etiam ex hominum pecudumve conceptu [³ & ſatu,] ⁴ portentorum exercitatiſſimi interpretes extiterunt. Quorum quidem vim, ut tu ſoles dicere, verba ipſa prudenter a majoribus poſita declarant: quia enim oſtendunt, portendunt, monſtrant, ⁵ praedicunt; oſtenta, portenta, monſtra, prodigia dicuntur. Arabes autem, & Phryges, & Cilices, quod paſtu pecudum maxime utuntur, campos & montes hieme & aeſtate peragrantes, propterea facilius cantus avium & volatus notaverunt: eademque & Pſidiae cauſa fuit & huic noſtrae Umbriae. Tum Caria tota, praecipueque Telmeſſes quos ante dixi, quod agros uberrimos maximeque fertiles incolunt, in quibus multa propter fecunditatem fingi gignique poſſunt, in oſtentis animadvertendis diligentes fuerunt. Quis vero non videt, 43
in

Ibid. Et enim *Aegyptii*, & *Babylonii*] Sic optime Reg. & Cantab. ac ita legendum conjecerat *Paull. Manucius*. Vulgo, Ut *enim Aegyptii*, ut *Babylonii*. Omnino male; nihil enim eſt, quod illi *ſimilitudinis* particulae reſpondeat. *Davies*.

2 *Multa* inuſitata] MS. *Voſſianus* a prima manu repraeſentabat *inviſitata*, quod placet: ita enim dicuntur ea, quae raro nec frequenter viſuntur. Hanc vocem *J. F. Gronovius Livio* ſaepius reſtituit. Eum vide ad XXVII, 39. XLV, 42. *Idem*.

3 *Et ſatu*] Haſce voces neſciunt Pariſ. Med. Reg. Cantab. Balliol: aliique Codices, eaeque ſupervacaneae videntur: quapropter uncinis cinctae prodeunt. *Idem*.

4 Portentorum *exercitatiſſimi interpretes*] Sic Pariſ. Merton. Reg. Balliol. & Cantab. Vulgo *oſtentorum*. Idem.

5 *Praedicunt*] *Lambinus*, conjectura ductus, edidit *prodicunt*. At omnes repugnant MSSti. Quin & ipſe *Cicero* lib. II. N. D. cap. 3. haec habet: *Praedictiones vero & praeſenſiones rerum futurarum quid aliud declarant, niſi hominibus ea, quae ſint, oſtendi, monſtrari, portendi*, praedici? *Ex quo illa oſtenta, monſtra, portenta*, prodigia *dicuntur*. Ad hunc locum reſpicit noſter. *Idem*.

 1 *Nihil*

in optuma quaque republica plurimum auſpicia & reliqua divinandi genera valuiſſe? Quis rex umquam fuit, quis populus, qui non uteretur praedictione divina? neque ſolum in pace, ſed in bello multo etiam magis; quo majus erat certamen & diſcrimen ſalutis. Omitto noſtros, qui nihil in bello ſine extis agunt, [1] nihil ſine auſpiciis [domi habent. Auſpicia] externa videamus. Namque & Athenienſes omnibus ſemper publicis conſiliis divinos quoſdam ſacerdotes, quos μάντεις vocant, adhibuerunt: & Lacedaemonii regibus ſuis augurem adſeſſorem dederunt:

1 *Nihil ſine auſpiciis domi habent. Auſpicia externa videamus*] *Iſ. Voſſius* ex ſuo Codice legit, *nihil ſine auſpiciis, dum habent auſpicia. Externa videamus.* Et ita ſane repraeſentant Pariſ. Merton. Balliol. Reg. & Cantab. Sed veiius eſt, ut *domi* vel *dum habent auſpicia* prorſus deleantur; eaſque voces merito praetermittit Med. Itaque legendum puto *nihil ſine auſpiciis. Externa videamus.* Davies.

2 *Leges ſuas auctoritate Apollinis Delphici confirmavit*] Ingenue rem narrat *Polyaenus* Stratag. lib. I. cap. 16. Λυκοῦργος Λακεδαιμονίους θειοτέρῳ φόβῳ κατηνάγκασεν ὑπακοῦσαι τοῖς νόμοις. Εἴ τινα νόμον ἐξεῦρε, κομίσας εἰς Δελφοὺς ἠρώτα τὸν θεὸν, εἰ συμφέροι. Ἡ δὲ προφῆτις χρήμασι πεπεισμένη ἀεὶ συμφέρειν ἔχρα· οἱ Λάκωνες δὲ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, τοῖς νόμοις ὡς χρησμοῖς ὑπήκουσαν. Praeter innumeros ſcriptores, quorum bene multos laudarunt *Cragius* de Rep. Laced. lib. III. c. 1. & *Meurſius* in Miſcell. Lacon. lib. II. cap. 5. adi *Theodoretum* Therap. IX. pag. 124. & X. pag. 140. *Idem.*

3 *Cum vellet Lyſander commutare*] Ad id, niſi fallor, reſpicit, quod tradit *Corn. Nepos* in Lyſandro cap. 3. *Dolore incenſus iniit conſilia, Reges Lacedaemoniorum tollere: ſed ſentiebat id ſe ſine ope Deorum facere non poſſe, quod Lacedaemonii omnia ad oracula referre conſueverant. Primum Delphos corrumpere eſt conatus. Cum id non potuiſſet, Dodonam adortus eſt. Hinc quoque repulſus, dixit ſe vota ſuſcepiſſe, quae Jovi Ammoni ſolveret, exiſtimans ſe Afros facilius corrupturum.* Vide ſis *Diodorum Siculum* lib. XIV. pag. 244. & *Plutarchum* in Lyſandr. p. 447. *Idem.*

4 *In* Paſiphaae *fano, quod eſt* &c.] Sic prorſus legendum, non, ut vulgo, *in* Paſitheae *fano*. Hanc enim vulgatam lectionem hiſto-

ria

dederunt: itemque ſenibus (ſic enim conſilium publicum appellant) augurem intereſſe voluerunt: îdemque de rebus majoribus ſemper aut Delphis oraculum aut ab Hammone aut a Dodona petebant. Lycurgus quidem, qui Lacedaemoniorum rempublicam temperavit, [2] leges ſuas auctoritate Apollinis Delphici confirmavit: quas [3] cum vellet Lyſander commutare, eadem eſt prohibitus religione. Atque etiam qui praeerant Lacedaemoniis, non contenti vigilantibus curis, [4] in Paſiphaae fano, quod eſt in agro propter urbem, [5] ſomniandi cauſa excubabant,

ria refellit. *Plutarchus* in Agide & Cleombr. pag. 797. Ἱερὸν δὲ ΠΑΣΙΦΑΗΣ, καὶ μαντεῖον, ἐν Θαλάμαις τιμώμενον &c. *Tertullianus* de Anima cap. XLVI. *Nam & oraculis hoc genus ſtipatus eſt orbis, ut Amphiarai apud Oropum: Amphilochi apud Mallum: Sarpedonis, in Troade: Trophonii, in Boeotia: Mopſi, in Cilicia: Hermionae, in Macedonia:* Paſiphaae *in Laconica* &c. LAMBIN. Vide *Joan. Meurſii* Miſcell. Lacon. lib. I. cap. IV.

5 *Somniandi cauſa* excubabant] Videtur eſſe legendum *incubabant;* quo verbo & *Virgilius*, de Latino Rege loquens, in ſimili ſententia lib. VII. uſus eſt, cum inquit

Pellibus incubuit *ſtratis, ſomnoſque petivit.*

Incubabant enim, ut ſomnos caperent; at *excubare* contrarium ſignificat. *P. Manucius.*

Ibid. *Somniandi cauſa* excubabant] Nonnulli libri habent *incubabant*, quod malo; & ita *Manucius*. Lambin.

Ibid. *Somniandi cauſſa* excubabant] Veram puto *Paulli Manucii* conjecturam, qui reponit *incubabant*; licet *Janus Gulielmius* vulgatam lectionem defendat, quaſi vellet noſter eos a domo ſua foris cubuiſſe: nam, praeterquam quod *excubandi* verbum ſemper apud *Ciceronem vigilare* denotet, INCUBARE *dicuntur proprie hi, qui dormiunt ad accipienda reſponſa*, quemadmodum docet *Servius* ad Aen. VII, 85. adeoque vox eſt hac in re ſignata. *Plautus* Curcul. Act. I. Sc. I, 61. *Leno aegrotus* INCUBAT *In Aeſculapi fano.* Et Act. II. Sc. II, 16. *Namque* incubare *ſatius te fuerat Jovi.* Eodem modo loquuntur *Mela* I, 8. & *Tertullianus* de Anima cap. 48. Sic & ἐγκοιμᾶσθαι Graecis uſurpatur. *Davies.*

cubabant, quia vera quietis oracula ducebant. Ad noſtra jam redeo. Quoties ſenatus decemviros ad libros ire juſſit? [1] Quantis in rebus quamque ſaepe reſponſis haruſpicum paruit? Nam & cum duo viſi ſoles eſſent, & cum tres lunae, & cum faces, & cum ſol nocte viſus eſſet, & cum e caelo fremitus auditus, & cum caelum diſceſſiſſe viſum eſt [2] atque in eo animadverſi globi. Delata etiam ad ſenatum labes agri Privernatis, cum ad infinitam altitudinem terra deſediſſet, Apuliaque maxumis terrae motibus conquaſſata eſſet: quibus portentis magna populo Romano bella perniciosaeque ſeditiones denuntiabantur. Inque his omnibus reſponſa haruſpicum cum Sibyllae verſibus congruebant. Quid, cum [3] Cumis Apollo ſudavit,

1 *Quantis in rebus quamque ſaepe reſponſis haruſpicum paruit?*] Haec nos addidimus, qua de re vide notata ad cap. XLIV. *Dav.*

2 *Atque* in eo *animadverſi globi*] Miror ſane memoriae non prodidiſſe noſtrum, cujus naturae coloriſque fuerint iſti globi Forte vero defectus hic Librariis eſt imputandus; ſcripſitque noſter, *atque in eo* IGNEI *animadverſi globi.* Nam *ſunt chaſmata, cum aliquando caeli ſpatium diſcedit, &* FLAMMAM *dehiſcens velut in abdito oſtentat*, ut ait *Seneca* Nat. Quaeſt. lib. I. cap. 14. Sane *caelum viſum diſcedere:* (ſic enim cum *Scheffero* legendum, non *deſcendere,*) *cujus hiatu* VERTICES FLAMMAE *apparuerunt*, tradit *Julius Obſequens* de Prodig. cap. 112. *Idem.*

3 *Cumis Apollo ſudavit*] Simulacrorum ſudorem ſaepe memorant Hiſtorici. Vide *Joan. Freinſhemium* ad *Flori* lib. II. cap. VIII, 3. At aliud erat mirabilius, quod de Cumano tradiderunt Apolline: nam *quatriduo fleviſſe nuntiatus eſt*, ut refert *Auguſtinus* C. D. lib. III. cap. XI. Saltem *triduum ac tres noctes lacrimavit*, ſi *Livio* fides lib. XLIII. cap. 15. De hujuſmodi vero portentis *Plutarchus* optime. Ἱδρῶντα μὲν γὰρ, inquit, ἀγάλματα φανῆναι καὶ δακρυῤῥοοῦντα, καί τινας μεθιέντα νοτίδας αἱματώδεις, οὐκ ἀδύνατόν ἐστι· καὶ γὰρ ξύλα καὶ λίθοι πολλάκις μὲν εὐρῶτα συνάγουσι γόνιμον ὑγρότητος, πολλὰς δὲ χρόας ἀνιᾶσιν

ἐξ

vit, Capuae Victoria? quid ortus androgyni? nonne fatale quoddam monſtrum fuit? quid, quod fluvius Atratus ſanguine fluxit? quid, cum ſaepe lapidum, ſanguinis nonnumquam, terrae interdum, quondam etiam lactis imber effluxit? quid, cum in Capitolio ictus Centaurus e caelo eſt? in Aventino portae & homines? [4] Tuſculi aedes Caſtoris & Pollucis, Romaeque Pietatis? Nonne & haruſpices ea reſponderunt, quae evenerunt, & in Sibyllae libris eaedem repertae praedictiones ſunt? [[5] Quo- 44
ties ſenatus decemviros ad libros ire juſſit? quantis in rebus quamque ſaepe reſponſis haruſpicum paruit?] Caeciliae Q. filiae ſomnio modo, [6] Marſico bello, templum eſt a ſenatu [7] Junonis Soſpitae reſtitutum: quod quidem ſomnium

ἐξ ἑαυτῶν, καὶ δέχονται βαφὰς ἐκ τοῦ περιέχοντος. Adi vitam Coriolani pag. 232. *Idem.*

4 *Tuſculi aedes Caſtoris & Pollucis*] Quia Tuſculani Caſtorem & Pollucem in primis colebant, L. Servius Sulpicius Rufus ad celebrandum gentis ſuae, quae obſidione Tuſculum exemerat, factum praeclarum, in una parte aurei nummi Tuſculum ipſum, in altera, ſigna Caſtoris & Pollucis pileata impreſſit. *Urſinus.*

5 *Quoties ſenatus decemviros &c.*] Haec iterata (nam & hic & paullo ante poſita ſunt) mihi mendi ſuſpicionem commovent. *Lambin.*

Ibid. *Quoties ſenatus —— paruit*] Omiſſis quinque vocibus, MS. Regius dat, *quoties ſenatus, quantis in rebus, quamque ſaepe reſponſis haruſpicum paruit.* At ne hac quidem ratione ſanatur vitium, quod intulit Librariorum negligentia. Revera horum verborum pars exſtat ſupra cap. 43. iſque locus eſt ſolus, cui tota ῥῆσις convenit: hic enim importuna prorſus eſt & incongrua. Quapropter eam uncinis cinximus, & quod ibi deerat, hinc a nobis eſt tranſlatum. *Davies.*

6 *Marſico bello*] Quod etiam *ſociale*, vel *Italicum* dicitur. Vide ſupra cap. 2. *Idem.*

7 Junonis *Soſpitae*] Sic recte Pariſ. Vulgo *Junoni.* Idem.

 1 Tum

ſomnium Siſenna cum diſputaviſſet mirifice ad verbum cum re conveniſſe; [1] tum inſolenter, credo ab Epicureo aliquo inductus, diſputat ſomniis credi non oportere. Idem contra oſtenta nihil diſputat, exponitque initio belli Marſici & Deorum ſimulacra ſudaviſſe, & [2] ſanguinem fluxiſſe, & diſceſſiſſe caelum, & ex occulto auditas eſſe voces quae pericula belli nuntiarent, & [3] Lanuvii clypeos, quod haruſpicibus triſtiſſimum viſum eſſet, a muribus eſſe deroſos. Quid quod in annalibus habemus, Veienti bello, cum lacus Albanus praeter modum creviſſet, [4] Veientem quendam ad nos hominem nobilem profugiſſe, eumque dixiſſe, ex fatis, quae Veientes ſcripta haberent, Veios capi non poſſe, dum lacus is redundaret: &, ſi lacus emiſſus, lapſu & curſu ſuo ad mare pro-

1 Tum *inſolenter*] Legendum *tamen* pro *tum*, ut habet liber manuſcriptus. *Urſinus.*

2 *Sanguinem fluxiſſe*] Reſtituenda videtur haec φράσις *Obſequenti*, qui de Prodig. cap. 83. ait: *In Graecoſtaſi & comitio* ſanguine *fluxit*; ubi vix, ac ne vix quidem, ſe *Joan. Schefferus* expedivit. Lego *ſanguen fluxit*. Praeter veteres, eadem forma *Petronius* utitur Satir. cap. 59. *Davies.*

3 *Lanuvii clypeos*] Vide nos ad lib. II. cap. 27. *Idem.*

4 *Veientem quendam ad nos, hominem nobilem, profugiſſe*] At, ſi *Livio* credimus lib. v. cap. 15. *Senior quidem Veiens, qui inter cavillantes in ſtationibus ac cuſtodiis milites Romanos Etruſcoſque vaticinantis in modum cecinit*, Priuſquam ex lacu Albano aqua emiſſa foret, nunquam potiturum Veiis Romanum —— *Unus ex ſtatione Romana, poſtquam audivit haruſpicem eſſe — cauſſatus de privati portenti procuratione conſulere velle, ad colloquium vatem elicuit. Quumque progreſſi ambo a ſuis longius eſſent inermes ſine ullo metu; praevalens juvenis Romanus ſenem infirmum in conſpectu omnium* RAPTUM, *nequicquam tumultuantibus Etruſcis, ad ſuos tranſtulit. Qui Romam ad ſenatum miſſus*, quae eſſent Veiorum fata docuit. Et ad eundem fere modum rem narrant *Plutarchus* in Camillo pag.

profluxiſſet, perniciosum populo Romano; ſin autem ita eſſet eductus, ut ad mare pervenire non poſſet, tum ſalutare noſtris fore: ex quo [5] illa mirabilis a majoribus Albanae aquae facta deductio eſt. Cum autem Veientes bello feſſi legatos ad ſenatum miſiſſent, tum ex his quidam dixiſſe dicitur, non omnia illum transfugam auſum eſſe ſenatui dicere: in îſdem enim fatis ſcriptum Veientes habere, *Fore ut brevi a Gallis Roma caperetur:* quod quidem ſexennio poſt Veios captos factum [6] eſſe videmus.
Saepe etiam & in proeliis Fauni auditi; & in 45
rebus turbidis veridicae voces ex occulto miſſae eſſe dicuntur: cujus generis duo ſunt ex multis exempla, ſed maxuma. Nam non multo ante urbem captam [7] exaudita vox eſt a luco Veſtae, qui a Palatî radice in novam viam devexus eſt,

"Ut

pag. 130. & *Valerius Maximus* lib. I. cap. vi, 3. *Idem.*

5 *Illa mirabilis*] Vulgo *illa admirabilis:* ſed refragantur Pariſ. Med. & Cantab. *Idem.*

6 *Eſſe* videmus] Vulgo *vidimus*. Nos vero MSStos Pariſ. Med. Merton. Balliol. Reg. Cantab. ac veteres editos noſtrae lectionis auctores habemus. Supra cap. XVI. *M. Craſſo quid acciderit* videmus, *dirarum obnuntiatione neglecta.* Et cap. XL. *Marcios quoſdam fratres — apud majores noſtros fuiſſe ſcriptum* videmus. Ac, ne pluribus exemplis congerendis immorer, noſter *praeſens tempus* in hiſce formulis paſſim adhibet. *Idem.*

7 *Audita vox eſt a luco Veſtae*] *Livius* lib. V. cap. 32. *M. Caedicius de plebe nuntiavit Tribunis, ſe in nova via, ubi nunc ſacellum eſt, ſupra aedem Veſtae, vocem noctis ſilentio audiſſe clariorem humana, quae Magiſtratibus dici juberet, Gallos adventare.* Ac cap. 50. *Expiandae vocis nocturnae, quae nuntia cladis ante bellum Gallicum audita neglectaque eſſet, mentio illata, juſſumque* TEMPLUM *in nova Via Aio Locutio fieri.* Vide ſis & cap. 52. Sic etiam ΝΕΩΝ φήμης καὶ κληδόνος aedificatum tradit *Plutarchus* in Camillo pag. 144. Aſt *aram Aio ſtatutam, quae eſt infima nova via,* cum noſtro ponit *Varro* apud *Agellium* lib. XVI. cap. 17. *Idem.*

 1 Ex-

"Ut muri & portae reficerentur; futurum eſſe, "niſi proviſum eſſet, ut Roma caperetur". Quod neglectum cum caveri poterat, poſt acceptam illam maxumam cladem [1] explicatum eſt: ara enim Aio Loquenti, quam ſeptam videmus, exadverſus eum locum conſecrata eſt. Atque etiam ſcriptum a multis eſt, cum terrae motus factus eſſet, *Ut ſue plena procuratio fieret*, vocem ab aede Junonis ex arce extitiſſe: quocirca [2] Junonem illam appellatam Monetam. Haec igitur & a Dîs ſignificata, & a noſtris majoribus judicata contemnimus? [3] Neque ſolum Deorum voces Pythagorei obſervitaverunt, ſed etiam hominum, quae vocant omina: quae majores noſtri quia valere cenſebant, idcirco omnibus

1 Explicatum *eſt*] Hanc vocem repraeſentant omnes MSSti, & patienter ferunt editores: attamen ad rem nihil omnino facit. Certiſſima conjectura reſcribo, *expiatum eſt*; nam EXPIANDAE *voci nocturnae templum Aio factum fuiſſe* vidimus ex *Livii* lib. v. cap. 50. *Davies.*

2 *Junonem illam appellatam* Monetam] A monendo. Ἥραν Μονήτην ſimiliter σύμβουλον interpretatur *Suidas* in Μονήτα: ſed nominis cauſam atque fontem modo longe diverſo tradit. *Idem.*

3 *Neque ſolum Deorum voces Pythagorei obſervitaverunt, ſed etiam hominum*] Hoc, exemplo Pythagorae, fecerunt: is enim προσεῖχε καὶ φήμαις, καὶ μαντείαις, καὶ κληδόσι, καὶ ὅλως πᾶσι τοῖς αὐτομάτοις. Adi ſis *Diogenem Laertium* lib. VIII. §. 20. *Idem.*

4 *Quod bonum — ſe abſtinerent*] De hiſce formulis diligenter egit vir eximius *Barn. Briſſonius* Form. lib. I. pagg. 8, 66, 118. *Idem.*

5 *Bonis nominibus — eſſe voluerunt*] Ratio eſt, quod, ut *Ovidius* Faſt. I, 178.

Omina principiis, inquit, ineſſe ſolent.

Sic cum ſub Veſpaſiano reſtituendum fuit Capitolium, *Ingreſſi milites, queîs fauſta nomina felicibus ramis.* Rem narrat *Tacitus* Hiſt. IV, 53. ubi nonnulla *Lipſius* hanc in rem notavit. Vide ſis & *B. Briſſonium* Form. lib. I. pag. 92. ac Interpretes ad *Ciceronem* pro Murena cap. XVIII. *Idem.*

6 *Praerogativam etiam majores*

omnibus rebus agendis, [4] *Quod bonum, fauſtum, felix, fortunatumque eſſet*, praefabantur: rebuſque divinis, quae publice fierent, ut *faverent linguis*, imperabatur; inque feriis imperandis, *ut litibus & jurgiis ſe abſtinerent*. Itemque in luſtranda colonia, ab eo qui eam deduceret; & cum imperator exercitum, cenſor populum luſtraret,[4] bonis nominibus, qui hoſtias ducerent, eligebantur; quod idem in delectu conſules obſervant, ut primus miles fiat bono nomine: quae quidem a te ſcis & conſule & imperatore ſumma religione eſſe ſervata. [6] Praerogativam etiam majores omen juſtorum comitiorum eſſe voluerunt. Atque ego exempla ominum nota 46
proferam. [7] L. Paullus conſul iterum, cum

ei,

res omnes *juſtorum comitiorum eſſe voluerunt*] Non *omnes*, ſed *omen* veram lectionem eſſe puto; quomodo etiam legitur infra lib. II. cap. 40. *P. Manucius*.

7 *L. Paullus, conſul iterum*] Hoc narrat *Valerius Maximus* lib. I. cap. V, 3. *Plutarchus* in Paullo Aemilio pag. 260. Λέγεται δὲ αὐτὸν (Αἰμίλιον) ὡς ἀνηγορεύθη κατὰ τοῦ Περσέως στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ δήμου παντὸς, οἴκαδε προπεμφθέντα λαμπρῶς, εὑρεῖν τὸ θυγάτριον τὴν Τερτίαν δεδακρυμένην, ἔτι παιδίον οὖσαν· ἀσπαζόμενον οὖν αὐτὴν, ἐρωτᾷν ἐφ' ὅτῳ λελύπηται τὴν δὲ περιβαλοῦσαν καὶ καταφιλοῦσαν, Οὐ γὰρ οἶσθα, εἶπεν, (Leg. εἰπεῖν,) ὦ πάτερ, ὅτι ὁ Περσεὺς τέθνηκεν; λέγουσαν κυνίδιον σύντροφον οὕτω προσαγορευόμενον. Καὶ τὸν Αἰμίλιον, Ἀγαθῇ τύχῃ, φάναι, ὦ θύγατερ, καὶ δέχομαι τὸν οἰωνόν. Ταῦτα μὲν οὖν Κικέρων ὁ ῥήτωρ ἐν τοῖς περὶ μαντικῆς ἱστόρηκεν. Eandem hiſtoriolam ex *Cicerone* refert etiam *Nicephorus Gregoras* in *Syneſium* de Inſomn. pag. 359. *Joannes* Sarisberienſis Policr. I, 13. p. 45. *Alius quoque conſul cum a Senatu deſtinaretur ad expugnandum* Regem Perſarum, *a filia, quam in oſtio domûs flentem obviam habuit, cauſam quaeſivit; cumque illa reſponderet*, Perſam periiſſe, (*ſic enim catulus qui forte perierat dicebatur*) *profectus in expeditionem triumphum non invenit, eo quod* Rex Perſarum *perierat, quando filia conſulis catulum flebat amiſſum*. Vides ab eo ſcriptore *Perſen* de Rege Perſarum, qui ſaepe Perſes dicitur, perperam intelligi. *Davies*.

ei, bellum ut cum rege Perſe gereret, obtigiſſet; ut ea ipſa die domum [1] ad veſperum rediit, filiolam ſuam Tertiam, quae tum erat admodum parva, oſculans [2] animum advertit triſticulam: quid eſt, inquit, mea Tertia? quid triſtis es? Mi pater, inquit, Perſa periit. Tum ille arctius puellam conplexus, Accipio omen, inquit, mea filia: erat autem mortuus catellus eo nomine. L. Flaccum, flaminem Martialem, ego audivi cum diceret, Caeciliam Metelli, cum vellet ſororis ſuae filiam in matrimonium conlocare, [3] exiſſe in quoddam ſacellum ominis capiendi cauſa; quod fieri more veterum ſolebat. Cum virgo ſtaret, & Caecilia in ſella ſederet, neque diu ulla vox extitiſſet, puellam defetigatam petîſſe a matertera, ut ſibi concederet pauliſper ut in ejus ſella requieſceret:

illam

1 *Ad veſperum*] Sic omnes noſtri. Vulgo *ad veſperam*: quod eodem ſane redit; ſed audiendi ſunt MSSti. *Davies.*

2 *Animum advertit triſticulam*] Vulgo *animadvertit triſticulam*. Sed elegantiam MSStorum Pariſ. & Reg. ſpernere non potuimus; nec aliter *Victorius* edidit. Vide nos ad Tuſc. V, 23. *Idem.*

3 *Exiſſe in quoddam ſacellum*] Et nocte quidem concubia, prout auctor eſt *Valerius Maximus* lib. I. cap. V, 4, *Idem.*

4 Vere *mea puella*] Veneti *vero*: nam quamvis haec particula fere alteri verbo ſoleat ſubjungi, tamen & initialis reperitur in ſignificatione earum, quae *interjectiones* dictae fuere. *Camerarius.*

5 *Tibi P. Claudius*] Puto legendum *Ap. Claudius*; qui fuit P. Clodii, Ciceronis inimici, frater, augur peritiſſimus; qui etiam de augurali ſcientia libros edidit, Ciceronique inſcripſit, ut ex lib. III. Epiſt. 9. ad Appium colligitur, & augurales Appii libros nominat *Feſtus*. P. Manucius.

Ibid. *Tibi* App. *Claudius*] Sic recte dedit *Lambinus* ex conjectura *Paulli Manucii*. At MSSti ſimul ac libri vulgati habent, *tibi Claudius*. Male: huic enim auguri nomen fuit *Appium*. Vide lib. I. Divin. cap. 16. lib. II. cap. 35. & lib. II. de Leg. cap. 13. *Davies.*

6 Ad-

illam autem dixiſſe, [4] Vero, mea puella, tibi concedo meas ſedes: quod omen res conſecuta eſt: ipſa enim brevi mortua eſt; virgo autem nupſit cui Caecilia nupta fuerat. Haec poſſe contemni, vel etiam rideri, praeclare intellego: ſed idipſum eſt Deos non putare, quae ab his ſignificantur contemnere. Quid de 47
auguribus loquar? tuae partes ſunt: tuum, inquam, auſpiciorum patrocinium debet eſſe. [5] Tibi App. Claudius augur conſuli nuntiavit, [6] addubitato Salutis augurio, bellum domeſticum triſte ac turbulentum fore: [7] quod paucis poſt menſibus exortum paucioribus a te eſt diebus oppreſſum. Cui quidem auguri vehementer adſentior: ſolus enim multorum annorum memoria, non decantandi augurii, ſed divinandi tenuit diſciplinam: quem irridebant collegae tui,

6 *Addubitato Salutis augurio*] *Tacitus* Annal. XII, 23. *Salutis augurium quinque & viginti annis omiſſum repeti ac deinde continuari placitum.* Quale vero fuerit *Salutis augurium*, docet *Dion* lib. XXXVII. pag. 40. Τότε δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, inquit, πολέμων ἀνάπαυσιν τὸν τοῦ ἔτους χρόνον ἔχοντες ὥστε καὶ τὸ ΟΙΩΝΙΣΜΑ τὸ τῆς ΥΓΙΕΙΑΣ ὀνομασμένον διὰ πάνυ πολλοῦ ποιῆσαι. Τοῦτο δὲ μαντείας τις τρόπος ἐστὶ, πίστιν τινὰ ἔχων, εἰ ἐπιτρέπει σφίσιν ὁ Θεὸς ΥΓΙΕΙΑΝ τῷ δήμῳ αἰτῆσαι· ὡς οὐχ ὅσιον οὔτε αἴτησιν αὐτῆς, πρὶν συγχωρηθῆναι, γενέσθαι. Καὶ ἐτελεῖτο κατ' ἔτος ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ μηδὲν στρατόπεδον μήτε ἐπὶ πόλεμον ἐξῄει, μήτε ἀντιπαρετάττετό τις, μήτε ἐμάχετο. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς συνεχέσι κινδύνοις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐμφυλίοις, οὐκ ἐποιεῖτο — Ἀμέλει καὶ τότε ἠδυνήθη μέν πως τὸ οἰώνισμα ἐκεῖνο ποιηθῆναι, οὐ μέντοι καὶ ΚΑΘΑΡΟΝ ἐγένετο· ἔξεδροι γάρ τινες ὄρνιθες ἐπέπταντο, καὶ διὰ τοῦτ' ἀνεμαντεύσαντο· καὶ ἄλλα δὲ αὐτοῖς σημεῖα οὐκ αἴσια συνηνέχθη. *Salutis augurium* τὸ οἰώνισμα τὸ τῆς ὑγιείας vocat etiam lib. LI. pag. 457. ſed τὸ οἰώνισμα τὸ τῆς Σωτηρίας rectius dixerat, ut olim monuit *Iſ. Caſaubonus* ad *Suetonii* Auguſt. cap. XXXI. Vide ſis & *J. C. Bulengerum* de Aug. & Auſp. lib. III. cap. 17. *Davies.*

7 *Quod paucis poſt menſibus exortum*] De Bello Catilinario loquitur. *Idem.*

8 *Aut*

tui, eumque tum Piſidam, tum Soranum augurem eſſe dicebant. Quibus nulla videbatur in in auguriis aut auſpiciis praeſenſio [[1] aut ſcientia] veritatis futurae; ſapienter aiebant ad opinionem inperitorum eſſe fictas religiones. Quod longe ſecus eſt: neque enim in paſtoribus illis, quibus Romulus praefuit, nec in ipſo Romulo haec calliditas eſſe potuit, ut ad errorem multitudinis religionis ſimulacra fingerent; ſed difficultas laborque diſcendi diſertam negligentiam reddidit: malunt enim diſſerere, nihil eſſe in auſpiciis, quam quid ſit ediſcere. Quid eſt illo auſpicio divinius, quod apud te in Mario eſt? ut utar potiſſimum auctore te.

Hic Jovis altiſoni ſubito pinnata ſatelles,
Arboris e trunco, ſerpentis ſaucia morſu,

[2] *Subigit*

1 *Aut ſcientia*] Haſce voces cum editt. Ven. 1471. ac Aſcenſ. praetermittunt Pariſ. Merton. Balliol. & Reg. iiſque rejectis, conſtat ſententia. Et ſane nihil aliud exhibent quàm variam lectionem: quapropter eas uncinis cingendas putavimus. *Davies.*

2 Subigit *ipſa feris*] Metri cauſa literam tertiam duplicabat *Lambinus.* Verum *Turnebus* & *Aldus* nepos, inverſo verborum ordine, legunt *ipſa feris ſubigit.* *Gulielmio* denique placebat, *ſubjicit ipſa feris.* Balliol. *ſubigat,* unde forſan non male reſcribi poſſit, *ſubjugat ipſa feris* &c. *Davies.*

3 *Praepetibus pinnis*] Sic *Virgilius* de Daedalo Aen. VI, 15.

Praepetibus pennis *auſus ſe credere caelo.*

Ubi *Servius* haec habet: *vel velocibus, vel felicibus.* Praepetes *autem dictae, vel quod priora petant; vel ſummi volatus.—Quidam* praepetes *tradunt non tantum aves dici, quae proſperius praevolant, ſed etiam locos, quos capiunt, quod idonei feliceſque ſunt; unde bene Daedali* pennas praepetes, *quia de locis, in quibus periculum metuebat, in loca tutiora pervenit;* praepetes *enim ſunt aves boni augurii; quod huic dat, quia pervenit, quo cupiebat.* Ob hanc ſane locutionem *Virgilius* olim ab *Hygino* fuit reprehenſus; ſed immerito, prout multis oſtendit *Agellius* N. A. lib. VI. cap. 6. qui tamen hujuſce loci *Ciceroniani* non meminit. Vide *Statium* Thebaid, II, 39, &

[2] *Subigit ipſa feris transfigens unguibus anguem*
Semianimum & varia graviter cervice micantem.
Quem ſe intorquentem lanians roſtroque cruentans,
Jam ſatiata animos, jam duros ulta dolores,
Abjicit efflantem, & laceratum adfligit in unda,
Seque obitu a ſolis nitidos convertit ad ortus.
Hanc ubi [3] *praepetibus pinnis lapſuque volantem*
Conſpexit Marius, divini numinis augur,
Fauſtaque ſigna ſuae laudis redituſque notavit;
Partibus intonuit caeli pater ipſe ſiniſtris.
[4] *Sic aquilae clarum firmavit Juppiter omen.*

Atque ille [5] Romuli auguratus paſtoralis, non 48
urbanus fuit; nec fictus ad opiniones imperitorum, ſed a certis acceptus, & poſteris traditus.

Itaque

& *Amm. Marcellinum* lib. XXVII. cap. XI. pag. 546. *Idem.*

4 *Sic aquilae clarum firmavit Juppiter omen*] Appoſite *Servius* ad Aen. II, 691. *Secundum Romanum,* inquit, *morem petit, ut viſa firmentur: non enim unum augurium vidiſſe ſufficit, niſi confirmetur ex ſimili; nam ſi diſſimilia ſunt poſteriora, ſolvuntur priora: unde eſt* (Eclog. IX, 13.)

Quantum Chaonias aquila veniente columbas;

nam aquila ſine dubio columbis plus poteſt. De aquilae auſpicio videri poſſit *J. C. Bulengerus* de Aug. & Auſp. lib. III. cap. 5. Nec indignus eſt qui legatur hac de re *Joannes* Sariſberienſis Policr. I, 13. pagg. 40, 41. *Idem.*

5 *Romuli auguratus paſtoralis, non* urbanus *fuit*] *Urbanus,* inquit *Pet. Victorius* Var. Lect. lib. XIV. cap. 12. hic valet, niſi fallor, *jocularis,* &, quod alii dixerunt, *fabuloſus,* quique tanquam joco haberi riſuve explodi poſſit. At, quod pace viri doctiſſimi ſit dictum, iſte ſignificatus huic voci non competit, nec ad rem quidquam faciunt *urbani competitores,* quos memorat *Cicero* lib. I. ad Attic. Epiſt. I. Aut in errore verſor, aut emendandus eſt locus, ut inde ſenſus eliciatur commodus. Legendum videtur, *Romuli auguratus paſtoralis, non* VANUS *fuit, nec fictus ad opiniones imperitorum. Vanus* eſt mendax, futilis, ſeu cui nihil inerat veri. Alibi confunduntur hae voces. *Capitolinus* in Gordianis cap. 1. pag.

Itaque Romulus augur, ut apud Ennium eſt, cum fratre item augure,

[1] *Curantes magna cum cura, concupientes*
Regni, dant operam ſimul auſpicio augurioque.
[2] *Hinc Remus auſpicio ſe devovet, atque ſecundam*
Solus avem ſervat. At [3] *Romulus pulcher in alto*
Quaerit Aventino, ſervans genus altivolantum.
Certabant, [4] *urbem Romam Remoramne vocarent.*
[5] *Omnibu' cura viris, uter eſſet induperator:*
Exſpectant,

pag. 75. *Sed ne ego, qui longitudinem librorum fugi multitudinemque verborum, in eam incurriſſe videar, quam me* URBANE *declinare confingo, jam rem aggrediar.* Lege *quam me* VANE *declinare confingo. Iſ.* quidem *Caſaubonus* id vocabulum delet: ſed, ut videtur, minus recte. *Davies.*

1 Curantes *magna cum cura*] Loquendi modus *Herc. Ciofanum* male habuit; quapropter ex vetere libro reponit, *certantes magna cum cura.* Sed alii omnes MSSti vulgatam lectionem ſervant, nec ipſa φράσις haberi vitioſa debet: eodem enim modo *Plautus* Menaechm. Act. v. Sc. IV, 7. *Magna cum cura ego illum curari volo.* Ac iterum vſ. 9. *Ita ego illum cum magna cura curabo tibi.* Vide *Hier. Columnam* ad *Ennii* Fragm. p. 19. *Idem.*

2 Hinc *Remus auſpicio ſe* devovet atque *ſecundam Solus avem ſervat.* At *Romulus pulcher in alto Quaerit Aventino*] Pall. quatuor, Pithoean. Pariſ. Balliol. Med. aliique Codices *In monte Remus auſpicio devevor atque* (vel *devoveratque*) *ſecundam.* Med. *Tum Romulus.* Ut ad Hiſtoriae fidem revocarentur haec Enniana, ſic a Poëta ſcribi debuerunt:

Monte in Aventino Remus auſpicat, atque ſecundam
Solus avem ſervat. Tu, Romule pulcher, in alto
Quaeri' Palatino, ſervans &c.

Sed ita poſita fuiſſe nullus adfirmo. *Idem.*

3 *Romulu' pulcher in alto Quaerit Aventino*] *Livius* aliter; non enim Romulum, ſed Remum in Aventino obſervaſſe tradit. *P. Manucius.*

Ibid. *Quaerit Aventino*] Niſi menda forte ſubſit, *Ennio* cum reliquis ſcriptoribus non convenit: hi enim Romulo *Palatinum,* Remo *Aventinum* tribuunt montem. Vide *Livium* lib. I. cap. 7. *Dionyſium Halicarnaſſenſem* lib. I. cap. 86. *Florum* lib. I. cap. I, 6. & *Feſtum* in *Remurinus ager.* Certe Remum illic auſpicatum fuiſſe tam conſtabat, ut ea de cauſa mons Aventinus extra pomoerium fuerit. Vide

Senecam

Exſpectant, veluti conſul cum mittere ſignum
Volt, omnes avidi ſpectant ad carceris oras,
[6] *Quam mox emittat pictis e faucibu' currus:*
Sic exſpectabat populus, [7] atque ore timebat
Rebus, utri magni victoria ſit data regni.
Interea ſol albu' receſſit in infera noctis.
Exin candida ſe radiis dedit icta foras lux:
Et ſimul ex alto longe pulcherrima praepes
Laeva volavit avis: ſimul aureus exoritur ſol.

Cedunt

Senecam de Brev. vitae cap. IV. & *Agellium* N. A. lib. XIII. cap. 14. *Davies.*

4 *Urbem Romam* Remuramne *vocarent*] Sic legendum eſt, non, ut vulgo, *Romam Remamne vocarent*. Mendoſe autem hic olim operae iterarunt *ne*, & excuderunt *Romamne, Remuramne vocarent*. Lambinus.

Ibid. *Romam* Remoramne *vocarent*] Alii *Remamne*; alii *Romamne Remamne*; ſed recepta praeſtat lectio, quam firmat Med. *Feſtus: Remurinus ager dictus, quia poſſeſſus eſt a Remo. Et habitatio Remi,* REMORA. *Sed & locus in ſummo Aventino Remoria dicitur, ubi Remus de urbe condenda fuerat auſpicatus.* Hinc apud *Plutarchum* in Rom. pag. 22. non ῥεμώνιον, ſed ῥεμώελον legendum, licet hunc locum Ῥεμορίαν rectius vocet *Dionyſius Halicarnaſſenſis* lib. I. cap. 85. ſi modo Codicem Vatic. ſequamur. *Paullus* in Compendio: *Romam Romulus de ſuo nomine appellavit; ſed ideo Romam, non Romulam, ut ampliore vocabuli ſignificatu proſperiora patriae ſuae ominaretur.* Et Romam quidem ἐπώνυμον Romuli fuiſſe quamplurimis traditur: diſſentiunt tamen aliqui. Vide ſis interpretes ad *Feſtum* voce *Roma*, *Servium* in Aen. I, 277. & *Panc. Maaſvicium* ad *Polyaeni* Stratag. lib. VIII. cap. XXV, 2. *Davies.*

5 Omnibus *cura viris*] Balliol. Reg. Cantab. & veteres editi dant *omnis cura viris*. Nec male ſe habet ea lectio. *Idem.*

6 Quam *mox emittat*] Sic ex Pal. ſec. dedit *Gruterus*; ac ita legendum conjecerat *Turnebus* Adverſ. V, 22. At Pariſ. Balliol. & veteres editi *qua mox*; ſed alteram lectionem praefero. *Dav.*

7 *Atque ora tenebat Rebus*] Sic edendum curavi, *Turnebi* conjecturam ſecutus; nam vulgata lectio ferri non poteſt. *Lambin.*

Ibid. *Atque ore timebat*] *Lambinus* admiſit *Turnebi* conjecturam, *atque ora tenebat*, nolentibus MSStis, & ratione ipſa: belle enim tribuit Poeta ſpectatoribus eam ſollicitudinem, quae & ipſo ſe vultu proderet, ut fere ſolet. *Gruterus.*

1 *Ter*

Cedunt de coelo [1] *ter quatuor corpora ſancta*
[2] *Avium, praepetibus ſeſe pulchriſque locis dant.*
Conſpicit inde ſibi data Romulus eſſe priora,
Auſpicio regni ſtabilita ſcamna ſolumque.

49 Sed unde huc digreſſa eſt, eodem redeat oratio. Si nihil queam diſputare, quamobrem quidque fiat, & tantummodo fieri ea quae commemoravi doceam, parumne Epicuro Carneadive reſpondeam? Quid, ſi etiam ratio extat artificioſae praeſenſionis, facilis; divinae autem, paullo obſcurior? quae enim extis, quae fulgoribus, quae portentis, quae aſtris praeſentiuntur, haec notata ſunt obſervatione diuturna. [3] Adfert autem vetuſtas omnibus in rebus longinqua obſervatione incredibilem ſcientiam: quae poteſt eſſe

1 *Ter* quatuor *corpora ſancta*] Sic ſcripſi, non *quattuor*, cum vox illa pro diſyllaba ſit habenda. Vide *Chr. Waſium* de Senar. cap. IX. pag. 103. *Davies.*

2 Avium, *praepetibus ſeſe pulchriſque locis dant*] Vultures dicit. Hunc autem verſum paullo aliter effert *Agellius* N. A. lib. VI. c. 6. *Idem.*

3 *Adfert autem vetuſtas*] Vide quae de Aegyptiis narrat *Herodotus* lib. II, 82. Nimirum

Per varios uſus, artem experientia fecit
Exemplo monſtrante viam —

ut canit *Manilius* I, 66. *Idem.*

4 *Hauſtos animos & libatos habemus*] Animos noſtros ex mente divina decerptos eſſe docuerunt Pythagorici, Platonici, Stoicique, quos e veteribus Haereticis plurimi ſunt ſecuti. *Cicero* de Senectute cap. XXI. *Audiebam Pythagoram, Pythagoreoſque — nunquam dubitaſſe, quin ex univerſa mente divina delibatos animos haberemus.* Idem Tuſc. V, 13. *Humanus autem animus, decerptus ex mente divina, cum nullo alio niſi cum ipſo Deo — comparari poteſt.* Ubi nos plura. *Plutarchus* Quaeſt. Plat. pag. 1001. Ἡ δὲ ψυχὴ νοῦ μετασχοῦσα καὶ λογισμοῦ καὶ ἁρμονίας, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονεν. Vide *Juſt. Lipſium* Phyſ. Stoicae lib. III. Diſſ. 8. *P. D. Huetium* Origen. lib. II. Quaeſt. VI, 3. & *J. B. Coteleri um* ad *Clementis* Hom. XVI. cap. 16. *Idem.*

5 *Cognatione divinorum animorum*]

eſſe etiam ſine motu atque impulſu Deorum, cum, quid ex quoque eveniat & quid quamque rem ſignificet, crebra animadverſione perſpectum eſt. Altera divinatio eſt naturalis, ut ante dixi; quae phyſica diſputandi ſubtilitate referenda eſt ad naturam Deorum, a qua, ut doctiſſimis ſapientiſſimiſque placuit, [4] hauſtos animos & libatos habemus: cumque omnia completa & referta ſint aeterno ſenſu & mente divina, neceſſe eſt [5] cognatione divinorum animorum animos humanos commoveri. [6] Sed vigilantes animi vitae neceſſitatibus ſerviunt, dijunguntque ſe a ſocietate divina, vinclis corporis inpediti. [7] Rarum eſt quoddam genus eorum, [8] qui ſe a corpore avocent, & ad divinarum rerum cogni-

rum] Omnino legendum crediderim *contagione*, quae vox *contactum* paſſim denotat: cum enim *omnia completa & referta ſint aeterno ſenſu & mente divina*; non tam *cognatione*, quam *contactu* divinorum animorum commoventur animi humani. Eſt autem hoc dogma Stoae de Pythagoricis & Platonicis hauſtum fontibus. Praeter alios bene multos, vide *Ciceronem* N. D. lib. I. cap. XI. & *Origenem* contra Celſum lib. VI. p. 324, 325. *Idem.*

6 *Sed* vigilantes *animi*] At pro Quinti ſententia vel *in ſomnis vigent*, & adeo vigilant, animi. Vide cap. 51. Legendum puto *ſed* vigilantium *animi*: ut *caſtus animus puruſque vigilantis* dicitur infra cap. LIII. *Idem.*

7 *Rarum eſt* quoddam *genus*] Cantab. *quidem*: nec male. *Idem.*

8 *Qui ſe a corpore avocent*] Hoc fit, cnm ἡ ψυχὴ καθ' ἑαυτὴν ἐπισκέπτηταί τι τῶν νοητῶν· καὶ τότε γὰρ, ὡς εἰπεῖν τι, τοῦ σώματος ἑαυτὴν χωρίζει καὶ καθ' ἑαυτὴν γίνεται, ἵν' οὕτως ἐπιβάλλῃ τοῖς οὖσιν, ut loquitur *Nemeſius* de Nat. Hom. pag. 98. Affectiones enim corporeae tantum veritatis cognitioni ferunt impedimentum, ut τὸ μελέτημα αὐτὸ τοῦτο ἐστὶ τῶν φιλοσόφων λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος. Quae verba ſunt *Platonis* in Phaedon. p. 379. Ad ea reſpicit *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. IV. pag. 569. Ὁ τοίνυν τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ψυχῆς χωρισμὸς (Legendum ὁ τοίνυν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος χωρισμὸς) ὁ παρ' ὅλον τὸν βίον μελετώμενος τῷ φιλοσόφῳ, προθυμίαν

 κάτω-

cognitionem cura omni ſtudioque rapiantur. [1] Horum ſunt auguria non divini impetus, ſed rationis humanae: nam & natura futura praeſentiunt, [2] ut aquarum fluxiones, & deflagrationem futuram aliquando caeli atque terrarum: alii autem in republica exercitati, [3] ut de Athenienſi Solone accepimus, orientem tyrannidem multo ante proſpiciunt: quos prudentes poſſumus dicere, id eſt providentes, divinos nullo modo poſſumus; [4] non plus quam Mileſium Thalem:

κατασκευάζει γνωστικὴν &c. Vide ſis & lib. v. pagg. 686, 712. Plato videlicet, ut ait *Macrobius* in Somn. Scip. lib. I. cap. 13. *duas mortes hominis novit—quarum unam natura, virtutes alteram praeſtant. Homo enim moritur, cum anima adhuc in corpore conſtituta, corporeas illecebras, philoſophia docente, contemnit, & cupiditatum dulces inſidias reliquaſque omnes exuitur* (lego *exuit*) *paſſiones.* Plura diximus ad Tuſc. lib. I. cap. 31. *Davies.*

1 *Horum ſunt auguria non divini impetus, ſed rationis humanae*] *Maximus Tyrius* Diſſ. XIX. §. 5. Αὐχμοὺς μὲν καὶ ἀνομβρίας, (ex MSto Harleiano ſcribendum ἐπομβρίας, quod pluribus olim demonſtrabo) καὶ σεισμοὺς γῆς, καὶ πυρὸς ἐκβολὰς, καὶ πνευμάτων ἐμβολὰς, καὶ ἀέρων μεταβολὰς οὐ θεὸς οἶδε μόνος, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ὅσοι δαιμόνιοι. Suppoſiticius *Clemens* Hom. III. cap. XI. Ἃ γὰρ (Leg. καὶ γὰρ) οἱ ἰατροὶ προλέγουσιν ὑποβεβλημένην ὕλην ἔχοντες τὸν σφυγμὸν, καὶ οἱ μὲν πτηνὰ, οἱ δὲ θύματα, καὶ ἄλλοι ἄλλας ὕλας πολλὰς διαφόρους ὑποβεβλημένας ἔχοντες, προλέγουσι, καὶ προφῆται οὐκ εἰσίν. Hinc eſt, quod Chilon Lacedaemonius dixerit πρόνοιαν περὶ τοῦ μέλλοντος λογισμῷ καταληπτὴν, εἶναι ἀνδρὸς ἀρετήν. Vide *Diogenem Laertium* lib. I. §. 68. At ἰατροῖς καὶ συμβούλοις καὶ κυβερνήταις artificioſam divinationem tribuit *Suidas* in προφητεία. Vide ſis & *Auguſtinum* de Divin. Daem. c. IV. *Idem.*

2. *Ut aquarum* eluviones] Sic legendum cenſet *Turnebus* Adverſ. lib. v. cap. 23. & recte, meo judicio: nam vulgati libri habent, *ut aquarum fluxiones,* quod tamen non damno. *Lambinus.*

3 *Ut de Athenienſi Solone accepimus*] *Valerius Maximus* lib. v. cap. III, 3. extern. *Solon Piſiſtrati Tyrannidem primus vidit orientem, & ſolus armis opprimi debere palam dictitare auſus eſt. Diogenes Laertius* lib. I. §. 49. Ἧξας γὰρ (Σόλων) εἰς τινα ἐκκλησίαν μετὰ θώρακος καὶ ἀσπίδος προεῖπεν αὐτοῖς τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Πεισιστράτου· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ βοηθεῖν

ἕτοιμος

Thalem: qui, ut objurgatores ſuos convinceret,
oſtenderetque etiam philoſophum, ſi ei commo-
dum eſſet, pecuniam facere poſſe, [5] omnem o-
leam, antequam florere coepiſſet, in agro Mi-
leſio coëmiſſe dicitur. Animadverterat fortaſſe
quadam ſcientia, olearum ubertatem fore. Et
quidem idem primus defectionem ſolis, [6] quae
Aſtyage regnante facta eſt, praedixiſſe fertur.
Multa medici, multa gubernatores, agricolae 50
etiam multa praeſentiunt: ſed nullam eorum
divinatio-

ἕτοιμος εἶναι· λέγων ταῦτα, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν μὲν σοφώτερος, τῶν δὲ ἀνδρειότερός εἰμι. Σοφώτερος μὲν τῶν τὴν ἀπάτην Πεισιστράτου μὴ συνιέντων· ἀνδρειότερος δὲ τῶν ἐπισταμένων μὲν, διὰ δέος δὲ σιωπώντων. Vide ſis & §. 65. Similia tradunt *Plutarchus* in Solone pag. 95. & *Aelianus* V. H. lib. VIII. cap. 16. *Davies.*

4 *Non plus, quam Mileſium Thalem*] Sumpſit hoc ab *Ariſtotele* ex lib. I. c. XI. Polit. Οἷον ἐστὶ τὸ Θάλεω τοῦ Μιλησίου· τοῦτο γάρ ἐστι κατανόημά τι χρηματιστικόν· ἀλλ᾽ ἐκείνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι, τυγχάνει δὲ καθόλου τι ὄν. Ὀνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν, ὡς ἀνωφελοῦς τῆς φιλοσοφίας οὔσης, κατανοήσαντά φασιν αὐτὸν ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος ὄντος, εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων, ἀῤῥαβῶνας διαδοῦναι τῶν ἐλαιουργίων τῶν τ᾽ ἐν Μιλήτῳ καὶ Χίῳ πάντων ὀλίγου μισθωσάμενον, ἅτ᾽ οὐδενὸς ἐπιβάλλοντος· ἐπειδὴ δὲ ὁ καιρὸς ἧκε, πολλῶν ζητουμένων ἅμα καὶ ἐξαίφνης, ἐκμισθοῦντα, ὃν τρόπον ἠβούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντος, ἐπιδεῖξαι ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις. Urſinus.

5 *Omnem oleam*] Vide ſis *Menagium* ad *Laertii* lib. I. §. 26. *Davies.*

6 *Quae Aſtyage regnante facta eſt*] Aſtyage quidem regnante, factum eſt Solis deliquium quod praedicere potuit Thales. Sed prior eſt Eclipſis illa, quam ab hoc philoſopho praenuntiatam ſub Cyaxare Aſtyagis patre contigiſſe referunt Scriptores. *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. I. p. 353. Θάλην δ᾽ Εὔδημος, ἐν ταῖς Ἀστρολογικαῖς ἱστορίαις, τὴν γενομένην ἔκλειψιν τοῦ Ἡλίου προειπεῖν φησὶ, καθ᾽ οὓς χρόνους συνῆψαν μάχην πρὸς ἀλλήλους Μῆδοί τε καὶ Λυδοὶ, βασιλεύοντος Κυαξάρους μὲν, τοῦ Ἀστυάγους πατρὸς, Μήδων, Ἀλυάττου δὲ τοῦ Κροίσου, Λυδῶν. Idem tradit *Herodotus* lib. I. capp. 74, 103. De ea diligenter egit *D. Petavius* Doct. Temp. lib. x. cap. I. Adi ſis & *Th. Stanleium* ad *Aeſchyli* Perſas vſ. 767. *Idem.*

divinationem voco; ne illam quidem, qua ab Anaximandro phyſico moniti Lacedaemonii ſunt ut urbem & tecta linquerent armatique in agro excubarent, quod terrae motus inſtaret, tum, cum & urbs tota conruit, & ex monte Taygeto [1] extrema montis quaſi puppis avulſa eſt. Ne Pherecydes quidem ille, Pythagorae magiſter, potius divinus habebitur quam phyſicus; [2] quod, cum vidiſſet hauſtam aquam de jugi puteo, terrae motum dixit inſtare. Nec vero umquam animus hominis naturaliter divinat, niſi cum ita ſolutus eſt & vacuus, ut ei plane nihil ſit cum corpore: [3] quod aut vatibus contingit aut dormientibus. Itaque ea duo genera a Dicaearcho probantur &, ut dixi, a Cratippo

1 Extrema montis *quaſi puppis avulſa eſt*] In Reg. & Cantab. eſt *extrema pars montis, quaſi puppis.* Mihi noſter ſcripſiſſe videtur, *ex monte Taygeto quaſi puppis avulſa eſt*, ut altera illa pro Gloſſemate ſint habenda. Nempe cum *puppim* pro montis extrema parte μεταφορικῶς dixerat *Cicero*; Librarii tranſlationem hanc ſibi putarunt explicandam: vix enim eſt ut terſiſſimo Scriptori odioſa MONTIS exciderit repititio. Porro de re ipſa ſic *Plinius* H. N. lib. II. §. 81. *Praeclara quaedam eſſe & immortalis in eo (ſi credimus) divinitas perhibetur Anaximandro Mileſio Phyſico, quem ferunt Lacedaemoniis praedixiſſe, ut urbem ac tecta cuſtodirent*; (niſi diverſus abit a *Tullio*, forſan reliquit *faſtidirent*;) *inſtare enim motum terrae, cum & urbs tota eorum corruit, & Taygeti montis magna pars ad formam puppis eminens abrupta.* Niſi fallor, ex male intellecta *Ciceronis* locutione, montis parti, quae abrupta eſt, *puppis* formam tribuit vir ille diligentiſſimus. De hoc terrae motu, qui contigit Archedamo regnante, plura *Joan. Meurſius* Miſc. Lacon. II, 16. *Dav.*

2 *Quod cum* vidiſſet *hauſtam aquam de jugi puteo*, terrae motum *dixit inſtare*] Vulgo *qui cum—terrae motus*; ſed hoc fide MSStorum Reg. & Cantab. mutavimus; illud autem ex Pariſ. Balliol. Reg. & Cantab. *Maximus Tyrius* Diſſ. XIX. §. 5. Φερεκύδης σεισμὸν Σαμίοις προεμήνυσε. *Plinius* N. H. lib. II. §. 81. *Perhibetur* Pherecydes HAUSTU AQUAE EX PUTEO *praeſenſiſſe & praedixiſſe ibi terrae motum.*

Cratippo noſtro. Si propterea quod ea proficiſcuntur a natura; ſint ſumma ſane, modo ne ſola: ſin autem nihil eſſe in obſervatione putant; multa tollunt quibus vitae ratio continetur. Sed quoniam dant aliquid, idque non parvum, [4]vaticinationes cum ſomniis; nihil eſt quod cum his magnopere pugnemus, praeſertim cum ſint, qui omnino nullam divinationem [5]probant. Ergo & hi, quorum animi, ſpretis corporibus, evolant atque excurrunt foras, ardore aliquo inflammati atque incitati, cernunt illa profecto quae vaticinantes praenuntiant: multiſque rebus inflammantur tales animi, qui corporibus non inhaerent; ut hi qui ſono quodam vocum & [6] Phrygiis cantibus incitantur. Multos

motum. Quod autem *Apollonius* Hiſt. Mir. cap. 5. aliique nonnulli tradant hoc praedixiſſe Pherecydem ἀνιμηθέντος ἐκ φρέατος ὕδατος ΠΙΟΝΤΑ, *Conr. Ritterſhuſius* ad *Porphyrii* vit. Pythag. n. 29. *Th. Aldobrandinus* & *Aeg. Menagius* ad Laertii I, 116. noſtrum ſcripſiſſe cenſent, cum BIBISSET *hauſtam aquam de jugi puteo*. Sed nihil eſt mutandum: nam noſter infra lib. II. cap. 13. receptam lectionem ſervat, &, quod Librarios omni culpae ſuſpicione liberat, addit *etiamne futurum eſſe aquae jugis* COLORE *praeſentiunt?* adeo ut *viſui*, non *guſtui*, rem tribuat *Cicero*. Certe in parvi momenti circumſtantiis frequens eſt auctorum diſſenſus. Nec viſus huic rei peragendae cenſeatur ineptus: nam, futuro terrae motu, *eſt in puteis turbidior aqua*, ut ait *Plinius* lib. II. §. 83. Hanc vero praedictionem nonnulli Pythagorae diſcipulo Pherecydis adſcribunt. *Iamblichus* vit. Pythag. §. 136. Λέγεται δ᾽ ὅτι καὶ σεισμὸν ἐσόμενον ἐπὶ φρέατος, οὗ ἐγεύσατο, προηγόρευσε. Sane quod de Pythagora narravit Andron, id Pherecydi dedit Theopompus. Vide *Euſebium* Praep. Evang. lib. x. cap. 3. *Idem*.

3 *Quod* aut *vatibus contingit* aut *dormientibus*] Leg. *quod* & *vatibus contingit* & *dormientibus*, proutmonuit vir eruditus. *Idem*.

4 *Vaticinationes cum ſomniis*] Videntur Gloſſema. *Idem*.

5 *Probant*] Sic Pariſ. at vulgo *probent*. Idem.

6 *Phrygiis cantibus*] Hi ἐνθουσιαστικοὶ putantur, & ad inſaniam ſaepe

—*Phrygio ſtimulat numero cava tibia mentes*,

Multos nemora ſilvaeque; multos amnes aut maria commovent: quorum furibunda mens videt ante multo, quae ſunt futura. Quo de genere illa ſunt,

[1] *Eheu, videte: judicavit inclytum judicium*
Inter Deas tris aliquis: quo judicio Lacedaemonia
Mulier, furiarum una, adveniet.

[2] Eodem enim modo [3] multa a vaticinantibus ſaepe praedicta ſunt, neque ſolum verbis, ſed etiam

Verſibu', quos olim Fauni vateſque canebant.

Similiter Marcius & Publicius vates ceciniſſe dicuntur: quo de genere Apollinis operta prolata ſunt. Credo etiam anhelitus quoſdam fuiſſe terrarum, quibus inflatae mentes oracula
51 funderent. Atque haec quidem vatum ratio eſt: neç

ut ait *Lucretius* lib. II, 620. *Ariſtoteles* de Rep. lib. VIII. cap. 6. Ἐνθουσιαστικὴν δ' ἡ φρυγιστὶ (ἁρμονία ποιεῖ.) Iterum cap. VII. p. 613. Ἔχει γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἡ φρυγιστὶ τῶν ἁρμονιῶν, ἥνπερ αὐλὸς ἐν τοῖς ὀργάνοις· ἄμφω γὰρ ὀργιαστικὰ καὶ παθητικά. *Seneca* Epiſt. CVIII. *Nec aliter concitantur, quam ſolent Phrygii tibicinis ſono ſemiviri, & ex imperio furentes.* Sed hunc, ut video, locum alioſque nonnullos huc pertinentes olim protulit *Joan. Brodaeus* Miſcell. lib. V. cap. 13. Adde *Maximum Tyrium* Diſſert. XXXVIII, 2. & *Aretaeum* de cauſis & ſignis Diuturn. Morb. I, 6. pag. 38. *Davies.*

1 *Eheu videte; judicavit inclytum*] Hi verſus erant confuſi in omnibus libris. Eos reſtituit *Adr. Turnebus*, cui aſſentimur. *Lambinus.*

Ibid. *Eheu videte*] Suum hiſce verſibus numerum ſic reſtitui poſſe putat *Hadr. Turnebus* Adverſ. lib. V. c. 23.

Eheu videte judicavit inclytum
Judicium inter Deas tres aliquis; quo judicio
Lacedaemonia mulier furiarum una adveniet;

virumque doctiſſimum ſecutus eſt *D. Lambinus.* Quaſi ſcilicet Anapaeſtico pede concludi poſſit verſus Iambicus! nam voces, *judicio* & *adveniet*, triſyllabas eſſe, Muſis & Apolline prorſus invitis, ſtatuunt. Eos equidem hoc modo diſponendos arbitror:

Eheu videte, judicavit inclytum
Judicium inter Deas tris aliquis,

Quo

nec diſſimilis ſane ſomniorum. Nam quae vigilantibus accidunt vatibus, eadem nobis dormientibus: viget enim animus in ſomnis, [4] liberque ſenſibus ab omni inpeditione curarum, jacente & mortuo paene corpore. Qui quia vixit ab omni aeternitate verſatuſque eſt cum innumerabilibus animis, omnia, quae in natura rerum ſunt, videt; ſi modo temperatis eſcis modiciſque potionibus ita eſt adfectus, ut ſopito corpore ipſe vigilet. Haec ſomniantis eſt divinatio. Hic magna quaedam exoritur, neque ea naturalis ſed artificioſa, ſomniorum [5] Antiphonis interpretatio, eodemque modo & oraculorum & vaticinationum: [6] ſunt enim explanatores, ut Grammatici Poëtarum. Nam ut aurum & argentum, aes, ferrum fruſtra natura divina

Quo judicio Lacedaemonia Mulier, furiarum una, adveniet. Primus eſt Iambicus, reliqui vero tres, Anapaeſtici. *Davies.*

2 *Eodem* enim *modo*] Abundat vox ſecunda. *Idem.*

3 *Multa a vaticinantibus ſaepe praedicta*] Codex S. *Victoris* interjicit *vaticinantibus & avantibus*, quod bene mutat in *evantibus* noſter *Gulielmius*. Verum Pall. conſentiunt cum vulgatis. GRUTERUS. Ib. Pariſ. *vaticinantibus* & cinantibus. Cum *Gulielmio* tamen haud fecerim: ſed eas voces potius ex priore natas ſtatuerim. *Davies.*

4 *Liberque ſenſibus* ab *omni impeditione curarum*] Omnino legendum *liberque eſt ſenſibus* AC *omni impeditione curarum.* Ne plura memorem, hanc emendationem aperte ſtabilit noſter lib. II. cap. XI. *Illud*, inquit, *naturale, aut concitatione mentis edi & quaſi fundi videbatur, aut animo, per ſomnum* SENSIBUS ET CURIS VACUO, *provideri.* De re ipſa egimus ſupra cap. 30. *Dav.*

5 *Antiphonis interpretatio*] De hoc homine videas licet *Aeg. Menagium* ad *Diogenis Laertii* lib. II. §. 46. *Idem.*

6 *Sunt enim explanatores*] Aliquid deeſſe vidit acutiſſimus *Lambinus*: quapropter reſcribendum conjecit, *ſunt enim* harum rerum *explanatores.* At cum Reg. & Cantab. habeant, *ſunt enim explanatores ſomniorum*: forſan optime reſcripſeris, *ſunt enim explanatores omnium horum*; ſomniorum videlicet, oraculorum & vaticinationum. *Idem.*

divina genuiſſet, niſi eadem docuiſſet quemadmodum ad eorum venas perveniretur: nec fruges terrae bacaſve arborum cum utilitate ulla generi humano dediſſet, niſi earum cultus & conditiones tradidiſſet: [1] materia deinde quid juret, niſi [2] confectionis ejus fabricam haberemus? ſic cum omni utilitate, quam Dî hominibus dederunt, ars aliqua conjuncta eſt, per quam illa utilitas percipi poſſit. Item igitur ſomniis, vaticinationibus, oraclis, quod erant multa obſcura, multa ambigua, explanationes adhibitae ſunt interpretum. Quo modo autem aut vates aut ſomniantes ea videant, quae nuſquam etiam tunc ſint, magna quaeſtio eſt: ſed explorata ſi ſint ea quae ante quaeri debeant; ſint haec, quae quaerimus, faciliora. Continet enim [3] totam hanc quaeſtionem ea ratio, quae eſt de natura Deorum, quae a te ſecundo libro eſt explicata dilucide: quam ſi obtinemus, [4] ſtabit illud, quod hunc

1 *Materia deinde quid juvaret, niſi* confectionis *ejus fabricam haberemus?*] Meliores libri *confectionis* habent; quemadmodum etiam lib. II. de N. D. cap. 60. *Arborum autem* confectione *omnique materia & culta & ſylveſtri, partim ad calefaciendum corpus igni adhibita, & ad mitigandum cibum utimur* &c. Eſt autem varius & multiplex hujus verbi uſus apud optimos auctores, quemadmodum omnibus notum eſt. Emendavimus etiam, quod nunc mihi ex proxima allegatione ſuccurrit, eorundem librorum auctoritate moti in ſecundo libro hujus operis cap. 26. *Mitificato cibo*, ubi antea *modificato* legebatur. Vides enim ex hoc loco etiam *mitigare cibum*, concoquere ſignificare. *Victorius.*

Ibid. *Materia deinde*] Vulgo *materiave.* Nos MSStis Reg. Med. &Balliol. adhaeremus: ac ita dant veteres editi. *Davies.*

2 Confectionis *ejus fabricam haberemus*] Pall. tert. quart. Pariſ. Med. Balliol. & Reg. repraeſentant *confectionis ejus*. Cantabr. aliique MSSti vulgatam ſervant. Sed nec haec nec illa lectio, ſana videtur & ſincera. Reſcribendum puto *confectionibus*, vel

hunc locum continet de quo agimus, Eſſe deos, & eorum providentia mundum adminiſtrari, eoſdemque conſulere rebus humanis; nec ſolum univerſis, verum etiam ſingulis. Haec ſi tenemus, quae mihi quidem non videntur poſſe convelli; profecto hominibus [5] a Dîs futura ſignificari neceſſe eſt. Sed diſtinguendum 52
videtur, quonam modo. [6] Nam non placet Stoicis, ſingulis jecorum fiſſis aut avium cantibus intereſſe Deum: neque enim decorum eſt, nec Dîs dignum, nec fieri ullo pacto poteſt: ſed ita a principio inchoatum eſſe mundum, ut certis rebus certa ſigna praecurrerent, alia in extis, alia in avibus, alia in fulgoribus, alia in oſtentis, alia in ſtellis, alia in ſomniantium viſis, alia in furentium vocibus. Ea quibus bene percepta ſunt, hi non ſaepe falluntur. Male conjecta [7] maleque interpretata, falſa ſunt, non rerum vitio, ſed interpretum inſcientia.

Hoc

vel *conſectionibus, ejus fabricam haberemus*; aliter enim ſenſum nequeo commodum expiſcari. *Davies.*

3 *Totam hanc quaeſtionem ea ratio*] Reg. & Cantab. inverſo ordine dant, *totam hanc rationem ea quaeſtio*. Sed recepta lectio, quae Pariſ. Med. aliiſque ſtat MSStis, loco temere non eſt movenda. *Idem.*

4 *Stabit illud, quod hunc locum continet*] Vulgo *ſtabit illud* quidem, *quod hunc locum continet*. Sed tertiam vocem non agnoſcunt Pariſ. Med. Balliol. & Cantab, eaque temere videtur intruſa. *Idem.*

5 *A Diis ſignificari neceſſe eſt*] Quia, ſecundum Stoicos, *ſi Di ſunt, eſt divinatio.* Vide ſupra cap. VI. *Idem.*

6 Nam *non placet Stoicis*] A vulgatis abeſt prima vox, quam nos ex Pariſ. Med. Balliol. Ven. 1471. & Victor. repraeſentamus: & ſane habet quod hic agat. *Idem.*

7 *Maleque* interpretata] *Agellio* in mentem fuit hicce locus, cum *interpretata* ſignificatione paſſiva dixiſſe *Tullium in libro primo de Divinatione* memorarit N. A. XV, 13. *Idem.*

Hoc autem poſito atque conceſſo, eſſe quandam vim divinam, hominum vitam continentem; non difficile eſt, quae fieri certe videmus, ea qua ratione fiant ſuſpicari. Nam & ad hoſtiam deligendam poteſt dux eſſe [1] vis quaedam ſentiens, quae eſt toto confuſa mundo: & tum, ipſam cum immolare velis, extorum fieri mutatio poteſt, ut aut abſit aliquid aut ſuperſit: parvis enim momentis multa natura aut adfingit, aut mutat, aut detrahit. Quod ne dubitare poſſimus, maxumo eſt argumento quod paulo ante interitum Caeſaris contigit: qui cum immolaret illo die, quo primum in ſella aurea ſedit & cum purpurea veſte proceſſit, [2] in extis

1 *Vis quaedam ſentiens, quae eſt toto confuſa mundo*] Pro Pythagoreorum aliorumque philoſophorum ſententia

—Caelum, ac terras, campoſque liquentes,
Lucentemque globum Lunae, Titaniaque aſtra
Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet,

ut loquitur *Virgilius* Aen. VI, 724. Vide *Lactantium* Div. Inſt. lib. VII. cap. 3. & *Juſt. Lipſium* Phyſ. Stoicae lib. I. capp. 7, 8. Ille autem *elementorum omnium Spiritus, utpote perennium corporum, praeſentiendi motu ſemper & ubique vigens, ex his, quae per diſciplinas varias adfectamus, participat nobiſcum munera divinandi— —Hinc extis pecudum attenti fatidicis, in ſpecies converti ſuetis innumeras, accidentia ſciunt.* Verba ſunt *Ammiani Marcellini* XXI, 1. *Davies.*

2 *In extis bovis opimi, cor non fuit*] Ad hunc locum reſpicit *Plinius* H. N. lib. XI. §. 71. *Caeſari Dictatori, quo die primum veſte purpurea proceſſit, atque in ſella aurea ſedit, ſacrificanti bis in extis* (cor) *defuit. Unde quaeſtio magna de Divinatione argumentantibus, potueritne ſine ullo viſcere* (Leg. *ſine illo viſcere*, prout habent editi nonnulli) *hoſtia vivere, an ad tempus amiſerit. Valerius Maximus* lib. I. cap. VI, 13. Accepimus Jul. Caeſarem, *mactato opimo bove, cor in extis non reperiſſe: ac reſponſum ei a Spurinna haruſpice, pertinere id ſignum ad vitam & conſilium ejus, quod utraque haec corde continerentur.* Vide *Plutarchum* in Caeſ. p. 737. noſtrum infra lib.

II.

extis bovis opimi cor non fuit. Num igitur cenſes ullum animal, quod ſanguinem habeat, ſine corde eſſe poſſe? [3] Qua ille rei novitate perculſus, cum Spurinna diceret, timendum eſſe ne & conſilium & vita deficeret; earum enim rerum [4] utrumque a corde proficiſci: poſtero die caput in jecore non fuit. Quae quidem illi portendebantur a Dîs immortalibus, [5] ut videret interitum, non ut caveret. Cum igitur eae partes in extis non reperiuntur, ſine quibus victima illa vivere nequiſſet; intellegendum eſt, in ipſo immolationis tempore eas partes, quae abſint, interiſſe.
Eademque [6] efficit in avibus divina mens, ut 53
tum huc, tum illuc volent alites: tum in hac, tum

II. cap. 16. & *Jul. Obſequentem* de Prodig. cap. 127. *Idem.*

3 *Qua* ille *rei novitate* perculſus—*poſtero die caput in jecore non fuit*] Reg. & Cantab. exhibent, *qua ille rei novitate perculſus* eſt—*poſtero* vero *die caput in jecore non fuit*. Sed illae voculae pro Librariorum additamentis ſunt habendae, nec in optimis MSStis viſuntur. Legendum videtur, *qua* illo *rei novitate* perculſo—*poſtero die caput in jecore non fuit*; niſi forte locutionum ſit miſtura, qualis in veterum monumentis non eſt infrequens. Vide doctiſſimum virum *Joan. Clericum* Art. Crit. Part. II. S. I. cap. x, 10. ſeqq. & Interpretes ad *Aeliani* V. H. lib. II. cap. xi. *Idem.*

4 *Utrumque*] Aſcenſ. & Ven. 1471. *utraque*. Leg. *utramque*: ut exhibet Pariſ. *Idem.*

5 *Ut videret interitum non ut caveret*] Nam *quae fato manent, quamvis ſignificata non vitantur*, ut ait *Tacitus* Hiſt. I, 18. *Heliodorus* Aethiop. lib. II. pag. 103. Ὄμμα Κρόνιον εἰς τὸν οἶκον ἐνέσκηψε, τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον μετάγον μεταβολὴν, ἣν ἐμοὶ σοφία μὲν προέφηνε, διαδρᾶναι δὲ οὐκ ἔδωκε· τὰς γὰρ μοιρῶν ἀτρέπτους ὁρμὰς προϊδεῖν μὲν δυνατὸν, ἐκφυγεῖν δὲ οὐκ ἐφικτόν. Vide ſis & *Amm. Marcellinum* XXIII, 5. pag. 391. *Idem.*

6 *Efficit in avibus divina mens*] *Xenophon* Ἀπομν. lib. I. cap. I, 3. Ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες, οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις—ὑπολαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὄρνιθας, οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς Θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν. *Ammianus Marcellinus* lib. XXI. c. I. *Auguria*

tum in illa parte ſe occultent: tum a dextra, tum a ſiniſtra parte canant oſcines. Nam ſi animal omne, ut volt, ita utitur motu ſui corporis, prono, obliquo, ſupino, membraque quocumque vult flectit, contorquet, porrigit, contrahit; eaque ante efficit paene quam cogitat: quanto id Deo eſt facilius, cujus numini parent omnia? Idemque mittit & ſigna nobis ejus generis, qualia permulta hiſtoria tradidit: quale ſcriptum illud videmus; ſi luna paulo ante ſolis ortum defeciſſet in ſigno Leonis, fore, ut armis Darius & Perſae ab Alexandro & [1] Macedonibus vincerentur, Dariuſque moreretur: &, ſi puella nata biceps eſſet, ſeditionem in populo fore, corruptelam & adulterium domi: &, ſi mulier leonem peperiſſe viſa eſſet, fore ut ab exteris gentibus vinceretur ea reſpublica, in qua id

Auguria & auſpicia non volucrum arbitrio futura neſcientium colliguntur, (nec enim hoc vel inſipiens quiſquam dicet;) ſed volatus avium dirigit Deus, ut roſtrum ſonans aut praetervolans pinna turbido meatu vel leni futura praemonſtret. Clemens Alexandrinus Protrept. pag. 82. Οἱ γάρ τοι δείλαιοι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἄθλιοι, διὰ μὲν κόρακος καὶ κολοιοῦ νομίζουσι τὸν Θεὸν ἐμβοᾷν. Duplex tamen fuit hac de re ſententia, quod patet ex *Origene* contra Celſum lib. IV. pag. 222. Παρὰ τοῖς, inquit, παραδεξαμένοις εἶναι τὴν δι' ὀρνίθων μαντικήν, οὐ συμπεφώνηται ἡ αἰτία τοῦ τρόπου τῆς μαντείας· ἐπειδήπερ οἱ μὲν ἀπό τινων δαιμόνων ἢ θεῶν μαντικῶν φασὶ γίγνεσθαι τὰς κινήσεις τοῖς ζώοις, ὄρνισι μὲν εἰς διαφόρους πτήσεις ἢ εἰς διαφόρους φωνάς, τοῖς δὲ λοιποῖς εἰς τὰς τοιάσδε κινήσεις ἢ τοιάσδε· ἄλλοι δὲ θειοτέρας αὐτῶν καὶ πρὸς τοῦτ' ἐπιτηδείους αὐτῶν εἶναι τὰς ψυχάς. Praetermiſſo vocabulo αὐτῶν, legendum ἐπιτηδείους εἶναι τὰς ψυχάς, quod patet ex *Philocaliae* c. XIX. p. 243. Huc facit elegans hiſtoriola, quam ex *Hecataeo* narrat *Joſephus* contra Apion. lib. I. c. XXII. p. 1349. Nonnullas cauſas, cur hic honor alitibus detur, adſignat, dubitans licet & haeſitans, *Statius* Thebaid. III, 482, ſeqq. *Davies.*

1 *Macedonibus vincerentur*] Vulgo *Macedonibus* proelio *vincerentur*: aſt, *armis* paulo ante poſitis, vox illa plane fuit ſupervacanea;

id contigiſſet. Ejuſdem generis etiam illud eſt quod ſcribit Herodotus; Croeſi filium, [2] cum eſſet infans, locutum: quo oſtento regnum patris & domum funditus concidiſſe. [3] Caput arſiſſe Servio Tullio dormienti, quae hiſtoria non prodidit? Ut igitur qui [4] ſe tradit quieti praeparato animo cum bonis cogitationibus, tum rebus ad tranquillitatem adcommodatis, certa & vera cernit in ſomnis: ſic caſtus animus puruſque vigilantis, & ad aſtrorum, & ad avium, reliquorumque ſignorum, & ad extorum veritatem eſt paratior. Hoc nimirum eſt illud, quod de 54
Socrate accepimus, quodque ab ipſo in libris Socraticorum ſaepe dicitur, Eſſe divinum quiddam, quod daemonion appellat, cui ſemper ipſe paruerit, [5] numquam inpellenti, ſaepe revocanti. Et Socrates quidem (quo quem auctorem

vacanea; quapropter eam, fide Codicis Balliolenſis, delevimus Hujus autem Eclipſeωs meminêre plurimi. Vide *Joan. Freinſhemium* ad *Curtii* lib. IV. cap. x. 2. *Idem.*

2 *Cum eſſet* infans] *Infans* hic eſt ἄφωνος, mutus, elinguis; nam κωφὸς, quod *infanti* interpretando *Lambinus* adhibet, ſig nificationis eſt ambiguae & tam ſurdum quam mutum denotat. Hac autem de re Delphicum ce cinerat oraculum,

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
Μὴ βούλευ πολύευκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
Παιδὸς φθεγγομένου. Τόδε σοι πολὺ λώϊον ἀμφὶς
Ἔμμεναι· αὐδήσει γὰρ ἐν ἤματι πρῶτον ἀνόλβῳ.

Vide *Herodotum* lib. I. cap. 85. & *Agellium* lib. V. cap. 9. *Idem.*

3 *Caput arſiſſe Servio Tullio dormienti*] Eum, licet humili loco natum, *clarum fore viſa circa caput flamma promiſerat.* Hoc prodigium memorant permulti Scriptores, quorum locos indicabit *Joan. Freinſhemius* ad *Flori* lib. I. c. VI, 1. *Idem.*

4 *Se tradet quieti*] Vulgo *ſe tradet* ita *quieti*: ſed vocem illam plane ſuperfluam praetermittunt Reg. & Cantab. quibus merito paruimus. *Idem.*

5 *Numquam inpellenti, ſaepe revocanti*] Ipſe Socrates apud *Plato-*

ctorem meliorem quaerimus?) Xenophonti conſulenti, [1] ſequereturne Cyrum; poſtea quam expoſuit quae ſibi videbantur, [2] *Et noſtrum quidem*, inquit, *humanum eſt conſilium*; *ſed* [3] *de rebus & obſcuris & incertis ad Apollinem cenſeo referundum*: ad quem etiam Athenienſes publice de majoribus rebus ſemper retulerunt. Scriptum eſt item, cum Critonis ſui familiaris [4] oculum adligatum vidiſſet, quaeſiviſſe quid eſſet: cum autem ille reſpondiſſet, in agro ambulanti ramulum adductum, ut remiſſus eſſet, [5] in oculum

Platonem in Theage pag. XI. Ἔστι γάρ τι θείᾳ μοίρᾳ παρεπόμενον ἐμοὶ ἐκ παιδὸς ἀρξάμενον δαιμόνιον· ἔστι δὲ τοῦτο φωνή, ἣ, ὅταν γένηται, ἀεί μοι σημαίνει, ὃ ἂν μέλλω πράττειν, τούτου ἀποτροπήν, προτρέπει δὲ οὐδέποτε. *Aelianus* V. H. lib. VIII. c. I. Ἔλεγε δήπου Σωκράτης περὶ τοῦ δαιμονίου τοῦ συνόντος αὐτῷ πρὸς Θεάγην καὶ Δημόδοκον καὶ πρὸς ἄλλους πολλούς, Φωνὴν πολλάκις ἔφασκεν ὀπίαν πομπῆς (Legas & diſtinguas velim, πρὸς ἄλλους πολλούς. Φωνὴν πολλάκις ἔφασκεν ὍΣ ΘΕΙᾼ ΠΟΜΠῌ) ἐγκεκληρωμένην αὐτῷ· ἥπερ, ὅταν γένηταί μοι, φησί, σημαίνει, ὃ μέλλω πράττειν, τούτου ἀποτροπήν, προτρέπει δὲ οὐδέποτε. *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. I. pag. 368. Τῷ Σωκράτει τὸ δαιμόνιον αἴτιον ἦν, οὐχὶ ΜΗ κωλύον, ἀλλὰ προτρέπον, εἰ καὶ μὴ προέτρεπεν. Locus eſt corruptus, quem facile ſanes, ſi modo reponas οὐχὶ ΜΟΝΟΝ κωλύον, argutias enim, ut ſolet, captat ὁ Στρωματεύς. Nota ſunt quae de Socratis genio ſcripſere *Plutarchus*, *Maximus Tyrius*, & *Ap*.. .. eſtantiſſimi viri *Joan. Clerici* Silv. Philol. cap. III, 7, ſeqq. licet fortaſſe non deerunt, qui τὸ Σωκράτους δαιμόνιον ὡς πλάσμα χλευάσουσιν. Verba ſunt *Origenis* in Celſum lib. VI. pag. 280. Quin & τί δαιμόνιον αὐτῷ σημαίνειν ἔφασκεν, ἢ σπουδάζων ἢ διαπαίζων, ὡς ἔνιοι λέγουσιν. Auctor eſt *Joſephus* in Apionem lib. II. cap. 37. pag. 1387. ed. Hudſon. *Idem.*

1 *Sequereturne Cyrum*] Mirum quod Pariſ. Med. Balliol. Reg. Cantab. aliique Codices habeant *ſequereturne Epicurum*. Eò tamen ducunt, ut *Cicero* ſcripſiſſe videatur, *ſequereturne* ipſe *Cyrum*. Davies.

2 *Et noſtrum quidem*] Audiatur ipſe *Xenophon* de Exped. Cyri lib. III. cap. I. §. 5. Ὁ μέντοι Ξενοφῶν — ἀνακοινοῦ) Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. Καὶ ὁ Σωκράτης ὑποπτεύσας, μή τι πρὸς τῆς πόλεως οἱ ὑπαίτιον εἴη Κύρῳ φίλον γενέσθαι —— συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι, ἐλθόντι εἰς Δελφούς, ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. Hunc locum cum narratione Ciceronis

lum ſuum recidiſſe: tum Socrates, "Non e-"nim paruiſti mihi revocanti, cum uterer, qua "ſoleo, praeſagitione divina." Idem etiam Socrates, cum apud Delium male pugnatum eſſet Lachete praetore, [6] fugeretque cum ipſo Lachete; ut ventum eſt in trivium, [7] eadem qua ceteri fugere noluit: quibus quaerentibus, cur non eadem via pergeret, deterreri ſe a Deo dixit. Tum quidem hi qui alia via fugerant, in hoſtium equitatum inciderunt. [8] Permulta conlecta ſunt ab Antipatro, quae mirabiliter

ceronis olim contulit *Petr. Victorius* Var. Lect. lib VIII. c. 22. *Idem.*

3 *De rebus* & *obſcuris & incertis*] Reg. & Med. omiſſa priore conjunctione, dant *de rebus obſcuris & incertis*. Recte, niſi fallor. *Idem.*

4 *Oculum* adligatum *vidiſſet*] *Lambinus* hic *obligatum* fruſtra reponit, cum receptam lectionem praeſtent MSSti, & proba ſit illa, non minus ac haec, loquendi ratio. Vide nos ad Tuſcul. II, 16. *Idem.*

5 *In oculum* ſuum *recidiſſe*] Vocem penultimam, jubentibus MSStis, revocavimus: nihil enem erat cauſae, cur eam praetermitterent editores. *Idem.*

6 *Fugeretque cum ipſo Lachete*] Antiſthenes quidem Cynicus Socratem in iſta pugna τὰ ἀριστεῖα λαβεῖν ſcripſit; revera tamen ἅμα τοῖς πολλοῖς ἀσχημόνως ἔφυγεν, ut ex *Herodoto* recte tradit *Athenaeus* lib. v. p. 215. Vide ſis, inter alios, *Ariſtidem* Tom. III. pagg. 120, 324. *Idem.*

7 *Eadem, qua ceteri, fugere noluit*] Perſonatus Socrates in Epp. ab *Allatio* editis Epiſt. I. pagg. 6, 7. Ἐν δὲ τῇ φυγῇ (poſt Delienſe praelium) ἅμα πολλοὶ ὑπαπήειμεν, καὶ ὡς ἐπὶ διαβάσει τινὶ ἐγινόμεθα, συνέβη μοι τὸ εἰωθὸς σημεῖον· ἐπέστην δὲ καὶ εἶπον, Ἄνδρες, οὔ μοι δοκεῖ ταύτην πορεύεσθαι, τὸ γὰρ δαιμόνιον (Lege τοῦ γὰρ δαιμονίου) μοι ἡ φωνὴ γέγονεν. Οἱ μὲν οὖν πλείους πρὸς ὀργὴν καὶ ὡσπερεὶ παίζοντος ἐμοῦ οὐκ ἐν ἐπιτηδείῳ καιρῷ, ὁρμήσαντες εὐθεῖαν ἐβάδιζον, ὀλίγοι δέ τινες ἐπίθησαν (Leg. ἐπείσθησαν) καὶ τὴν ἐναντίαν ἐμοὶ συναπετράποντο, οἴκαδε δὲ πορευόμενοι διεσώθημεν· τοὺς δὲ ἄλλους ἥκων τὶς ἐξ αὐτῶν πάντας ἔφη ἀπολωλέναι· εἰς γὰρ τοὺς ἱππέας ἐμπεσεῖν τῶν πολεμίων ἐπανιόντας ἀπὸ τῆς διώξεως &c. Ejuſdem rei memoriam ſervavit *Plutarchus* de Socr. genio pag. 581. D. *Idem.*

8 *Permulta* conlecta *ſunt*] Sic optime Cantab. & Reg. pro varia lectione, quemadmodum primus emendavit *Pet. Victorius* Var. Lect. lib. x. c. 7. Nam Pariſ. Med.

ter a Socrate divinata ſunt; quae praetermittam: tibi enim nota ſunt, mihi ad commemorandum non neceſſaria. Illud tamen ejus philoſophi magnificum ac paene divinum, quod, cum inpiis ſententiis damnatus eſſet, aequiſſimo animo ſe dixit mori: [1] neque enim domo egredienti, neque illud ſuggeſtum, in quo cauſam dixerat, adſcendenti, ſignum ſibi ullum, quod conſueſſet, a Deo quaſi mali alicujus inpendentis
55 datum. Equidem ſic arbitror, etiam ſi multa fallant eos, qui aut arte aut conjectura divinare videantur, eſſe tamen divinationem: homines autem ut in ceteris artibus, ſic in hac poſſe falli. Poteſt accidere, ut aliquod ſignum dubie datum, pro certo ſit acceptum: poteſt aliquod latuiſſe, aut ipſum, aut quod eſſet illi contrarium. Mihi autem ad hoc, de quo diſputo, probandum ſatis eſt, non modo plura, ſed etiam pauciora, divine praeſenſa & praedicta reperiri. Quin etiam hoc non dubitans dixerim: [2] ſi unum aliquid ita ſit praedictum praeſenſumque, ut, cum evenerit, ita cadat ut praedictum ſit, neque in eo quicquam caſu & fortuito

Med. Balliol. omneſque Codices, quos excuſſere viri docti, *conjecta* perperam repraeſentant; unde *congeſta* non inepte feceris. *Dav.*

1 *Neque enim domo egredienti*] Socrates apud *Platonem* in Apolog. pag. 368. F. Ἐμοὶ δὲ οὔτε ἐξιόντι ἕωθεν οἴκοθεν ἠναντιώθη τὸ τοῦ Θεοῦ σημεῖον, οὔτε ἡνίκα ἀνέβαινον ἐνταυθοῖ ἐπὶ τὸ δικαστήριον. Et pag. 369. C. Ἐμοὶ δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων βέλτιον ἦν μοι· διὰ ταυτὶ καὶ ἐμὲ οὐδαμοῦ ἀπέτρεψε τὸ σημεῖον. Idem.

2 *Si unum aliquid ita ſit praedictum*] Haec Cratippi fuit opinio, cujus argumenta vide ſupra cap. 32. *Davies.*

3 *Ut Poſidonius facit*]. Adi quae diximus

tuito factum eſſe appareat, eſſe certe divinationem, idque eſſe omnibus confitendum. Quocirca primum mihi videtur, [3] ut Poſidonius facit, a Deo, de quo ſatis dictum eſt, deinde a fato, deinde a natura, vis omnis divinandi ratioque repetenda. Fieri igitur omnia fato, ratio cogit fateri. Fatum autem id appello, quod Graeci εἱμαρμένην, id eſt, [4] ordinem ſeriemque cauſarum, cum cauſa cauſae nexa rem ex ſe gignat. Ea eſt ex omni aeternitate fluens veritas ſempiterna. Quod cum ita ſit, nihil eſt factum quod non futurum fuerit: eodemque modo nihil eſt futurum, cujus non cauſas id ipſum efficientes natura contineat. Ex quo intellegitur, ut fatum ſit non id quod ſuperſtitioſe, ſed id quod phyſice dicitur, cauſa aeterna rerum, cur & ea quae praeterierunt, facta ſint, & quae inſtant, fiant, [5] & quae ſequuntur, futura ſint. Ita fit, [6] ut obſervatione notari poſſit, quae res quamque cauſam plerumque conſequatur, etiam ſi non ſemper: nam id quidem difficile eſt adfirmare. Eaſdemque cauſas [1] veri-

diximus ad lib. II. cap. xi. *Idem.*

4 *Ordinem ſeriemque cauſarum*] Haec erat Stoicorum defiuitio. *Plutarchus* de Plac. Philoſ. lib. I. c. 28. *Οἱ Στωικοὶ (εἱμαρμένην λέγουσιν) εἱρμὸν αἰτιῶν, τουτέστι τάξιν καὶ ἐπισύνδεσιν ἀπαράβατον.* Adiſis *Juſt. Lipſium* Phyſ. Stoicae lib. I. cap. 12. & *Aeg. Menagium* ad *Diogenis Laertii* lib. VII. §. 149. *Idem.*

5 *Et quae* ſequuntur] Forſan *& quae* ſequentur, *futura ſint.* Id certe congruentius videtur. *Idem.*

6 Ut *obſervatione*] Vulgo *ut & obſervatione*; ſed *conjunctionem* illam, hoc in loco prorſus inutilem, recte praetermittunt Pariſ. Med. Reg. Cantab. & Ven. 1471. *Idem.*

I 1 Ve-

[1] veriſimile eſt rerum futurarum cerni ab his, qui aut per furorem eas aut in quiete videant.
50 Praeterea cum fato omnia fiant, (id quod alio loco oſtendetur) [2] ſi quis mortalis poſſit eſſe qui conligationem cauſarum omnium perſpiciat animo, nihil eum profecto fallat: qui enim teneat cauſas rerum futurarum, idem neceſſe eſt omnia teneat quae futura ſint. Quod cum nemo facere, niſi Deus, poſſit; relinquendum eſt homini, ut ſignis quibuſdam conſequentia declarantibus futura praeſentiat: non enim illa quae futura ſunt, ſubito exiſtunt; ſed eſt quaſi rudentis explicatio, [3] ſic traductio temporis nihil novi efficientis & primum quidque replicantis. Quod & hi vident, quibus naturalis divinatio data eſt; & hi, quibus curſus rerum obſervando notatus eſt: qui etſi cauſas ipſas non cernunt, ſigna tamen cauſarum & notas cernunt: ad quas, adhibita memoria & diligentia, ex monumentis ſuperiorum efficitur ea divinatio quae artificioſa dicitur, extorum, fulgurum,

1 *Veriſimile eſt*] Ordinem verborum & ſententiam ſecuti, ſic emendavimus, cum antea *veriſimiles* legeretur. *P. Manucius.*

2 *Si quis* mortalis *poſſit eſſe*] Haud aliter editio *Victorii*, cui accedit *Pithoei* liber, & quatuor Pall. & *Wowerianus*. Publicati, *ſiquis* modo talis *poſſit eſſe*. Gruterus. Ibid. Codicibus Gruterianis accedunt Pariſ. Reg. Med. Balliol. reliquique noſtri. *Davies.*

3 *Sic traductio temporis nihil novi* efficientis *& primum quidque* replicantis] Si recte judico, commodius reſcribatur, *ſic traductio temporis: nihil novi* efficit *& primum quidque* replicat. *Idem.*

4 *Non eſt igitur* ut *mirandum ſit*] Si hic locus emendatus eſt, ita dictum a *Cicerone*, *non eſt ut*, ut ab *Horatio* in Epiſt. ad Iccium,

— Non eſt ut copia major
Ab Jove donari poſſit tibi —

& a Graecis, οὐκ ἔστιν ὅπως. Quod ſi aliter a *Cicerone* ſcriptum eſt, ita

gurum, oſtentorum ſignorumque caeleſtium. [4] Non eſt igitur ut mirandum ſit, ea praeſentiri a divinantibus quae nuſquam ſint: ſunt enim omnia, ſed tempore abſunt. Atque ut in ſeminibus vis ineſt earum rerum, quae ex his progignuntur: ſic in cauſis conditae ſunt res futurae, quas eſſe futuras aut concitata mens, aut ſoluta ſomno, cernit; aut ratio, aut conjectura praeſentit. Atque ut hi qui ſolis & lunae reliquorumque ſiderum ortus, obitus, motuſque cognorunt, quo quidque tempore eorum futurum ſit, multo ante praedicunt: ſic qui curſum rerum eventorumque conſequentiam [5] diuturnitate pertractata notaverunt, aut ſemper, aut, ſi id difficile eſt, plerumque; quod ſi ne id quidem conceditur, nonnumquam certe, quid futurum ſit, intellegunt. Atque haec quidem, & quaedam hujuſmodi argumenta, cur ſit divinatio, ducuntur a fato. A natura autem 57
alia quaedam ratio eſt; quae docet, quanta ſit animi vis ſejuncta a corporis ſenſibus: quod maxime

ita ſcriptum eſt *Non eſt igitur* cur *mirandum ſit*, ſeu, *non eſt igitur* quod *mirandum ſit* &c. *Lambinus.*

5 *Diuturnitate pertractata*] Quae ſit hujuſce φράσεως mens, ego ſane non intelligo; niſi forſan velit *Cicero diuturnitatem* fuiſſe *pertractatam*, lectis commentariis, in quibus eventorum longam ſeriem tradiderint varii ſcriptores. Si mei tamen arbitrii res eſſet, potius legerem *diuturna pertractatione*; nam ſimili modo loqui ſolet noſter. Supra cap. XLIX. *Adfert autem vetuſtas omnibus in rebus* longinqua obſervatione *incredibilem ſcientiam — cum quid ex quoque eveniat, & quid quamque rem ſignificet*, crebra animadverſione *perſpectum eſt*. Et lib. II. cap. XI. *Artificioſum conſtare partim ex conjectura, partim ex* OBSERVATIONE DIUTURNA. Adi ſis & c. XII. *Davies.*

maxime contingit aut dormientibus, aut mente permotis. Ut enim Deorum animi ſine oculis, ſine auribus, ſine lingua ſentiunt inter ſe quid quiſque ſentiat; ex quo fit ut homines, etiam cum taciti optent quid aut voveant, non dubitent quin Dî illud exaudiant; ſic animi hominum, cum aut ſomno ſoluti vacant corpore, [1] aut mente permoti per ſe ipſi liberi incitati moventur, cernunt ea, quae [2] permixti cum corpore animi videre non poſſunt. Atque hanc quidem rationem naturae difficile eſt fortaſſe traducere ad id genus divinationis, quod ex arte profectum dicimus: ſed tamen [3] id quoque rimatur, quantum poteſt. Poſidonius eſſe cenſet in natura ſigna quaedam rerum futurarum. [4] Et enim Ceos accepimus ortum Caniculae

1 *Aut mente* permoti] Quid ſint *animi hominum mente permoti*, me quidem fugit: ſaltem loquendi ratio per eſt incommoda. Reſcribendum videtur, *aut* IN *mente* PERMOTIS *per ſe ipſi liberi incitati moventur*. Ita ſane ſenſus exſurgit rei congruus. *Davies*.

2 *Permixti cum corpore* animi] Nihil muto, neque mutandum cenſeo: fuit tamen, cum dictionem *animi* crederem abundare. *P. Manucius*.

3 *Id quoque* rimatur, *quantum poteſt. Poſidonius eſſe cenſet*] Sic edidere *Victorius* & *Gruterus*, nec abeunt plerique Codices; niſi quod eorum nonnulli, ordine verborum mutato, repraeſentent, *id quoque, quantum poteſt, rimatur*. Mihi tamen perſuadere non poſſum, quin vitio laborent verba. Vett. editi dant, *id quoque rimatur, quantum poteſt, Poſidonius, cum eſſe cenſet*; quod longe melius. Pariſ. *id* quodque *rimatur, quantum poteſt*. Forſan *id* quiſque rimetur, *quantum poteſt*. Davies.

4 *Ut enim Ceos*] Particulae *ut* non video quid reſpondeat. Omnino in *Ciceronis* ſcriptis non nulla deprehenduntur, quae non eſt quo referantur: ſed utrum id ſcriptoris an librariorum vitio ſit aſſignandum ignoro. Hic quidem unius literae mutatione reſtitui poterit, *etenim Ceos*. P. Manucius,

Ibid.

culae diligenter quotannis ſolere ſervare, conjecturamque capere, ut ſcribit Ponticus Heraclides, ſalubriſne an peſtilens annus futurus ſit: nam ſi [5] obſcurior & quaſi caliginoſa ſtella extiterit, pingue & concretum eſſe caelum; ut ejus adſpiratio gravis & peſtilens futura ſit: ſin inluſtris & perlucida ſtella apparuerit, ſignificari caelum eſſe tenue purumque, & propterea ſalubre. Democritus autem cenſet ſapienter inſtituiſſe veteres, ut hoſtiarum immolatarum inſpicerentur exta, quorum ex habitu atque ex colore tum ſalubritatis, tum peſtilentiae ſigna percipi; nonnumquam etiam quae ſit vel ſterilitas agrorum vel fertilitas futura. Quae ſi a natura profecta, obſervatio atque uſus agnovit; multa adferre potuit dies, quae animadvertendo notarentur:

Ibid. Et enim *Ceos accepimus ortum Caniculae*] Vulgo *ut enim*; ſed nos *Paulli Manucii* conjecturam recepimus, quam res ipſa poſtulat, & MSStorum Reg. & Cantab. firmat auctoritas. Ceos vero κατ' ἐνιαυτὸν μεθ' ὅπλων ἐπιτηρεῖν τοῦ Κυνὸς, καὶ θύειν αὐτῷ tradit Scholiaſtes *Apollonii* Rhodii ad lib. II, 500, 528. ubi late narratur hiſtoria, quae rei dedit originem. Eandem referunt *Diodorus Siculus* Bibl. lib. IV. pag. 281. *Hyginus* Poët. Aſtron. lib. II. cap. 4. aliique. Vide *Cl. Salmaſium* Exercit. Plin. pag. 144. Pari modo κατὰ τὴν τούτου τοῦ ἄστρου (Caniculae) ἀνατολὴν, σημειούμεθα (nos Aegyptii) περὶ πάντων τῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ μελλόντων πλειόνων, ut ait *Horus Apollo* Hier. 3. Quin &

Hanc qui ſurgentem, primo cum redditur ortu,
Montis ab excelſo ſpeculantur vertice Tauri,
Eventus frugum varios & tempora dicunt,
Quaeque valetudo veniat, concordia quanta &c.

Verba ſunt *Manilii* lib. I. pag. 13. *Davies.*

5 *Obſcurior* & *quaſi caliginoſa*] Male vulgo *obſcurior quaſi caliginoſa*, quod tuliſſe viros eruditos miror; cum in parte periodi, quae huic eſt ἀντίστροφος, ſit *illuſtris* & *perlucida*. Nos tamen non conjecturae noſtrae, ſed fidei Codicum Reg. & Cantab. obſecuti ſumus. *Idem.*

rentur: ut ille Pacuvianus, qui in Chryſe phyſicus inducitur, minime naturam rerum cognôſſe videatur:

——Nam iſtis, qui linguam avium intellegunt,
Pluſque ex alieno jecore ſapiunt, quam ex ſuo,
Magis audiendum, quam auſcultandum cenſeo.

Cur quaeſo? cum ipſe, paucis interpoſitis verſibus, dicas ſatis luculente:

Quicquid eſt hoc, omnia animat, format, alit, auget, creat,
Sepelit, recipitque in ſeſe omnia, omniumque idem eſt pater;
[1] *Indidemque eademque oriuntur de integro, atque eodem occidunt.*

[2] Quid eſt igitur, cum domus ſit omnium una, eaque communis, cumque animi hominum ſemper fuerint futurique ſint, cur hi, quid ex quoque

1 *Indidemque eademque*] Vulgo *indidemque eadem*, quae *oriuntur*; ſed ita legi debere, prout edidimus, vidit *Janus Gulielmius*, & ita Pariſ. Balliol. ac Reg. diſerte repraeſentant. *Davies.*

2 *Quid eſt igitur, cum domus ——cur ii*] Vulgo *quid eſt igitur* cur, *cum domus — cur ii*; ubi vocem quartam abundare ſatis patet. Nos igitur eam, jubentibus MSStis Reg. & Cantab. delevimus; ac ita faciendum putavit *Aldus* nepos. Mundum vero, *domum eſſe Deorum hominumque*, non raro docent Auctores. *Maximus Tyrius* Diſſ. xix. §. 6. Οἶκος οὗτος εἷς θεῶν καὶ ἀνθρώπων, οὐρανὸς καὶ γῆ. Vide ſcriptorem vitae Homericae inter Opuſcula *Galeana* pag. 339. noſtrum de Legg. lib. I. cap. 7. *Lactantium* Div. Inſt. lib. II. cap. v, 37, 41. & *Juſt. Lipſium* Phyſ. Stoicae lib. II. Diſſ. 7. *Idem.*

3 *Haec habui*, inquit] Ultima vox in Reg. & Cantab. non comparet; &, ut opinor, rectius abeſt. *Idem.*

4 *Non habeo denique nauci*] *Gruteriani* noſtrique MSSti, *non ab eodem ſanci* vel *ſanſi*; qui faciunt ut legendum credam *non habeo de in nauci*. Eo certe trahit ductus litterarum. *Idem.*

5 *Non vicanos haruſpices*] *G. J. Voſſius* ad fragm. Trag. pag. 28.

que eveniat & quid quamque rem ſignificet, perſpicere non poſſint? [3] Haec habui, inquit, de divinatione quae dicerem. Nunc illa teſta- 58
bor, non me ſortilegos, neque eos, qui quaeſtus cauſa hariolentur, ne pſychomantia quidem, quibus Appius amicus tuus uti ſolebat, agnoſcere:

——[4] Non habeo denique nauci Marſum augurem,
[5] Non vicanos haruſpices, non de circo aſtrologos,
[6] Non Iſiacos conjectores, non interpretes ſomniûm.
[7] Non enim ſunt hi aut ſcientia aut arte divini,
Sed ſuperſtitioſi vates, inpudenteſque harioli,
Aut inertes, aut inſani, aut quibus egeſtas imperat:
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam:
Quibu' divitias pollicentur, ab eis drachmam ipſi petunt.

De

28. hunc verſum ſic refingit.

Non Aſtrologos de circo, non vicanos haruſpices.

Potius reſcripſerim

Non haruſpices vicanos, non de circo Aſtrologos.

Et ita laudat *Chr. Waſius* de Senar. cap. XVI. p. 233. Metrum quidem ſatis eſt concinnum (quod in *Voſſiana* ratione fit ſecus) ſi modo *Aſtrologus* apud veteres ſecundam ſyllabam detur produxiſſe. Nec obſtat ſane, quod ἀστρόλογον dicunt Graeci: pariter enim iis eſt πρόλογος, prima tamen apud *Terentium* ſaepe fit longa. *Idem.*

6 *Non Iſiacos conjectores, non interpretes ſomniûm*] *G. J. Voſſius* ad Fragm. Tragic. p. 28. legit

Non Iſiacos conjectores, ſomniûmque interpretes.

Nihil autem muto, cum ſecunda ſyllaba vocis *interpretes* corripi queat; prout *Homerus* Iliad. Π, 857. ἀνδροτῆτα priore brevi poſuit. *Idem.*

7 *Non enim ſunt hi aut ſcientia aut arte divini*] Lego *Non enim ſunt | hi aut arte | divini aut ſci | entia.* Sic fere vult etiam *G. J. Voſſius* ad Fragm. Tragic. p. 28. *Gulielmio* ſane non acceſſerim, cui hic non *Ennii* verſus ſed interlocutio Quinti videbatur: imperfectus enim eſt, eo non addito, Poëtae ſenſus. *Idem.*

De his divitiis ſibi deducant drachmam, reddant cetera.

Atque haec quidem Ennius, qui paucis ante verſibus [1] eſſe Deos cenſet, ſed eos non curare opinatur, quid agat humanum genus. Ego autem, qui & curare arbitror, & monere etiam, ac multa praedicere; levitate, vanitate, [2] malitia excluſa, divinationem probo. Quae cum dixiſſet Quintus, Praeclare tu quidem, inquam, paratus * * *

Deſunt pauca quaedam.

1 *Eſſe Deos cenſet*] *Ennii* verſus hic ſe habent

Ego Deum genus eſſe ſemper dixi & dicam caelitum:
Sed eos non curare opinor, quid agat humanum genus;
Nam ſi curent, bene bonis ſit, male malis; quod nunc abeſt.

Hic extat lib. III. N. D. cap. 32. illi vero lib. II. de Div. c. 50. Vide *Lactantium* Div. Inſt. lib. v. cap. x, 12. & *Manilium* lib. IV, 94. ſeqq. *Davies.*

2 *Malitia* excluſa] Pall. Med. Balliol. & Victor. habent *malitia* excluſam *divinationem,* quod revocandum cenſuit *Janus Gruterus.* Immerito quidem & praeter mentem *Ciceronis.* Certe vulgatam lectionem (quam ſagaci conjectura primus eruit *Hadr. Turnebus* Adverſ. lib. v. cap. 23.) MSSti Pariſ. Reg. & Cantab. exhibent. *Idem.*

M. Tul-

M. TULLII CICERONIS

DE

DIVINATIONE

LIBER II.

[1] QUAERENTI mihi multumque & diu cogitanti, quanam re poſſem prodeſſe quam plurimis, ne quando intermitterem conſulere reipublicae; nulla major occurrebat, quam ſi optumarum artium vias traderem meis civibus: quod compluribus jam libris me arbitror conſecutum. Nam & cohortati ſumus, ut maxume potuimus, ad philoſophiae ſtudium eo libro qui eſt inſcriptus Hortenſius: & quod genus philoſophandi minime adrogans, maxumeque & conſtans & elegans arbitraremur, quatuor Academicis libris oſtendimus. Cumque fundamentum eſſet philoſophiae poſitum in finibus bonorum & malorum [2] perpurgatus eſt is locus a nobis quinque libris, I

1 *Quaerenti mihi multumque & diu cogitanti*] Pariſ. *Quaerenti multum & diu cogitanti mihi*, Igitur, ordine verborum mutato, legerim *quaerenti multumque & diu cogitanti mihi*. Davies.

2 Perpurgatus *eſt is locus*] Nonnullis placet *pertractatus*. At vulgatam lectionem ſervant Codices MSSti; nec temere mutari debet iſta locutio Metaphorica: ſimiliter enim *locum orationis perpurgatum* fuiſſe dixit pro Murena cap. 26. *Idem*.

Qui

libris, ut, quid a quoque & quid contra quemque philoſophum diceretur, intellegi poſſet. Totidem ſubſecuti libri Tuſculanarum diſputationum, res ad beate vivendum maxume neceſſarias aperuerunt: primus enim eſt de contemnenda morte; ſecundus de tolerando dolore; de aegritudine lenienda tertius; quartus de reliquis animi perturbationibus; quintus eum locum complexus eſt qui totam philoſophiam maxume inluſtrat: docet enim, ad beate vivendum virtutem ſe ipſa eſſe contentam. [1] Quibus libris editis, tres libri perfecti ſunt de natura Deorum, in quibus omnis ejus loci quaeſtio continetur: quae ut plene eſſet cumulateque perfecta, de Divinatione ingreſſi ſumus his libris ſcribere; quibus (ut eſt in animo) de fato ſi adjunxerimus, erit abunde [2] ſatisfactum toti huic quaeſtioni. Atque his libris adnumerandi ſunt ſex de Republica, quos tunc ſcripſimus cum gubernacula reipublicae tenebamus: magnus locus philoſophiaeque proprius, a Platone, Ariſtotele, Theophraſto, totaque Peripateticorum familia tractatus uberrime. Nam quid

1 *Quibus* libris *editis*] Vulgo *quibus* rebus *editis*. Sed mihi ſequendus videtur Med. qui ſic dat ut edidimus. *Davies*.

2 *Satisfactum toti*] Pariſ. *ſatis totum facti*. Lege *ſatis toti factum huic quaeſtioni*. Idem.

3 *Ceteris* item *multum*] Cum ſuperius dixerit, *quae mihi quidem ipſi ſane* aliquantum *medetur*, hic omnino legendum, *ceteris* autem *multum illam profuturam puto*: alioquin enim vitioſa eſt oratio. Alibi quoque confuſae ſunt a Librariis hae voculae. Sic apud noſtrum de Offic. lib. I. cap. 4. *Principio generi animantium omni eſt a natura tributum, ut ſe, vitam, corpuſque tueatur* —— *Commune* autem *animantium omnium eſt conjunctionis appetitus*. Leg. *item*; res enim

quid ego de Conſolatione dicam? quae mihi quidem ipſi ſane aliquantum medetur; [3] ceteris item multum illam profuturam puto. Interjectus eſt etiam nuper liber is, quem ad nostrum Atticum de Senectute miſimus. In primiſque, quoniam Philoſophia vir bonus efficitur & fortis, Cato noſter in horum librorum numero ponendus eſt. Cumque Ariſtoteles itemque Theophraſtus, excellentes viri [4] cum ſubtilitate tum copia, cum philoſophia dicendi etiam praecepta conjunxerint; noſtri quoque oratorii libri [5] in eundem numerum referendi videntur. Ita tres erunt de Oratore: quartus, Brutus: quintus, Orator. Adhuc haec erant: 2
ad reliqua alacri tendebamus animo; ſic parati, ut, niſi quae cauſa gravior obſtitiſſet, nullum philoſophiae locum eſſe pateremur qui non Latinis literis inluſtratus pateret. Quod enim munus reipublicae adferre majus meliuſve poſſumus, quam ſi docemus atque erudimus juventutem? his praeſertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapſa eſt, ut omnium opibus refrenanda ac coërcenda ſit. Nec vero id effici-

nim enumerat *Cicero*, quae cunctis competunt animalibus. *Idem.*

4 *Cum ſubtilitate, tum copia*] *Copiam* vocat id, quod *flumen orationis aureum* dixit lib. II. Acad. cap. 38. Sic Oratoris cap. 1. *Nec ipſe Ariſtoteles admirabili quadam ſcientia & copia ceterorum ſtudia reſtinxit.* Hinc emendari debet Tuſc. lib. I. cap. 4. ubi vulgo fertur, *Ariſtoteles vir ſummo ingenio,* ſcientiae copia. Leg. *ſcientia & copia.* Vide nos ad lib. I. de Divin. cap. 15. *Idem.*

5 *In eundem numerum*] Pariſ. Reg. Med. Balliol. & *Aſcenſii* editio dant in *eundem* librorum *numerum*: nec hanc acceſſionem ſperno. *Idem.*

1 Quo-

ci poſſe confido, quod ne poſtulandum quidem eſt, ut omnes adoleſcentes ſe ad haec ſtudia convertant: pauci utinam! quorum tamen in republica late patere poterit induſtria. Equidem ex his etiam fructum capio laboris mei, qui jam aetate provecti in noſtris libris acquieſcunt: [1] quorum ſtudio legendi meum ſcribendi ſtudium [2] vehementius indies incitatur: quos quidem plures, quam rebar, eſſe cognovi. Magnificum illud etiam, Romaniſque hominibus glorioſum, ut [3] Graecis de philoſophia literis non egeant: quod adſequar profecto, ſi inſtituta perfecero. Ac mihi quidem explicandae philoſophiae cauſam adtulit gravis caſus civitatis, cum in armis civilibus nec tueri meo more rempublicam, nec nihil agere poteram, nec, quid potius, quod quidem me dignum eſſet, agerem, reperiebam. Dabunt igitur mihi veniam mei cives, vel gratiam potius habebunt, quod, cum eſſet [4] in unius poteſtate reſpublica,

neque

1 *Quorum ſtudio — incitatur*] In editis *Nonii* libris, ut & in MSto *Harleiano*, ad vocem *citare* ſic laudatur hicce locus: *quorum* ſtudium *legendi* non *ſcribendi ſtudium vehementius indies* citant. Lege *meum ſcribendi ſtudium* — — *citat*. Verum ſcripturam, quam prae ſe ferunt *Ciceronis* Codices, *Noniana* meliorem cenſeo. *Davies.*

2 *Vehementius indies* incitatur] *Nonius* legit *citatur*, in verbo *citare*. Lambinus.

3 *Graecis de Philoſophia* literis] *Literae* libros denotant. Noſter de Fin. lib. I. cap. 4. *Nos autem hanc omnem quaeſtionem* — — *fere a nobis explicatam eſſe his* literis *arbitramur*. Ibi quidem Elienſ. habet *his libris*; at, ut videtur, eſt Gloſſema. *Lactantius*, de nonnullis qui contra Chriſtianos ſcripſerant, lib. V. cap. 4. *Cum, praeſente me ac dolente, ſacrilegas ſuas* literas *explicaſſent*. Et cap. XIX, 15. *Suae illos ac ſuorum* literae *coarguant*. *Auguſtinus* Retract. lib. I, cap. 4. *Hoc recolendum, ubicunque iſta*

locuti

neque ego me abdidi, neque deſerui, neque adflixi, neque ita geſſi, quaſi homini aut temporibus iratus; neque porro ita aut adulatus aut admiratus fortunam ſum alterius, ut [5] me meae poeniteret: id enim ipſum [6] a Platone philoſophiaque didiceram, naturales eſſe quaſdam converſiones rerumpublicarum, ut eae tum a principibus tenerentur, tum a populis, aliquando a ſingulis. Quod cum accidiſſet noſtrae reipublicae; tum priſtinis orbati muneribus haec ſtudia renovare coepimus, ut & animus moleſtiis hac potiſſimum re levaretur, & prodeſſemus civibus noſtris, qua re cumque poſſumus. In libris enim ſententiam dicebamus, concionabamur, philoſophiam nobis pro reipublicae procuratione ſubſtitutam putabamus. Nunc, quoniam de republica [7] conſuli coepti ſumus, tribuenda eſt opera reipublicae, vel omnis potius in ea cogitatio & cura ponenda: tantum huic ſtudio relinquendum, quantum vacabit a publi-

co

locutio in meis literis *invenitur*. Iterum lib. II. cap. 10. *Honorifice objurgans, quod oppugnarem* literis *illam Haereſim*. Vide ſis etiam capp. 22, 39. ac *J. F. Gronovium* ad *Livii* lib. VI. cap. 1. *Davies*.

4 *In unius poteſtate*] Julium Caeſarem dicit. *Idem*.

5 *Me meae poeniteret*] Nempe fortunae. *Janus* autem *Gruterus* edidit *me mei*, repugnantibus noſtris MSStis, ac veteribus editis. *Idem*.

6 *A Platone*] Lib. VIII. de Rep. pag. 492. Πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτῆς τοῦ ἔχοντος τὰς ἀρχάς, ὅταν ἐν αὐτῷ τούτῳ στάσις ἐγγένηται, ὁμονοοῦντος δὲ, κἂν πάνυ ὀλίγον ᾖ, ἀδύνατον κινηθῆναι —— Ἐπεὶ γενομένῳ παντὶ φθορά ἐστιν, οὐδ᾽ ἡ τοιαύτη ξύστασις τὸν ἅπαντα μενεῖ χρόνον, ἀλλὰ λυθήσεται. Quae ſequuntur hanc in rem plura, legas apud ipſum ſcriptorem. *Idem*.

7 *Conſuli* coepimus] Veneti: *conſuli coepti ſumus*. Quae figura & alibi reperitur in ſcriptis *Ciceronis*. Camerarius.

2 Ego

eo officio & munere. Sed haec alias pluribus: nunc ad' inſtitutam diſputationem revertamur.
3 Nam cum de Divinatione Quintus frater ea diſſeruiſſet quae ſuperiore libro ſcripta ſunt, ſatiſque ambulatum videretur, tum in bibliotheca, quae in Lyceo eſt, adſedimus. Atque ego, Accurate tu quidem, inquam, Quinte, & Stoice Stoicorum ſententiam defendiſti: quodque me maxume delectat, plurimis noſtris exemplis uſus es, & his quidem claris & inluſtribus. Dicendum mihi igitur eſt ad ea quae ſunt a te dicta, ſed ita, nihil ut adfirmem; quaeram omnia, dubitans plerumque & mihi ipſe diffidens: ſi enim aliquid certi haberem quod dicerem; [1] ego ipſe divinarem, qui eſſe divinationem nego. Et enim me movet illud, quod in primis [2] Carneades quaerere ſolebat, Quarumnam rerum divinatio eſſet: earumne quae ſenſibus perciperentur? At eas quidem cernimus, audimus, guſtamus, olfacimus, tangimus. Numquid ergo in his rebus eſt, quod proviſione [3] aut permotione mentis magis quam natura ipſa ſentiamus? [4] aut num neſcio qui ille divinus, ſi oculis captus ſit ut Tireſias fuit, poſſit,

1 *Ego ipſe divinarem*] Quippe ſcientia *non diſputantis, ſed divinantis eſt*, ut ait *Lactantius* Div. Inſt. lib. III. cap. III, 7. *Davies*

2 *Carneades quaerere ſolebat*] Suae diſputationis rationem hauſiſſe videtur Carneades ex iis, quae de Rhetorica quaerit Socrates apud *Platonem* in Gorgia pag. 284. D. ſeqq. *Idem*.

3 *Aut* permotione] Nunquam dubitavi, quin vera ſcriptura fuiſſet *praenotione*, de qua illa fluxiſſet; neque nunc ſane mutare ſententiam poſſum. *Camerarius*.

Ibid. Vulgata lectio non eſt ſollicitanda. Vide ſupra lib. I. cap. 40. *Davies*.

4 *Aut* num *neſcio qui ille divinus*] Ita eſt in MSto, cum in impreſſis

ſit, quae alba ſint, quae nigra, dicere? aut, ſi ſurdus ſit, varietates vocum aut modos noſcere? Ad nullam igitur earum rerum, quae ſenſu accipiuntur, divinatio adhibetur. Atqui ne in his quidem rebus, quae arte tractantur, divinatione opus eſt. Et enim ad aegros, non vates aut hariolos, ſed medicos ſolemus adducere: nec vero qui fidibus aut tibiis uti volunt, ab haruſpicibus accipiunt earum tractationem, ſed a muſicis. Eadem in literis ratio eſt reliquiſque rebus, quarum eſt diſciplina. Num cenſes eos, qui divinare dicuntur, poſſe reſpondere, Sol majorne quam terra ſit, an tantus quantus videatur? [5] Lunaque ſuo lumine an ſolis utatur? Sol, luna, quem motum habeant? quem quinque ſtellae, quae errare dicuntur? Nec haec, qui divini habentur, profitentur ſe eſſe dicturos; nec eorum quae in Geometria deſcribuntur, quae vera, quae falſa ſint: ſunt enim ea Mathematicorum, non hariolorum. De illis vero rebus, quae in philoſophia verſantur, 4
numquid eſt, quod quiſquam divinorum aut reſpondere ſoleat aut conſuli, Quid bonum ſit, quid malum, quid neutrum? Sunt enim haec propria

impreſſis deſit particula *num*, alioqui neceſſaria, ut videtur. *Urſinus*.

Ibid. *Aut* num *neſcio*] Vulgo ſecundam vocem praetermittunt, quam praebuerunt Victor. Urſin. Balliol. & Ven. 1471. Adludit etiam Pariſ. qui dat *aut* enim *neſcio* &c. *Davies*.

5 *Lunaque ſuo lumine*] Lunam ſuo uti lumine, ſtatuerunt Anaximander & Antipho: Solem vero τηλικοῦτον, ἡλίκος φαίνεται, μικρῷ μείζων ἢ ἐλάττων, voluit Epicurus. Vide *Plutarchum* de Placit. Philoſ. lib. II. capp. 21, 28. & *Cleomedem* Κυκλικῆς Θεωρίας lib. II. p. 190. *Idem*.

1 *Haruſ-*

propria philoſophorum. Quid de officio? num quis [1] haruſpicem conſulit, quemadmodum ſit cum parentibus, cum fratribus, cum amicis vivendum? quemadmodum utendum pecunia? quemadmodum honore? quemadmodum imperio? Ad ſapientes haec, non ad divinos referri ſolent. Quid? quae a dialecticis aut phyſicis tractantur; num quis eorum divinare poteſt, unuſne mundus ſit an plures? quae ſint initia rerum, ex quibus naſcuntur omnia? Phyſicorum eſt iſta prudentia. [2] Quomodo autem *mentientem*, quem ψευδόμενον vocant, diſſolvas; aut quemadmodum *ſoriti* reſiſtas; (quem ſi neceſſe ſit, Latino verbo liceat Acervalem appellare: ſed nihil opus eſt; ut enim ipſa *philoſophia* & multa verba Graecorum, ſic Sorites ſatis Latino ſermone tritus eſt) ergo haec quoque dialectici dicent, non divini. Quid? cum quaeritur, qui ſit optumus reipublicae ſtatus, quae leges, qui mores, aut utiles aut inutiles; haruſpi-

1 *Haruſpicem* conſulit] Vulgo *conſuluit*. Sed lectionem, quam recepi, ſuppeditarunt Victor. Pariſ. Med. Balliol. Reg. Cantab, & Ven. 1471. eaque omnino eſt vera. *Davies*.

2 *Quomodo* autem *mentientem*] Vulgo *aut mentientem*. Pariſ. *aut non mentientem*. At cum Pal. primus dederit *aut ementientem*; tert. & reliqui noſtri, *quomodo autem non mentientem*, a me recepta eſt ea, quam tot Codices ſuaſere, lectio. De mentiente & ſorite videas licet *Aeg. Menagium* ad *Diogenis Laertii* lib. II. §. 108. *Idem*.

3 *Ne nulla*] Reg. Balliol. & Aſcenſ. *an nulla*. Pariſ. *a nulla*. Lege *an ulla*, quemadmodum Med. exhibet. *Idem*.

4 *Eſt* quidem *Graecus vulgaris*] In MSto eſt *quidam* pro *quidem*. Urſinus.

Ibid. *Eſt quidam Graecus* vulgaris *in hanc ſententiam verſus*] *Vulgaris* in Pithoeano non legitur: ſed id vocabulum otioſum non puto; ſiquidem iſto verſus in

haruſpiceſne ex Etruria arceſſentur, an principes ſtatuent & delecti viri, periti rerum civilium? Quod ſi nec earum rerum, quae ſubjectae ſenſibus ſunt, ulla divinatio eſt; nec earum, quae artibus continentur; nec earum, quae in philoſophia diſſeruntur; nec earum, quae in republica verſantur; quarum rerum ſit, nihil prorſus intellego. Nam aut omnium debet eſſe, aut aliqua ei materia danda eſt, in qua verſari poſſit: ſed nec omnium divinatio eſt, ut ratio docuit; nec locus nec materia invenitur, cui divinationem praeficere poſſimus: vide igitur, [3] ne nulla ſit divinatio. [4] Eſt quidam 5
Graecus vulgaris in hanc ſententiam verſus,

> [5] *Bene qui conjiciet, vatem hunc perhibebo optumum.*

Num igitur, aut quae tempeſtas impendeat, vates melius conjiciet quam gubernator? aut morbi naturam acutius quam medicus, aut belli adminiſtrationem prudentius quam imperator, conjectura

in proverbium ceſſit. A Pall. tert. quart. Pariſ. Med. Balliol. & Cantab. abeſt *Graecus*: ea tamen vox etiam ſententiae videtur neceſſaria. Ne tamen *verſus* adjectivis oneretur, forſan legendum *eſt quidam* Graecis *vulgaris* &c. *Davies*.

5 *Bene qui conjiciet, vatem hunc perhibebo optimum*] Alii *perhibeto*, eodem ſenſu. Graecus autem eſt verſus *Euripidis* apud *Plutarchum*: *Μάντις ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.* Camerarius.

Ibid. *Bene qui conjiciet*] *Euripidis* erat verſiculus,

> *Μάντις γ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.*

Vide *Plutarchum* de Orac. Defect. pag. 432. C. Idem de Pythiae Orac. pag. 399. A. Ὁ μὲν εἰκάζων καλῶς, ὃν ἄριστον μάντιν ἀνηγόρευκεν ἡ παροιμία, ἰχνοσκοποῦντι καὶ στιβεύοντι διὰ τῶν εὐλόγων τὸ μέλλον ὅμοιός ἐστι. Imitatur etiam *Menander* in Theophorumena frag. 1.

> ——— Ὁ πλεῖστον νοῦν ἔχων,
> Μάντις τ' ἄριστός ἐστι, σύμβουλός θ' ἅμα. Davies.

conjectura adſequetur? Sed animadverti, Quinte, te caute & ab his conjecturis, quae haberent artem atque prudentiam, & ab his rebus, quae ſenſibus aut artificiis perciperentur, abducere divinationem; eamque ita definire, Divinationem eſſe earum rerum praedictionem & praeſenſionem quae eſſent fortuitae. Primum eodem revolveris: nam & medici & gubernatoris & imperatoris praeſenſio eſt rerum fortuitarum. Num igitur aut haruſpex aut augur aut vates quis aut ſomnians melius conjecerit, aut e morbo evaſurum aegrotum aut e periculo navem aut ex inſidiis exercitum; quam medicus, quam gubernator, quam imperator? Atqui ne illa quidem divinantis eſſe dicebas, ventos aut imbres impendentes quibuſdam praeſentire ſignis: (in quo noſtra quaedam Aratea memoriter a te pronuntiata ſunt) etſi haec ipſa fortuita ſunt; plerumque enim, non ſemper eveniunt. Quae eſt igitur, aut ubi verſatur fortuitarum rerum praeſenſio, quam divinationem vocas? quae enim praeſentiri aut arte aut ratione aut uſu aut conjectura poſſunt, ea non divinis tribuenda putas, ſed peritis. Ita relinquitur,

1 *M. Marcellum*] Noſter de fato cap. XIV. *Quid enim ſpectans Deus ipſe diceret Marcellum eum, qui ter conſul fuit, in mari eſſe periturum.* Et in Piſonem cap. XIX *M. Marcellus; qui ter conſul fuit——periit in mari.* Ubi *Aſconius* ait: *Fortaſſe quaeratis, quem dicat Marcellum. Fuit autem nepos M. Marcelli ejus, qui bello Punico ſecundo Syracuſas vicit, & quinque conſulatus adeptus eſt. Hic autem Marcellus, de quo Cicero dicit, naufragio ad ipſam Africam periit, paullo ante coeptum bellum Punicum tertium.* Epitome *Liviana* lib. 50. *Ex tribus legatis, qui ad Maſiniſſam miſſi fuerant, Claudius Marcellus, coorta tempeſtate, fluctibus obrutus,*

tur, ut ea fortuita divinari poſſint, quae nulla nec arte nec ſapientia provideri poſſunt: ut ſi quis [1] M. Marcellum illum, qui ter conſul fuit, multis annis ante dixiſſet naufragio eſſe periturum; divinaſſet profecto: nulla enim arte alia id nec ſapientia ſcire potuiſſet. Talium ergo rerum quae in fortuna poſitae ſunt praeſenſio, divinatio eſt. Poteſtne igitur earum rerum, 6
quae nihil habent rationis quare futurae ſint, eſſe ulla praeſenſio? quid eſt enim aliud fors, quid fortuna, quid caſus, quid eventus, niſi cum ſic aliquid cecidit, ſic evenit, ut [2] vel non cadere atque evenire, vel aliter cadere atque evenire potuerit? quo modo ergo id quod temere fit, caeco caſu & volubilitate fortunae, praeſentiri & praedici poteſt? Medicus morbum ingraveſcentem ratione providet, inſidias imperator, tempeſtates gubernator: & tamen hi ipſi ſaepe falluntur, qui nihil ſine certa ratione [3] opinantur: ut agricola, cum florem oleae videt, bacam quoque ſeſe viſurum putat: non ſine ratione ille quidem; ſed nonnumquam tamen fallitur. Quod ſi falluntur hi, qui nihil ſine aliqua probabili conjectura ac ratione dicunt;

ius. Obiit autem A.U.C.DCIV. *Davies*.

2 *Vel non cadere atque evenire*] Haſce voces praetermittunt Pithoean. Pal. prim. ſec. & Med. quapropter eas a mala manu fuiſſe ſuſpicatus eſt *Gruterus*. At in reliquis comparent MSStis. & ſenſui complendo ſunt neceſſariae: quas ob cauſas omnino ſunt retinendae. Quid de fortuna ſtatuerint philoſophi, videre licet apud *Plutarchum* de Placit. lib. I. c. 29. & *Theodoretum* Therap. VI. pag. 87. *Idem*.

3 *Opinantur*: *ut agricola*] Supervacaneam puto mediam vocem: quapropter lego, *opinantur. Agricola, cum florem* &c. *Idem*.

cunt; quid exiſtumandum eſt de conjectura eorum, qui extis aut avibus aut oſtentis aut oraclis aut ſomniis futura praeſentiunt? Nondum dico quam haec ſigna nulla ſint, fiſſum jecoris, corvi cantus, volatus aquilae, ſtellae trajectio, voces furentium, ſortes, ſomnia, de quibus ſingulis dicam ſuo loco: nunc de univerſis. Quî poteſt provideri, quicquam futurum eſſe, quod neque cauſam habet ullam neque notam cur futurum ſit? Solis defectiones itemque lunae praedicuntur in multos annos ab his, qui [1] ſiderum curſus & motus numeris perſequuntur: ea praedicunt enim, quae naturae neceſſitas perfectura eſt. Vident ex conſtantiſſimo motu Lunae, quando illa e regione ſolis facta incurrat in umbram terrae [2] quae eſt meta noctis, ut

eam

1 *Siderum* curſus & *motus*] Omiſſis reliquis, *ſiderum motus* exhibent Pariſ. Med. Reg. Balliol. Pall. quatuor, & editio *Victoriana*. Voces tamen has agnoſcunt Pithoean. & Aſcenſ. ac ob id quod ſupra dixi I, 19. eas non facile deleverim. *Davies*.

2 *Quae eſt meta noctis*] Nam nox eſt σκίασμα τῆς γῆς, ἀποκρυπτομένου Ἡλίου, ut loquitur *Baſilius* Hom. II. pag. 26. *Amm. Marcellinus* xx, 3. Luna, *objectu* metae noctis *in conum deſinentis anguſtum, latet parumper umbrata*. *Boëtius* Conſ. lib. IV. Metr. 5.

Palleant plenae cornua Lunae
Infecta metis noctis *opacae*.

Vide ſis *Ambroſium* Hexaëm. lib. IV. cap. III, 11. & *Leonem Allatium* in *Euſtathii* Hexaëm. pag. 13. *Idem*.

3 *Qui theſaurum* inventum iri] Sic legendum eſſe ratio pervincit, libris omnibus reclamantibus *Lambinus*.

Ibid. *Qui theſaurum* inventum iri] Vulgo *inventurum*: quod hoc in loco nullum parit ſenſum, licet id ſupplementis neſcio quibus munire conatus ſit *Gulielmius*. Multo melior eſt *Lambini* conjectura, cui placet *inventum iri*: nec eam recipere dubitavimus. Reg. & Cantab. *inveniendum* repraeſentant: ſed ita loqui non ſolitus eſt *Cicero*, licet apud alios ſcriptores hujuſmodi locutionum non deſint exempla. *Caeſar* lib. I. B. C. c. 71. *Movebatur*

etiam

eam obſcurari neceſſe ſit: quandoque eadem luna ſubjecta atque oppoſita ſoli, noſtris oculis ejus lumen obſcuret: quo in ſigno quaeque errantium ſtellarum quoque tempore futura ſit: qui exortus quoque die ſigni alicujus aut qui occaſus futurus ſit: haec qui ante dicunt, quam rationem ſequantur, vides. [3] Qui theſaurum 7
inventum iri, aut hereditatem venturam dicunt, quid ſequuntur? aut in qua rerum natura ineſt, id futurum? Quod ſi haec eaque quae ſunt ejuſdem generis, [4] habent aliquam talem neceſſitatem; quid eſt tandem, quod caſu fieri [5] aut forte fortuna putemus? nihil enim eſt tam contrarium rationi & conſtantiae quam fortuna; ut mihi [6] ne in Deum quidem cadere videatur, ut ſciat, quid caſu & fortuito futurum ſit. Si enim

etiam miſericordia civium, quos interficiendos *videbat. Lactantius* de Mort. Perſ. cap. XI. *Cum autem malum* (facere decreviſſet,) *quoniam id* reprehendendum *ſciebat, in conſilium multos advocabat, ut aliorum culpae adſcriberetur, quicquid ipſe deliquerat. Hieronymus* in vit. Hilarionis p. 90. ed. Bened. *Jam ſe ad Dominum migraturum, & de vinculis corporis* LIBERANDUM. Ita perſaepe loquitur, ſcriptor elegantiſſimus, *Sulpicius Severus.* Videſis H. S. lib. I. capp. 4, 6, 8. &c. *Davies.*

4 *Habent aliquam* talem *neceſſitatem*] Lego *habent aliquam* tamen *neceſſitatem*; quod & Amicus ſibi videri monuit. *Idem.*

5 *Aut forte* fortuna *putemus*] Balliol. habet *fortunaque.* Sed Reg. & Cantab. repraeſentant *fortunave.* Supra cap. VI. *Quid* fors, *quid* fortuna, *quid caſus.* Sic igitur reponi poſſit, licet alioqui bene ſe habeat vulgata lectio. *Idem.*

6 *Ne in Deum quidem cadere videatur*] Ad hunc locum reſpicit *Auguſtinus* C. D. lib. V. c. 9. *Sextus Empiricus* adv. Mathem. pag. 117. Εἰ δ' ἐν τοῖς τυχηροῖς (ποιήσονται τὰς προαγορεύσεις,) ἀδύνατόν τι ἐπαγγέλλονται· ἄστατα γὰρ τὰ τυχηρῶς γινόμενα· τῶν δ' ἀστάτων καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἐκβαινόντων οὐκ ἔστιν ἑστῶσαν ποιεῖσθαι τὴν προαγόρευσιν. Noti ſunt, qui eam, quam *Cicero* tuetur, ſententiam temporibus hiſce noſtris aperte defenderunt. *Idem.*

enim ſcit, certe illud eveniet: ſin certe eveniet, nulla fortuna eſt: eſt autem fortuna: rerum igitur fortuitarum nulla praeſenſio eſt. Aut ſi negas eſſe fortunam, & omnia, quae fiunt quaeque futura ſunt, ex omni aeternitate definita dicis eſſe fataliter; muta definitionem divinationis, quam dicebas praeſenſionem eſſe rerum fortuitarum. Si enim nihil fieri poteſt, nihil accidere, nihil evenire, niſi quod ab omni aeternitate certum fuerit eſſe futurum rato tempore; quae poteſt eſſe fortuna? qua ſublata, qui locus eſt divinationi? quae a te fortuitarum rerum eſt dicta praeſenſio: quamquam dicebas, omnia, quae fierent futurave eſſent, fato contineri. [1] Anile ſane & plenum ſuperſtitionis fati nomen ipſum; ſed tamen apud Stoicos de iſto fato multa dicuntur, de quo a-
8 lias: nunc quod neceſſe eſt. Si omnia fato; quid mihi divinatio prodeſt? Quod enim is, qui divinat,

1 Anilis *ſane plenum ſuperſtitionis*] Sic legendum putant, *anilis ſane plenum ſuperſtitionis*: non, ut vulgo, *anile ſane & plenum ſuperſtitionis, fati nomen ipſum.* Lambinus.

Ibid. Anile *ſane & plenum ſuperſtitionis fati nomen*] Hanc lectionem retinent omnes. MSSti, nec idoneam ſane cauſam video, cur mutetur: nam *anile* quidem, vanum & ſtultum eſt *Fati* nomen. *Fati nomen*, inquit *Auguſtinus* lib. v. C.D. cap. 9. *nos abhorremus, praecipue propter vocabulum, quod non in re vera conſuevit intelligi.* Recte *Maximus Tyrius* Diſſ. xix. §. 9. Ἔοικε δὲ καὶ ταυτὶ τὰ ὀνόματα (μοῖρα, πεπρωμένη, aliaque ſimilia) εἶναι μοχθηρίας ἀνθρωπίνης εὔφημοι ἀποστροφαὶ, ἀναθέντων αὐτῆς τὴν αἰτίαν τῷ δαιμονίῳ καὶ ταῖς Μοίραις, καὶ ταῖς Ἐριννύσιν. Recte etiam *Salluſtius* de Diis & Mundo cap. xi. pag. 261. Ἀδικίας τε καὶ ἀσελγείας ἐκ τῆς εἱμαρμένης διδόναι, ἡμᾶς μὲν ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ θεοὺς ποιεῖν ἐστι κακούς. Vide quae diſſerit *Oenomaus* apud *Euſebium* Praep. Evang. lib. vi. cap. 7. & apud *Theodoretum* Therap. vi. pag. 86. *Dav.*

2 *Familiarem noſtrum & neceſſarium*] Sic Reg. & Cantab. Haud aliter *Cicero* pro Sulla cap. 1. *L. Torquatus, meus* familiaris ac

divinat, praedicit, id vero futurum eſt: ut ne illud quidem ſciam quale ſit, quod Deïotarum, [2] familiarem noſtrum & neceſſarium, ex itinere aquila revocavit: qui niſi revertiſſet, in eo conclavi ei cubandum fuiſſet quod proxima nocte conruit: ruina igitur oppreſſus eſſet. At id, neque ſi fatum fuerat, effugiſſet: nec, ſi non fuerat, in eum caſum incidiſſet. Quid ergo adjuvat divinatio? aut quid eſt, [3] quod me moneant aut ſortes, aut exta, [4] aut ulla praedictio? Si enim fatum fuit, claſſes populi Romani bello Punico primo, alteram naufragio, alteram a Poenis depreſſam interire; etiam ſi tripudium ſoliſtimum pulli feciſſent L. Junio & P. Clodio conſulibus, claſſes tamen interiſſent: ſin, cum auſpiciis obtemperatum eſſet, interiturae claſſes non fuerunt; non interierunt fato: [5] voltis autem omnia fato: nulla igitur eſt divinatio. Quod

ac neceſſarius, *judices, exiſtimavit, ſi noſtram in accuſatione ſua* neceſſitatem familiaritatemque *violaſſet, aliquid ſe de auctoritate meae defenſionis poſſe detrahere.* Vulgo *neceſſarium noſtrum*; editi veteres, *familiarem noſtrum*: nos vero fugit, cur pleniorem loquendi modum, cum MSStorum fide, tum *Ciceronis* more ſuffultum, haberemus rejiculum. *Idem.*

3 *Quod me* moneant] Vulgo *moveant*. Sed omnino vera eſt lectio quam Pariſ. Balliol. & Med. exhibent. *Idem.*

4 *Aut ulla* praedictio] In Pall. primo & Pithoeano male legitur *dictio*; quamvis aliam ſententiam foveat *Janus Gulielmius*. Licet enim *Cicero* vatibus *futura dicere* tribuat, nuſquam tamen apud hunc ſoli *dictionis* voci poteſtas ea fuit adſcripta: nam quod *Gruterus dicere* ſic intellexit infra cap. 52. ad illum locum ea de re videbimus. Interim mihi non latet, *dictionem* pro oraculo veteribus uſitatam fuiſſe. Vide modo *Livium* lib. VIII. cap. 24. *Idem.*

5 *Vultis autem omnia fato*] *Lambinus*, interpoſito verbo, legendum conjecit, *vultis autem evenire omnia fato*; & ita ſane loquitur noſter infra cap. 9. At

Quod ſi fatum fuit, bello Punico ſecundo exercitum populi Romani ad lacum Thraſimenum interire; num id vitari potuit, [1] ſi Flaminius conſul his ſignis hiſque auſpiciis, quibus pugnare prohibebatur, paruiſſet? [2] Certe potuit. Aut igitur non fato interiit exercitus; mutari enim fata non poſſunt: aut, ſi fato, ([3] quod certe vobis dicendum eſt) etiam ſi obtemperaſſet auſpiciis, idem eventurum fuiſſet. Ubi eſt igitur iſta divinatio Stoicorum? quae, ſi fato omnia fiunt, nihil nos admonere poteſt, [4] ut cautiores ſimus; quoquo enim modo nos geſſerimus, fiet tamen illud quod futurum eſt: ſin autem id poteſt flecti, nullum eſt fatum: ita ne divinatio quidem, quoniam ea rerum futurarum eſt: nihil autem eſt pro certo futurum, quod poteſt

cum hujuſce capitis initio, *ſi omnia fato*, ἐλλειπτικῶς dixerit; quid eſt, cur hic eodem modo loqui nequiverit? *Davies.*

1 *Si Flaminius conſul*] Sic legendum eſt, non, *ſi Flamininus*, quemadmodum olim editum eſt, me imprudente, ſcioli alicujus, atque adeo improbi nebulonis opera: qui, me abſente, ſuo arbitratu exemplum meum, quod operariis propoſueram ad imitandum, ſaepe inquinabat. *Lambin.*

2 *Certe potuit*] Videntur hae voces abundare. *Davies.*

3 *Quod certe vobis dicendum eſt*] Vulgo *quod certe vobis* ita *dicendum eſt:* ſed vocem ſupervacaneam fide MSti Pariſ. omiſimus. *Davies.*

4 *Ut* cautiores *ſimus*] Pariſ. *ut* cautitiores *ſimus*. *Tullius*, ut opinor, ſcripſit *ut* tutiores *ſimus*. Pariter apud *Corn. Severum* in Aetna vſ. 8. edunt

—*Per inſolitum, Phoebo duce,*
cautius *itur*.

Ibi quoque legerim *tutius itur*. Id.

5 *Ne utilem quidem arbitror*] Homines, qui futura ſe dicturos pollicentur, nullo pacto adeundos eſſe conſulendoſque, his argumentis concludebat *Favorinus* apud *Agellium* N. A. lib. XIV. c. I. *Aut adverſa*, inquit, *eventura dicunt aut proſpera. Si dicunt proſpera & fallunt, miſer fies fruſtra exſpectando. Si adverſa dicunt & mentiuntur, miſer fies fruſtra timendo. Sin vera reſpondent, eaque ſunt non proſpera, jam inde ex animo miſer fies, antequam e fato*

poteſt aliqua procuratione accidere ne fiat. Atque ego [5] ne utilem quidem arbitror eſſe nobis futurarum rerum ſcientiam. Quae enim vita fuiſſet Priamo, ſi ab adoleſcentia ſciſſet, quos eventus ſenectutis eſſet habiturus? Abeamus a fabulis: propiora videamus. Clariſſimorum hominum noſtrae civitatis graviſſimos exitus in Conſolatione conlegimus. Quid igitur? Ut omittamus ſuperiores; Marcone Craſſo putas utile fuiſſe, tum cum maxumis opibus fortuniſque florebat, ſcire, ſibi, interfecto Publio filio exercituque deleto, trans Euphraten cum ignominia & dedecore eſſe pereundum? An Cn. Pompeium cenſes, tribus ſuis conſulatibus, tribus triumphis, maxumarum rerum gloria, laetaturum fuiſſe, [6] ſi ſciret ſe [7] in ſolitudine Aegyptiorum truci-

9

e fato fias. Si felicia promittunt, eaque eventura ſunt, tum plane duo erunt incommoda: & exſpectatio te ſpe ſuſpenſum fatigabit, & futurum gaudii fructum ſpes tibi jam praefloraverit. *Diogenianus* apud *Euſebium* Praep. Evang. lib. IV. cap. 3. Τί γὰρ ὄφελος ἡμῖν ἦν προμανθάνειν τὰ πάντως ἐσόμενα δυσχερῆ, ἃ οὐδὲ προφυλάξασθαι δυνατὸν ἂν εἴη· τὰ γὰρ καθ' εἱμαρμένην γενέσθαι μέλλοντα, πῶς ἄν τις φυλάξασθαι δύναιτο; ὥστ' οὐδὲν ὄφελος ἡμῖν τῆς μαντικῆς, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς κακοῦ τινος ἐγένετο ἂν αὕτη, τὸ προλυπεῖσθαι μάτην παρέχουσα τοῖς ἀνθρώποις &c. Quin & *magnus Dicaearchi liber eſt, neſcire ea melius eſſe quam ſcire,* prout ait noſter infra c. 51. *Idem.*

6 *Si* ſciret *ſe*] Vulgo *ſi* ſciſſet *ſe*. Nos Pariſ. Reg. Balliol. & editionem Victorianam ſequimur. *Idem.*

In ſolitudine Aegyptiorum *trucidatum iri*] Rem ſic narrat *Caeſar* lib. III. B. C. cap. 104. Amici regis Ptolemaei *clam conſilio inito Achillam praefectum regium, ſingulari hominem audacia, & L. Septimium, tribunum militum ad interficiendum Pompeium miſerunt. Ab his liberaliter ipſe appellatus, & quadam notitia Septimii productus, quod bello praedonum apud eum ordinem duxerat,* NAVICULAM *parvulam conſcendit cum paucis ſuis, & ibi ab Achilla, & Septimio interficitur.* Sic & *Plutarchus*, *Appianus*, ac *Dio*, ne ipſum *Tullium* Tuſc. III, 27. aut *Lucanum* VIII, 358, ſeqq. memorem.

trucidatum iri, amiſſo exercitu: poſt mortem vero ea conſecutura, quae ſine lacrimis non poſſumus dicere? [1] Quid vero Caeſarem putamus, ſi divinaſſet fore ut in eo ſenatu, quem majore ex parte ipſe cooptaſſet, in curia Pompeia, ante ipſius Pompeii ſimulacrum, tot centurionibus ſuis inſpectantibus, a nobiliſſimis civibus, partim etiam a ſe omnibus rebus ornatis, trucidatus ita jaceret, ut ad ejus corpus non modo amicorum, ſed ne ſervorum quidem quiſquam accederet, quo cruciatu animi vitam acturum fuiſſe? Certe igitur ignoratio futurorum malorum, utilior eſt quam ſcientia. Nam illud quidem dici, [2] praeſertim Stoicis, nullo modo poteſt: [3] Non iſſet ad arma Pompeius: Non tranſiſſet

morem. Huc igitur inrepſit menda: non enim Pompeius *in ſolitudine Aegyptiorum* fuit trucidatus. *Tan.* quidem *Faber* lib. I. Epiſt. 4. legit *a ſatellite Aegyptio contrucidatum iri.* Nobis placet, *in celoce Aegyptia tandem trucidatum iri.* Quid ſit *celox,* docebunt *Nonius* cap. XIII. *Fulgentius* in Expoſ. Serm. Ant. p. 180. & *Iſidorus* Orig. lib. XIX. c. 1. Non tamen obnitar, ſi legas, *a ſpadone Aegyptio demum trucidatum iri:* nam *a* SPADONIBUS AEGYPTIIS *detruncatus, inſepultus abjectus eſt*, ut ait *Lactantius* Div. Inſt. lib. VI. cap. VI, 17. *Julius Firmicus* Matheſ. lib. I. cap. 3. *Pompeii—cervices*—SEMIVIRI *hominis gladius, nefario genere mortis, incidit.* Pari modo Pompeium *Canopaei manu* SPADONIS *occubuiſſe* tradit *Ambroſius* in Symm. lib. II. pag. 329. *Pſeudo-Hegeſippus* de haloſi Judaica I, 23. Pompeius, *dum arma Caeſaris fugit*, SPADONI *Aegyptio caput ſuum amputandum praebuit. Seneca* Epiſt. IV. *De Pompeii capite pupillus &* SPADO *tulere ſententiam.* Quin & *Pompeium ad* SPADONUM *libidinem in Aegypto trucidari* dixit *Amm. Marcellinus* lib. XIV. cap. XI. p. 68. *Davies.*

1 *Quid vero Caeſarem putamus—quo cruciatu animi vitam acturum fuiſſe?*] *Quo* deeſt in Pariſ. Med. Reg. & Cantab. ſed male: nam hoc orationis genere, licet quodammodo perplexum videri poſſit, alibi quoque utitur *Cicero.* Sic Offic. II, 7. *Quid enim*

ſiſſet Craſſus Euphraten: Non ſuſcepiſſet bellum civile Caeſar. Non igitur fatalis exitus habuerunt: voltis autem evenire omnia fato: nihil ergo illis profuiſſet divinare; atque etiam omnem fructum vitae ſuperioris perdidiſſent. Quid enim poſſet his eſſe laetum, exitus ſuos cogitantibus? Ita, quoquo ſe verterint Stoici, jaceat neceſſe eſt omnis eorum ſollertia. Si enim id quod eventurum eſt, vel hoc vel illo modo poteſt evenire; fortuna valet plurimum: quae autem fortuita ſunt, certa eſſe non poſſunt. Sin autem certum eſt, quid quaque de re quoque tempore futurum ſit; quid eſt quod me adjuvent haruſpices, cum res triſtiſſimas portendi
dixerint? Addunt ad extremum, omnia levius 10
caſura, rebus divinis procuratis. 4 Si enim nihil

enim cenſemus ſuperiorem illum Dionyſium, quo cruciatu timoris angi ſolitum? Et pro Roſcio Amerino cap. XVII. *Quid cenſes hunc ipſum Sext. Roſcium quo ſtudio & qua intellegentia eſſe in ruſticis rebus?* Ibi vide *P. Manucium.* Quin & hujuſmodi plura congeſſit vir eruditiſſimus *Franc. Hotomannus* Obſerv. lib. I. c. 18. Si fert animus, Hiſtoriam videas licet apud *Dionem* lib. XLIV. pag. 249. *Plutarchum* in Caeſ. pag. 739. & *Suetonium* in Julio cap. 82. Adi ſis & *Senecam* de Ira lib. III. cap. 30. *Idem.*

2 *Praeſertim Stoicis*] Vulgo *praeſertim a Stoicis.* Illam vero praepoſitionem non agnoſcunt Pariſ. Reg. Med. & Balliol. nec eam flagitat Latini ſermonis ratio. *Idem.*

3 *Non iſſet ad arma*] Melior eſt ordo, quem Reg. & Cantab. exhibent: *non tranſiſſet Craſſus Euphraten: non iſſet ad arma Pompeius: non ſuſcepiſſet bellum civile Caeſar:* nam tum demum res eadem, qua prius, ſerie recenſentur. *Idem.*

4 *Si vero nihil ſit extra fatum*] Sic legendum exiſtimo; nam vulgata lectio, *ſi enim,* ferri non poteſt. Quod autem olim, ante haec verba, edita ſunt haec, *ſed hoc eadem ratione refellitur;* fuerat amici cujuſdam mei conjectura, quam adſcripſeram, ut conſiderarem, non ut eam operae ſequerentur, quemadmodum fecerunt: cujus eorum facti nonnullam videri poſſum culpam ſuſtinere, quod illos non praemonuerim

hil ſit extra fatum, [1] nihil levari re divina poteſt. [2] Hoc ſentit Homerus, cum querentem Jovem inducit, quod Sarpedonem filium a morte contra fatum eripere non poſſet. Hoc idem ſignificat Graecus ille in eam ſententiam verſus,

> [3] *Quod fore paratum eſt, id ſummum exſuperat Jovem.*

Totum omnino fatum etiam Atellanio verſu jure mihi eſſe inriſum videtur; ſed in rebus tam ſeveris non eſt jocandi locus. [4] Concludatur

nuerim, ut ea verba negligerent ac praeterirent. Infra autem non longe ſic habent tres vett. Codd. ut edidi, *nihil levare divinatio poteſt.* Lambinus.

Ibid. *Si* enim *nihil ſit extra fatum*] Vel delenda eſt vocula ſecunda; vel legendum, *ſi* autem *nihil ſit extra fatum.* Certe vulgata lectio ferri non poteſt, ſiquidem *Tullius* argumenti Stoici non *confirmationem*, ſed *confutationem* jam nunc adgreditur. *Davies.*

1 *Nihil* levari re divina *poteſt*] *Lambino* Codicem Pithoeanum alioſque duos ſecuto placuit, *nihil levare divinatio poteſt.* Quin & ita dat Ven. 1471. Aſt, ut opinor, aliud egit vir doctiſſimus, cum hanc probarit lectionem: non enim de divinatione, ſeu futurorum praeſentiendorum arte jam tractatur, ſed tum de reliquo Deorum cultu, tum de ſacrificiis, quae *rei divinae* vel *rerum divinarum* nomen praecipue complectitur. *Idem.*

2 *Hoc ſentit Homerus, cum querentem* &c.] *Pet. Victorius* lib. XXXIV. Var. Lect. cap. 24. ſcribit, M. Tullium hoc loco memoria vacillaſſe; non enim Jovem induci ab Homero cum dolore dicentem, inquit, ſe non poſſe interitu filium liberare, cum cuperet; ſed dubitantem, an hoc ipſum facere oporteat contra fatum. Ego vero puto *Victorium*, cum haec ſcriberet, dormitaſſe, aut etiam ſomniaſſe, aut certe operam luſiſſe: nam Jupiter duo facit apud Homerum. Primum queritur, fatale eſſe Sarpedonem filium a Patroclo interfici. Deinde dubitat & conſultat apud ſe, utrum Sarpedonem e periculo eripiat, an a Patroclo interimi ſinat. Queritur his verbis Iliad. Π, 433. Οἴ μοι ἐγὼν &c. Dubitat & conſultat his, vſ. 435. Διχθὰ δέ μοι κραδίη &c. *Lambinus.*

Ibid. *Hoc ſentit Homerus, cum queren-*

tur ratio: ſi enim provideri nihil poteſt futurum eſſe eorum quae caſu fiunt, quia eſſe certa non poſſunt; divinatio nulla eſt: ſin autem idcirco poſſunt provideri, quia certa ſunt & fatalia; rurſus divinatio nulla eſt: eam enim tu fortuitarum rerum eſſe dicebas. Sed haec fuerit nobis, tanquam levis armaturae, prima orationis excurſio: nunc comminus agamus, experiamurque ſi poſſimus cornua commovere diſ-
putationis tuae. Duo enim genera divinandi 11
eſſe dicebas, [5] unum artificioſum, alterum naturale:

querentem] Doctiſſimum *Victorium* bene refellit Cl. *Lambinus.* *Minucius Felix* Oct. cap. XXII. Homerus *Jovem narrat—Sarpedonem filium, quoniam morti non poterat eripere, cruentis imbribus fleviſſe.* Huc reſpicit *Joſephus* contra Apionem lib. II. c. 34. Ὁ γενναιότατος, inquit, καὶ πρῶτος αὐτὸς ὁ πατὴρ —— τοὺς ἐξ αὐτοῦ γεγονότας οὔτε σώζειν δύναται, κρατούμενος ὑπὸ τῆς εἱμαρμένης, οὔτ' ἀδακρυτὶ τοὺς θανάτους αὐτῶν ὑπομένειν. Vide *Platonem* de Rep. lib. III. pag. 433. B. *Davies.*

3 *Quod fore paratum eſt*] In eandem mentem de Jove dixit *Aeſchylus* in excerptis *Grotianis* pag. 13.

Οὔκουν ἂν ἐκφύγοι γε τὴν πεπρωμένην.

Herodotus lib. I. cap. 91. Τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τάδε· Τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατά ἐστιν ἀποφυγέειν καὶ θεῷ. *Philemon* apud *Stobaeum* Serm. LX. pag. 383.

Δοῦλοι βασιλέων εἰσίν· ὁ δὲ βασιλεὺς θεῶν·

Ὁ θεὸς ἀνάγκης.

Impias hujuſmodi ſententias colligere, prorſus eſſet infinitum. Vide *Platonem* de Legg. lib. V. pag. 610, & lib. VII. pag. 639. *Livium* lib. IX. c. 4. *Lucianum* Jove conf. pag. 128. ſeqq. *Lactantium* lib. I. c. XI, 13. Scholiaſten ad *Euripidis* Oreſt. vſ. 488. denique *Zenobium* Cent. I, 85. III, 9. *Idem.*

4 *Concludatur ratio*] Vulgo *concludatur* igitur *ratio.* Nos, MSStis Pariſ. Reg. Med. & Balliol. jubentibus, mediam vocem ſuſtulimus. *Idem.*

5 *Unum artificioſum, alterum naturale*] Ita ſolebant Stoici. Auctor vitae *Homericae* inter Opuſc. *Galeana* pag. 397. Τῆς μαντικῆς τὸ μὲν τεχνικόν φασιν εἶναι οἱ Στωϊκοί· οἷον ἱεροσκοπίαν καὶ οἰωνοὺς καὶ τὸ περὶ φήμας καὶ κληδόνας καὶ σύμβολα, ἅπερ συλλήβδην τεχνικὰ προσηγόρευσαν· τὸ δὲ ἄτεχνον καὶ ἀδίδακτον, τουτέστιν ἐνύπνια καὶ ἐνθουσιασμούς. Vide ſupra lib. I. cap. 6. *Idem.*

rale: artificioſum conſtare partim ex conjectura, partim ex obſervatione diuturna: naturale, quod animus adriperet aut exciperet extrinſecus ex divinitate; unde omnes animos hauſtos aut acceptos aut libatos haberemus. Artificioſae divinationis illa fere genera ponebas, extiſpicum, eorumque qui ex fulguribus oſtentiſque praedicerent, tum augurum, eorumque qui ſignis aut ominibus uterentur: omneque genus conjecturale in hoc fere genere ponebas. Illud autem naturale, aut concitatione mentis edi & quaſi fundi videbatur, aut animo per ſomnum ſenſibus & curis vacuo provideri. Duxiſti autem divinationem omnem a tribus rebus, [1] a Deo, a fato, a natura. Sed tamen cum explicare nihil poſſes; pugnaſti commenticiorum exemplorum mirifica copia. [2] De quo hoc libet dicere: hoc ego philoſophi [3] non eſſe arbitror teſtibus uti, qui aut caſu veri, aut malitia falſi fictique eſſe poſſunt. Argumentis & rationibus oportet, quare quidque ita ſit, docere,

non

1 *A Deo, a fato, a natura*] *Mihi videtur*, inquit Quintus lib. I. cap. 55. *ut Poſidonius facit; a Deo, deinde a fato; deinde a natura vis omnis divinandi ratioque repetenda. Plutarchus* de Plac. Philoſ. lib. 1. cap. 28. Statuit εἱμαρμένην Ποσειδώνιος τρίτην ἀπὸ Διός· πρῶτον μὲν γὰρ εἶναι τὸν Δία, δεύτερον, τὴν φύσιν, τρίτον δὲ, τὴν εἱμαρμένην. Ubi alius eſt harum cauſarum ordo. *Davies.*

2 *De quo hoc libet dicere*] Vulgo *de quo* primum *hoc libet dicere.* Sed *primum* neſciunt Pariſ. Reg. Med. & Cantab. *Idem.*

3 *Non* eſſe *arbitror*] Ex Victor. Pariſ. Med. Balliol. Reg. Cantab. & Ven. 1471. mediam vocem reſtituimus; quia MSStis, niſi vetet ratio, ſemper eſt parendum. *Idem.*

4 *Inſpiciamus, ſi placet exta primum*] Reg. & Cantab. *inſpiciamus* ergo, *ſi placet, exta primum*, quod rectum puto; ſiquidem

non eventis; his praeſertim, quibus mihi liceat
non credere. Ut ordiar ab haruſpicina, quam 12
ego reipublicae cauſa communiſque religionis
colendam cenſeo. Sed ſoli ſumus: licet verum exquirere ſine invidia, mihi praeſertim de
pleriſque dubitanti. [4] Inſpiciamus, ſi placet,
exta primum. Perſuaderi igitur cuiquam poteſt, ea quae ſignificari dicuntur extis, [5] cognita eſſe haruſpicibus obſervatione diuturna?
Quam diuturna iſta fuit? aut quam longinquo
tempore obſervari potuit, [6] aut quo modo eſt
conlata inter ipſos, [7] quae pars inimici, quae
pars familiaris eſſet: quod fiſſum, periculum;
quod, commodum aliquod oſtenderet? An
haec inter ſe haruſpices Etruſci, Elii, Aegyptii,
Poeni contulerunt? At id, praeterquam quod
fieri non potuit, ne fingi quidem poteſt: alios
enim alio more videmus exta interpretari, nec
eſſe unam omnium diſciplinam. Et certe ſi
eſt in extis aliqua vis quae declaret futura; neceſſe eſt, eam aut cum rerum natura eſſe conjunctam,

dem, interrupta per Parentheſin oratione, *Cicero* tales particulas ſolet immittere. *Idem.*

5 *Cognita eſſe haruſpicibus*] Sic Pariſ. Med. & Reg. Vulgo *ab haruſpicibus.* Idem.

6 *Aut quo modo eſt* conlata] Ita quidem MSSti: ſed legendum videtur, *& quo modo eſt conlatum inter ipſos.* Ac *conlatum* etiam *Lambinus* reponendum vidit. *Idem.*

7 *Quae pars* inimici, *quae* pars *familiaris eſſet*] Med. *quae pars* inimica, *quae familiaris eſſet.* Ac ita ſcribendum puto. *Lucanus* I, 621.

——*Venaſque minaces*
Hoſtili *de parte videt.*

Livius lib. VIII cap. 9. *Decio caput jecinoris a* familiari parte *caeſum dicitur oſtendiſſe.* De his & aliis huc ſpectantibus vide *Barn. Briſſonium* Form. lib. I. pagg. 20, 21. aut *J. C. Bulengerum* de Sort. lib. II. cap. VII. pag. 327. ſeqq. *Idem.*

1 *Con-*

junctam, aut [1] conformari quodam modo numini Deorum. [2] Atqui divina cum rerum natura tanta tamque praeclara, in omnes partes motuſque diffuſa, quid habere poteſt commune? non dicam Gallinaceum fel, (ſunt enim, qui vel argutiſſima haec exta eſſe dicant) ſed tauri opimi jecur, aut cor, aut pulmo, [3] quid habet naturale quo declarare poſſit quid futu-
13 rum ſit? Democritus tamen non inſcite nugatur ut phyſicus, quo genere nihil adrogantius.

[4] *Quod eſt ante pedes, nemo ſpectat: caeli ſcrutantur plagas.*

Verum

1 *Conformari quodam modo numini Deorum*] Pariſ. Med. Balliol. Reg. Cantab. & Ven. 1471. habent *nomine Deorum*. Omnino legerim *numine Deorum*, (nec aliter *Aldum* nepotem edidiſſe video) vult enim noſter, exta nutu & voluntate Deorum in hanc vel illam formam, aut ſpeciem, fuiſſe redacta. *Davies*.

2 *Atqui divina cum rerum natura*] Legendum videtur vel libris omnibus reclamantibus, *atqui divinatio cum rerum natura*: nam vulgata lectio, *atqui divina cum rerum natura*, inexplicabilis eſt; niſi forte dicamus ſic explicari poſſe, *atqui divina natura cum rerum natura*; vel ſic, *atqui vis divina cum rerum natura*, ut repetatur vocula *vis* e ſuperioribus illis: *& certe ſi eſt in extis aliqua vis* &c. *Lambinus*.

Ibid. *Atqui divina cum rerum natura*] Hujuſce loci nec emendatio, nec explicatio *Lambino* ceſſit feliciter. *Aldus* nepos edidit, *numine deorum*, vique *divina. Cum rerum natura.* Ei favet Med. qui dat *neque divina*. Reg. & Cantab. repraeſentant, *utique* mente divina *cum rerum natura*; unde non difficulter intelligi poteſt, quid de *mente divina* ſit ſtatuendum. Nimirum ſunt Gloſſema, quo Librarii declarandum putarunt *Deorum numen*. Itaque, niſi fallor, deleta voce *divina*, reſcribendum: *Atqui cum rerum natura tanta tamque praeclara, in omnes partes motuſque* (forſan *locoſque*) *diffuſa, quid habere poteſt commune non dicam gallinaceum fel: ſunt enim qui vel argutiſſima haec exta eſſe dicant: ſed tauri optimi jecur aut cor, aut pulmo* &c. In libris vulgatis perperam diſtinguitur oratio. *Davies*.

3 *Quid habet* naturale quo *declarare poſſit*] Vulgo *quod declarare poſſit*: ſed Pariſ. Med. Reg. &

Verum is tamen habitu extorum & colore [5] declarari cenſet hoc duntaxat, pabuli genus & earum rerum, quas terra procreet, vel ubertatem vel tenuitatem: ſalubritatem etiam aut peſtilentiam extis ſignificari putat. O mortalem beatum! [6] cui certo ſcio ludum numquam defuiſſe: Hunecine hominem tantis delectatum eſſe nugis, ut non videret tum futurum id veri ſimile; [7] omnium cum pecudum exta eodem tempore in eundem habitum ſe coloremque converterent? Sed ſi eadem hora [8] aliae pecudis jecur nitidum atque plenum eſt, aliae horridum & exile;

& Cantab. ſequendi videbantur. Quinetiam vocabulum *naturale*, niſi fallor, haud *Tullio*, ſed Librariis debetur: ut legerim *quid habet quo declarare poſſit quid futurum ſit?* Idem.

4 *Quod eſt ante pedes*] Verſus eſt Trochaïcus; nam vox ſecunda pro brevi ſyllaba paſſim numeratur. Vide *Chr. Waſii* Seniar. cap. 2. *Idem.*

5 *Declarari cenſet*, hoc *duntaxat*] Med. & codices *Victoriani* repraeſentant *haec duntaxat*. Bene: ſed mirum quantum fallor, niſi particula negans exciderit, quam flagitare videtur oratio. Legendum ergo crediderim, *declarari cenſet, non haec duntaxat*; nam ſequitur, *ſalubritatem etiam aut peſtilentiam extis ſignificari putat*. Harum vocum tres ultimas a Librariis manaſſe cenſet *Gruterus*, quod in ſuis MSStis erat *ſignificari puto*, quibus accedunt Pariſ. Med. & Balliol. Sed emendatio noſtra, prorſus inanem eſſe illam ſuſpicionem, abunde docet. *Idem.*

6 *Cui certo ſcio* judicium *numquam defuiſſe*] Quid *judicium* hoc loco ſignificare poſſit, non facile dictu eſt. Veneti pro hoc *ludum* habent; id quod rectius videtur eſſe: certe convenientius eſſe apparet. *Camerarius.*

Ibid. Ludum *nunquam defuiſſe*] Omnes noſtri *judicium nunquam defuiſſe*. *Cicero*, niſi fallor, reliquit *ludicrum nunquam defuiſſe*: Eo certe ducunt MSSti. *Davies.*

7 *Si omnium pecudum exta*] Sic vulgo legitur: at Pariſ. Med. Reg. Balliol. & Cantab. *omnium* cum *pecudum exta*. Proculdubio ſcribendum *omnium* cum *pecudum exta*, nec aliter edidimus. *Idem.*

8 Aliae *pecudis*] Genitivus eſt ἀρχαϊκὸς, ſi modo debet id ἀρχαϊκὸν dici, quod adhibent optimi Scriptores. Vide *G. J. Voſſium* Anal. lib. IV. cap. 6. *Idem.*

exile; quid eſt quod declarari poſſit habitu extorum & colore? An hoc ejuſdem modi eſt, quale Pherecydeum illud quod eſt a te dictum? qui [1] cum aquam ex puteo vidiſſet hauſtam, terrae motum dixit futurum. Parum, credo, impudenter, quod, cum factus eſſet motus, dicere audent quae vis id effecerit: etiamne futurum eſſe, aquae jugis colore praeſentiunt? Multa iſtiuſmodi dicuntur in ſcholis; ſed credere omnia vide ne non ſit neceſſe. Verum ſint ſane iſta Democritea vera. Quando ea nos extis exquirimus? aut quando aliquid ejuſmodi ab haruſpice, inſpectis extis, audivimus? Ab aqua aut ab igni pericula monent: tum hereditates, tum damna denuntiant: fiſſum familiare & vitale tractant: caput jecoris ex omni parte diligentiſſime conſiderant: ſi vero id non eſt inventum, nihil putant accidere potuiſſe tri-
14 ſtius. Haec obſervari certe non potuerunt, ut ſupra

1 *Cum aquam ex puteo* vidiſſet *hauſtam*] *Frid. Lindenbrogius* ad *Amm. Marcellini* XXII, 16. hoc in loco reponit *cum aquam ex puteo* bibiſſet *hauſtam*. Receptam vero lectionem, quae cunctis nititur MSStis, ſatis ſuperque firmavimus ad I, 50. *Davies.*

2 *Qui omne, quod eſſet, unum eſſe dixerunt*] Horum princeps fuit Xenophanes. *Cicero* Acad. II, 37. *Xenophanes dixit unum eſſe omnia, neque id eſſe mutabile, & id eſſe Deum. Sextus Empiricus* Pyrr. Hypot. I, 33. Ἐδογμάτιζε δὲ ὁ Ξενοφάνης, παρὰ τὰς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων προλήψεις, ἓν εἶναι τὸ πᾶν. De hac ſententia vide quae diſputat *Rad. Cudworthus* Syſtem. Intell. cap. IV. §. 31. *Idem.*

3 *Ut enim jam ſit aliqua in natura rerum* cognatio] Libri veteres habent *contagio*. Ego tamen nihil muto; nam paullo ante *cognationis* nomine uſus eſt in eandem ſententiam: ibi, *Cum rerum autem natura, quam cognationem habet?* Et infra non longe ſemel atque iterum, *Qua ex* cognatione *naturae & quaſi concentu atque conſenſu* &c. ubi mendoſe operae fecerunt olim *cogitatione.*

ſupra docui: ſunt igitur artis inventa, non vetuſtatis, ſi eſt ars ulla rerum incognitarum. Cum rerum autem natura quam cognationem habent? quae ut uno conſenſu juncta ſit & continens; quod video placuiſſe phyſicis, eiſque maxume, [2] qui omne quod eſſet, unum eſſe dixerunt: quid habere mundus poteſt cum theſauri inventione conjunctum? ſi enim extis pecuniae mihi amplificatio oſtenditur, idque fit natura; primum exta ſunt conjuncta mundo; deinde meum lucrum natura rerum continetur. Nonne pudet phyſicos haec dicere? [3] Ut enim jam ſit aliqua in natura rerum cognatio, quam eſſe concedo; multa enim Stoici conligunt: nam & [4] muſculorum jecuſcula bruma dicuntur augeri, & [5] puleium aridum floreſcere brumali ipſo die, & inflatas rumpi veſiculas, & ſemina malorum, quae in iis mediis incluſa ſint, in contrarias partes ſe vertere: jam nervos in fidibus

tione. Niſi quis dicat ubique *contagionis* nomen eſſe reponendum: ſic enim loquitur lib. de Fato: *Ut in reliquis ejuſmodi, naturae* contagio *valeret*. Et infra ibidem: *Cui primum de ipſa rerum contagione reſpondeamus*. Lambin.

4 *Muſculorum jecuſcula, bruma* dicuntur *augeri*] Lege *dicunt*, nempe Stoici. *Murium jecuſcula bruma increſcere* docet etiam *Plinius* H. N. lib. XI. §. 76. Quin &, quod adfirmat vir ille doctiſſimus non uno loco, ſimul ac *Aelianus* H. A. lib. II. cap. 56. Μυὸς ἧπαρ καὶ μάλα ἐκπληκτικῶς τε καὶ παραδόξως, τῇ μὲν Σελήνης αὐξανομένης, λοβὸν ἑαυτῷ τινα ἐπιτίκτει ὁσημέραι μέχρι διχομηνίας. Vide ſis & *Antigonum* Caryſtium Hiſt. Mir. c. CXXXVI. Lunam etiam *muribus fibras addere* docet *Lucilius* apud *Agellium* XX, 8. *Dav.*

5 *Puleium aridum—rumpi veſiculas*] Pulegium ὑπὸ τὰς τροπὰς ἀνθεῖν docet *Ariſtoteles* Probl. Sect. XXI. pag. 446. *Plinius* H. N. II, 41. *Floret ipſo brumali die ſuſpenſa in tectis arentis herba pulegii; rumpuntur intentae ſpiritu membranae*. Vide & lib. XVIII. §. 60. *Idem.*

fidibus aliis pulſis reſonare alios; [1] oſtreiſque & conchyliis omnibus contingere, ut cum luna pariter creſcant, pariterque decreſcant; arboreſque ut hiemali tempore, [2] cum luna ſimul ſeneſcentes, quia tum exſiccatae ſint, tempeſtive caedi putentur. Quid de fretis, aut de marinis aeſtibus plura dicam? quorum acceſſus & receſſus [3] lunae motu gubernantur. [4] Sexcenta licet ejuſdem modi proferri, ut diſtantium rerum cognatio naturalis appareat. Demus hoc; nihil enim huic diſputationi adverſatur: num etiam, ſi fiſſum cujuſdam modi fuerit in jecore, lucrum oſtenditur? [5] Qua ex cognatione naturae & quaſi concentu atque conſenſu, quam συμπάθειαν Graeci appellant, convenire poteſt aut fiſſum jecoris cum lucello meo, aut meus quaeſticulus cum caelo, terra, rerumque natura?

1 *Oſtreiſque & conchyliis omnibus contingere*] *Agellius* N. A. xx, 8. *Luna nunc videlicet ſeneſcit: ea re oſtrea quoque, ſicuti quaedam alia, tenuis exſuctaque eſt —— Eadem autem ipſa, quae creſcente Luna gliſcunt, deficiente contra Luna, defiunt.* *Plinius* H. N. lib. II. §. 41. *Jam quidem Lunari poteſtate, oſtrearum, conchyliorumque, & concharum omnium corpora augeri ac rurſus minui.* Vide ſis *Aelianum* H. A. lib. IX. c. 6. & *Leonem Allatium* in *Euſtathii* Hexaëm. pag. 17. *Idem.*

2 *Cum Luna ſimul ſeneſcentes*] Vide ſis, inter alios, *Plinium* H. N. lib. XVI. §. 74. Hinc *ligna, quae Luna vel jam plena, vel adhuc creſcente dejecta ſunt, inepta fabricis eſſe quaſi emollita per humoris conceptionem,* ſtatuit *Macrobius* Saturn. lib. VII. cap. 17. *Idem.*

3 *Lunae motu gubernantur*] Hac de re veterum loca collegimus ad lib. II. N. D. c. 7. Hinc *Oceanus quaſi Lunae comes cum ea ſimul ſeneſcit adoleſcitque,* prout ait *Favorinus* apud *Agellium* N. A. lib. XIV. cap. I. *Idem.*

4 *Sexcenta licet ejuſdem modi proferri*] Ita quidem MSSti ſimul ac editi libri. Sed *proferre* mavult vir doctiſſimus *Joan. Clericus*; cui adſentior. *Idem.*

5 *Qua ex* cognatione *naturae*]

Gruterus

ra? Concedam hoc ipſum, ſi vis; etſi magnam 15 jacturam cauſae fecero, ſi ullam eſſe convenientiam naturae cum extis conceſſero. Sed tamen, eo conceſſo, quî evenit, [6] ut is, qui impetrire velit, convenientem hoſtiam rebus ſuis immolet? Hoc erat quod ego non rebar poſſe diſſolvi. At quam feſtive diſſolvitur! Pudet me non tui quidem, cujus etiam memoriam admiror, ſed Chryſippi, Antipatri, Poſidonii, qui idem iſtuc quidem dicunt, quod eſt dictum a te, ad hoſtiam deligendam [7] ducem eſſe vim quandam ſentientem atque divinam, quae toto confuſa mundo ſit. Illud vero multo etiam melius, quod & a te uſurpatum eſt & dicitur ab illis, cum immolare quiſpiam velit, tum fieri extorum mutationem, ut aut abſit aliquid aut ſuperſit: Deorum enim numini parere omnia. [8] Hoc

jam,

Gruterus poſt *Victorium* dedit, *qua ex* conjunctione *naturae*, nec aliter in Pall. pr. ſec. legi teſtatur. At Pariſ. Med. Reg. Balliol. & Cantab. *qua ex* cognatione *naturae*. Quapropter editorum veterum lectionem cenſui revocandam. Alioqui vocem *conjunctionis* haud incommodam puto. Vide ſis infra capp. 60, 69. *Idem*.

6 *Ut is qui* impetrire *velit*] Sic legendum, non *impertire*, ut eſt in libris vulgatis; neque *impetrare*, ut operae hic olim mendoſe fecerunt. Eſt autem *impetrire*, antiquum verbum, quod ſignificat *impetrare*, ut ſupra diximus. *Feſtus*: Impetritum, *impetratum*. Cum ſuperiora illa olim ſcripſiſſem, hoc eſt, cum admonuiſſem Lectorem mendoſe olim operas feciſſe *impetrare* pro *impetrire*, tamen homo βάσκανος & ἀναιδὴς auſus eſt ſcribere, me edidiſſe *impetrare*; multaque talia fecit, neque hoc ſemel commiſit, neque uno loco. *Lambin.*

7 *Ducem eſſe vim quandam ſentientem*] Mundi dicit animam, quam δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν cenſebant Stoici. Vide ad lib. I. c. 52. *Davies.*

8 *Hoc jam, mihi crede, ne aniculae quidem*] Vulgo *haec, mihi jam crede*. Sed *hoc* ex Pariſ. dedimus: ille vero verborum ordo, quem ſuppeditarunt Pariſ. Med.

jam, mihi crede, ne aniculae quidem exiſtimant. An cenſes, [1] eundem vitulum ſi alius delegerit, ſine capite jecur inventurum; ſi alius, cum capite? Haec deceſſio capitis, aut acceſſio, ſubitone fieri poteſt, ut ſe exta ad immolatoris fortunam accommodent? Non perſpicitis, aleam quandam eſſe in hoſtiis deligendis, praeſertim cum res ipſa doceat? cum enim triſtiſſima exta ſine capite fuerint, quibus nihil videtur eſſe dirius; proxima hoſtia litatur ſaepe pulcherrime. [2] Ubi igitur illae minae ſuperiorum extorum? aut quae tam ſubito facta eſt Deorum
16 tanta placatio? Sed adfers, in tauri opimi extis, immolante Caeſare, cor non fuiſſe: id quia non potuerit accidere ut ſine corde victima illa viveret; judicandum eſſe tum interiſſe cor, cum immolaretur. Quî fit ut alterum intellegas, ſine corde non potuiſſe bovem vivere; al-

terum

Balliol. Reg. & Victor. efficaciorem reddit orationem; docet e-enim, vel ipſas tum temporis aniculas veteribus illis Stoicis minus fuiſſe credulas. *Davies.*

1 *Eundem vitulum ſi alius delegerit ſine capite jecur* inventurum] Pronomen *eum* ſubaudiri non deerunt qui contendant. Cum tamen haec curarint haruſpices; repoſuerim, *Ejuſdem vituli, ſi alius delegerit, ſine capite jecur* inventum iri. *Idem.*

2 *Ubi* igitur *illae minae ſuperiorum extorum?*] In vulgatis deeſt vox ſecunda, quam obtulerunt Pariſ. Med. Reg. & Balliol. eaque recepta, melius, ut opinor, connectitur oratio. *Idem.*

3 *Quod adſpexerit veſtitu purpureo excordem Caeſarem, ipſa corde privatus eſt*] Hoc ait, quia tum primum *Caeſar cum purpurea veſte proceſſit,* ut obſervarat lib. I. cap. 52. & *taurum color rubicundus excitat*, & furibundum reddit. Vide *Senecam* de Ira lib. III. cap. 30. Memoratu vero digna videtur hac de re ipſius Julii reſponſio, qui *eo arrogantiae progreſſus eſt, ut haruſpice triſtia & ſine corde exta ſacro quodam nuntiante*, futura *diceret* laetiora, cum vellet; nec pro oſtento ducendum; ſi pecudi cor defuiſſet. Verba ſunt *Suetonii*

terum non videas, cor ſubito non potuiſſe neſcio quo avolare? Ego enim poſſum vel neſcire quae vis ſit cordis ad vivendum, vel ſuſpicari, contactum aliquo morbo, bovis exile & exiguum & victum cor, & diſſimile cordis fuiſſe. Tu vero quid habes, quare putes, ſi paulo ante cor fuerit in tauro opimo, ſubito id in ipſa immolatione interiſſe? An, [3] quod adſpexerit veſtitu purpureo excordem Caeſarem, ipſe corde privatus eſt? Urbem philoſophiae, mihi crede, proditis, dum caſtella defenditis: nam, dum haruſpicinam veram eſſe voltis, phyſiologiam totam pervertitis. Caput eſt in jecore, cor in extis: jam abſcedet, [4] ſimul ac molam & vinum inſperſeris: Deus id eripiet, vis aliqua conficiet aut exedet. [5] Non ergo omnium interitus atque obitus natura conficiet; & erit aliquid, quod aut ex nihilo oriatur, aut in

tonii in Julio cap. LXXVI. *Polyaenus* Stratag. lib. VIII. cap. XXIII, 32, 33. Καῖσαρ τοιούτου (Leg. τοῦ θύτου, nam τοῦ ἱερέως, vel τοῦ μάντεως, infeliciter reponit *Iſ. Caſaubonus*) λέγοντος ἀπαίσια τὰ ἱερά· καὶ μὲν ἀμείνω ἔφη γενήσεσθαι, ἐπειδὰν αὐτὸς θελήσῃ —— Ἀκαρδίου θύματος εὑρεθέντος, Καὶ τί παράδοξον, ἔφη, εἰ ἄλογον ζῶον καρδίαν οὐκ ἔχει. In eo luſit, quod *cor* paſſim ſapientiam denotet. *Idem.*

4 *Simul ac molam & vinum inſperſeris*] MStus habet, *ſimul ac molam, immo jam ut vinum inſperſeris.* Urſinus.

Ibid. *Simul ac molam ac vinum inſperſeris*] His adnectunt Med. & Reg. *immo jam ut vinum inſpexeris.* Scribere debuerunt *inſperſeris* ut habet Cantab. Sed eas voces recte neſciunt Pariſ. & Balliol. Porro molam ſalſam & vinum explorandis victimis, antequam percuterentur, inſpergebant veteres. Vide *Joan. Saubertum* de Sacr. cap. XVIII. pagg. 429, 433. *Davies.*

5 *Non ergo omnium interitus atque obitus*] Omnino lege *non ergo omnium interitus atque* ORTUS, vel *omnium* ortus *atque obitus.* Vel haec vel illa ratio plane neceſſaria videtur; quod ex ſequentibus manifeſtum. *Idem.*

in nihilum ſubito occidat. Quis hoc phyſicus dixit umquam? Haruſpices dicunt. His igitur, quam phyſicis, credendum potius exiſtimas?

17 Quid? cum pluribus Deis immolatur, quî tandem evenit ut litetur aliis, aliis non litetur? Quae autem inconſtantia Deorum eſt, ut primis minentur extis, bene promittant ſecundis? aut tanta inter eos diſſenſio, ſaepe etiam inter proxumos, ut Apollinis exta bona ſint, Dianae non bona? Quid eſt tam perſpicuum, quam, cum fortuito hoſtiae adducantur, talia cuique exta eſſe, qualis cuique obtigerit hoſtia? At enim id ipſum habet aliquid divini, quae cuique hoſtia obtingat; tamquam in ſortibus, quae cui ducatur. Mox de ſortibus: quamquam tu quidem non hoſtiarum caſum confirmas ſortium ſimilitudine, ſed infirmas ſortes conlatione hoſtiarum. An, cum in Aequimelium miſimus qui

1 *Nam ſi* caſum] Vulgo *caſus:* ſed hoc recte ſe non habet, cum ſuperioribus haud reſpondeat. Nos igitur editionum vetuſtiorum fidem ſecuti ſumus; faventque Reg. & Cantab. in quibus *caſu*. Davies.

2 *Stoicos* veſtros] Vulgo *Stoicos noſtros*. Abſurde: nam fratrem ſuum Quintum Marcus adloquitur; is autem ſuperiore libro partes Stoicorum defenderat. Quin & noſter paullo poſt ſic ait: *Sed non, ut hic* (Epicurus) *ſibi conſtat, item Stoici; illius enim Deus—non poteſt hominibus divinationem impertiri;* VESTER *autem Deus poteſt non impertiri*. Cum res igitur eſſet manifeſta, conjecturam meam, licet Codicum auctoritate deſtitutam, recipere non ſum veritus. *Idem*.

3 Induxit *Epicurus*] Legendum *inducit*, ne tempora confundantur: id quod etiam recte monuit Amicus. *Idem*.

4 *Tamquam inter duos lucos, ſic inter duos mundos*] Pariſ. Med. Reg. & Cantab. omiſſis reliquis exhibent *tamquam inter duos mundos*; quod Lectorem celare nolui, licet perperam factum videatur. De hac Epicuri ſententia, quae *intermundia* Deorum ſedes eſſe ſtatuit, egimus ad lib. I. N. D. cap. 8. *Idem*.

5 Propter

qui adferat agnum quem immolemus; is mihi agnus adfertur, qui habet exta rebus accommodata, & ad eum agnum non caſu, ſed duce Deo ſervus deducitur? [1] nam ſi caſum in eo quoque eſſe dicis, quaſi ſortem quandam cum Deorum voluntate conjunctam; doleo tantam [2] Stoicos veſtros Epicureis inridendi ſui facultatem dediſſe: non enim ignoras quam iſta derideant. Et quidem illi facilius facere poſſunt: Deos enim ipſos jocandi cauſa [3] induxit Epicurus perlucidos, & perflabilis, & habitantis, [4] tamquam inter duos lucos, ſic inter duos mundos, [5] propter metum ruinarum; [6] eoſque habere putat eadem membra, quae nos, nec uſum ullum habere membrorum. [7] Ergo hic circumitione quadam deos tollens, [8] recte non dubitat divinationem tollere. Sed non, ut hic ſibi conſtat, item Stoici: illius enim Deus [9] nihil habens

5 *Propter metum ruinarum*] Scilicet Epicurus mundos innumerabiles ponit, quorum nonnulli quotidie oriantur & occidant. Vide *Ciceronem* N. D. I, 26. *Idem.*

6 *Eoſque putat eadem membra*] Epicurus Deos ἀνθρωπομόρφους eſſe contendit, omnem tamen ademit uſum membrorum. Vide *Plutarchum* de Plac. Philoſ. I, 7. & *Ciceronem* N. D. I, 27, 33. *Idem.*

7 *Ergo* hic] Sic Pariſ. & Reg. Vulgo *ergo is.* Idem.

8 Recte *non dubitat*] Cum doctiſſimo *Clerico* legendum *recta*; niſi forſan utraque vox eandem ſignificationem recipit, uti quidem cenſet *Henr. Valeſius* ad *Ammiani Marcellini* lib. xv. cap. 7. Utcunque ſit, Epicurus iſte, qui *verbis reliquit Deos, re ſuſtulit*, μαντικὴν ἅπασαν verbis diſertis ἀναιρεῖ. Inter alios vide *Diogenem Laertium* lib. x. §. 135. *Idem.*

9 *Nihil habens nec ſui, nec alieni negotii*] Κυρίων Epicuri δοξῶν haec erat prima: Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον οὐδὲ αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὐδὲ ἄλλῳ παρέχει. Hoc ejus decretum memorant plures, e quibus adi *Laertium* x, 139. & *Ciceronem* N. D. lib. I, capp. 7, 30. *Idem.*

habens nec ſui nec alieni negotî, non poteſt hominibus divinationem impertiri; veſter autem Deus poteſt non impertiri, ut nihilominus mundum regat & hominibus conſulat. [1] Cur igitur vos induitis in eas captiones, quas numquam explicetis? Ita enim, cum magis properant, concludere ſolent: Si Dî ſunt, eſt divinatio: ſunt autem Dî: eſt ergo divinatio. Multo eſt probabilius, non eſt autem divinatio: non ſunt ergo Dî. Vide quam temere committant, ut, ſi nulla ſit divinatio, nulli ſint Dei: divinatio enim perſpicue tollitur; Deos
18 eſſe retinendum eſt. Atque hac extiſpicum divinatione ſublata, omnis haruſpicina ſublata eſt. Oſten-

1 *Cur igitur vos* inducitis] Duo verba quae ſequuntur, *captiones* & *explicetis*, facile me adducunt, ut legendum putem *induitis*; qua ratione item in Verrem dixit, *induere ſe in laqueos*. Et *Lucretius* lib. IV, 815.

Ac nos in fraudem induimus *fruſtra nimis ipſi.*

P. Manucius.

Ibid. *Cur vos* induitis *in eas captiones*] Sic omnino legendum eſt, ut recte judicavit *Manucius*, eique jam olim aſſenſus ſum. Quod autem quidam *ἀλαζὼν* tuetur lectionem vulgatam, *vos inducitis in captiones*, nihil aliud hoc facto aſſequitur, quam ut ſuam confidentiam atque impudentiam, cum pari Linguae Latinae inſcientia conjunctam, prodat ac declaret. Quod autem *Manucius Lucretii* verſum ex lib. IV. profert, ut ſuam emendationem *Lucretii* auctoritate confirmet, admonendus eſt Lector, mendoſe ab eo proferri. Sic enim ille,

Ac nos in fraudem induimus, fruſtra nimis ipſi.

Legendum eſt autem, ut nos ex auctoritate librorum MSStorum bis jam edidimus,

Ac nos in fraudem induimus fruſtramur & ipſi.

Lambinus

Ibid. *Vos* induitis *in eas captiones*] *P. Manucii* conjecturam firmant Pall. pr. ſec. liber S. Victoris & Pariſ. Pari modo ſaepe peccarunt Librarii. *Ciceronis* aſſecla *Lactantius* Div. Inſt. lib. III. cap. I, 8. *Ipſi ſe in plagas & errores maximos* induxerunt. Leg. *induerunt*. Idem lib. IV. cap. XXIV, 6. *Illud ipſum maxime cavet, ne rurſus in eoſdem laqueos* inducatur. Scribendum *induatur*.

Oſtenta enim ſequuntur, & fulgura: valet autem in fulguribus obſervatio diuturna; in oſtentis ratio plerumque conjecturaque adhibetur. Quid eſt igitur, quod obſervatum ſit in fulgure? [2] Caelum in XVI partis diviſerunt Etruſci: facile id quidem fuit, quatuor, quas nos habemus, duplicare: poſt idem iterum facere, ut ex eo dicerent, fulmen qua ex parte veniſſet. Primum id quid intereſt? deinde quid ſignificat? Nonne perſpicuum eſt, [3] ex prima admiratione hominum, quod tonitrua jactuſque fulminum extimuiſſent, crediſſe ea efficere rerum omnium praepotentem Jovem? Itaque in noſtris commentariis ſcriptum habemus; [4] *Jove tonante,*

tur. Sic enim illius libri cap. XII, 13. *Prudens ac ſciens in hos ſe laqueos* INDUIT. Licet ergo *Lambini* ſententiam lubens amplectar; ejus tamen intemperiem laudare nequeo, qui propter titivilitia quaedam *J. M. Bruto* aliiſque viris doctis frequenter inequitat. Hujuſce φρενίτιδος plura nos olim exempla congeſſimus ad *Caeſaris* lib. VII. B. G. c. 73. *Davies.*

2 *Caelum in* XVI *partes diviſerunt Etruſci*] Idem docet *Plinius* H. N. lib. II. c. 54. quem vide. *Servius* ad Aen. VIII, 427. *Dicunt* Phyſici *de ſexdecim partibus caeli jaci fulmina.* Forſan legendum *Etruſci.* Idem.

3 *Ex prima admiratione hominum*] *Sextus Empiricus* adv. Mathem. lib. IX. §. 24. Εἰσὶ δὲ οἱ ἀπὸ τῶν γιγνομένων κατὰ τὸν κόσμον παραδόξων ὑπονοήσαντες εἰς ἔννοιαν ἡμᾶς ἐληλυθέναι θεῶν· ἀφ' ἧς φαίνεται εἶναι δόξης καὶ ὁ Δημόκριτος· ὁρῶντες γάρ, φησί, τὰ ἐν τοῖς μετεώροις παθήματα οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων, καθάπερ βροντὰς καὶ ἀστραπὰς κεραυνούς τε — ἐδειματοῦντο, Θεοὺς οἰόμενοι τούτων αἰτίους εἶναι. Hinc, ut recte vidit vir eruditiſſimus *Joan. Clericus* Silv. Philol. c. VII. dixit *Petronius* in fragm. pag. 676.

Primus in orbe Deos fecit timor, ardua calo
Fulmina cum caderent ——

Quin & in quatuor cauſis, quibus informarentur Deorum notiones, hanc tertiam ponit Cleanthes, *quae terreret animos* (legendum puto, *quia terrentur homines*) *fulminibus*, ut ait noſter lib. II. N. D. cap. 5. *Idem.*

4 *Jove tonante, fulgurante*] Noſter tamen, ubi Stoicorum tuetur allegorias, haec habet N. D.

II,

tonante, fulgurante, comitia populi habere nefas. Hoc fortaſſe reipublicae cauſa conſtitutum eſt: comitiorum enim non habendorum cauſas eſſe voluerunt. Itaque [1] comitiorum ſolum vitium eſt fulmen; quod idem omnibus rebus optumum auſpicium habemus, ſi ſiniſtrum fuit. Sed de auſpiciis alio loco: nunc de fulguribus.
19 Quid igitur minus a phyſicis dici debet, quam quicquam certi ſignificari rebus incertis? Non enim te puto eſſe eum, qui Jovi fulmen fabricatos eſſe [2] Cyclopas in Aetna putes: nam eſſet mirabile, quomodo id Juppiter toties jaceret, [3] cum unum haberet. Nec vero fulminibus homines

II, 25. *Hunc etiam augures noſtri* (nuncupant,) *cum dicunt*, Jove fulgente, tonante: *dicunt enim, caelo fulgente, tonante.* Quod autem hoc in loco tradit *Cicero*, confirmat enim Orat. in Vatin. cap. VIII. *Augures omnes uſque a Romulo decreverunt*, JOVE FULGENTE, CUM POPULO AGI NEFAS ESSE. Idem Philipp. V, 3. *Jove tonante, cum populo agi non eſſe fas, quis ignorat?* Vide *Plinium* H. N. lib. II. §. 18. *Tacitum* Hiſt. I, 18. & *Heraldum* ad *Arnobii* lib. II. pag. 114. *Davies.*

1 *Comitiorum ſolum vitium eſt fulmen*] Hoc, ut videtur, apud Romanos obtinuit, quod *cum ad exercitum recenſendum concionem in campo ad caprae paludem* Romulus *haberet, ſubito coorta tempeſtas cum magno fragore tonitrubuſque, tam denſo regem operuit nimbo, ut conſpectum ejus concioni abſtulerit, nec deinde in terris Romulus fuit.* Verba ſunt *Livii* lib. I. cap. 16. *Idem.*

2 *Cyclopas in Aetna putes*] Vates, ut notum eſt,

Illis Cyclopas memorant fornacibus uſos,
Cum ſuper incudem numeroſa in verbera fortes
Horrendum magno quaterent ſub pondere fulmen,
Armarentque Jovem —

Ita cecinit *Corn. Severus* in Aetna vſ. 37. Quamvis autem his manibus informatum erat fulmen, tamen Juppiter

— *Plurima caelo*
Dejicit in terras —

ut ex vulgi ſententia locutus eſt *Virgilius* Aen. VIII, 427. Vide ſis & Georg. IV, 170. *Idem.*

3 *Cum unum haberet — moneret*] Locus ſic legendus videtur & diſtinguendus, *cum unum haberet: nec veró fulminibus homines, quid aut faciendum eſſet aut caverent.*

homines, quid aut faciendum eſſet aut cavendum, moneret: placet enim Stoicis, eos anhelitus terrae qui frigidi ſunt, cum fluere coeperint, ventos eſſe: cum autem ſe in nubem induerint, ejuſque tenuiſſimam quamque partem coeperint dividere atque diſrumpere, idque crebrius facere & vehementius, tum & [4] fulgores & tonitrua exiſtere: ſi autem nubium conflictu ardor expreſſus ſe emiſerit, id eſſe fulmen. Quod igitur vi naturae, nulla conſtantia, nullo rato tempore videmus effici, ex eo ſignificationem rerum conſequentium quaerimus? Scilicet, ſi iſta Juppiter ſignificaret, [5] tam multa fruſtra

cavendum monere. Plena oratio ſe ſic haberet; *nec vero te puto eum eſſe qui putes Jovem fulminibus homines monere.* Idem.

4 Fulgores *& tonitrua exſiſtere*] Vulgo *fulgura.* Sed lectionem, quam recepi, firmant Pariſ. Reg. Cantab. aliique Codices; & recte quidem, ut olim monuimus ad *Minucii Felicis* cap. XXXII. De hiſce vero rebus Stoicorum ſententiam ſic effert *Diogenes Laertius* lib. VII. §. 153. Ἀστραπὴν δὲ, ἔξαψιν νεφῶν παρατριβομένων ἢ ῥηγνυμένων ὑπὸ πνεύματος· βροντὴν δὲ, τὸν τούτων ψόφον ἐκ παρατρίψεως ἢ ῥήξεως· κεραυνὸν δὲ, ἔξαψιν σφοδρὰν μετὰ πολλῆς βίας πίπτουσαν, νεφῶν παρατριβομένων ἢ ῥηγνυμένων. *Plutarchus* de Plac. Philoſ. lib. III. cap. 3. Οἱ Στωικοὶ βροντὴν μὲν, συγκρουσμὸν νεφῶν, ἀστραπὴν δὲ, ἔξαψιν ἐκ παρατρίψεως, κεραυνὸν δὲ, σφοδροτέραν ἔλλαμψιν. *Seneca* Nat. Quaeſt. lib. I. cap. 1. *Nubes mediocriter colliſae, fulgurationes efficiunt; majore impetu pulſae, fulmina.* Vide ſis etiam lib. II. cap. 22. ſeqq. & *Plinium* H. N. lib. II. §. 43, 49, 50. *Idem.*

5 *Tam multa fruſtra fulmina emitteret*] Pall. pr. & ſec. probante *Grutero*, dant, *tam multa fruſtra fulmina* non *emitteret.* Iis accedit Cantab. & haec ſane mens eſt Auctoris. At cum idem ſit in vulgatis ſenſus, modo haec εἰρωνικῶς dicta ſtatuamus; & particula *ſcilicet,* ſi non *ſemper,* ut vult *Donatus* ad *Terentii* Andr. Act. I. Sc. II, 14. at crebro ſaltem, *cum εἰρωνεία ponatur;* receptam lectionem a *Cicerone* profectam eſſe mihi perſuadeo: altera vero ſemidoctis Librariis videtur tribuenda. Ceteroquin, interrogationis vel admirationis addita nota, res tota poſſit confici. *Idem.*

ſtra fulmina emitteret. [1] Quid enim proficit, cum in medium mare [2] fulmen jacit? quid, cum in altiſſimos montis, quod plerumque fit? quid, cum in deſertas ſolitudines? quid, cum in earum gentium oras, in quibus haec ne ob-
20 ſervantur quidem? [3] At inventum eſt caput in Tiberi. Quaſi ego artem aliquam iſtorum eſſe negem! divinationem nego: caeli enim diſtributio, quam ante dixi, & certarum rerum notatio docet, unde fulmen venerit, quo conceſſerit: quid ſignificet autem, nulla ratio docet. Sed urges me meis verſibus:

[4] *Nam pater altitonans ſtellanti nixus Olympo*
Ipſe ſuos quondam tumulos ac templa petivit,
Et Capitolinis injecit ſedibus ignes.

Tum ſtatua Nattae, tum ſimulacra Deorum, Romuluſque & Remus [5] cum altrice belua, [6] vi fulminis icti conciderunt, deque his rebus haruſpicum

1 *Quid enim proficit*] Exſtant praeclari, ut alii in hanc ſententiam, *Lucretii* verſus lib. VI, 403. quos indicabo Lectori duntaxat;

In mare qua porro mittit rationa? quid undas
Arguit, & liquidam molem, campoſque natantes?

&c. *Lambin.*

2 *Fulmen* jacit] Vulgo *jecit*; at ob *temporum* rationem Reg. & Cantab. ne vetuſtiores editos memorem, ſequendi videbantur. *Davies.*

3 *At inventum eſt caput in Tiberi*] Caput erat Summani Dei. Vide lib. I. cap. 10. *Idem.*

4 *Nam pater altitonans —— in Capitolio collocabatur*] Haec omnia legi poſſint ſupra lib. I. c. 12. *Idem.*

5 *Cum altrice* belua] Vox *belua* unico *L.* ſcribi debet, quamvis reclamet *Feſtus*, qui bellum a belluis dictum eſſe ſcribit, *quia belluarum ſit*, inquit, *pernicioſa diſſenſio.* Sed errat & labitur *Feſtus*; nam *bellum* dictum eſt a *duello*, ut *bis* a *duis*. Quin hoc, quod dico, idem *Feſtus* alibi docet. Tanta eſt inconſtantia! Itaque qui *Feſti* auctoritatem hac in re ſecuti *belluam* cum duplici *ll* ſcribunt, no

ruſpicum extiterunt reſponſa veriſſima. Mirabile autem illud, quod eo ipſo tempore, quo fieret indicium conjurationis in ſenatu, ſignum Jovis biennio poſt, quam erat locatum, in Capitolio conlocabatur. Tu igitur animum induces, (ſic enim mecum agebas) cauſam iſtam & contra facta tua & contra ſcripta defendere? [7] Frater es, eo vereor. Verum quid tibi hic tandem nocet? reſne, quae talis eſt; an ego, qui verum explicari volo? Itaque nihil contradico: a te rationem totius haruſpicinae peto. Sed te mirificam in latebram conjeciſti. Quod enim intellegeres [8] fore ut premerere, cum ex te cauſas uniuſcujuſque divinationis exquirerem; multa verba feciſti, te, cum res videres, rationem cauſamque non quaerere: quid fieret, non cur fieret, ad rem pertinere. Quaſi ego aut fieri concederem, aut eſſet philoſophi, cauſam,

cur

una cum *Feſto* labuntur. Omnino noſtri veteres Codices ſemper habent hoc nomen ſcriptum ſimplici *l*. Lambinus.

6 *Vi fulminis icti*] Siquidem Pariſ. Balliol. Reg. Cantab. cum tribus Pall. & Ven. 1471. exhibent *ut fulminis ictu*; forſan reponendum *tum fulminis ictu conciderunt*. Vide Offic. III, 25. *Davies*.

7 *Frater es*, non *vereor*] Veneti, *frater es*, eo *vereor*. Et naturalis eſt certe pudor inter conſanguineos & erga parentes; ut ille reverentia patris prohiberi ſe ait, quo minus dicat eum deſipere:

Εἰ μὴ πατὴρ ἦσθ', εἶπον ἄν σέ γ' ἀφρονεῖν.

Camerarius.

8 *Quod enim intelligeres fore, ut* premerem te] Magis placet, ut eſt in antiquo, *quod enim intelligeres fore*, ut premerere, *quum ex te cauſas* &c. *Urſinus*.

Ibid. *Fore ut* premerere] Eſt a Pall. quatuor, mirorque hactenus obtinuiſſe, *premerem te*, lectionem inficetam prae noſtra. Gruterus. Ibid. Lectionem, quam probavit *Urſinus* & recepit *Gruterus*, exhibent Pariſ. Med. Balliol. Reg. & Cantab. *Davies*.

1 *Progno-*

cur quidque fieret, non quaerere? Et eo quidem loco & [1] prognoſtica noſtra pronuntiabas: & genera herbarum, ſcammoneam ariſtolochiamque radicem, quarum cauſam ignorares, vim
21 & effectum videres. Diſſimile totum: nam & prognoſticorum cauſas perſecuti ſunt & Boëthus Stoicus, qui eſt a te nominatus, & noſter etiam Poſidonius: &, ſi cauſae non reperiantur iſtarum rerum, res tamen ipſae obſervari [2] animadvertique poſſunt. Nattae vero ſtatua, aut aera legum de caelo tacta, quid habent [3] obſervatum ac vetuſtum? Pinarii Nattae nobiles: a nobilitate igitur [4] periculum. Hoc tam callide Juppiter cogitavit. Romulus lactens fulmine ictus: [5] urbi igitur periculum oſtenditur ei quam ille condidit. Quam ſcite per notas nos certiores facit Juppiter! At eodem tempore ſignum Jovis conlocabatur, quo conjuratio indicabatur. Et tu ſcilicet mavis, numine Deo-

rum

1 *Prognoſtica noſtra — Ariſtolochiamque radicem*] Res, ad quas hic reſpicit, exſtant lib. I. capp. 7, 8, 9, 10. *Davies.*

2 *Animadvertique* poſſunt] Vulgo *potuerunt.* Sed congruentior eſt lectio, quam nos fide MSti Reg. damus. Quin & eam repraeſentant editiones vetuſtae. *Idem.*

3 *Obſervatum ac* vetuſtum] Locum *Gulielmius* & *Gruterus* hoc modo diſtinguunt: *Nattae vero ſtatua, aut aera legum de caelo tacta quid habent? Obſervatum ac vetuſtum. Pinarii Nattae nobiles.* At haec interpunctio nec ſenſui nec Linguae Latinae congrua videtur. Licet autem diſtinctio recepta mutari non debeat; eſt tamen, niſi fallor, in verbis latens vitium. Vir ingenioſus *Jer. Marklandus* in in Epiſt. Crit. pag. 47. reponit, *quid habent* obſervandum. At vetus, tum *Pinarii Nattae*, nobilis. Vide lib. I. cap. 12. *Idem.*

4 *Periculum. Hoc tam callide Juppiter cogitavit*] Malim, *hoc quam callide Juppiter indicavit!* Nam paullo poſt ait, QUAM *ſcite per notas nos certiores facit Jupiter!* Porro *Gruterus* dubitat, an non, interpunctione mutata, lo-

cus

tum id factum quam caſu arbitrari? [6] & redemptor, qui columnam illam de Cotta & de Torquato conduxerat faciendam, non inertia aut inopia tardior fuit, ſed a Deis inmortalibus ad iſtam horam reſervatus eſt? Non equidem plane deſpero iſta eſſe vera, ſed neſcio, & diſcere a te volo. Nam cum mihi quaedam caſu viderentur ſic evenire ut praedicta eſſent a divinantibus; dixiſti multa de caſu, ut, [7] Venerium jaci poſſe caſu, quatuor talis jactis; quadringentis, centum Venerios non poſſe caſu conſiſtere. Primum neſcio cur non poſſint: ſed non pugno; abundas enim ſimilibus. Habes & reſperſionem pigmentorum, & roſtrum ſuis, & alia permulta. Idem Carneaden fingere dicis de capite Paniſci. Quaſi non potuerit id evenire caſu, & non in omni marmore neceſſe ſit ineſſe vel Praxitelia capita! illa enim ipſa efficiuntur detractione, nec quicquam illuc adfertur

cus ita ſit legendus: *A nobilitate igitur periculum hoc. Tam* calide *Jupiter cogitavit.* Et *calide* quidem eſt in Med. & S. Victoris libro. Sed lectio ſimul ac interpunctio mihi videtur incommoda. *Idem.*

5 *Urbi igitur periculum oſtenditur*] Ita ſolebant argutari. Nam

—— Malus interpres rerum
metus omne trahebat
Augurium pejore via, truncataque membra
Nutricemque Lupam Romani regnoque minatri.

Sunt *Claudiani* de Bell. Get. vſ. 262. *Idem.*

6 *Et redemptor —— reſervatus eſt*] Non bene cohaerent ſententiae. Legerim, UT *redemptor —— non inertia aut inopia tardior* fuerit, *ſed a Deis inmortalibus ad iſtam horam reſervatus* ſit. *Idem.*

7 *Venerium —— Paniſci*] Quae Marcus hic repetit, Quintus ſupra lib. I. cap. 13. dixerat. Porro Pariſ. Med. Balliol. Reg. Ven. 1471. & Victor. dant *&* *quadringentis.* Lege *ſed quadringentis.* Idem.

adfertur a Praxitele: ſed cum multa ſunt detracta & ad lineamenta oris perventum eſt, tum intellegas illud, quod jam expolitum ſit, intus fuiſſe. Poteſt igitur tale aliquid etiam ſua ſponte in lapicidinis Chiorum extitiſſe. Sed ſit hoc fictum. Quid? In nubibus numquam animadvertiſti leonis formam aut hippocentauri? Poteſt igitur, quod modo negabas, veritatem ca-
22 ſus imitari. Sed quoniam de extis & de fulguribus ſatis eſt diſputatum; oſtenta reſtant, ut tota haruſpicina ſit pertractata. [1] Mulae partus prolatus eſt a te. Res mirabilis, propterea quia non ſaepe fit: ſed ſi fieri non potuiſſet, facta non eſſet. Atque hoc contra omnia oſtenta valeat; [2] numquam, quod fieri non potuerit, eſſe factum: ſin potuerit, non eſſe mirandum. Cauſarum enim ignoratio in re nova mirationem facit: eadem ignoratio [3] ſi in rebus uſitatis eſt, non miramur: nam qui mulam peperiſſe miratur, is, quo modo equa pariat aut omnino quae natura partum animantis faciat, ignorat: ſed, quod crebro videt, non miratur, etiamſi,

cur

1 *Mulae partus*] Vide lib. I. cap. 18. *Davies.*

2 *Numquam quod fieri non potuerit* &c.] Albutius Silus apud *Senecam* Controv. I, 3. *Hoc unum ſcio. nec fieri quod non poteſt, nec portentum eſſe quod poteſt.* Vide ſis infra cap. XXVIII. *Idem.*

3 *Si in rebus* uſitatis *eſt*] Legendum puto *viſitatis*, hoc eſt, frequenter viſis: nam ſtatim ſubjicit noſter, *quod crebro* VIDET, *non miratur; — quod ante non* VIDIT — *oſtentum eſſe cenſet.* Pari modo reſcribendum crediderim Tuſc. lib. I. cap. 27. *Sejuncta ab his* VISITATIS *notiſque naturis*; non *uſitatis*, ut vulgo. *Idem.*

4 *Id ſi evenit*] Sic Pariſ. Med. Reg. & Balliol. non *evenerit*, ut vulgo. *Idem.*

5 *Tages quidam dicitur*] *Ovidius* Metam. lib. XV, 553.

Haud aliter ſtupuit, quam cum
Tyrrhenus arator

Fa-

cur fiat, neſcit: quod ante non vidit, [4] id ſi
evenit, oſtentum eſſe cenſet. Utrum igitur
cum concepit mula an cum peperit oſtentum
eſt? Conceptio contra naturam fortaſſe: ſed
partus prope neceſſarius. Sed quid plura? Or- 23
tum videamus haruſpicinae: ſic facillime, quid
habeat auctoritatis, judicabimus. [5] Tages qui-
dam dicitur in agro Tarquinienſi, cum terra a-
raretur & ſulcus altius eſſet inpreſſus, extitiſſe
repente & eum adfatus eſſe qui arabat. Is au-
tem Tages, ut in libris eſt Etruſcorum, puerili
ſpecie dicitur viſus, ſed ſenili fuiſſe prudentia.
Ejus aſpectu cum obſtupuiſſet bubulcus, clamo-
remque majorem cum admiratione edidiſſet;
concurſum eſſe factum, totamque brevi tempo-
re in eum locum Etruriam conveniſſe: tum
illum plura locutum multis audientibus, qui
omnia verba ejus exceperint literiſque mandâ-
rint: [6] omnem autem orationem fuiſſe eam,
qua haruſpicinae diſciplina contineretur: eam
poſtea creviſſe rebus novis cognoſcendis & ad
eadem illa principia referendis. Haec accepi-
mus

Fatalem glebam mediis adſpexit in arvis,
Sponte ſua primum, nulloque agitante, moveri:
Sumere mox hominis terraeque amittere formam,
Oraque venturis aperire recentia fatis.
Indigenae dixere Tagem: qui primus Etruſcam
Edocuit gentem caſus aperire futuros.

Cenſorinus de Die Nat. cap. IV. p. 23. *In agro Tarquinienſi puer dicitur divinitus exaratus, nomine Tages, qui diſciplinam cecinerit extiſpicii; quam Lucumones, tum Etruriae potentes, exſcripſerunt.* Ad eum locum videatur *Henr. Lindenbrogius.* Adi ſis etiam quae diximus ad hujuſce libri cap. 38. *Idem.*

6 *Omnem autem orationem fuiſſe eam,* qua *haruſpicinae diſciplina contineretur*] *Quae* pro *qua* ſcriptum eſt in vetere libro. *Urſin.*

mus ab ipſis: haec ſcripta conſervant: hunc fontem habent diſciplinae. Num ergo opus eſt ad haec refellenda Carneade? [1] num Epicuro? Eſtne quiſquam ita deſipiens, qui credat exaratum eſſe, [2] Deum dicam, an hominem? [3] Si Deus, [4] cur ſe contra naturam in terram abdiderit, ut patefactus aratro lucem adſpiceret? Quid? idem nonne poterat Deus hominibus diſciplinam ſuperiore e loco tradere? Si autem homo ille Tages fuit, quonam modo potuit terra oppreſſus vivere? unde porro illa potuit, quae docebat alios, ipſe didiciſſe? Sed ego inſipientior, quam illi ipſi qui iſta credunt, qui qui-
24 dem contra eos tam diu diſputem. Vetus autem illud Catonis admodum ſcitum eſt, qui mirari

1 *Num Epicuro*] Cum Carneades diſputator habitus ſit ſubtiliſſimus; acumine vero caruerit Epicurus, ut paſſim dicit *Cicero*; legendum crediderim, *num* vel *Epicuro?* Aliter enim, ut puto, ſi non vitioſa, ſaltem debilis eſt & languida prorſus oratio. *Davies.*

2 *Deum dicam, an hominem*] Tages, *Genii* fuit *filius*, *nepos Jovis*, ſi *Feſto* credimus. *Idem.*

3 *Si* Deus] Vulgo *ſi Deum*: cum vero noſter in membro ſequente dicat, *ſi autem* homo *ille Tages fuit*; Codicis Balliol. auctoritati paruimus. *Idem.*

4 *Cur ſe contra naturam in terram* abdiderit] Videtur legendum *abdiderat*. Lambinus. *Ibid.* Lego *abdidit*, ut exhibet Med. *Davies.*

5 *Quod non rideret haruſpex*] Nulla Catonis facta mentione, noſter idem dictum refert lib. I. N. D. cap. 26. *Idem.*

6 *Rex Pruſias*] Hoc Antiocho Regi tribuit *Plutarchus*. Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος, inquit ille de Exſil. Tom. II. p. 606. οὐκ ἐχρῆτο παῤῥησίᾳ πρὸς ANTIOXON, βασιλέα ὄντα, φυγὰς ὤν; ὁπηνίκα καιρῦ διδόντος ἐκέλευεν αὐτὸν ἐπιχειρεῖν τοῖς πολεμίοις· τοῦ δὲ θυσαμένου καὶ τὰ σπλάγχνα κωλύειν φάσκοντος, ἐπετίμησεν, εἰπὼν, Σύ τι κρέας λέγει ποιεῖς, οὐ τι νοῦν ἔχων ἄνθρωπος; At cum *Cicerone* facit *Valerius Maximus* lib. II. cap. vii, 6. extern. & homo, ceteroqui ſuperſtitioſus, animoſum hoc Hannibalis effatum comprobat. *Idem.*

7 *Cum a ſummo haruſpice*] Quod *immolanti aufugiſſet hoſtia*. Vide

mirari ſe aiebat, [5] quod non rideret haruſpex, haruſpicem cum vidiſſet. Quota enim quaeque res evenit praedicta ab iſtis? aut ſi evenit quidpiam; quid adferri poteſt cur non caſu id evenerit? [6] Rex Pruſias, cum Hannibali apud eum exſulanti depugnari placeret, negabat ſe audere, quod exta prohiberent. " An tu, inquit, caruncula vitulinae mavis quam imperatori " veteri credere?" Quid? ipſe Caeſar, [7] cum a ſummo haruſpice moneretur ne in Africam [8] ante brumam tranſmitteret, nonne tranſmiſit? quod ni feciſſet, uno in loco omnes adverſariorum copiae conveniſſent. Quid ego haruſpicum reſponſa commemorem, (poſſum equidem innumerabilia) quae aut nullos habuerint

Vide *Suetonium* in Jul. cap. 59. *Minucius Felix* Oct. cap. XXVI. *Caius Caeſar, ne ante brumam in Africam* navigia *tranſmitteret, auguriis & auſpiciis renitentibus, ſprevit. Eo facilius & navigavit & vicit.* Sic etiam *Cyprianus* de Idol. Van. cap. 3. Forſan tamen utrobique reponendum *navigio tranſmitteret.* Pſeudo-Hegeſippus de haloſi Jud. I, 41. *Inde Caeſaream navigio tranſmittit.* Sic enim legendus eſt iſte locus. Et V, 52. *Ipſe Alexandriam contendit, & inde Romam* navigio tranſmiſit. Ut ut haec ſe res habeat, certe labuntur *Minucius* & *Cyprianus*, cum *auguria & auſpicia* reniſa fuiſſe ſcribunt. Ceterum menda, niſi fallor, hunc *Ciceronis* locum obſidet: vix enim eſt, ut *ſummum haruſpicem*, hominis nomine non prolato, dixerit noſter. Legendum puto, *a* SPURINNA *haruſpice*. Supra lib. I. cap. 52. *Cum* Spurinna *diceret, timendum eſſe, ne & conſilium & vita deficeret.* Adi *Valerium Maximum* lib. I. cap. VI, 13. lib. VIII. cap. XI, 2. & *Suetonium* in Jul. cap. LXXXI. Similis quidem ductus eſt literatum, nominaque propria crebro temerarunt Librarii. *Idem.*

8 *Aut brumam*] *Terentius* Phorm. Act. IV. Sc. IV, 28.

Haruſpex vetuit ante brumam *autem quid novi*
Negoti incipere.

Ubi *Donatus: Arte*, inquit, *irriſit homines Terentius, quibus religio ſit aggredi negotium aliquod, diebus decreſcentibus.* Idem.

 1 *Multa*

rint exitus, aut contrarios? Hoc civili bello, Dî inmortales! quam multa luſerunt? quae nobis in Graeciam Roma reſponſa haruſpicum miſſa ſunt? quae dicta Pompeio? & enim ille admodum extis & oſtentis movebatur. Non lubet commemorare, nec vero neceſſe eſt, tibi praeſertim qui interfuiſti. Vides tamen omnia fere contra, ac dicta ſint, eveniſſe. Sed haec
25 hactenus: nunc ad oſtenta veniamus. [1] Multa me conſule a me ipſo ſcripta recitaſti: multa ante Marſicum bellum a Siſenna conlecta adtuliſti: multa ante Lacedaemoniorum malam pugnam in Leuctris a Calliſthene commemorata dixiſti: de quibus dicam equidem ſingulis, [2] quoad videbitur; ſed [3] dicendum etiam eſt de univerſis. Quae eſt enim iſta a Deis profecta ſignificatio & quaſi denuntiatio calamitatum? quid autem volunt ea Dî inmortales primum ſignificantes, quae ſine interpretibus [4] non poſſimus intellegere: deinde ea, quae cavere nequeamus? At hoc ne homines quidem probi faciunt,

1 *Multa me conſule — commemorata dixiſti*] Lib. I. capp. 11, 34, 44. *Idem.*

2 *Quoad videbitur*] Vulgo *quoad* utile *videbitur*. Cum vero mediam vocem repudiarint tam res ipſa, quam MSSti Voſſ. Pariſ. Med. Balliol. Reg. Cantab. ac editt. Ven. 1471. Aſcenſ. & Victor. eam nos expungendam duximus. *Idem.*

3 *Dicendum* etiam *eſt de univerſis*] Balliol. dat, *dicendum eſt* primo *de univerſis*. Non male, ſi faverent alii Codices. *Idem.*

4 *Non* poſſimus *intellegere*] Vulgo *poſſumus*; male: addit enim *ea, quae cavere nequeamus*. Quapropter nos MSStos Pariſ. & Balliol. ſecuti ſumus, ne *modorum* oriretur confuſio. Simili vero ratione contra Genethliacos argumentatur *Sextus Empiricus* adv. Mathem. lib. v. §. 47. Εἰ

μὴ

unt, ut amicis inpendentis calamitates praedicant, quas illi effugere nullo modo poſſint: [5] ut medici, quamquam intellegunt ſaepe, tamen numquam aegris dicunt, illo morbo eos eſſe morituros. Omnis enim praedictio mali tum probatur, cum ad praedictionem cautio adjungitur. Quid igitur aut oſtenta aut eorum interpretes, vel Lacedaemonios olim vel nuper noſtros adjuverunt? quae ſi ſigna Deorum putanda ſunt, cur tam obſcura fuerunt? ſi enim, ut intellegeremus quid eſſet eventurum; aperte declarari oportebat: aut ne occulte quidem, ſi ea ſciri nolebant. Jam vero conjectura omnis, 26
in qua nititur divinatio, ingeniis hominum in multas ac diverſas, aut etiam contrarias partes [6] ſaepe deducitur. Ut enim in cauſis judicialibus alia conjectura eſt accuſatoris, alia defenſoris, & tamen utriuſque credibilis: ſic in omnibus his rebus, quae conjectura inveſtigari videntur, anceps reperitur oratio. Quas autem res tum natura, tum caſus adfert; ([7] nonnumquam etiam

μὲν ἐν τοῖς κατ' ἀνάγκην (ποιήσονται τὰς προαγορεύσεις) ἀνωφελεῖς εἰσὶν ἐν τῷ βίῳ· τὸ γὰρ κατὰ ἀνάγκην συμβαῖνον οὐκ ἔστιν ἐκκλῖναι— —τότε δ' ἂν χρειώδης ἐτύγχανεν ἡ πρόῤῥησις, εἰ πρὸς τὴν ἔκκλισιν αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰν ἐλάμβανεν. Idem.

5 *Ut medici*] Pariſ. *ut a medici:* Med. & Reg. *aut medici.* Legendum *& medici.* Idem.

6 *Saepe* deducitur] Ita quidem MSSti. Sed *D. Lambino* & *Joan. Clerico*, duumviris doctiſſimis, accedo, quibus legendum placet *diducitur*. Idem.

7 *Nonnunquam etiam errorem creat ſimilitudo*] *D. Lambinus*, tribus voculis additis, reſcribendum putabat *& in quibus nonnunquam*; at *J. M. Bruto* placebat, *in his nonnunquam etiam errorem creat ſimilitudo.* Verum, nota Parentheſeωs appoſita, quod nos primi fecimus, nec hoc nec illud additamentum eſſe neceſſarium patet. *Idem.*

etiam errorem creat ſimilitudo) [1] magna ſtultitia eſt earum rerum Deos facere effectores, cauſas rerum non quaerere. Tu vates Boeotios credis Lebadiae vidiſſe ex gallorum gallinaceorum cantu, victoriam eſſe Thebanorum, [2] quia galli victi ſilere ſolent, canere victores. Hoc igitur [3] per gallinas Juppiter tantae civitati ſignum dabat? An illae aves, niſi cum vicerint, canere non ſolent? At tum canebant, nec vicerant: id enim eſt, inquies, oſtentum. Magnum vero: quaſi piſces, non galli cecinerint. Quod

1 *Magna ſtultitia eſt earum rerum*] Qui vocem *ſimilitudo* volunt eſſe ſententiae clauſulam, & a voce *magna* novae ſententiae initium duci; nae illi valde delirant, & ſimul plane declarant ſe Latini ſermonis eſſe ignaros atque imperitos. Hic enim ordo, atque haec ſententia verborum eſt: magna ſtultitia eſt, Deos facere effectores earum rerum, neque cauſas quaerere: quas res tum natura, tum caſus affert, & in quibus rebus nonnunquam etiam errorem creat ſimilitudo. *Lambinus.*

2 *Quia galli victi ſilere* ſolent] Vulgo *ſolerent*, nec aliter Pariſ. & Cantab. At Balliol. Med. Reg. & Ven. 1471. eam, quam quaſi poſtliminio reduximus, praebent lectionem. Ac merito quidem: non enim olim modo, ſed etiam nunc ἐν μάχῃ ἀλεκτρυὼν ἐν τῇ πρὸς ἄλλον ἀγωνίᾳ ἡττηθεὶς οὐκ ἂν ᾄσαι· τὸ γάρ τι φρόνημα αὐτοῦ κατέσταλται καὶ μεμείωται καὶ καταδύεταί γε ὑπὸ τῆς αἰδοῦς. Verba ſunt *Aeliani* lib. IV. H. A. c. 29. Ad hiſtoriam quod attinet, ita *Plinius* H. N. lib. X. §. 24. *Habent oſtenta & praepoſteri eorum* (gallorum) *veſpertinique cantus. Namque totis noctibus canendo, Boeotiis nobilem illam adverſus Lacedaemonios praeſagivere victoriam; ita conjecta interpretatione, quoniam victa ales illa non caneret.* Vide ſis & noſtrum lib. I. cap. 34. *Davies.*

3 *Per* gallinas] Non per *gallinas*, ſed per *gallos*. Ergo reſcribendum videtur *per gallinaceos*: nam gallinae cantus prodigium cenſebatur. Vide *Terentium* Phorm. Act. IV. Sc. IV, 27. Interdum tamen Gallinas *velut mares cantare* tradit *Columella* VIII, 5. *Idem.*

4 *Optumis* verbis] *D. Lambinus* reponendum conjicit *verſibus*; at non eſt cur hoc in loco MSStorum fides habeatur ſuſpecta. Pariter enim *optimis* verbis *ab Epicuro de laudibus amicitiae dicta* memorat lib. II. de Fin. cap.

Quod autem eſt tempus, quo illi non cantent, vel nocturnum, vel diurnum? Quod ſi victores alacritate & quaſi laetitia ad canendum excitantur; potuit accidiſſe alia quoque laetitia, qua ad cantum moverentur. Democritus quidem [4] optumis verbis cauſam explicat, cur [5] ante lucem galli canant: depulſo enim de pectore & [6] in omne corpus diviſo & [7] mitificato cibo, cantus edere, quiete ſatiatos: qui quidem ſilentio noctis, ut ait Ennius, [8] *favent faucibus ruſſis: cantu plauſuque premunt alas.* Cum igitur

cap. 26. *Idem.*

5 *Ante lucem galli* canant] Reg. *canent:* Pariſ. autem, Med. & Balliol. *cantant.* Forſan leg. *cantent,* ut habet Ven. 1471. *Plautus* Mil. Glor. Act. III. Sc. I, 96.

Verum priuſquam Galli cantent,
quae me ſomno ſuſcitet.

Vide ſis & *Ambroſium* in Hexaëm. lib. V. §. 88, 89, 90. Sed perinde eſt. *Idem.*

6 *In omne corpus* diviſo] Rurſus impingit *Lambinus,* cum, repudiata omnium MSStorum lectione, reſcribat *didito. Livius* lib. II. cap. 32. *Reddentem in omnes partes hunc* — diviſum *pariter in venas, maturum confecto cibo, ſanguinem. Apuleius* de Habit. Doct. Platon. pag. 593. *Cum id, quod infertur ad totius corporis conſervationem, velut ſingillatim exaequatum, cunctis partibus* dividitur. Eundem errorem errat vir ille doctiſſimus ad lib. II. N. D. cap. 54. ubi vide quae diximus. *Idem.*

7 Mitificato *cibo*] Concocto, digeſto. Vide *Petr. Victorium* ad lib. I. c. 51. Omnes noſtri, *modificato cibo:* ſic & plerique MSSti nec non typis impreſſi Codices. *Idem.*

8 *Favent faucibus ruſſis: cantu plauſuque premunt alas*] Sic edidit *Colinaeus* anno MDXLV. neque poſteriores ullae Editiones, quas quidem viderim, aliter habent, paucis admodum exceptis, ut Lugdunenſi quadam, & praeterea altera. Et tamen noſter ἀλαζὼν praedicat ſe ita edidiſſe, *Manucii* & *Victorii* auctoritatem ſecutum. Atqui nonne tibi multi anteverterunt, homo omnium, qui unquam nati ſunt, injuſtiſſime atque impudentiſſime? nonne Ego ſeptem abhinc annos ita edidi? Cur tu ab aliis occupata tibi vindicas? cur, quae ab aliis inventa ſunt, compilas? cur, quae ab aliis ſcripta ſunt, odioſe iteras, & miſeras chartas male perdis, & lectorum otio abuteris, ut aliquid ſapere videaris? Sed me

tur hoc animal tam ſit canorum ſua ſponte, quid
in mentem venit Calliſtheni dicere, [1] Deos gal-
lis ſignum dediſſe cantandi, cum id vel natura,
27 vel caſus efficere potuiſſet? Sanguinem pluiſſe
ſenatui nuntiatum eſt: [2] Atratum etiam fluvi-
um fluxiſſe ſanguine: Deorum ſudaſſe ſimula-
cra. Num cenſes his nuntiis Thalen, aut Ana-
xagoran, aut quemquam phyſicum crediturum
fuiſſe? nec enim ſanguis nec ſudor niſi e cor-
pore eſt: ſed & decoloratio quaedam ex aliqua
contagione terrena maxime poteſt [3] ſanguini ſi-
milis

me reprimam, & integrum ad aliud tempus ſervabo. Eſt autem *ruſſus color*, rubro finitimus. Hinc *ruſſata factio*. Lambinus.

Ibid. *Favent faucibus ruſſis: cantu plauſuque premunt alas*] Sic recte diſtinguit MS. Balliol. Vulgo *favent faucibus ruſſis cantu*; ut *favere cantu* ſit *canere*, quemadmodum volunt *Hadr. Turnebus* Adverſ. v, 19. & *Janus Gulielmius*. Sed hoc, quod cum bona doctiſſimorum virorum venia ſit dictum, prorſus experientiae repugnat: nam gallos intempeſta nocte per omnes tantum non anni partes *tacere* norunt omnes, & vult *Ennius*. Vide *Plinium* H. N. lib. x. §. 24. *Favere faucibus*, ut *favere linguis* aut *vocibus*, ſilere denotat. Vide *Senecam* de Vita Beat. cap. xxvi. & *Servium* ad Aen. V, 71. *Davies*.

1 *Deos gallis ſignum dediſſe cantandi*] Quid ad rem faciat, *Deos gallis ſignum cantandi dediſſe*, neſcio. Si *Deos gallorum cantu ſignum dediſſe* dixerat *Cicero*; non haereremus, nec ullus eſſet dubitandi locus, quin recte dixiſſet. Modo mihi meam proferre ſuſpicionem liceat; reponendum crediderim *Deos gallis ſignum dediſſe* CANTANTIBUS. *Idem*.

2 Atratum *etiam fluvium fluxiſſe ſanguine*] Nihil agit *Phil. Cluverius*, qui Ital. Ant. lib. II. cap. XII. pag. 752. legit *Aternum etiam fluvium*: nam noſter lib. I. cap. 43. ait, *quid quod fluvius* Atratus *ſanguine fluxit*? Ii certe, quos ſententiae ſuae fidejuſſores laudat vir doctiſſimus, negotium haud conficiunt: nam *Livius* lib. xxiv. cap. 44. tradit *flumen Amiterni* (non *Aternum*) *cruentum fluxiſſe*. Nec hujuſce portenti meminit *Julius Obſequens*, ſed *Conr. Lycoſthenes* in additamentis ad *Obſequentem* cap. 30. Is autem ſua, prout videtur, hauſit ex *Oroſii* lib. iv. cap. 12. *Namque*, inquit, *in Piceno flumine ſanguis effluxit*. At

in

milis eſſe, & humor adlapſus extrinſecus, ut [4] in tectoriis videmus auſtro, [5] ſudorem videtur imitari. Atque haec in bello plura & majora videntur timentibus; eadem non tam animadvertuntur in pace. Accedit illud etiam, [6] quod in metu & periculo cum creduntur facilius, tum finguntur inpunius. Nos autem ita leves atque inconſiderati ſumus, ut, ſi mures corroſerint aliquid quorum eſt opus hoc unum, monſtrum putemus? Ante vero Marſicum bellum, quod clypeos Lanuvii, [7] ut a te dictum eſt,

mures

in Piceno multi erant, praeter Aternum, fluvii. Non igitur recepta moveatur lectio; ſed *Atratus* habeatur ignobilis fluvius, qui vel exaruit, vel cujus hodie ſitum neſcimus. *Idem.*

3 Sanguini *ſimilis*] Vulgo *ſanguinis ſimilis*, contra quam jubent *Gruteriani* noſtrique MSSti. *Idem.*

4 *In tectoriis videmus Auſtro*] *Auſter* ſcilicet, humidus eſt ventus, Notus ἀπὸ τῆς νοτίδος appellatus. *Statius* Thebaid. I, 160.

— Madidique *tepentes*
Igne Noti.

Videatur *Nonius* in *Auſtrum.* Idem.

5 *Sudorem* videtur *imitari*] Vulgo deeſt vox media, quam nos ex Pariſ. Med. Reg. Cantab. Ven. 1471. Aſcenſ. & Victor. mutuam ſumſimus. *Idem.*

6 *Quod in metu & periculo*] Id animum advertit *Claudianus* Bell. Get. vſ. 227.

Utque eſt ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens credique timor; tum ſomnia vulgo
Narrari; tum monſtra Deûm, monituſque ſiniſtri:

quod late diducit elegantiſſimus Poëta. *Statius* de Pavore Thebaid. lib. VII, 112.

— Bonus omnia credi
Auctor, & horrificis lymphare incurſibus urbes.
Si geminos ſoles ruituraque ſuadeat aſtra,
Aut nutare ſolum, aut veteres deſcendere ſilvas,
Ah miſeri vidiſſe putent —

Idem plus vice ſimplici monuit *Livius*, & rem ita ſe habere quotidiana docet experientia. *Idem.*

7 *Ut a te dictum eſt, mures roſiſſent*] *Victorius* edidit *mures nocte eſſent.* At renituntur MSSti. Supra lib. I. cap. 44. *Lanuvii clypeos, quod haruſpicibus triſtiſſimum viſum eſt, a muribus eſſe deroſos.* *Plinius* H. N. lib. VIII. §. 82. *Mures, arroſis Lanuvii clypeis argenteis, Marſicum portendere bellum.* Idem.

1 *Scuta*

mures roſiſſent, maxumum id portentum haruſpices eſſe dixerunt. Quaſi vero quicquam interſit, mures, diem noctem aliquid rodentes, [1] ſcuta an cribra corroſerint. Nam ſi iſta ſequimur; quod Platonis Politian nuper apud me mures corroſerint, de republica debui pertimeſcere: aut, ſi Epicuri de Voluptate [2] liber corroſus eſſet, putarem annonam in macello cariorem

28 fore. An vero illa nos terrent, ſi quando aliqua portentoſa aut ex pecude aut ex homine nata dicuntur? quorum omnium, ne ſim longior, una ratio eſt: quicquid enim oritur, qualecumque eſt, cauſam habeat a natura neceſſe eſt; ut, etiamſi praeter conſuetudinem extiterit, praeter naturam tamen non poſſit exiſtere. Cauſam igitur inveſtigato in re nova atque admirabili [3] ſi poteris: ſi nullam reperies, illud tamen exploratum habeto, nihil fieri potuiſſe ſine cauſa; [4] eumque terrorem, quem tibi rei novitas adtulerit, [5] naturae ratione depellito. Ita te nec terrae fremitus,

1 *Scuta an cribra corroſerint*] *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. VII. pag. 842. Τί δὲ καὶ θαυμαστὸν, εἰ ὁ μῦς, φησὶν ὁ Βίων, τὸν θύλακον διέτραγεν, οὐχ εὑρὼν ὅ, τι φάγῃ· τοῦτο γὰρ ἦν θαυμαστὸν, εἰ, ὥσπερ Ἀρκεσίλαος παίζων ἐνεχείρει, τὸν μῦν ὁ θύλαξ κατέφαγεν. Adi ſis & *Theodoretum* Therap. VI. pag. 88. *Auguſtinus* de Doct. Chriſt. lib. II. cap. XX. §. 31. *Illud eleganter dictum eſt Catonis, qui, cum eſſet conſultus a quodam, qui ſibi a ſoricibus eroſas caligas diceret, reſpondit, non eſſe illud monſtrum, ſed vere monſtrum habendum fuiſſe, ſi ſorices a caligis roderentur.* Davies.

2 *Liber* corroſus] Vulgo *roſus*, contra MSStorum fidem. *Idem*.

3 *Si* poteris] Sic MSSti; non *potes*, ut vulgo. *Idem*.

4 *Eumque* terrorem] Sic legendum eſſe & duo libri veteres, & ratio pervincunt; non, ut vulgo, *errorem*. Lambinus.

Ibid. *Eumque* terrorem] Vulgo *errorem*; nec aliter noſtri Codices: ſed audiendus eſt *Lambinus*, licet *Janus Gruterus* ſuo more

fremitus, nec caeli diſceſſus, nec lapideus aut ſanguineus imber, nec trajectio ſtellae, nec faces viſae terrebunt. [6] Quorum omnium cauſas ſi a Chryſippo quaeram, ipſe ille divinationis auctor numquam illa dicet facta fortuito, naturalemque rationem omnium reddet: nihil enim fieri ſine cauſa poteſt: nec quicquam fit, quod fieri non poteſt: nec, ſi id factum eſt quod potuit fieri, portentum debet videri: nulla igitur portenta ſunt. Nam ſi, quod raro fit, id portentum putandum eſt; ſapientem eſſe portentum eſt: ſaepius enim mulam peperiſſe arbitror quam ſapientem fuiſſe. Illa igitur ratio concluditur, nec id, quod non potuerit fieri, factum umquam eſſe; nec quod potuerit, id portentum eſſe: ita omnino nullum eſſe portentum. Quod etiam conjector quidam & interpres portentorum non inſcite reſpondiſſe dicitur ei, [7] qui cum ad eum retuliſſet quaſi oſtentum, quod anguis domi [8] vectem circumjectus fuiſſet: *tum eſſet*, inquit, *o-*

ſtentum

more contra nitatur. Certe multum abeſt, ut illam διόρθωσιν *improbent* ſequentia: clare potius firmant & ſtabiliunt. *Ita te*, ſubjicit noſter, *nec terrae fremitus — nec trajectio ſtellae, nec faces viſae* TERREBUNT. Et paulo ante: *An vero illa nos* TERRENT, *ſi quando aliqua portentoſa —— dicuntur*. Haec loca, niſi fallor *terrorem* veram eſſe lectionem demonſtrant. *Davies.*

5 *Naturae ratione depellito*] Phyſiologia, quam *naturae rationem* vocavit lib. I. c. 41. *Idem.*

6 Quorum *omnium cauſas*] Vulgo *quarum omnium*, quod tam Latinitate, quam MSto Balliol. flagitante, mutavimus. *Idem.*

7 *Qui* cum *ad eum*] Reg. *quiddam:* Pariſ. autem, Med. & Balliol. *quoddam*. Forte, *qui* quondam *ad eum retuliſſet;* vel *cum*, ſi libet, deleatur. *Idem.*

8 *Vectem* circumnexus *fuiſſet*] Sic habet liber unus MS. Malim tamen *vecti circumnexus eſſet*; niſi quis dicat eſſe ἀναστροφήν, &, pro *circum vectem nexus fuiſſet*, *vectem circumnexus fuiſſet*

poſitum

ſtentum, ſi anguem vectis circumplicaviſſet. Hoc ille reſponſo ſatis aperte declaravit, nihil [1] habendum eſſe portentum quod fieri poſſet.
29 C. Gracchus ad M. Pomponium ſcripſit, [2] duobus anguibus domi comprehenſis, haruſpices a patre convocatos. Quî magis anguibus, quam lacertis, quam muribus? Quia ſunt haec quotidiana, angues non item. Quaſi vero referat, quod fieri poteſt, quam id ſaepe fiat. Ego tamen miror, ſi emiſſio feminae anguis mortem adferebat Ti. Graccho, emiſſio autem maris anguis erat mortifera Corneliae, cur [3] alteram utram emiſerit: nihil enim ſcribit reſpondiſſe haruſpices, ſi neuter anguis emiſſus eſſet, quid eſſet futurum. At [4] mors inſecuta Gracchum eſt. Cauſa quidem, credo, aliqua morbi gravioris,

poſitum. Vel lege potius, *vectem circumnexuiſſet*, cui reſpondebit verbum *circumplicaſſet*, quod ſequitur. *Lambinus.*

Ibid. *Vectem* circumjectus *eſſet*] Sic Pall. noſtrique MSSti. *Lambino* tamen placet *circumnexus*, *Gulielmio* autem *circumplexus*. At nullis opus eſt conjecturis, ſiquidem *vectem circumjectus* idem valet ac circa vectem jactus. Acutum vero reſponſum, quod cuidam *interpreti portentorum* tribuit noſter, Diogeni adſcribit *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. VII. pag. 843. Διογένης, inquit, πρὸς τὸν θαυμάζοντα, ὅτι εὗρεν τὸν ὄφιν ἐν τῷ ὑπέρῳ περιειλημένον, Μὴ θαύμαζε, ἔφη· ἦν γὰρ παραδοξότερον ἐκεῖνο, εἰ τὸ ὕπερον περὶ ὀρθῷ τῷ ὄφει κατειλημένον ἐθεάσω. Idem refert etiam *Theodoretus* Therap. VI. pag. 88. Similiter Leotychidas δράκοντος περὶ τὴν κλεῖν ἑλιχθέντος, καὶ τῶν μάντεων τέρας ἀποφαινομένων εἶναι, οὔκ ἐμοί γ', ἔφη, δοκεῖ, ἀλλ' εἰ ἡ κλεὶς τῷ δράκοντι περιειλίχθη. Auctor eſt *Plutarchus* Apophthegm. Lacon. pag. 224. *Davies.*

1 *Habendum eſſe* portentum, *quod fieri poſſet*] Praeter Codices noſtros editoſque ceteros *Pet. Victorius* dedit, *habendum eſſe, quod fieri poſſet, oſtentum:* quod non ſine libris factum videri facit ſingularis doctiſſimi viri fides & diligentia. *Idem.*

2 *Duobus anguibus domi comprehenſis*] Vide lib. I. c. 18. *Idem.*

3 *Alteram utram*] Sic Pariſ. & editio *Victoriana*. Vulgo *alterutram.*

vioris, non emiſſione ſerpentis: neque enim tanta eſt infelicitas haruſpicum, ut ne caſu quidem umquam fiat, quod futurum illi eſſe dixerint. Nam illud mirarer, ſi crederem, quod a- 30
pud Homerum Calchantem dixiſti [5] ex paſſerum numero belli Trojani annos auguratum: de cujus conjectura ſic apud Homerum, ut nos otioſi convertimus, [6] loquitur Agamemnon:

Ferte viri, & duros animo tolerate labores,
Auguris ut noſtri Calchantis fata queamus
Scire, ratoſne habeant an vanos pectoris orſus.
Namque omnes memori portentum mente retentant,
Qui non funeſtis liquerunt lumina fatis.
Argolicis primum ut veſtita eſt claſſibus Aulis,
Quae Priamo cladem & Trojae peſtemque ferebant;
Nos circum latices gelidos, fumantibus aris,

Auri-

terutram. Idem.

4 *Mors inſecuta* Gracchum *eſt*] Hanc lectionem conſtanter tenent omnes MSSti. Legendum tamen cenſeo, *mors inſecuta* Gracchi *eſt*: nam inepta videtur mortis προσωποποιΐα, ut ea, tanquam telis armata, fugientem Gracchum a tergo ſequeretur. *Idem.*

5 *Ex paſſerum numero belli Trojani annos auguratum*] Huc reſpicit *Petronius* Satir. c. 89.

Jam decima moeſtos, inter ancipites metus,
Phrygas obſidebat meſſis, & vatis fides
Calchantis atro dubia pendebat metu.

Philoſtratus vit. Apoll. I, 22. Οἱ δὲ δὴ στρουθοί, ἔφη ὁ Δάμις, οἱ παρὰ τῷ Ὁμήρῳ τί φήσουσιν, οὓς ὁ δράκων μὲν ἐν τῇ Αὐλίδι ἐδαίσατο ὀκτὼ ὄντας, ἐνάτην ἐπ' αὐτοῖς τὴν μητέρα ἑλών· Κάλχας δ' ἐξηγούμενος ταῦτα, ἐννέα ἐνιαυτοὺς ἀνῆπτε πολεμήσεσθαι τὴν Τροίαν. Vide ſis & *Origenem* in Celſ. lib. IV. pag. 224. Extat autem locus Il. B, 299. *Idem.*

6 *Loquitur Agamemnon*] Immo Ulyſſes. *Ciceronis* μνημονικὸν ἁμάρτημα, quod a *Politiano* priore animadverſum eſſe, cum jam haec ſcripſiſſem, ab amico quodam admonitus ſum. Itaque delere volueram; nam pudet, quae ab aliis dicta ſunt, recantare. Sed propterea quod numeri jam erant utrobique adſcripti, non delevi. LAMBINUS. Vide *Politianum* Miſcell. cap. LIII.

Au-

[1] Aurigeris divûm placantes numina tauris,
Sub platano umbrifera, fons unde emanat aquaï,
Vidimus inmani ſpecie [2] tortuque draconem
Terribilem, [3] Jovis ut pulſu penetrabat ab ara:
Qui platani in ramo foliorum tegmine ſeptos
Conripuit pullos: quos cum conſumeret octo,
[4] Nona ſuper tremulo genitrix clangore volabat:
Cui ferus inmani laniavit viſcera morſu.
Hunc, [5] ubi tam teneros volucris matremque peremit,
Qui luci ediderat, genitor Saturnius idem
Abdidit, & [6] duro formavit tegmina ſaxo.
Nos autem timidi ſtantes mirabile monſtrum
Vidimus in mediis divôm vorſarier aris.
Tum Calchas haec eſt fidenti voce locutus.
Quidnam torpentes ſubito obſtupuiſtis Achivi?
Nobis haec portenta [7] Deûm dedit ipſe creator
Tarda & ſera nimis: ſed fama ac laude peremni.
Nam quot avis taetro mactatas dente videtis,
Tot nos ad Trojam belli exanclabimus annos,

Quae

1 *Aurigeris* —— *tauris*] Ita loquitur, quod victimarum cornua deaurare ſoliti ſint veteres. Vide *Everh. Feithium* Ant. Homer. lib. I. cap. 9. aut *Joan. Saubertum* de Sacrif. cap. XVIII. pag. 438. *Davies.*

2 *Tortuque draconem Terribilem*] *Homerus* Il. B, 308.

Ἔνθ' ἐφάνη μέγα σῆμα, δράκων ἐπὶ νῶτα ΔΑΦΟΙΝΟΣ
Σμερδαλέος ——

Philoſtratus de paluſtribus draconibus lib. III. cap. 6. Μέλανες δὲ ἱκανῶς τὸ νῶτον, καὶ ἧττον φολιδωτοὶ τῶν ἄλλων· καὶ σεφώτεροι ἧπται τοῦ λόγου περὶ αὐτῶν Ὅμηρος, ἢ οἱ ἄλλοι ποιηταί· τὸν γὰρ δράκοντα τὸν ἐν Αὐλίδι, τὸν πρὸς τῇ πηγῇ οἰκοῦντα, περὶ τὰ νῶτα ΔΑΦΟΙΝΟΝ εἴρηκεν. Hoc autem ἐπίθετον in ſua verſione *Cicero* praetermiſit. *Idem.*

3 *Jovis ut pulſu* penetrabat *ab ara*] Vulgo *penetraret*: Pariſ. *penetrarat.* Nos autem MSStos Reg. & Cantab. cum vetuſtioribus editis ſequimur. *Idem.*

4 *Nona ſuper tremulo genitrix clangore volabat*] *Homerus* Il. B, 315.

Μήτηρ δ' ἀμφεποτᾶτο ὀδυρομένη φίλα τέκνα.

Eleganter *Heliodorus* Aeth. lib. II. p. 97. Ὄρνις, ὄφεως αὐτῆς τὴν καλιὰν

Quae decimo cadet, & poena ſatiabit Achivos.
Edidit haec Calchas: [8] *quae jam matura videtis.*

Quae tandem iſta auguratio eſt ex paſſeribus annorum potius, quam aut menſium aut dierum? cur autem de paſſerculis conjecturam facit, in quibus nullum erat monſtrum: de dracone ſilet, qui, id quod fieri non potuit, lapideus dicitur factus? poſtremo, quid ſimile habet paſſer annis? Nam de angue illo, qui [9] Sullae apparuit immolanti; utrumque memini, & Sullam, cum in expeditionem educturus eſſet, immolaviſſe, & anguem ab ara extitiſſe, eoque die rem praeclare eſſe geſtam, non haruſpicis conſilio ſed imperatoris. Atque haec oſtento- 31
rum genera mirabile nihil habent, quae cum facta ſunt, tum ad conjecturam aliqua interpretatione revocantur: ut illa tritici grana in os pueri [10] Midae congeſta; aut apes, quas dixiſti in labris Platonis conſediſſe pueri, non tam mirabilia

καλιὰν πορθοῦντος, ἐν ὀφθαλμοῖς τε τὴν γονὴν πορθουμένου, προσελθεῖν μὲν ὀκνεῖ, φεύγειν δὲ οὐ φέρει· πόθος ἐν αὐτῇ καὶ πάθος ἀνταγωνίζεται· τετριγυῖα δὲ περιπολᾶ τὴν πολιορκίαν, εἰς ὦτα ἀνήμερα, καὶ οἷς ἔλεον οὐκ ἐγνώρισεν ἡ φύσις, ἀνήνυτον ἱκετηρίαν τὸν μητρῷον εἰσάγουσα θρῆνον. Ad hunc, ut opinor, locum reſpicit ſcriptor nitidiſſimus: id quod facit etiam *Clemens* Protrept. p. 74. *Id.*

5 *Ubi* tam *teneros*] Legendum *ubi* jam *teneros*, ut mihi quidem videtur. *Idem.*

6 *Duro* formavit tegmina ſaxo] Vett. Editt. *firmavit*: vulgo *formavit tegmine ſaxi.* Cum vero lectionem magis commodam ſuppeditarint Pariſ. Balliol. Reg. & Cantab. eam recipere nullus equidem dubitavi. *Idem.*

7 Deûm *dedit ipſe creator*] In Balliol. eſt *Deus*. Agnoſcis, opinor, Monachi ſtuporem. Certe paſſim Juppiter πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε Poëtis dicitur. *Idem.*

8 *Quae jam matura videtis*] Quae videtis inſtare & propinqua eſſe, prout recte *Turnebus* Adverſ. lib. v. cap. 19. *Idem.*

9 *Sullae apparuit immolanti*] Vide lib. I. cap. 33. *Idem.*

10 *Midae — Platonis — Roſcio*] Supra lib. I. cap. 36. *Idem.*

rabilia ſint, quam conjecta belle: quae tamen vel ipſa falſa eſſe, vel ea quae praedicta ſunt, [1] fortuito cecidiſſe potuerunt. De ipſo Roſcio poteſt illud quidem eſſe falſum, ut circumligatus fuerit angui: ſed, ut in cunis fuerit anguis, non tam eſt mirum, in Solonio praeſertim, [2] ubi ad focum angues nundinari ſolent. Nam quod haruſpices reſponderunt, nihil illo clarius, nihil nobilius fore; miror, Deos inmortales hiſtrioni futuro claritatem oſtendiſſe, nullam oſtendiſſe Africano. Atque etiam a te [3] Flaminiana oſtenta conlecta ſunt, quod ipſe & equus ejus repente conciderit: non ſane mirabile hoc quidem, quod evelli primi haſtati ſignum non potuerit: timide fortaſſe ſignifer evellebat, quod fidenter infixerat. Nam [4] Dionysî equus quid adtulit admirationis, quod emerſit e flumine? quod-que

1 *Fortuito* cecidiſſe] Balliol. *accidiſſe*. Sic & Ven. 1471. aliique veteres editi. Sed vulgatam lectionem ſervant reliqui MSSti, nec eam velim loco ſuo motam. *Davies*.

2 *Ubi ad focum angues* nundinari *ſolent*] *Nidulari* legebat amicus meus; quo verbo uſus eſt *Varro* apud *Nonium*. Urſinus.

Ibid. *Ubi ad focum angues* nundinari *ſolent*] Ita ſane Pariſ. Med. Reg. Cantab. aliique plures MSSti. Sed qui vim poteſtatemque *nundinandi* probe novit, ille quidem id *verbum* huic loco non convenire ſtatim perſpiciet. Ea propter *D. Lambinus* & amicus *Urſini* reponunt *nidulari*. Siquidem vero Pall. tert. quart. & Balliol. exhibeant *nudari*; haud, opinor, incommode reſcribas, *videri ſolent*. Certe non abſimilis eſt literarum ductus. Ad receptam autem lectionem, quae multis Codd. nititur, quamproxime legi queat, *ubi ad focum angues* meridiari *ſolent*. Nec forſan haec diſplicebit conjectura. *Davies*.

3 *Flaminiana oſtenta*] Perverſis interpunctionibus maculatur totus hicce locus, quem ſic diſtinguas velim. *Atque etiam a te Flaminiana oſtenta collecta ſunt: quod ipſe & equus ejus repente conciderit;* (vel *conciderint*, ut habent Med. Reg. & Cantab.) *non ſane mirabile hoc quidem: quod evelli primi haſtati ſignum non potuerit; timide*

que habuit apes in juba? ſed quia brevi tempore regnare coepit; quod acciderat caſu, vim habuit oſtenti. At Lacedaemoniis in Herculis fano arma ſonuerunt, ejuſdemque Dei Thebis valvae clauſae ſubito ſe aperuerunt, eaque ſcuta, quae fuerant ſublime fixa, ſunt humi inventa. Horum cum fieri nihil potuerit ſine aliquo motu; quid eſt cur divinitus ea potius quam caſu facta eſſe dicamus? At in Lyſandri ſtatuae 32
capite Delphis extitit corona ex aſperis herbis, [5] & quidem ſubita. [6] Itane cenſes, ante coronam herbae extitiſſe, [7] quam conceptum eſſe ſemen? Herbam autem aſperam credo, avium congeſtu, non humano ſatu. Jam quicquid in capite eſt, id coronae ſimile videri poteſt. Nam quod eodem tempore ſtellas aureas Caſtoris & Pollucis Delphis poſitas decidiſſe, neque eas uſquam

timide fortaſſe ſignifer evellebat, quod fidenter infixerat. Quod ſemicolo finitur, ipſum miraculum continet: quod autem colo, *Tullii* reſponſionem. Vide lib. I. c. 35. *Idem.*

4 *Dionyſii equus* —— *Lacedaemoniis in Herculis fano*] Haec narravit *Cicero* ſupra lib. I. capp. 33, 34. *Idem.*

5 *Et quidem* ſubita] *Lambinus* conjicit *ſubito.* Neceſſe vero non eſt, ut quicquam, renitentibus MSStis, innovemus. *Virgilius* Aen. VII, 96.

— Subita *ex alto* vox *reddita luco eſt.*

Plura congeſſimus ad lib. II. de Nat. Deorum cap. 10. Ne vero tales locutiones ſolorum eſſe Poetarum cenſeantur, ex oratione ſoluta par eſt ut exempla proferamus. *Frontinus* Stratag. lib. II. cap. III, 14. *Patefacto loco* ſubita *peditum ſurrexit* acies. Et c. IV, 3. *Praecepitque ut, cum vidiſſet contractum praelium,* SUBITUS *ex diverſo ſe oſtenderet.* Ac *a tergo* ſubitus *apparuiſſet* ejuſdem capitis §. 4. *Idem.*

6 *Itane cenſes*] Diſtinguendum, *Itane? Cenſes* &c. Quae vero de Lyſandri corona, de ſtellis aureis, deque Dodonaea ſimia hic habentur, ea lib. I. cap. 34. licet reperire. *Idem.*

7 *Quam conceptum* eſſe *ſemen*] Legendum videtur, *quam conceptum* eſſet *ſemen.* Idem.

quam repertas eſſe dixiſti; furum id magis factum quam Deorum videtur. Simiae vero Dodonaeae inprobitatem hiſtoriis Graecis mandatam eſſe demiror. Quid minus mirum, quam illam monſtruoſiſſimam beſtiam urnam evertiſſe, ſortes diſſupaviſſe? Et negant hiſtorici Lacedaemoniis ullum oſtentum hoc triſtius accidiſſe. Nam illa praedicta Veientium, ſi lacus Albanus redundaſſet, iſque in mare fluxiſſet, Romam perituram; ſi repreſſus eſſet, Veios: [1] ita aqua Albana deducta ad utilitatem agri ſuburbani, non ad arcem urbemque retinendam. At paulo poſt audita vox eſt monentis, ut providerent ne a Gallis Roma caperetur: ex eo Aio Loquenti aram in nova via conſecratam. Quid ergo? [2] Aius iſte Loquens, [3] cum eum nemo norat, & aiebat & loquebatur, & ex eo nomen invenit: poſteaquam & ſedem & aram & nomen invenit, obmutuit? Quod idem dici de Moneta poteſt: a qua, praeterquam de
33 ſue plena, quid umquam moniti ſumus? Satis
multa

1 *Ita aqua Albana deducta*] Videtur hic aliquid deeſſe, ſi diligenter attendas. *Lambinus.*

Ibid. *Ita aqua Albana deducta*] Ante voces haſce *D. Lambinus* aſteriſcum poſuit, quem ſuſtulit *Gruterus*, quod ei ſententia belle cohaerere videretur. At vir ille doctus memor non fuit eorum, quae dixerat Quintus lib. I. cap. 44. ex fatis enim Veientium tradit *Veios capi non poſſe, dum lacus Albanus redundaret: &, ſi lacus emiſſus, lapſu & curſu ſuo ad mare profluxiſſet, pernicioſum populo Romano; ſin autem ita eſſet eductus, ut ad mare pervenire non poſſet, tum ſalutare noſtris fore.* Ex quo *illa admirabilis a majoribus Albanae aquae facta deductio eſt.* Haec omnia paucis refert Marcus: *Illa*, inquit, *praedicta Veientium, ſi lacus Albanus redundaſſet, iſque in mare fluxiſſet, Romam perituram; ſin repreſſus eſſet, Veios:* ITA *aqua Albana deducta.*

Iſta

multa de oſtentis. Auſpicia reſtant, & ſortes eae, quae ducuntur, non illae, quae vaticinatione funduntur, quae oracla verius dicimus; de quibus tum dicemus, cum ad naturalem divinationem venerimus: reſtat etiam de Chaldaeis: ſed primum auſpicia videamus. Difficilis auguri locus ad contra dicendum; Marſo fortaſſe, ſed Romano facillimus: non enim ſumus hi nos augures, qui avium reliquorumve ſignorum obſervatione futura dicamus. Et tamen credo Romulum, qui urbem auſpicato condidit, habuiſſe opinionem, eſſe in providendis rebus augurandi ſcientiam. Errabat enim multis in rebus antiquitas, ⁴ quas vel uſu jam vel doctrina vel vetuſtate inmutatas videmus. Retinetur autem & ad opinionem volgi, & ad magnas utilitates reipublicae, mos, religio, diſciplina, jus augurium, collegî auctoritas. Nec vero non omni ſupplicio digni P. Clodius, L. Junius, conſules, qui contra auſpicia navigaverunt: parendum enim fuit religioni, nec patrius

Iſta quidem rectiſſime; ſed tum manifeſto deeſt aliquid, quo fata illa cauſam non dediſſe, cur aqua deduceretur Albana, contenderat noſter. Hunc hiatum, niſi multum fallor, ſic optime ſupplebis: *Ita aqua Albana deducta.* AQUA ALBANA DEDUCTA *ad utilitatem agri ſuburbani, non ad arcem urbemque retinendam.* Earundem vocum repetitio multas in veterum monumentis lacunas peperit. *Davies.*

2 *Aius loquens —— Moneta*] Vide lib. I. cap. 45. *Idem.*

3 Cum *eum nemo norat,* & *aiebat*] Vulgo *quando eum nemo norat, aiebat.* Nos autem *Victorium* & MSStos noſtros ſequimur. *Idem.*

4 Quam *vel uſu jam vel doctrina vel vetuſtate* inmutatam *videmus*] Sic vulgo dant, ac ita Codices. Pronomen tamen ad *antiquitatem* referri nequit; ſed ad *res* ſpectet neceſſe eſt. Qua-

 propter

trius mos tam contumaciter repudiandus. Jure igitur [1] alter populi judicio damnatus eſt, alter mortem ſibi ipſe conſcivit. [2] Flaminius non paruit auſpiciis: itaque periit cum exercitu. At anno poſt Paullus paruit: num minus cecidit in Cannenſi pugna cum exercitu? Et enim, ut ſint auſpicia, quae nulla ſunt; haec certe, quibus utimur, ſive tripudio ſive de caelo, ſimulacra ſunt auſpiciorum, auſpicia nullo
34 modo. Q. FABI, TE MIHI IN AUSPICIO ESSE VOLO: reſpondet, AUDIVI. Hic apud majores noſtros adhibebatur peritus, nunc quilibet. Peritum autem eſſe neceſſe eſt eum, qui, *ſilentium* quid ſit, intellegat: [3] id enim *ſilentium* dicimus in auſpiciis, quod omni vitio caret. Hoc intellegere, perfecti auguris eſt. Illi autem, qui in

propter cum Cl. *Clerico* reponendum, *quas vel uſu jam vel doctrina vel vetuſtate inmutatas* &c. idque recepi. Vide doctiſſimi viri Bibliothec. Ant. & Hodiern. Tom. XV. pagg. 162, 366. *Davies.*

1 *Alter populi judicio*] Clodius populi judicio damnatus eſſe; Junius autem ſibi ipſe mortem conſciviſſe dicitur. Auctoribus tamen inter ſe non convenit. Vide *Joan. Freinſhemii* Supplem. *Liviana* lib. XIX. capp. 30, 31. *Id.*

2 *Flaminius——Paullus paruit*] *Minucius Felix* Oct. cap. VII. *Ut Thraſimenus Romanorum ſanguine & major eſſet & decolor, ſprevit auguria Flaminius.* Idem cap. XXVI. *Pullos edaces habuit & Paullus apud Cannas, tamen cum majore Reip. parte proſtratus eſt.* Sed falſus eſt elegans ille ſcriptor: nam *Paullus cum ei ſua ſponte cunctanti pulli quoque auſpicio* NON *addixiſſent, obnuntiari jam efferenti porta ſigna collegae juſſit,* ut ait *Livius* lib. XXII. cap. 42. ita ut *auſpiciis* quidem *paruerit* Paullus, eo quod iis renitentibus pugnam illo die non inierit: ſed eum *pullos edaces habuiſſe* dicere manifeſtus eſt error. Hujus tamen erroris acceſſio fit *Cyprianus* de Idol. Van. pag. 205. Omnino vide noſtrum lib. II. N. D. cap. 3. & *Lactantium* Div. Inſt. II, 16. *Idem.*

3 *Id enim ſilentium dicimus*] *Feſtus* in *ſilentio ſurgere: Eſt proprie* ſilentium *omnis vitii in auſpiciis vacuitas.* Idem in *ſiniſtrum:*

in auſpicium adhibetur, cum ita imperavit is qui auſpicatur, DICITO, SI SILENTIUM ESSE VIDEBITUR; nec ſuſpicit nec circumſpicit: ſtatim reſpondet, SILENTIUM ESSE VIDERI. Tum ille, DICITO, SI PASCUNTUR. PASCUNTUR. Quae aves? aut ubi? Adtulit, inquit, in cavea pullos is, qui ex eo ipſo nominatur pullarius. Hae ſunt igitur aves internuntiae Jovis: quae paſcantur necne, quid refert? Nihil ad auſpicia: ſed quia, cum paſcuntur, neceſſe eſt aliquid ex ore cadere, & [4] terram pavire; terripavium primo, poſt [5] terripudium dictum eſt: hoc quidem jam tripudium dicitur. Cum igitur offa cecidit ex ore pulli, tum auſpicanti
[6] tripudium ſoliſtimum nuntiatur. Ergo hoc 35
auſpicium divini quicquam habere poteſt, quod tam

ſtrum: Siniſtrum in auſpicando ſignificare ait Ateius Capito laetum & proſperum auſpicium; at ſilentium, *ubi duntaxat vacat vitio.* De hoc vero, aliiſque, quorum *Tullius* hic meminit, verbis ſolennibus, vide *B. Briſſonium* de Form. lib. I. pagg. 124, 125. *Idem.*

4 *Terram* pavire] *Pavire* ferire denotat, ut obſervavit *Feſtus* in *puls*. Idem.

5 *Terripudium dictum eſt: hoc quidem jam*] Lego, *terripudium dictum eſt, hocque* idem *jam tripudium dicitur*. Quin & abeſſe poteſt vox ultima, quam neſciunt quatuor *Gruteriani*, Pariſ. Med. Balliol. & Ven. 1471. *Idem.*

6 *Tripudium ſoliſtimum* nuntiatur] Vulgo *nuntiant*, & ſic omnes noſtri Codices. At auſpicanti unus tantum aderat, quapropter legendum *nuntiatur*, prout editio *Victoriana* repraeſentat. *Tripudium* vero *ſoliſtimum*, feliciſſimum videbatur auſpicium. *Feſtus* in *puls*: *Puls potiſſimum dabatur pullis in auſpiciis, quia ex ea neceſſe erat aliquid decidere, quod tripudium faceret, id eſt, terripavium——Bonum enim augurium eſſe putabant, ſi pulli, per quos auſpicabantur, comediſſent; praeſertim ſi iis edentibus aliquid ab ore decidiſſet.* Quin & *tripudium ſoliſtimum, auſpicium ad rem ordiendam optimum eſſe* docet *Servius* ad *Virgilii* Eclog. VIII, 30. *Idem.*

tam ſit coactum & expreſſum? quo antiquiſſimos augures non eſſe uſos, argumento eſt, quod decretum collegî vetus habemus, omnem avem tripudium facere poſſe. Tum igitur eſſet auſpicium, ſi modo eſſet ei liberum ſe oſtendiſſe; tum avis illa videri poſſet interpres & ſatelles Jovis: nunc vero incluſa in cavea & fame enecta [1] ſi in offam pultis invadit, & ſi aliquid ex ejus ore cecidit, hoc tu auſpicium, aut hoc modo Romulum auſpicari ſolitum putas? Jam de caelo ſervare non ipſos cenſes ſolitos, qui auſpicabantur? nunc imperant pullario: ille renuntiat. [2] Fulmen ſiniſtrum, auſpicium optumum habemus ad omnes res, praeterquam ad comitia: quod quidem inſtitutum reipublicae cauſa eſt, ut comitiorum vel in judiciis populi, vel in jure legum, vel in creandis magiſtratibus principes civitatis eſſent interpretes. At [3] Ti. Gracchi literis Scipio & Figulus, [4] quod tum

1 *Si in offam pultis* invadit] Lego *invaſit*. Davies.

2 *Fulmen ſiniſtrum — praeterquam ad comitia*] Supra c. XVIII. *Comitiorum ſolum vitium eſt fulmen, quod idem omnibus rebus optimum auſpicium habemus, ſi ſiniſtrum fuit.* Vide *Dionyſium Halicarnaſſeum* lib. II. cap. 5. & *Plinium* H. N. lib. II. cap. 54. *Idem.*

3 *Tib. Gracchi literis*] Hanc rem tetigit noſter lib. I. de Divin. c. 17. & fuſe narravit lib. II. N D. cap. 4. *Valerius Maximus* lib. I. cap. I, 3. *A Tiberio Graccho ad collegium augurum literae ſunt ex provincia miſſae, quibus ſignificabat, ſe, cum libros ad ſacra populi pertinentes legeret, animadvertiſſe vitio tabernaculum captum comitiis conſularibus, quae ipſe feciſſet; eaque re ab auguribus ad Senatum relata, juſſu ejus C. Figulus e Gallia, Scipio Naſica e Corſica, Romam redierunt, & ſe conſulatu abdicaverunt.* Adi ſis & *Plutarchum* in Marcello p. 300. quem locum tentat *B. Briſſonius* Form. lib. I. p. 120. *Idem.*

4 *Quod* tum *augures judicaſſent eos vitio creatos eſſe*] Importuna prorſus eſt ſecunda vox, quam *Gruterus* ex editione *Victorii*

ſum augures judicaſſent eos vitio creatos eſſe, magiſtratu ſe abdicaverunt. Quis negat augurum diſciplinam eſſe? divinationem nego. At haruſpices divini: quos cum Ti. Gracchus propter mortem repentinam ejus, qui in praerogativa referenda ſubito concidiſſet, in ſenatum introduxiſſet; non juſtum rogatorem fuiſſe dixerunt. Primum vide, ne in eum dixerint, qui rogator centuriae fuiſſet; is enim erat mortuus: id autem ſine divinatione [5] conjectura poterant dicere: deinde fortaſſe caſu; qui nullo modo eſt ex hoc genere tollendus. Quid enim ſcire Etruſci haruſpices aut de tabernaculo recte capto, aut de pomoerii jure potuerunt? Equidem adſentior C. Marcello potius quam App. Claudio, (qui ambo mei collegae fuerunt) exiſtimoque jus augurum, etſi divinationis opinione principio conſtitutum ſit, tamen poſtea reipublicae cauſa conſervatum ac retentum. Sed

rii mutuatus eſt. Omnes Pall. Pariſ. Med. Balliol. *quos cum augures.* Lege *Scipio & Figulus, cum augures judicaſſent eos vitio creatos eſſe:* nam deleo *quos*, quod omnino παρέλκει. Idem.

5 *Conjectura* poterant *dicere*] Vulgo *poterat,* quod ne Latinum quidem eſt: nam ſubintelliguntur *haruſpices.* Id igitur recepi quod mihi ſimul ac Amico venerat in mentem. Vulgatam lectionem paſſi videntur editores, quoniam id, quod ipſorum hominum eſt, inſtrumento ſaepe tribuunt veteres. *Cyrillus* contra Julianum lib. II. pag. 41. Ἆρα διημάρτηκε τἀληθοῦς τῶν ἁγίων προφητῶν Ὁ ΛΟΓΟΣ τῶν Μωσαϊκῶν δογμάτων κατ᾽ ἴχνος ἰέναι ΔΙΕΣΠΟΥΔΑΚΩΣ; *Plutarchus* Conſ. ad Apollonium pag. 106. B. Ἐνταῦθα γὰρ ἄν τις ἑλκύσειε καὶ τὴν τοῦ Σωκράτους ΦΩΝΗΝ ΤΗΝ ΟΙΟΜΕΝΗΝ δεῖν συνεισενέγκαι μὲν εἰς τὸ κοινὸν τὰς ἀτυχίας. Similiter *oratio, cohortari; artes, fateri; ſententia, judicare* dicitur. Vide nos ad lib. III. N. D. cap. 2. Sed tum demum ſubjungi debet *deinde fortaſſe caſus.* non *caſu.* Placet igitur ea quam dixi ratio. *Idem.*

86 Sed de hoc loco plura in aliis: nunc hactenus. Externa enim auguria, quae ſunt non tam artificioſa quam ſuperſtitioſa, videamus. Omnibus fere avibus utuntur; nos admodum paucis: alia illis ſiniſtra ſunt, alia noſtris. Solebat ex me Deiotarus percunctari noſtri augurii diſciplinam, ego ex illo ſui. Dî inmortales! quantum differebat? ut quaedam eſſent etiam contraria. Atque ille his ſemper utebatur: nos, niſi dum a populo auſpicia accepta habemus, quam multum iis utimur? Bellicam rem adminiſtrari majores noſtri niſi auſpicato noluerunt. Quam multi anni ſunt, cum bella a proconſulibus & [1] a propraetoribus adminiſtrantur, qui auſpicia non habent? Itaque [2] nec amnis tranſeunt auſpicato, nec tripudio auſpicantur: [3] nam ex acuminibus quidem, quod totum auſpicium militare eſt, jam M. Marcellus ille quinquies conſul totum omiſit, idem imperator, idem augur optumus. Ubi ergo avium divinatio? quae, quoniam

1 A *propraetoribus*] Vulgo deeſt prima vox quam fide MSti Pariſ. inculcavimus. Certè *Cicero* praepoſitiones hoc modo geminare ſolitus eſt. *Davies.*

2 *Nec amnes tranſeunt auſpicato —— ex acuminibus*] *Cicero* N. D. lib. II. cap. 3. *Nulla peremnia ſervantur, nulla ex acuminibus*; ut graviter hallucinatus ſit, qui *ex cacuminibus* reſcribendum cenſuit. De auſpiciis vero peremnibus, iiſque, quae ex pilorum militarium capta ſunt acuminibus, adi *Joſ. Scaligerum* ad *Feſtum* in *peremne*, & *J. C. Bulengerum* de Sortibus lib. II. cap. 6. *Idem.*

3 *Nam ex* acuminibus *quidem*] Non video, quid impulerit amicum meum, virum doctiſſimum, ut hoc loco pro *acuminibus* legeret *cacuminibus*, cum ita ſcriptum etiam ſit apud *Arnobium* l. II. p. 114. cum inquit: *Aut Martium diſcrimen obeuntes, ſpem praelii ſumitis, & ex* acuminibus *auſpicatis.* Niſi forte *Feſti* illum movit auctoritas, cujus haec ſunt: *Supervacanea dicebatur ab auguribus*

quoniam ab his qui auſpicia nulla habent bella adminiſtrantur, ab urbanis retenta videtur, a bellicis eſſe ſublata. Et quidem ille dicebat, ſi quando rem agere vellet, [4] ne inpediretur auſpiciis, lectica operta facere iter ſe ſolere. Huic ſimile eſt, quod nos augures praecipimus, ne [5] juge auſpicium obveniat, ut jumenta jubeant dijungere. Quid eſt aliud nolle moneri a Jove, niſi efficere, ut aut ne fieri poſſit auſpicium, aut, ſi fiat, videri? Nam illud admodum ridiculum, 37
[6] quod negas Deiotarum, auſpiciorum, quae ſibi ad Pompeium proficiſcenti facta ſunt, poenitere, quod fidem ſecutus amicitiamque populi Romani, functus ſit officio: antiquiorem enim ſibi fuiſſe laudem & gloriam, quam regnum & poſſeſſiones ſuas. Credo id quidem; ſed hoc nihil ad auſpicia: nec enim cornix canere potuit, recte eum facere, quod populi Romani libertatem [7] defendere pararet. Ipſe hoc ſentiebat, ſicuti ſenſit. Aves eventus ſignificant aut adverſos,

ribus avis, quae ex ſummo cacumine *vocem emiſiſſet*. Urſinus.

4 *Ne impediretur auſpiciis, lectica operta facere iter ſe ſolere*] Nam, pro augurum ſententia, *nulla iſta ſigna ſunt, niſi conſenſus obſervantis accedit*. Vide *Auguſtinum* de Doct. Chriſt. lib. II. cap. 24. *In augurum certe diſciplina conſtat, neque diras neque ulla auſpicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes obſervare ſe ea negaverint*, ut tradit *Plinius* H. N. lib. XXVIII. §. 4. *Idem*.

5 *Juge auſpicium*] Hoc fit, *cum junctum jumentum ſtercus fecit*, quemadmodum teſtatur *Feſtus*. Vide ſis & *Servium* ad Aen. III, 537. *Idem*.

6 *Quod negas Deiotarum — — poenitere*] Hoc negavit Quintus ſupra lib. I. cap. 15. Victor. autem, Balliol. & Ven. 1471. exhibent, *quod negas Deiotarum — — non poenitere*: nec dubito quin ita ſcripſerit *Cicero*, cum eodem modo paſſim ſit locutus. *Idem*.

7 *Defendere* pararet] Pariſ. *pararat*. Med. *paret*: & ita lego, prout

adverſos, aut ſecundos. Virtutis auſpiciis video eſſe uſum Deiotarum, quae vetat ſpectare fortunam, dum praeſtetur fides: aves vero, ſi proſperos eventus oſtenderunt, certe fefellerunt. Fugit e praelio cum Pompeio. Grave tempus. Diſceſſit ab eo. Luctuoſa res. Caeſarem eodem tempore hoſtem & hoſpitem vidit. Quid hoc triſtius? Is cum ei [1] Trogmorum tetrarchiam eripuiſſet & [2] aſſeclae ſuo Pergameno neſcio cui dediſſet, eidemque detraxiſſet Armeniam a ſenatu datam, cumque ab eo magnificentiſſimo hoſpitio acceptus eſſet; [3] ſpoliatum reliquit & hoſpitem & regem. Sed labor longius: ad propoſitum revertar. Si eventa quaerimus, quae exquiruntur avibus; nullo modo Deiotaro proſpera: ſin officia; a virtute ipſius,
38 non ab auſpiciis petita ſunt. Omitte igitur [4] lituum

prout etiam Latini ſermonis ratio videtur poſtulare. *Idem.*

1 *Troginorum*] Vetus liber habet *Trochamorum*; mendoſe: eſt enim ſcribendum *Trochmanorum*, ſive *Trochmenorum*. *Stephano* autem Τροχμηνοὶ ἔθνος Γαλατικόν. Urſinus.

Ibid. *Trogmorum*] Vulgo *Troginorum*. Sed cum talis populus nullus ſit, id repoſui quod ductus literarum ſuadebat, quodque ſub iſto vocabulo latere ſuſpicati ſunt viri docti. Vide *Chr. Cellarium* Geogr. Ant. III, 4. pag. 111. *Memnon* apud *Photium* Cod. CCXXIV. cap. 20. Τὰς μὲν ΤΡΩΓΜΟΥ'Σ — Ἐδείμαντο ꝗ πόλεις ΤΡΩΓΜΟΙ' μὲν Ἄγκυραν &c. At cum ſit in Balliol. Med. aliiſque nonnullis MSStis *Trachamorum*: in Pall. pr. ſec. Voſſ. & Cantab. *Trochamorum*; in Pariſ. *Trochanorum*; legi poſſit *Trocmanorum*. *Stephanus*. Τρόκμοι ἔθνος Γαλατικόν. Ἐκαλοῦντο δὲ καὶ Τροκμηνοί. *Trocmodorum* vel *Trocnadorum*, quos recenſent *Carolus a S. Paulo* Geogr. Sacr. lib. IX. pag. 249. & *Lucas Holſtenius*, nulla, niſi in Conciliorum quorundam ſubſcriptionibus, fit mentio. *Davies.*

2 *Aſſeclae ſuo Pergameno neſcio cui*] Mithridati Pergameno, quem *regio genere ortum, diſciplinis etiam regiis educatum* ſcribit

[4] lituum Romuli, quem in maxumo incendio negas potuiſſe comburi: contemne cotem Attii Navî. Nihil debet eſſe in philoſophia commenticiis fabellis loci. Illud erat philoſophi, totius augurii primum naturam ipſam videre, deinde inventionem, deinde conſtantiam. Quae eſt igitur natura, quae volucris huc & illuc paſſim vagantis efficiat, ut ſignificent aliquid, & tum vetent agere, tum jubeant, aut cantu aut volatu? cur autem aliis a laeva, aliis a dextra datum eſt avibus, ut ratum auſpicium facere poſſint? quo modo autem haec, aut quando, aut a quibus inventa dicemus? Etruſci tamen habent [5] exaratum puerum auctorem diſciplinae ſuae: nos quem? Attiumne Navium? At aliquot annis [6] antiquior Romulus & Remus, ambo augures, ut accepimus. An Piſidarum, aut Cilicum,

bit *Hirtius* Bell. Alex. cap. LXXVIII. *tetrarchiam Gallograecorum, occupatam & poſſeſſam paucis ante annis a Deiotaro, adjudicavit* Caeſar. Vide ſis *Strabonem* lib. XIII. pag. 927. & *Dionem* lib. XLII. pag. 207. *Idem.*

3 *Spoliatum reliquit*] *Cicero* nimis infeſto fuit in Caeſarem animo, quam ut hiſtorica fide res ejus geſtas exponeret: licet enim Deïotarum Trocmanorum tetrarchia ſpoliarit Caeſar; tamen amplioribus eum locupletavit ditionibus. Modeſte rem narrat auctor de Bell. Alex. cap. LXVIII. At omnino vide *Dionem* lib. XLII. pag. 183. *Idem.*

4 *Lituum Romuli — cotem Attii Navi*] Vide lib. I. cap. 17. *Idem.*

5 *Exaratum puerum*] Tagem dicit, de quo ſupra cap. 23. *Iſidorus* Orig. lib. VIII. cap. 9. Aruſpicinam *autem primus Hetruſcis tradidiſſe dicitur quidam* Tages. *Hic ex* arvis *aruſpicinam dictavit* &c. ſic enim legendum, non *aruſpicinae* ——*Stages. Hic ex* horis *aruſpicinam dictavit*; uti quidem prae ſe ferunt vulgati. Vide Scholiaſten ad *Lucani* I. 637. & *Joannem* Sariſberienſem Policrat. lib. I. cap. XII. p. 37. *Idem.*

6 Antiquior *Romulus & Remus*] Forſan *antiquiores Romulus & Remus.* Idem.

1 *Phry-*

Cilicum, aut [1] Phrygum iſta inventa dicemus?
Placet igitur, humanitatis expertes habere [2] di-
39 vinitatis auctores? At omnes reges, populi, na-
tiones utuntur auſpiciis. Quaſi vero quicquam
ſit tam valde, quam nihil ſapere, vulgare: aut
quaſi tibi ipſi in judicando placeat multitudo!
Quotus quiſque eſt qui voluptatem neget eſſe
bonum? plerique etiam ſummum bonum di-
cunt. Num igitur eorum frequentia Stoici de
ſententia deterrentur? aut num pleriſque in re-
bus ſequitur eorum auctoritatem multitudo?
Quid mirum igitur, [3] ſi in auſpiciis & in omni
divina-

1 *Phrygum iſta inventa*] Ita quidem ſtatuunt plurimi. *Tatianus* Orat. ad Graec. cap. 1. Πτήσεις ὀρνίθων (ἐξεῦρον) Φρύγες καὶ Ἰσαύρων οἱ παλαιότατοι. *Clemens Alexandrinus* Strom. I. pag. 361. Πτήσεις δὲ ὀρνίθων παρεφυλάξαντο πρῶτοι Φρύγες. Adeantur inter alios *Theodoretus* Ther. I. pag. 6. *Iſidorus* Orig. lib. VIII. cap. 9. ſcriptor vetus a *J. B. Cotelerio* editus ad *Clementis* Recogn. lib. V. cap. 20. & *Suidas* in οἰωνιστικήν. *Davies.*

2 Divinitatis *auctores*] Vir eruditiſſimus *Joan. Clericus* Bibl. Ant. & Hodiern. Tom. XV. p. 366. legit *divinae artis*, vel *divinationis, auctores*; & *divinitatis auctoribus* nullam prorſus mentem ſubeſſe ſtatuit. Meritò quidem, ſi *divinitas* hìc *Deitatem* ſeu θεότητα denotaret. Sed reapſe *divinitas* divinationem ſignificat; ut tentari non debuerit locus. *Servius* ad Georg. II, 486. *Non quod nulla gloria medicinae eſt, ſed quod minor quam* DIVINITATIS *& augurandi, quae ei Apollo obtulerat munera.* Idem ad Aen. XII, 394. Cithara *&* ſagittae *artes ſunt:* augurium *vero munus: non enim ſola arte, verum etiam indulta* DIVINITATE *colligitur.* Vide *Lactantium* Div. Inſt. lib. I. cap. XI, 10. & cap. XIII, 1. *Idem.*

3 *Si in auſpiciis & in omni divinatione*] Sic elegantius multo Pariſ. Cantab. & Victor. exhibent, quam vulgo *ſi in omnibus auſpiciis & omni divinatione.* Illo enim modo praepoſitiones iterare *Tulliani* moris eſt, & vox *omnibus*, otioſa prorſus & inutilis, recte praetermittitur. *Idem.*

4 *Inbecilli animi* ſuperſtitioſa *iſta concipiant? Verum diſpicere non* poſſunt] Sic, poſt *Victorium Gruterus.* Multò melius alii veteres editi dant, *Inbecilli animi ſuperſtitioſa iſta concipiant, verum diſpicere non poſſint?* Et *poſſint* quidem legitur in Pariſ. & Cantab. *Idem.*

5 At

divinatione [4] inbecilli animi ſuperſtitioſa iſta concipiant? Verum diſpicere non poſſunt. Quae autem eſt inter augures conveniens & conjuncta conſtantia? Ad noſtri augurii conſuetudinem dixit Ennius,

Cum tonuit laevum bene tempeſtate ſerena.

[5] At Homericus Ajax apud Achillem querens de ferocitate Trojanorum neſcio quid, hoc modo nuntiat:

Proſpera Juppiter his dextris fulgoribus edit.

[6] Ita nobis ſiniſtra videntur; [7] Graiis & barbaris dextra, meliora. Quamquam haud ignoro,

5 *At Homericus Ajax*] Immo Ulyſſes, ut jam animadverterunt aliquot viri docti. Sunt enim Ulyſſis verba Iliad. I, 236. *Lambin.*

Ibid. *At Homericus* Ajax] Sic omnes MSSti; malaque fide uſus eſt *Aldus* nepos, in cujus editione legitur *Ulyſſes*. Sed ii, quibus Deus erat *Cicero*, *μνημονικὸν ἁμάρτημα* nolebant agnoſcere. Paullo poſt editi *Trojanorum, neſcio quid hoc modo nuntiat*. Sed nos perverſam diſtinctionem reformavimus. *Davies.*

6 *Ita nobis ſiniſtra*] Res eſt ſat nota. Vide *Varronem* apud *Feſtum* in *ſiniſtrae aves*, *Plinium* H. N. lib. II cap. 54. *Statium* Theb. III, 493. & *Servium* in *Virgilii* Aen. II, 693. Rationem reddit *Dionyſius Halicarnaſſeus* lib. II. c. 5. Τίθενται δὲ Ῥωμαῖοι τὰς ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἀστραπὰς αἰσίους, εἴτε παρὰ Τυῤῥηνῶν διδαχθέντες, εἴτε πατέρων καθηγησαμένων, κατὰ τοιόνδε, ὡς ἐγὼ πείθομαι, λογισμὸν, ὅτι καθέδρα μέν ἐστι καὶ στάσις ἀρίστη τῶν οἰωνοῖς μαντευομένων ἡ βλέπουσα πρὸς ἀνατολάς —— τοῖς δὲ πρὸς ἀνατολὰς βλέπουσιν ἀριστερὰ μὲν γίνονται πρὸς τὴν ἄρκτον ἐπιστρέφοντα μέρη. Vide ſis & *Plutarchum* in Quaeſt. Rom. pag. 282. Plura ſuppeditabit *J. C. Bulengerus* de Auſp. & Aug. lib. III. cap. 2. *Idem.*

7 *Graiis & barbaris dextra meliora*] Pluribus id exponit *Everh. Feithius* Antiq. Homer. lib. I. cap. 16. Cum vero δεξιὰ καλεῖ ὁ Ὅμηρος τὰ ἀνατολικὰ, ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικὰ, quemadmodum in Prolegomenis *Pindari* monet interpres; id quod liquet ex Iliad. M, 239. cumque, prout tradit *Plutarchus* de Placit. Philoſ. II, 10. Πυθαγόρας, Πλάτων, Ἀριστοτέλης δεξιὰ τοῦ κόσμου τὰ ἀνατολικὰ μέρη — ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικά· fieri poteſt ut eaſdem partes fauſtas ſtatuerint Graeci Romanique: nam *ſi orientem ſolem*

ro, [1] quae bona ſint, ſiniſtra nos dicere, etiam ſi dextra ſint. Sed certe [2] noſtri ſiniſtrum nominaverunt, externique dextrum, quia plerumque melius id videbatur. Haec quanta diſſenſio eſt? Quid, quod aliis avibus utuntur, aliis ſignis: aliter obſervant, alia reſpondent. Non neceſſe eſt fateri, [3] partim horum, errore ſuſceptum eſſe, partim ſuperſtitione, multa fallendo?

40 Atque ſuperſtitionibus his non dubitaſti etiam omina adjungere. [4] Aemilia Paullo, Perſam periiſſe; quod pater omen accepit: Caecilia ſororis filiae ſedes ſuas tradere. Jam illa: *Favete*

lem reſpexero, cardo mihi frigoris & Septentrio ſit laevus. Verba ſunt *Arnobii* lib. IV. p. 163. *Servius* ad Aen. II, 693. Siniſtrum, *proſperum quia caeleſte eſt: quae enim nobis laeva ſunt, caeleſtibus dextra ſunt, ut ſupra diximus.* Reſpicit ad ea quae ſcripſerat in ejuſdem libri vſ. 54. Vide doctiſſimum virum *Car. Daubuzium* ad Apocalypſ. VII, 2. *Idem.*

1 *Quae bona ſint, ſiniſtra nos dicere*] Non equidem ſperno *Lambini* conjecturam, qui repoſuit *quae* mala *ſunt, ſiniſtra nos dicere:* nam rem ſe ſic habere docent permulta veterum loca. *Ovidius* Heroid. II, 115.

Cui mea virginitas avibus libata SINISTRIS.

Claudianus in VI. Conſ. Honorii vſ. 274.

——— *Heu terra* SINISTRIS
Auguriis calcata mihi ———

Ambroſius Hexaëm. lib. IV. cap. IX. §. 34. *An* ſiniſtris *ſol coepit* auſpiciis? Vide ſis etiam *Valerium Maximum* lib. IV. cap. VII, 2. ac *Amm. Marcellinum* XIV, 11. XXXI, 4. Puto tamen *Ciceronem* ſcripſiſſe, *quae bona ſunt,* dextra *nos dicere, etiam ſi* ſiniſtra *ſint:* hâc enim ratione melius connectuntur ſententiae. *Prudentius* in Symmachum II. 491.

Juppiter, ut Cretae domineris,
Pallas, ut Argis,
Cynthius, ut Delphis, tribuerunt
omine DEXTRO.

Et vſ. 563.

His tamen auſpicibus ſucceſſus
dextra *dederunt*
Omina *laetificos* ———

Apuleius Metam. lib. II. pag. 50. *Siſque felix & iter* dexterum *pergas.* *Arnobius* lib. VII. pag. 287. *Itaque ut vobis commodemus aſſenſum,* DEXTRARUM SINISTRARUM*que rerum Deos eſſe fautores; ulla nec ſic ratio eſt, cur alios alliciatis ad* PROSPERA, *alios vero ne*

NOCEANT,

vete linguis, & *praerogativam*, *omen comitiorum*. Hoc eſt, ipſum eſſe contra ſe copioſum & diſertum. Quando enim iſta obſervans, quieto & libero animo eſſe poteris, ut ad rem gerendam non ſuperſtitionem habeas, ſed rationem ducem? Itane? Si quis aliquid ex ſua re atque ex ſuo ſermone dixerit, & ejus verbum aliquod apte ceciderit ad id quod ages aut cogitabis, ea res tibi aut timorem adferet aut alacritatem? Cum M. Craſſus exercitum Brundiſii inponeret; quidam in portu caricas Cauno advectas vendens, [5] *Cauneas* clamitabat. Dicamus, ſi placet

NOCEANT, *ſacrificiis commulceatis & praemiis*. Vide ſis & p. 288. ac *Paulini* Poëm. XVII, 184. *Idem*.

2 *Noſtri ſiniſtrum* &c.] Pariſ. *noſtri* ſiniſtra *nominaverunt*, *externique* dextra, *quia plerumque melius* individebatur. Forte, *noſtri* ſiniſtra *nominaverunt*, *externique* dextra, *quia plerumque* meliora inde *videbantur*. Idem.

3 *Partim horum, errore ſuſceptum eſſe, partim ſuperſtitione, multa fallendo*] A nobis eſt haec diſtinctio: nam vulgo dant, *partim horum errore ſuſceptum eſſe, partim ſuperſtitione multa fallendo? Cicero* vult, auſpicia, de quibus egit, partim errore, partim ſuperſtitione, maxime vero fraude fallaciiſque ſuſcepta. Idem locutionis genus in aliis locis adhibuit noſter; nec eam refugiunt alii veteres. Vide ſis *Agellium* & ejus interpretes lib. x, cap. 13. ac *Tullium* infra cap. 55. *Idem*.

4 *Aemilia Paullo* —— *omen comitiorum*] Horum omnium meminit Quintus ſupra lib. I. capp. 45, 46. *Idem*.

5 *Cauneas*] Hanc ſcripturam omnino damnat *Caſaubonus* ad *Athenaeum* III, 3. vel quod aliena ab eo ſono vox, vel quod careat analogia, quum a Καῦνος debeat venire Καυναῖος, ideoque hic ſcribendum monet *Caunaeas*. Quidquid id eſt, *Cicero* non ab Caunis Aeolica urbe, ſed a Cauno Carica eas arceſſit, & dulces caricas in animo habebat, quod vir maximus debuit attendere. Sonos autem vocum mirifice in illo circulatorum clamore deflecti & mutari in omnibus linguis & urbibus quis non quotidie experitur? *Jac. Gronovius*.

Ibid. *Cauneas*] Super hanc vocem in MSto Regio ſcribitur, *quaſi cave ne eas*. Hoc omen memorat etiam *Plinius* H. N. lib. XV. §. 21. *Davies*.

placet, monitum ab eo Craſſum, *caveret ne iret:* non fuiſſe periturum, ſi omini paruiſſet. Quae ſi ſuſcipiamus, pedis offenſio nobis & [1] abruptio corrigiae & ſternumenta erunt obſervanda. Sortes reſtant & Chaldaei, ut ad vates
41 veniamus & ad ſomnia. Dicendum igitur putas de ſortibus? Quid enim ſors eſt? idem propemodum, quod [2] micare, quod talos jacere, quod teſſeras: quibus in rebus temeritas & caſus, non ratio nec conſilium valet. Tota res eſt inventa fallaciis, aut ad quaeſtum, aut ad ſuperſtitionem, aut ad errorem. Atque, ut in haruſpicina fecimus, ſic videamus clariſſimarum ſortium quae tradatur inventio. Numerium Suffucium Praeneſtinorum monumenta declarant, honeſtum hominem & nobilem, ſomniis crebris, ad extremum etiam minacibus, cum jubere-

1 *Abruptio corrigiae & ſternumenta*] Vulgo *ſternutamenta:* ſed Pariſ. *ſternumenta*, quod probum. *Agellius* N. A. XII, 5. *Cur ſternumentis quatiatur. Plinius* lib. II. §. V. pag. 73. *In auguriis* ſternumenta *& offenſiones pedum.* Obſervavit etiam *Salmaſius* Exerc. Plin. pag. 29. ſternuere & ſternumentum *ſemper apud* Plinium *in ſcriptis; pro quibus ubique* ſternutare *&* ſternutamènta *corrigunt: ſed perperam. Frontinus* Strateg. lib. I. cap. XII, 11. *Timotheus Athenienſis claſſe dimicaturus adverſus Corcyraeos, gubernatori ſuo, qui proficiſcenti jam claſſi ſignum receptui coeperat dare, quia ex remigibus quendam* ſternutantem *audierat; miraris, inquit*, ex tot millibus unum perfrixiſſe? Haec ſuperſtitioſorum hominum deliria ſalſe rident *Menander* & *Philemon*, quorum verba ſuppeditabunt *Clemens Alexandrinus* Strom. VII. pagg. 842, 843. & *Theodoretus* Therap. VI. pagg. 87, 88. Hoc tamen non impediit, quo minus diu poſtea valeret, & etiam nunc apud multos valeat, ominum fides. *Baſilius* in Eſaiae cap. II. pag. 876. Πολλοῖς τοῖς Χριστιανῶν ἀδιάφορον ἀποκυςεῖν καὶ φήμας θηρᾶσθαι καὶ συμβόλοις προσέχειν. Ἐπτάρε τις, φησιν, ἐπὶ τῷ λόγῳ, καὶ τόδε σημαίνει. Κατόπιν μέ τις ἀνεκάλεσε, καὶ ἐμπόδιον τοῦτο. Ὁ ποῦς προσέπταισεν

jubéretur certo in loco ſilicem caedere, perterritum viſis, inridentibus ſuis civibus, id agere coepiſſe: itaque perfracto ſaxo ſortis erupiſſe in robore inſculptas priſcarum literarum notis. Is eſt hodie locus ſeptus religioſe propter Jovis pueri, qui lactens cum Junone Fortunae in gremio ſedens, [3] mammam adpetens, caſtiſſime colitur a matribus. Eodemque tempore, in eo loco, [4] ubi Fortunae nunc ſit aedes, mel ex olea fluxiſſe dicunt, haruſpiceſque dixiſſe, ſumma nobilitate illas ſortis futuras, eorumque juſſu ex illa olea arcam eſſe factam, eaque conditas ſortis, quae hodie [5] Fortunae monitu tolluntur. Quid igitur in his poteſt eſſe certi, quae, Fortunae monitu, pueri manu miſcentur atque ducuntur? quo modo autem iſtae poſitae in illo loco? quis robur illud cecîdit, dolavit, inſcripſit?

σεὶ ἐξιόντος: *Τὸ ἱμάτιον ἀνεχέθη* &c. Tantam vim habet recepta ſemel in animos hominum ſuperſtitio! *Davies.*

2 *Micare*] Vide ſis interpretes ad *Petronii* Satir. cap. XLIV. *Idem.*

3 *Mammam adpetens*] Pall. tert. quart. *mammam* notis *appetens:* Balliol. *votis:* S. Victoris liber, *nodis;* unde *Janus Gulielmius* legebat, *mammam* Opis *appetens.* Inanis autem eſt ea conjectura: Ops enim nihil habet quod hic agat, & additamentum illud ex ſcribarum liberalitate videtur profluxiſſe. Certe *Gruterianorum* Codicum optimi, ſimul ac Pariſ. Med. Cantab. & Ven. 1471. vocem adſciticiam non agnoſcunt. *Idem.*

4 *Ubi fortunae nunc ſit aedes*] Sic *Gruterus* ex quatuor Palatinis & S. Victoris libro, quibus accedunt Med. Balliol. Reg. & Cantab. Pariſ. autem *nunc* ſcit *aedes:* Forte *nunc* ſtat *aedes.* Editi veteres habent *ubi fortunae nunc* ſita eſt *aedes:* quod ſatis commodum receptaeque lectioni praeferendum. *Idem.*

5 *Fortunae monitu tolluntur*] Capitis nutu vel alio quodam ſigno miſcendas atque tollendas eſſe ſortes monuit Fortunae ſimulacrum. De Praeneſtinis aliiſque ſortibus adiri poterit V. C. *Ant. Daleus* de Divin. Idol. ſub V. T. cap. IV. pag. 449, ſeqq. *Idem.*

inſcripſit? Nihil eſt, inquiunt, quod Deus efficere non poſſit. Utinam ſapientis Stoicos effeciſſet, ne omnia cum ſuperſtitioſa ſollicitudine & miſeria crederent! Sed hoc quidem genus divinationis vita jam communis exploſit. [1] Fani pulchritudo & vetuſtas, Praeneſtinarum etiam nunc retinet ſortium nomen; atque id in volgus: quis enim magiſtratus, aut quis vir inluſtrior utitur ſortibus? ceteris vero in locis ſortes plane refrixerunt. [2] Quod Carneaden Clitomachus ſcribit dicere ſolitum, nuſquam ſe fortunatiorem, quam Praeneſte, vidiſſe Fortunam.
42 Ergo hoc divinationis genus omittamus. Ad Chaldaeorum monſtra veniamus: de quibus Eudoxus Platonis auditor, in aſtrologia, judicio doctiſſimorum hominum, facile princeps, ſic opinatur, id quod ſcriptum reliquit, "Chaldaeis in prae-"dictione & in notatione cujuſque vitae ex natali "die minime eſſe credendum." Nominat etiam Panaetius, qui unus e Stoicis aſtrologorum praedicta rejecit, [3] Archelaum & Caſſandrum, ſummos

1 *Fani autem pulchritudo & vetuſtas*] In Pariſ. eſt *venuſtas*. Nec abſurda videtur ea ratio, licet etiam vulgata non ſit incommoda. Similiter *venuſtatem* & *pulchritudinem* conjunxit *Tullius* Offic. I, 27. *Davies.*

2 Quod *Carneaden*] Legendum videtur *quo Carneaden*, hoc eſt, quare, quam ob cauſam. Vide *Donatum* ad *Terentii* Andr. Act. II. Sc. v, 18. Rationem continet ea vocula, cur fortunam Praeneſtinam Carneades fortunatiſſimam dixerit. *Idem.*

3 Archelaum *& Caſſandrum*] *Victorius* edidit *Anchialum*, quam quidem lectionem ſervant etiam Pariſ. Med. & Reg. *Idem.*

4 *Totum hoc* Chaldaicum *praedicendi genus*] Mediam vocem non habet Reg. nec ea videtur neceſſaria, cum *Tullium* de Genethliacis agere ſatis conſtet. Quandoquidem vero *σαφηνείας Cicero* ſit ſtudioſiſſimus, nec a vulgata

mos aſtrologos illius aetatis qua erat ipſe, cum in ceteris aſtrologiae partibus excellerent, hoc praedictionis genere non uſos. Scylax Halicarnaſſeus, familiaris Panaetii, excellens in aſtrologia, idemque in regenda ſua civitate princeps, [4] totum hoc Chaldaicum praedicendi genus repudiavit. Sed, ut ratione utamur, omiſſis teſtibus; ſic iſti diſputant, qui haec Chaldaeorum natalicia praedicta defendunt. Vim quandam eſſe aiunt ſignifero in orbe, qui Graece ζωδιακὸς dicitur, talem, ut ejus orbis unaquaeque pars, alia alio modo, moveat inmutetque caelum, perinde ut quaeque ſtellae in his finitumiſque partibus ſint quoque tempore; eamque vim varie moveri ab his ſideribus quae vocantur errantia. Cum autem in eam ipſam partem orbis venerint, in qua ſit ortus ejus qui naſcatur, aut in eam, quae conjunctum aliquid habeat aut conſentiens; [5] ea triangula illi & quadrata nominant. Et enim [6] cum tempore anni tempeſtatumque caeli converſiones commutationeſque

gata lectione recedant ceteri Codices; hanc omiſſionem Librario malim tribuere, quam reliquos libros Gloſſematis poſtulare. *Idem.*

5 *Ea illi triangula & quadrata nominant*] Haec elucidabit *Sextus Empiricus* adv. Mathem. lib. V. §. 39. Ἐπιβλέπειν δὲ λέγονται ἀλλήλους (οἱ ἀστέρες) καὶ συμφωνεῖν ἀλλήλοις, ὡς οἱ κατὰ τρίγωνον ἢ τετράγωνον φαινόμενοι. Κατὰ τρίγωνον μὲν οὖν σχηματίζονται, καὶ ἐπιθεωροῦσιν ἀλλήλους ἀστέρες, οἱ ἐπὶ τριῶν ζωδίων ἔχοντες τὸ μεταξὺ διάστημα· κατὰ τετράγωνον δὲ, οἱ δυοῖν. Vide *Manilium* lib. II. pagg. 37, 38. & *Cenſorinum* de die Nat. cap. VIII. *Idem.*

6 *Cum* tempore anni *tempeſtatumque caeli converſiones commutationeſque tantae fiant*] Haec natatore quidem Deliio carent: ſed, ut opinor, in Librarios a *Cicerone* culpa eſt transferenda. MSSti Reg. & Cantab. exhibent, *cum* tempore anni *caeli converſiones*

neſque tantae fiant acceſſu ſtellarum & receſſu; cumque ea vi ſolis efficiantur, quae videmus; non veriſimile ſolum, ſed etiam verum eſſe cenſent, perinde, utcumque temperatus ſit aër, ita pueros orientis animari atque formari, ex eoque ingenia, mores, animum, corpus, actionem
43 vitae, caſus cujuſque eventuſque fingi. O delirationem incredibilem! non enim omnis error, ſtultitia eſt dicenda. Quibus etiam Diogenes Stoicus concedit aliquid, ut praedicere poſſint duntaxat [1] qualis quiſque naturae, & ad quam quiſque maxume rem aptus futurus ſit. Cetera, quae profiteantur, negat ullo modo poſſe ſciri: & enim geminorum formas eſſe ſimiles, vitam atque fortunam plerumque diſparem. [2] Procles & Euryſthenes, Lacedaemoniorum reges, gemini fratres fuerunt. [3] At nec totidem annos vixerunt; anno enim Procli vita brevior fuit: multumque is fratri rerum geſtarum

rum

ſiones tempeſtatumque commutationes tantae fiant acceſſu ſtellarum & receſſu. Unde, niſi fallor, legendum, *cum caeli converſiones tempeſtatumque commutationes tantae fiant acceſſu ſtellarum & receſſu*; deleto prorſus *tempore anni*, quod ſenſum turbat, & margini primitus adſcriptum videtur, ne *tempeſtatum* nobis lateret poteſtas. Auctoris ſane mens hoc modo plana fit & aperta. *Davies.*

1 Qualis *quiſque naturae*] Vulgo *qualis quiſque natura*; nec aliter fere noſtri. Editi veteres *quali quiſque natura.* Multo quidem commodius: ſed cum Med. exhibeat *qualis quiſque naturae,* ſic ſcripſiſſe *Cicero* videtur. *Idem.*

2 Proclus *& Euryſthenes*] Cum ab *Herodoto* hic idem nominetur Προκλῆς, a *Strabone* autem Πατροκλῆς; adducor, ut ſuſpicer apud *Herodotum* omiſſam fuiſſe lineam a Librario, quae ſuper Πατροκλῆς nomen obducenda fuit, & ex προκλῆς factum eſſe ut ſcriberetur Προκλῆς. Urſinus.

Ibid. Procles *& Euryſthenes*] Cum primus horum, *Straboni* (cui *Plutarchus* in Lycurgo pag.

40.

rum gloria praeſtitit. [4] At ego id ipſum, quod vir optumus Diogenes Chaldaeis, quaſi quadam praevaricatione, concedit, nego poſſe intellegi. Et enim cum, ut ipſi dicunt, ortus naſcentium luna moderetur, eaque animadvertant & notent ſidera natalicia Chaldaei, quaecumque lunae juncta videantur; oculorum fallaciſſimo ſenſu judicant ea, quae ratione atque animo [5] vidére debebant. Docet enim ratio Mathematicorum, quam iſtis notam eſſe oportebat, quanta humilitate luna feratur, terram paene contingens; quantum abſit a proxuma Mercurii ſtella, multo autem longius a Veneris; deinde alio intervallo diſtet a ſole; cujus lumine conluſtrari putatur. Reliqua vero tria intervalla, infinita & inmenſa, a ſole ad Martis, inde ad Jovis, ab eo ad Saturni ſtellam, inde ad caelum ipſum, quod extremum atque ultumum mundi eſt. Quae poteſt igitur contagio ex infinito paene

40. addi poteſt) Πατροκλῆς nuncupetur; conjicit *Urſinus*, ex compendiaria ſcribendi ratione natum eſſe *Proclem*. Sed inanis eſt ea ſuſpicio: hunc enim *Proclem* appellant non modo noſter & *Herodotus*, ſed *Pauſanias* etiam in Lacon. cap. I. *Apollodorus* Bibl. lib. II. §. 2, 4. *Porphyrius* de Abſtin. lib. I. §. 25. aliique: ut ex iis emendandos eſſe *Strabonem* & *Plutarchum* multo ſit veriſimilius. De Procle & Euryſthene videas licet *Joan. Meurſium* Regn. Lacon. capp. 10, 15. *Dav.*

3 *At nec totidem annos vixerunt*] Vulgo *at* hi *nec totidem* &c, Secundam voculam fide MSti Pariſ. delevimus. *Idem*.

4 At *ego id ipſum*—nego] Reg. habet, *ut ego id ipſum*——*negem*. Prorſus male; licet priorem voculam ſic repraeſentent Pariſ, Med. & Cantab. Proclis enim & Euryſthenis non meminit noſter, ut Diogenem refutaret; ſed exemplum poſuit, qua nixus erat ille philoſophus. Ab hiſce vero verbis adverſus ejus ſententiam pugnat *Cicero*. Idem.

5 *Videre* debebant] Med. *videre debeant*. Legendum *debent*. Idem.

ne intervallo pertinere ad lunam, vel potius ad
44 terram? Quid? cum dicunt id quod eis dicere neceſſe eſt, omnis omnium ortus, quicumque gignantur in omni terra quae incolatur, eoſdem eſſe, eademque omnibus, qui eodem ſtatu caeli & ſtellarum [1] nati ſint, accidere neceſſe eſſe; nonne ejuſmodi ſunt, ut ne caeli quidem naturam interpretes iſtos caeli noſſe appareat? Cum enim [2] illi orbes, qui caelum quaſi medium dividunt & aſpectum noſtrum definiunt, (qui a Graecis ὀρίζοντες nominantur, a nobis *finientes* rectiſſime nominari poſſunt) varietatem maxumam habeant, aliique in aliis locis ſint; neceſſe eſt, ortus occaſuſque ſiderum non fieri eodem tempore apud omnis. Quod ſi eorum vi caelum modo hoc, modo illo modo temperatur: quî poteſt [3] eadem vis eſſe naſcentium, cum caeli tanta ſit diſſimilitudo? In his locis quae nos incolimus, poſt ſolſtitium Canicula exoritur, & quidem aliquot diebus: apud Troglodytas,

1 *Nati* ſint] Sic recte Pariſ. & Reg. Vulgo *ſunt*. Davies.

2 *Illi orbes qui caelum quaſi medium dividunt*] Pari modo *Sextus Empiricus* adv. Mathem. lib. v. §. 83, ſeqq. Εἰ μὲν πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην τὰ οὐράνια παρατηροῦσιν ἕκαστον τοῦ Ζωδιακοῦ δωδεκατημόριον ἰσοχρόνως ἐφαίνετο, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν ἐθεωρεῖτο, τάχ' ἴσως ἂν ἐδύναντο Χαλδαίων παῖδες ὑγιῶς λαβεῖν τὸ περὶ τὸν ὁρίζοντα ἀνίσχον ζώδιον. Νυνὶ δὲ οὐ παρὰ πᾶσιν ἰσοχρόνως ἀναφαίνεται, ἀλλὰ τοῖς μὲν θᾶττον, τοῖς δὲ βράδιον, καὶ τισὶ μὲν πλάγιον, τισὶ δὲ ὀρθόν —— Καὶ ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, πρόδηλον ἐκ τοῦ καὶ τοὺς ἀπλανεῖς ἀστέρας, καθάπερ Ἀρκτοῦρον καὶ Κύνα, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῖς ἐν παντὶ κλίματι κατοικοῦσι φαίνεσθαι· ἀλλ' ἄλλοις κατ' ἄλλον. Vide ſis & *Agellium* N. A. lib. XIV. cap. 1. *Idem.*

3 *Eadem vis eſſe naſcentium*] Ita quidem MSSti. Sed legendum videtur *eadem ſors*, vel *eadem* vita *eſſe naſcentium*. Vide capp. 42, 45. *Idem.*

4 *In diſſimiles incidere* naturas] Durus

dytas, ut ſcribitur, ante ſolſtitium: ut, ſi jam concedamus aliquid vim caeleſtem ad eos qui in terra gignuntur pertinere, confitendum ſit illis, eos, qui naſcuntur eodem tempore, poſſe [4] in diſſimiles incidere naturas propter caeli diſſimilitudinem. Quod minime illis placet: volunt enim illi, omnis eodem tempore ortos, qui ubique ſunt nati, eadem conditione naſci.
Sed quae tanta dementia eſt, ut in maxumis 45
motibus mutationibuſque caeli nihil interſit, qui ventus, qui imber, quae tempeſtas ubique ſit? quarum rerum in proxumis locis tantae diſſimilitudines ſaepe ſunt, ut alia Tuſculi, alia Romae eveniat ſaepe tempeſtas. Quod, qui navigant, maxume animadvertunt, cum in flectendis promuntoriis ventorum mutationes maxumas ſaepe ſentiant. Haec igitur cum ſit tum ſerenitas, tum perturbatio caeli; eſtne ſanorum hominum, hoc ad naſcentium ortus [5] pertinere non dicere, quod non certe pertinet: illud neſcio quid tenue,

Durus videtur loquendi modus, nec eo uſum *Ciceronem* crediderim. Reſcribo, *in diſſimiles incidere genituras*, quae vox thema natalicium paſſim denotat. *Idem.*

5 *Pertinere non dicere, quod non certe pertinet*] Reg. & Cantab. dant *pertinere dicere, quod non certe pertinet*. Aſt alieno loco poſita eſt particula negans: nam mens Auctoris reponendum demonſtrat *pertinere non dicere, quod certe pertinet*. Similiter Favorinus apud *Agellium* N. A. lib. XIV. cap. 1. *Quanta partium circulorumque caeli ex devergentia & convexionibus mundi varietas ſit, quis non videt? Eaedem igitur ſtellae, per quas omnia divina humanaque ferri, agi, contendunt, ſicuti non uſquequaque pruinas aut calores cient; ſed mutant & variant, tempeſtateſque eodem in tempore alibi placidas, alibi violentas movent: cur non eventa quoque rerum ac negotiorum alia efficiunt in Chaldaeis, alia in Gaetulis, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconſequens, ipſum quidem corpus & habitum*

tenue, quod ſentiri nullo modo, intellegi autem vix poteſt, quae a luna ceteriſque ſideribus caeli temperatio fiat, dicere ad puerorum ortus pertinere? Quid? quod non intellegunt, ſeminum vim, quae ad gignendum procreandumque plurimum valeat, funditus tolli; mediocris erroris eſt? quis enim non videt, & formas, & mores, & pleroſque ſtatus ac motus effingere a parentibus liberos? quod non contingeret, ſi haec non vis & natura gignentium efficeret, ſed temperatio lunae, caelique moderatio. Quid? quod uno & eodem temporis puncto nati, diſſimilis & naturas, [1] & vitas, & caſus habent; [2] parumne declarant, nihil ad agendam vitam naſcendi tempus pertinere? niſi forte putamus neminem eodem tempore ipſo & conceptum & [3] natum, quo Africanum. Num quis igitur

talis

habitum tam profundi aëris ſub alio atque alio caeli curvamine non eundem manere; in hominum autem negotiis ſtellas iſtas opinari idem ſemper oſtendere, ſi eas ex quacunque terra conſpexeris &c. *Davies.*

1 *Et vitas* & *caſus*] Pariſ. *&* *vitas caſus.* Forſan *&* vitae *caſus.* Idem.

2 *Parumne* declarant] Legendum puto *declarat*, licet in tuenda vulgata conſentiant libri. *Idem.*

3 *Natum, quo Africanum*] Idem in Chaldaeos telum torquet *Sextus Empiricus* adv. Mathem. lib. V. §. 89. Οὐδεὶς Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μακεδόνι γέγονεν ἴσος, πολλῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην συναποτεχθέντων αὐτῷ, οὐδὲ Πλάτωνι τῷ φιλοσόφῳ. Favorinus apud *Agellium* lib. XIV. cap. I. *Quod ſi quaedam*, inquit, *in hominum morte atque vita etiam diverſis temporibus editorum, per ſtellarum pares quoſdam poſtea conventus, paria nonnulla & conſimilia poſſe dicunt obtingere; cur non aliquando poſſint omnia quoque paria uſu venire, ut exſiſtant, per hujuſmodi ſtellarum concurſiones & ſimilitudines, Socratae ſimul & Antiſthenae & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, vita omni & morte pari.* Vide ſis & noſtrum cap. 47. *Idem.*

1 Cor.

talis fuit? Quid? illudne dubium eſt, quin 46 multi, cum ita nati eſſent ut quaedam contra naturam depravata haberent, reſtituerentur & [4] corrigerentur ab natura, cum ſe ipſa revocaſſet, aut arte atque medicina? aut quorum linguae ſic inhaererent ut loqui non poſſent, eae ſcalpello reſectae liberarentur? Multi etiam naturae vitium meditatione atque exercitatione ſuſtulerunt: ut Demoſthenen ſcribit Phalereus, [5] cum RHO dicere nequiret, exercitatione feciſſe ut planiſſime diceret. Quod ſi haec aſtro ingenerata & tradita eſſent, nulla res ea mutare poſſet. Quid? diſſimilitudo locorum nonne diſſimilis hominum procreationes habet? quas quidem percurrere oratione facile eſt; quid inter Indos, & Perſas, [6] & Aethiopas, & Syros differat, corporibus, animis, ut incredibilis varietas diſſimilitudoque

4 *Corrigerentur* ab *natura—aut arte* atque *medicina*] Vulgo *aut medicina*, quaſi ſcilicet ars non eſſet medicina! Nos igitur MSStos Voſſ. & Victor. ſecuti ſumus. Sed & reſcripſerim *corrigerentur* aut *natura, cum ſe ipſa revocaſſet, aut arte* atque *medicina*. Nam quaedam vitia teneris corporibus inſita, cum robuſtiores & validiores facti ſumus, ipſa natura, medicinâ non adhibita, corrigit & emendat. *Idem*.

5 *Cum* RHO *dicere nequiret*] Eleganter *Cicero* de Orat. lib. I. cap. 16. *Cum ita balbus eſſet Demoſthenes, ut ejus ipſius artis, cui ſtuderet, primam literam non poſſet dicere, perfecit meditando, ut nemo planius eo locutus putaretur.* Inter alios, idem memorant *Valerius Maximus* lib. VIII, cap. VII, 1. *Plutarchus* in Demoſt. pag. 844. & ex eo *Photius* Cod. CCLXV. col. 1471. *Idem*.

6 *Et Aethiopas*] In vulgatis deeſt prima vox, quam nos ex Med. Balliol. Cantab. Ven. 1471. & Victor. adjecimus. Alioqui cum plures Codices dent *Aethiopas, Syros*, expunctis conjunctionibus, legi poſſit *inter Indos, Perſas, Aethiopas, Syros.* Rem ipſam tetigit *Sextus Empiricus* Pyrrhon. Hypot. lib. I. cap. XIV. §. 80, ſeqq. *Idem*.

1 *Lunae*

que ſit. Ex quo intellegitur, plus terrarum ſitus, quam [1] lunae tractus ad naſcendum valere. Nam quod aiunt, [2] quadringenta ſeptuaginta millia annorum in periclitandis experiendiſque pueris, quicumque eſſent nati, Babylonios poſuiſſe; [3] fallunt: ſi enim eſſet factitatum, non eſſet deſitum: neminem autem habemus auctorem, [4] qui aut fieri
47 dicat, aut factum ſciat. Videſne, me non ea dicere, quae Carneades, ſed ea, quae princeps Stoicorum Panaetius dixerit? Ego autem etiam hoc requiro, [5] omneſne, qui Cannenſi pugna ceciderunt, [6] uno aſtro fuerint? Exitus quidem omnium unus & idem fuit. Quid? qui ingenio

1 *Lunae tractus*] In S. Victoris libro, Pariſ. Med, Reg. Cantab. & Pall. tribus eſt *Lunae tactus*; in uno legitur *actus*. Sed nec vulgata, nec harum lectionum alterutra mihi placet. Cum viro doctiſſimo *Joan. Clerico* malim *Lunae ſtatus*, ut ſupra cap. XLIV. *eodem* STATU *caeli & ſtellarum natos* dixit. *Davies.*

2 *Quadringenta ſeptuaginta*] Vulgo *quadringenta & ſeptuaginta*. Sed mediam vocem neſciunt Pariſ. Med. Reg. aliique Codices. *Idem.*

3 *Fallunt*] Eadem eſt Favorini mens apud *Agellium* N. A. lib. XIV. cap. 1. De annorum numero, quem ſuis obſervationibus adſcribunt Chaldaei, diximus ad lib. I. cap. 29. *Idem.*

4 *Qui aut fieri dicat*] Vulgo *qui id aut fieri dicat*, refragantibus Pariſ. Med. & Balliol. *Idem.*

5 *Omneſque, qui Cannenſi pugna ceciderunt*] Favorinus apud *Agellium* N. A. lib. XIV. cap. 1. *quid eſſet, quod adverſum hoc dici poſſet, requirebat, quod homines utriuſque ſexus, omnium aetatium, diverſis ſtellarum motibus in vitam editi, regionibus, ſub quibus geniti erant, longe diſtantibus, omnes tamen iſti aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus aut eadem in navi fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemque ictu temporis univerſi ſimul interirent. Quod ſcilicet, inquit, nunquam eveniret, ſi momenta naſcendi ſingulis adtributa ſuas unumquodque leges haberent.* Eandem haſtam multa vi mittit *Sextus Empiricus* adv. Mathem. lib. V. §. 90, ſeqq. *Idem.*

6 *Uno aſtro fuerint*] Balliol. noſter, *uno aſtro* orti *fuerint*: ſed Librarii videtur additamentum. *Idem.*

noſter,

nio atque animo ſingulares; [7] num aſtro quoque uno? Quod enim tempus, [8] quo non innumerabiles naſcuntur? at certe ſimilis nemo Homeri. Et ſi ad rem pertinet, quo modo caelo adfecto compoſitiſque ſideribus quodque animal oriatur; [9] valeat id neceſſe eſt etiam in rebus inanimis: quo quid dici poteſt abſurdius? L. quidem Tarutius Firmanus, familiaris noſter, [10] in primis Chaldaicis rationibus eruditus, urbis etiam noſtrae [11] natalem diem repetebat ab eis Parilibus, quibus eam a Romulo conditam accepimus; Romamque, [12] in jugo cum eſſet luna,

7 *Num aſtro* quoque *uno?*] Editt. Ven. 1471. & Aſcenſ. repraeſentant *aeque uno,* quod *Lambino* placuit.. Sed perinde eſt, hoc an illo modo legas. In eo vero quod vir ille doctus ſupra dederit, *ingenio atque animo ſingulares* NASCUNTUR, haud addicunt noſtri Codices, nec id ſupplementum flagitat oratio. *Idem.*

8 *Quo non innumerabiles* naſcuntur] Ita Pariſ. Med. & Reg. non *naſcantur,* ut vulgo. *Idem.*

9 *Valeat id neceſſe eſt etiam in rebus inanimis*] Victorius & MS. Voſſianus exhibent, *valeat id neceſſe eſt non in hominibus ſolum, verum in beſtiis etiam.* Ac ita fere Balliol. Illam vero lectionem procudit indocta Librariorum audacia: nam *quodque animal* beſtias non minus ac homines complectitur. *Idem.*

10 *In primis Chaldaicis* literis *eruditus*] Veteres libri *Chaldaicis* RATIONIBUS habent, quod recepi. Liber etiam Democriti Phyſici, Χαλδαϊκὸς λόγος inſcriptus erat, ut tradit *Diogenes Laertius* in vita ipſius. *Victorius.*

11 *Natalem diem repetebat*] Is dies erat undecimus ante Kalendas Maias, ut narrat *Plutarchus* in Romulo, eodemque loco hunc Tarutium commemorat. *Lambin.*

12 *In jugo cum eſſet Luna*] *Manilius* lib. IV. pag. 103.

Heſperiam ſua libra tenet, qua condita Roma
Et propriis fraenat pendentem nutibus orbem,
Orbis & imperium retinet; diſcrimina rerum
LANCIBUS, *& poſitas gentes tollitque premitque.*

Videlicet Mathematici πόλεως τύχην, ὥσπερ ἀνθρώπου, κύριον ἔχειν (οἷον) χρόνον, ἐκ τῆς πρώτης γενέσεως πρὸς τὰς τῶν ἀστέρων ἐποχὰς θεωρούμενον, ut, memorato Tarutii facinoro-

na, natam eſſe dicebat, [1] nec ejus fata canere dubitabat. O vim maxumam erroris! Etiamne urbis natalis dies ad vim ſtellarum & lunae pertinebat? Fac in puero [2] referre, ex qua adfectione caeli primum ſpiritum duxerit: num hoc in latere, aut in caemento, ex quibus urbs effecta eſt, potuit valere? Sed quid plura? Cotidie refelluntur. Quam multa ego Pompeio, quam multa Craſſo, quam multa huic ipſi Caeſari a Chaldaeis dicta memini, neminem eorum [4] niſi in ſenectute, niſi domi, niſi cum claritate eſſe moriturum! [5] ut mihi permirum videatur, quemquam extare, qui etiam nunc credat his, quorum praedicta cotidie videat re & eventis refelli.
48 Reſtant duo divinandi genera, quae habere dicimur a natura, non ab arte; vaticinandi & ſomniandi. De quibus, Quinte, inquam, ſi placet, diſſeramus. Mihi vero, inquit, placet: his enim, quae adhuc diſputaſti, prorſus adſentior; &, vere ut loquar, quamquam tua me oratio confirmavit, tamen etiam mea ſponte

facinore, loquitur *Plutarchus* in Romulo pag. 24. D. *Symmachus* lib. x. Epiſt. 54. *Ut animae naſcentibus, ita populis fatales Genii dividuntur.* Adeatur etiam *Prudentius* in Symm. II, 71. qui ab ejuſdem libri vſ. 372. inanem hanc refellit ſententiam. Vani ſcilicet homines

Adſcribunt ſaxis Lacheſis male fortia fila,
Tectorumque trabes fuſis pendere rotatis
Credunt, atque ipſis tribuunt decreta tigillis.
Ceu diſtet, cujus ſtellae ſit fraxinus ortu
Eruta, quae ſummum conſcenderet ardua culmen;

ut ait idem Poëta vſ. 453. ſeqq. *Davies.*

1 *Nec ejus fata* canere *dubitabat*] Pariſ. Reg. Med. Balliol. & Aſcenſ. *nec ejus fata* tenere *dubitabat*. Hoc tamen lectioni vulgatae poſtponendum cenſeo. *Idem.*

ſponte nimis ſuperſtitioſam de divinatione Stoicorum ſententiam judicabam: ac me Peripateticorum ratio magis movebat, & veteris Dicaearchi & ejus, qui nunc floret, Cratippi, qui cenſent eſſe in mentibus hominum tamquam oraclum aliquod, ex quo futura praeſentiant, ſi aut furore divino incitatus animus, aut ſomno relaxatus, ſolute moveatur ac libere. His de generibus quid ſentias, & quibus ea rationibus infirmes, audire ſane velim. Quae cum il- 49
le dixiſſet, tum ego rurſus quaſi ab alio principio ſum exorſus dicere. Non ignoro, inquam, Quinte, te ſemper ita ſenſiſſe, ut de ceteris divinandi generibus dubitares; iſta duo, furoris & ſomnii, quae a libera mente fluere viderentur, probares. Dicam igitur, de iſtis ipſis duobus generibus mihi quid videatur, ſi prius, Stoicorum concluſio rationis & Cratippi noſtri quid valeat, videro. Dixiſti enim, & Chryſippum, & Diogenem, & Antipatrum concludere hoc modo: "Si ſunt Dî, neque ante declarant ho-"minibus

2 *Referre, ex qua adfectione caeli*] Lego *referre, qua adfectione* (male Pariſ. & Reg. *effectione*) *caeli primum* &c. *Idem.*

3 *Niſi in ſenectute*] Vulgo *niſi ſenectute*, praepoſitione neglecta; cui nos ex Reg. & Cantab. ſedem ſuam dedimus. *Idem.*

4 *Ut mihi permirum videatur, quemquam extare* &c.] Hoc illis mirum non videbitur, qui inſitam humanae naturae ſuperſtitionem ſecum reputent: nam *pluritmis mortalium non eximitur, quin primo cujuſque ortu ventura deſtinentur; ſed quaedam ſecus quam dicta ſint cadere fallaciis ignara dicentium: ita corrumpi fidem artis*; ut olim obſervavit *Tacitus* Annal. VI, 22. *Idem.*

5 *Dicaearchi & — Cratippi*] His praeivit omnium Peripateticorum dux & princeps Ariſtoteles, qui ſola naturalia divinationis genera, ſomniorum & furoris, probavit, ut patet ex iis quae diximus ad lib. I. cap. 3. *Idem.*

1 Nihil

"minibus quae futura ſint; aut non diligunt "homines; aut, quid eventurum ſit, ignorant; "aut exiſtimant [1] nihil intereſſe, hominem ſcire "quid ſit futurum; aut non cenſent eſſe ſuae "majeſtatis, praeſignificare hominibus quae ſint "futura; [2] aut ea ne ipſi quidem Dî ſignificare "poſſunt: at neque non diligunt nos; ſunt "enim benefici, generique hominum amici: "neque ignorant ea quae ab ipſis conſtituta & "deſignata ſunt: neque noſtra nihil intereſt, "ſcire ea quae futura ſunt; erimus enim cau-"tiores, ſi ſciemus: neque hoc alienum ducunt "majeſtate ſua; nihil eſt enim beneficentia "praeſtantius: neque non poſſunt futura prae-"noſcere: non igitur Dî ſunt, nec ſignificant "nobis futura: ſunt autem Dî: ſignificant "ergo: & non, ſi ſignificant futura, nullas "dant vias nobis ad ſignificationum ſcientiam; "fruſtra enim ſignificarent: neque, ſi dant vias, "non eſt divinatio: eſt igitur divinatio." O acutos homines! quam paucis verbis negotium confectum

1 *Nihil intereſſe*, hominem *ſcire*] Legendum *nihil intereſſe* hominum, *ſcire quid ſit futurum*, ut habet noſter ſupra lib. I. cap. 38. haec enim vox in omni hac ratiocinatione pluraliter effertur. *Davies*.

2 *Aut ea ne ipſi quidem Dii ſignificare poſſunt*] Mihi hoc totum fruſtra videtur inculcatum: quorſum enim iteretur? cum idem ſignificet id quod dixit, *aut quid eventurum ſit ignorant*. P. Manucius.

Ibid. Fruſtra prorſus eſt vir doctiſſimus: praeterquam enim quod haec legantur etiam lib. I. cap. 38. aliud eſt *ignorare*; aliud *ſignificare non poſſe*. Muti proculdubio ſurdique multa ſciant, quae declarare non poſſunt: & ab iis ſtat, aut potius ex eorum ſententia loquitur, *Cicero*, qui fieri poſſe negant, ut ulla ſit a Diis rerum futurarum ſignificatio. *Davies*.

3 *Quod finitum eſt, inquit*] Sic Epicurus apud *Diogenem Laertium*

confectum putant? Ea ſumunt ad concludendum, quorum eis nihil conceditur. Concluſio autem rationis ea probanda eſt, in qua ex rebus non dubiis id, quod dubitatur, efficitur. Vi- 50
deſne Epicurum, quem hebetem & rudem dicere ſolent Stoici, quemadmodum, quod in natura rerum omne eſſe dicimus, id infinitum eſſe concluſerit? [3] *Quod finitum eſt*, inquit, *habet extremum.* Quis hoc non dederit? [4] *Quod autem habet extremum, id cernitur ex alio extrinſecus.* Hoc quoque eſt concedendum. *At quod omne eſt, id non cernitur ex alio extrinſecus.* Ne hoc quidem negari poteſt. *Nihil igitur cum habeat extremum, infinitum ſit neceſſe eſt.* Videſne, ut ad rem dubiam conceſſis rebus pervenerit? Hoc vos dialectici non facitis: nec ſolum ea non ſumitis ad concludendum, quae ab omnibus concedantur; ſed ea ſumitis, quibus conceſſis, nihilo magis efficiatur quod velitis. Primum enim hoc ſumitis, *Si ſunt Di, benefici in homines ſunt.* Quis hoc vobis dabit? Epicuruſne, [5] qui negat

ertium lib. x. §. 41. Τὸ πᾶν, ἄπειρόν ἐστι· τὸ γὰρ πεπερασμένον, ἄκρον ἔχει· τὸ δὲ ἄκρον παρ' ἕτερόν τι θεωρεῖται, ὥστε τὸ οὐκ ἔχον ἄκρον, πέρας οὐκ ἔχει· πέρας δὲ οὐκ ἔχον, ἄπειρον ἂν εἴη καὶ οὐ πεπερασμένον. Ex noſtro ſupplendum videtur, τὸ δὲ ἄκρον, παρ' ἕτερόν τι θεωρεῖ)· ΤΟ ΔΕ ΠΑΝ ΟΥ ΠΑΡ' ἝΤΕΡΟΝ ΤΙ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ. Earundem vocum repetitio, mendam videtur genuiſſe: cujus generis omiſſiones in veterum monumentis non raro contigerunt. *Idem.*

4 *Quod* autem *habet extremum*] Vulgo vox ſecunda non comparet. Eam fide MSStorum Pariſ. Med. Balliol. Reg. Cantab. Ven. 1471. & Victor. nos adjecimus, idque poſtulat Syllogiſmi ratio. *Idem.*

5 *Negat* quicquam *Deos nec alieni curare nec ſui*] *Jac. Gronovius* vocem fictam. *aliquidquam*, intruſerat; quam nos, jubentibus noſtris MSStis, ejecimus veteremque lectionem reduximus. Erat autem Epicuri κυρία

negat quicquam Deos nec alieni curare nec ſui? an noſter Ennius? qui magno plauſu loquitur, adſentiente populo,

Ego Deûm genus eſſe ſemper dixi & dicam caelitum:
Sed eos non curare opinor, quid agat humanum genus.

Et quidem, [1] cur ſic opinetur, rationem ſubjicit. Sed nihil eſt neceſſe dicere quae ſequuntur: tantum ſat eſt intellegi, id ſumere iſtos pro certo, quod dubium controverſumque ſit.
51 Sequitur porro, *Nihil Deos ignorare, quod omnia ſint*

δόξα, τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχειν, οὔτε ἄλλῳ παρέχειν· pro illius enim ſententia οὐ συμφωνοῦσι πραγματεῖαι καὶ φροντίδες μακαριότητι. Vide *Diogenem Laertium* lib. x. §. 77. & noſtrum lib I. N. D. capp. 19, 29. *Davies.*

1 *Cur ſic opinetur, rationem ſubjicit*] Ea ratio fuit,

Nam ſi curent, bene bonis ſit, male malis; quod nunc abeſt.

Vide *Hieronymum Columnam* ad *Ennii* Fragm. pagg. 224, 225. & *Lucianum* Jov. Trag. Tom. II. pag. 139. *Idem.*

2 Ea *quae eventura ſunt*] Prima vox eſt a MSStis Pariſ. Med. Balliol. Reg. & Ven. 1471. nam vulgo deeſt. *Idem.*

3 *Negant enim id eſſe*] Inter haec verba, & ſuperiora *quam ſcire*, deeſt quiddam tale, *Sequitur Deos ea nobis praeſignificare. Negant iidem.* Deinde legendum, *aiunt enim* &c. Debet igitur hic notari ſtellula, & ita olim juſſeram. *Lambinus.*

Ibid. *Negant enim id eſſe alienum majeſtatis Deorum, ſcilicet cauſas omnium introſpicere*] Apparet haec ſuperioribus eſſe attexenda, locumque ita corrigendum: *Negant* etiam *id eſſe alienum majeſtatis Deorum, ſcilicet* caſas *omnium introſpicere.* Quo enim ordine Chryſippus, Diogenes, & Antipater, rationes, cur divinatio eſſet, attulerant; eodem ordine eas ipſas rationes conatur *Cicero* confutare. *Negant etiam*, inquit, *id eſſe alienum majeſtatis Deorum, caſas omnium introſpicere.* Εἰρωνικῶς· quaſi dicat; maxime eſt alienum majeſtatis Deorum, caſas omnium introſpicere, ut videant, quid cuique conducat. Et dixit *caſas* potius, quam *domos*, ut humilitate verbi major eſſet ironia: *domos* enim principes viri habitare ſolent; *caſas* non ſolent, quae agreſtium propriae ſunt. Dictionem autem illam *ſcilicet* ita accipimus, ut per ironiam poſita ſit, non ut *id eſt* ſignificet

ſint ab his conſtituta. Hic vero quanta pugna eſt doctiſſimorum hominum; negantium eſſe haec a Dîs inmortalibus conſtituta? At *noſtra intereſt ſcire* [2] *ea quae eventura ſint.* Magnus Dicaearchi liber eſt, neſcire ea melius eſſe quam ſcire: [3] *Negant id eſſe alienum majeſtate Deorum*, ſcilicet caſas omnium introſpicere, ut videant quid cuique conducat. *Neque non poſſunt futura praenoſcere.* Negant poſſe hi, quibus non placet eſſe certum, quid futurum ſit. Videſne igitur, quae dubia ſint, ea ſumi pro certis atque conceſſis? Deinde contorquent, & ita concludunt:

ſignificet. Neque *majeſtate* lego pro *majeſtatis*, cum *alienus* etiam generandi caſu conjungatur: ut lib. I. Fin. c. 4. *Quis* alienum *putet* ejus *eſſe dignitatis, quam mihi quiſque tribuit?* Et de Univerſitate: *Naturam fugientem, & ejus* copulationis alienam. Et *Salluſtius* in Catil. c. 41. *Domus D. Bruti propinqua foro, neque* aliena conſilii *propter Semproniam.* Et *Lucretius* lib. VI, 68.

——*Alienaque pacis eorum.*

Et ibidem infra vſ. 1063.

Nec tamen haec ita ſunt aliarum rerum aliena.

P. Manucius.

Ibid. Cauſas *omnium introſpicere*] *Caſas* legendum cenſet *Manucius*, nam omnes libri habent *cauſas*. Lambin.

Ibid: *Negant id eſſe alienum majeſtate Deorum*, *ſcilicet* caſas *omnium introſpicere*] *Paulli Manucii* conjecturam, qui *caſas*, non *cauſas*, legit, diſerte firmat Pall. ſec. In reliquis Victorium noſtroſque Codices ſequimur, licet de conſtructione, quam propugnat vir doctiſſimus, dubitari non poſſit. At *Lambinianis* additamentis nihil eſt opus, ſi modo locum recte capiamus: prior enim pars eſt Philoſophorum, quorum concluſionem rationis exponit noſter; poſterior, ipſius *Ciceronis*, eorum ſententiam εἰρωνικῶς perſtringentis. Sic igitur diſtingue: *Negant* (Chryſippus, Diogenes, Antipater) *id eſſe alienum majeſtate Deorum. Scilicet caſas omnium introſpicere, ut videant, quid cuique conducat.* Similiter Epicurei ridebant potius, quam timebant, *omnia providentem & cogitantem & animadvertentem, &* OMNIA AD SE PERTINERE PUTANTEM, *curioſum & plenum negotii Deum.* Verba ſunt *Tullii* N. D. lib. I. cap. 20. Vide ſis *Minucii Felicis* Octav. cap. X. & infra cap. LXIII. *Dav.*

cludunt: [1] *Non igitur ſunt Dî, nec ſignificant futura:* id enim jam perfectum arbitrantur. Deinde adſumunt: *Sunt autem Dî:* quod ipſum non ab omnibus conceditur: *Significant ergo.* Ne id quidem ſequitur: poſſunt enim non ſignificare, & tamen eſſe Dî. [2] *Nec, ſi ſignificent, non dant vias aliquas ad ſcientiam ſignificationis.* At id quoque poteſt, [3] ut non dent hominibus; ipſi habeant: cur enim Tuſcis potius quam Romanis darent? [4] *Nec, ſi dant vias, nulla eſt divinatio.* Fac dare Deos; quod abſurdum eſt: quid refert, ſi accipere non poſſumus? Extremum eſt, [5] *Eſt igitur divinatio.* Sit extremum: effectum tamen non eſt: ex falſis enim, ut ab ipſis didicimus, verum effici non poteſt: jacet
52 igitur tota concluſio. Veniamus nunc ad optumum virum, familiarem noſtrum, Cratippum. « Si ſine oculis, inquit, non poteſt extare officium & munus oculorum, poſſunt autem aliquando

1 *Non igitur ſunt Dî*] Vulgo *non igitur* & *ſunt Dî:* ſed fide MStorum Victor. Reg. & Cantab. copulam illam, plane ſupervacaneam, delevimus; nec extat ſane lib. I. cap. 38. aut ſupra c. 49. *Davies.*

2 *Nec, ſi ſignificent, non dant*] Vulgo *dare,* quod ſenſum prorſus turbat vitiatque: nam verba ſunt Philoſophorum, quos ſtatim refellit *Cicero.* Vide cap. 49. Nos igitur veterem Codicem ſequuti ſumus, quem memorat quidem *Lambinus;* ita tamen, ut ei non obtemperarit. *Idem.*

3 *Ut non dent hominibus*] Vulgo *homini:* nos autem Reg. & Cantab. ſequimur, ob cauſam, quam diximus ad cap. XLIX. *Idem.*

4 *Nec, ſi dant vias, nulla eſt divinatio*] Sic legendum, non, ut olim editum eſt, *nec, ſi* non *dant vias:* eſt enim ratio Stoicorum, qua concludebant, ſi Dii dant vias ad ſignificationum ſcientiam, eſſe divinationem. *Lamb.*

5 *Eſt igitur divinatio*] Primam vocem, quam male praetermittunt editi, nos ex Reg. & Cantab. mutuati ſumus. Ita ſane legitur

gitur

"quando oculi non fungi ſuo munere; qui "vel ſemel ita eſt uſus oculis, ut vera cerneret, "is habet ſenſum oculorum vera cernentium. "Item igitur, ſi ſine divinatione non poteſt of-"ficium & munus divinationis extare, poteſt au-"tem cum quis divinationem habeat, errare a-"liquando nec vera cernere; ſatis eſt ad con-"firmandam divinationem, ſemel aliquid ita "eſſe divinatum, nihil ut fortuito cecidiſſe vi-"deatur: ſunt autem ejus generis innumerabi-"lia: eſſe igitur divinationem confitendum eſt". Feſtive & breviter: ſed cum bis ſumpſit quod voluit; etiamſi faciles nos ad concedendum habuerit, id tamen, quod adſumit, concedi nullo modo poteſt. "Si, inquit, aliquando oculi pec-"cent, tamen, quia recte aliquando viderint, "ineſt in his vis videndi. Item, [7] ſi quis ſemel "aliquid dixerit, is etiam cum peccet, tamen "exiſtimandus ſit habere vim divinandi. Vide, 53
quaeſo,

gitur lib. I. cap. 38. & ſupra c. 49. *Davies.*

6 *Is habet* ſenſum *oculorum*] Reg. *uſum oculorum:* ſed praeſtat recepta lectio, quam tuetur *Cicero* ſupra lib. I. cap. 32. ubi pariter extat *Cratippeum* hoc argumentum. *Idem.*

7 *Si quis ſemel aliquid dixerit*] Sic dedit *Gruterus* ex Pal. primo. Nimirum *dicendi* verbo *praedicendi* vim competere putavit vir ille doctus: qua de re videas licet *Nic. Heinſium* in *Ovidii* Epiſt. V, 33. Sed abſolute, nec aliquo vocabulo praeeunte vel ſubſequente quod ejus poteſtatem definiat, ita loqui licere mihi non videtur. Pariſ. Med. Balliol. & veteres editi repraeſentant, *ſi quis ſemel aliquid* in divinatione *dixerit:* Reg. autem & Cautab. habent *de divinatione.* Abundat utraque praepoſitio, legendumque, *ſi quis ſemel aliquid divinatione dixerit.* Ablativus modum denotat. Quin & reponi poſſit *ſi quis ſemel aliquid divinârit:* nec haec ratio diſplicet; licet equidem priorem conjecturam praetulerim, quod minus a Codicibus abeat. *Idem.*

quaeſo, Cratippe noſter, quam ſint iſta ſimilia: nam mihi non videntur. Oculi enim vera cernentes, utuntur natura atque ſenſu: animi, ſi quando vel vaticinando vel ſomniando vera viderunt, uſi ſunt fortuna atque caſu. Niſi forte conceſſuros tibi exiſtumas eos, qui ſomnia pro ſomniis habent, ſi quando aliquod ſomnium verum evaſerit, non id fortuito accidiſſe. Sed demus tibi iſtas duas ſumptiones, ea quae λήμματα appellant dialectici; ſed nos Latine loqui malumus: [1] praeſumptio tamen, quam πρόληψιν iidem vocant, non dabitur. Adſumit autem Cratippus hoc modo: *Sunt autem innumerabiles praeſenſiones non fortuitae.* At ego dico nullam. Vide, quanta ſit controverſia. Jam adſumptione non conceſſa, nulla concluſio eſt. At inpudentes ſumus, qui, cum tam perſpicuum ſit, non concedamus. Quid eſt perſpicuum? Multa vera, inquit, evadere. Quid, quod multo plura falſa. Nonne ipſa varietas, quae eſt propria fortunae, [2] fortunam eſſe

1 Praeſumptio *tamen*] In MSStis & Ven. 1471. eſt *praeſenſio*, quod tantum non receperat *Gruterus*. At omnino retinenda eſt lectio vulgata, prout ipſa vox πρόληψις ſatis ſuperque demonſtrat. *Davies.*

2 *Fortunam eſſe cauſam, non naturam docet*] Vulgo *non naturam eſſe docet*: ſed odioſam illam, minimeque neceſſariam ejuſdem voculae repetitionem nos fide MSStorum Reg. & Cantab. ſuſtulimus. Ad rem ipſam quod ſpectat; ſic optime Diogenianus apud *Theodoretum* Therap. x. p. 139. Τὸ ἀληθεύειν ποτὲ τοὺς καλουμένους μάντεις ἐν ταῖς προαγορεύσεσιν, οὐκ ἐπιστήμης ἀλλὰ τυχικῆς αἰτίας ἔργον ἂν εἴη. Οὐ γὰρ τὸ μηδέποτε τοῦ προκειμένου τυγχάνειν, ἀλλὰ τὸ μὴ πάντοτε, μηδ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μηδ᾽ ὡς ἐξ ἐπιστήμης, ὅταν τις καὶ ποτὲ τυγχάνῃ, τύχης ἔργον προειλήφαμεν. Eodem recidunt quae diſputat acutiſſimus ille vir apud *Euſebium* Praep. Evang. lib. IV. cap. 3. *Idem.*

3 *Quem divinum* vocatis] Balliol. *vocas*; ut ad Quintum referatur.

eſſe cauſam, non naturam docet? Deinde, ſi tua iſta concluſio, Cratippe, vera eſt, (tecum enim mihi res eſt) nonne intellegis eadem uti poſſe & haruſpices, & fulguratores, & interpretes oſtentorum, & augures, & ſortilegos, & Chaldaeos? quorum generum nullum eſt, ex quo non aliquid, ſicut praedictum ſit, evaſerit. Ergo aut ea quoque genera divinandi ſunt, quae tu rectiſſime inprobas: aut, ſi ea non ſunt, non intellego, cur haec duo ſint, quae relinquis. Qua ergo ratione haec inducis, eâdem illa poſſunt eſſe quae tollis. Quid vero habet auctoritatis 54
furor iſte, [3] quem divinum vocatis, ut, quae ſapiens non videat, ea videat inſanus, & is, qui humanos ſenſus amiſerit, divinos adſecutus ſit? Sibyllae verſus obſervamus, quos illa furens fudiſſe dicitur: [4] quorum interpres nuper falſa quaedam hominum fama dicturus in ſenatu putabatur; eum, quem re vera regem habebamus, appellandum quoque eſſe regem, ſi ſalvi eſſe vellemus.

feratur. Vide ſupra cap. 48. *Idem.*

4 *Quorum interpres*] L. Cotta; de quo *Suetonius* in Julio Caeſare his verbis: *Percrebuit fama L. Cottam* XV. *virum ſententiam dicturum, ut, quoniam libris fatalibus contineretur Parthos niſi a Rege non poſſe vinci, Caeſar, Rex appellaretur.* Ex quo *Ciceronis* locus illuſtratur, & ſimul intelligitur, libris Sibyllinis interpretandis XV. viros praefuiſſe. *P. Manucius.*

Ibid. *Quorum interpres*] Ad L. Cottam quindecimvirum reſpicit, quem varia fama percrebuit *proximo ſenatu ſententiam dicturum, ut, quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos niſi a Rege non poſſe vinci, Caeſar rex appellaretur.* Verba ſunt *Suetonii* in Julio cap. LXXIX. Ipſius quoque rei meminere *Plutarchus* in Caeſ. pag. 736. *Appianus* Bell. Civ. lib. II. pag. 810. & *Dion Caſſius* lib. XLIV. p. 247. *Davies.*

lemus. Hoc ſi eſt in libris, in quem hominem, & in quod tempus eſt? Callide enim, qui illa compoſuit, perfecit, ut, quodcumque accidiſſet, praedictum videretur, hominum & temporum definitione ſublata. Adhibuit etiam latebram obſcuritatis, ut îdem verſus alias in aliam rem accommodari poſſe viderentur. Non eſſe autem illud carmen furentis, cum ipſum poëma declarat (eſt enim magis artis & diligentiae, quam incitationis & motus) tum vero ea, quae ἀκροςιχὶς dicitur, cum deinceps [1] ex primis verſus literis aliquid connectitur, ut in quibuſdam Ennianis, [[2] quae Ennius fecit.] Id certe magis eſt

1 *Ex primis* verſus *literis*] Leg. *verſuum*: ἀκροςιχίδων enim haec eſt ratio, ut prima verſuum litera totius carminis mentem atque ſententiam repraeſentet. *Auguſtinus* C. D. lib. XVIII. cap. 23. *Flaccianus—— Graecum nobis codicem protulit, carmina eſſe dicens Sibyllae Erythraeae, ubi oſtendit quodam loco* IN CAPITIBUS VERSUUM ORDINEM LITERARUM ITA SE HABENTEM, *ut haec in eo verba legerentur*, Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτήρ. Etiam nunc exſtant ii verſus in Conſtantini Orat. ad Sanctorum coetum cap. XVIII. Simili modo *Commodianus* aliique omnes, qui nugacis iſtius diligentiae monumenta reliquerunt. *Davies*.

2 *Quae Ennius fecit*] Puto hoc inducendum, ut gloſſam praecedentis verbi. *P. Manucius*.

Ibid. *Q. Ennius fecit*] Sic reſtituit hunc locum *Auratus*: mendoſe enim vulgo legitur, *quae Ennius fecit*. Lambinus.

Ibid. *Quae Ennius fecit*] *Joan. Aurato* & *D. Lambino* meliores multo conjectores hic ſe praeſtitere *Paullus Manucius* & *Claud. Puteanus*, haec verba pro ſpuriis habentes. Eorum enim in Reg. & Cantab. nec vola reperitur nec veſtigium, & omnino ſunt Gloſſematis damnanda. Quam ob cauſam uncinis cincta prodeunt. *Davies*.

3 *Ex primo verſu cujuſque ſententiae primis literis*] Idem *Auratus* ſic haec legenda putat *ex primis verſuum cujuſque ſententiae literis*. Malim ſic, *ex primis cujuſque verſus literis*. LAMBINUS.

Ibid. In Manuſcripto eſt *ex primi verſus*. Urſinus.

Ibid. *Ex primo verſu cujuſque ſententiae primis literis illius ſententiae carmen omne praetexitur*] Pal. pr. & Cantab. non agnitis *primis*

eſt adtenti animi quam furentis. Atque in Si-
byllinis [3] ex primo verſu cujuſque ſententiae pri-
mis literis illius ſententiae carmen omne prae-
texitur. Hoc ſcriptoris eſt, non furentis; ad-
hibentis diligentiam, non inſani. Quamobrem
[4] Sibyllam quidem ſepoſitam & conditam ha-
beamus; ut, id quod proditum eſt a majoribus,
injuſſu ſenatus ne legantur quidem libri, vale-
antque ad deponendas potius, quam ad ſuſcipi-
endas religiones: cum antiſtitibus agamus, ut
quidvis potius ex illis libris, quam regem pro-
ferant; quem Romae poſthaec nec Dî, nec ho-
mines eſſe [5] patientur. At multi ſaepe vera va- 55
ticinati, ut Caſſandra,

primis literis illius ſententiae, habent tantum, *ex primo verſu cujuſque ſententiae carmen omne praetexitur*. A vulgatis non recedunt Reg. aut Balliol. niſi quod hic *verſum* pro *verſu* repraeſentet. Liber Puteaneus dat, *ex primis verſuum cujuſque ſententiae literis*. Optime quidem, ut mihi videtur; & ita conjecit *Auratus*. Totum igitur locum mutatione leviſſima ſic conſtituerim: *Ex primis verſuum cujuſque ſententiae literis illius ſententiae carmen omne* PERTEXITUR. Hinc στίχοι τινὲς ἐμπεποιημένοι ἐλέγχονται ταῖς καλουμέναις ἀκροστιχίσι, quemadmodum ex *Varrone* tradit *Dionyſius Halicarnaſſeus* lib. IV. cap. 62. *Davies.*

4 *Sibyllam quidem ſepoſitam & conditam habeamus, ut, id quod proditum* &c.] Quemadmodum ſe nunc habent verba, *Tullio* fuit in votis ut oracula Sibyllina conderentur, *quo* valerent ad religiones deponendas: quod ejus menti prorſus eſt contrarium. Lego *Sibyllam quidem ſepoſitam & conditam habeamus; ut id quod proditum eſt a majoribus, injuſſu Senatus ne legantur quidem libri: valeant quippe ad deponendas* &c. Vide praeſtantiſſimum virum *J. A. Fabricium* Bibl. Graecae lib. I. cap. XXXI, 6. *Idem.*

5 *Patientur*] Balliol. *patiantur*; quod male ſe non habet. Sollicitanda tamen non eſt reliquorum Codicum fides: nam futurum tempus in votis adhibebant. *Plautus* Perſ. Act. I. Sc. I, 16. *O Toxile,* DABUNT *Dî quae exoptes*. Iterum Act. II. Sc. II, 23. *Sophoclidiſca, Dî me amabunt*. *Terentius* Hec. Act. I. Sc. II, 31. *Ita me Dî* AMABUNT, *haud propterea te rogo Ut hoc proferam* &c. Adeatur etiam *Livius* VI, 26. *Idem.*

Jam- *Jum-*

[1] *Jamque mari magno* ——

Eademque paulo poſt:

[2] *Eheu videte* ——

Num igitur me cogis etiam fabulis credere? quae delectationis habeant quantum voles: verbis, ſententiis, numeris, cantibus adjuventur: auctoritatem quidem nullam debemus nec fidem commenticiis rebus adjungere. Eodemque modo nec ego Publicio neſcio cui, nec Marciis vatibus, nec Apollinis opertis credendum exiſtumo: quorum partim ficta aperte, partim effutita temere, numquam ne mediocri quidem cuiquam, non modo prudenti, probata ſunt. Quid? inquies: [3] remex ille de claſſe Coponî nonne ea praedixit quae facta ſunt? Ille vero; & ea quidem quae omnes eo tempore ne acciderent timebamus: caſtra enim in Theſſalia caſtris conlata audiebamus; videbaturque nobis exercitus Caeſaris & audaciae plus habere, quippe qui patriae bellum intuliſſet; & roboris

1 *Jamque mari magno*] Totum carmen videre licet lib. I. cap. 31. *Davies.*

2 *Eheu videte*] Adi lib. I. c. 50. *Idem.*

3 *Remex ille de claſſe Coponii*] De quo ſupra lib. I. c. 32. *Idem.*

4 *Conſilia Deorum inmortalium perſpicere potuiſſe*] Reg. *repicere*; reliqui cum Pall. omnibus, & Ven. 1471. *reſpicere*; nec, *Grutero* judice, pejor orietur inde ſententia. Ego vero in haereſi ſum contraria: nam mihi videtur illorum Codicum lectio, inepta prorſus & incommoda; cum vulgata ſit rei conveniens, nec temere mutanda, licet Librarii quidam dormitantes ab ea nonnihil aberrarint. *Idem.*

5 *O Sancte Apollo*] Cum horum verſuum, prout fert recepta lectio, primus ſit Iambicus octonarius, alter vero, Trochaïcus; *D. Lambinus*, ut uterque paribus incederet pedibus, in ſecundo legit, *unde* haec *ſuperſtitioſa*. Sed *Gruterus* delendam ſtatuit illam *exclamandi* particulam. Quod ad me ſpectat, a Codicibus haud receſſerim;

roboris propter vetuſtatem: caſum autem praelii nemo noſtrum erat quin timeret: ſed ita, ut conſtantibus hominibus par erat, non aperte. Ille autem Graecus quid mirum ſi magnitudine timoris, ut plerumque fit, a conſtantia atque a mente atque a ſe ipſe diſceſſit? qua perturbatione animi, quae, ſanus cum eſſet, timebat ne evenirent, ea demens eventura eſſe dicebat. Utrum tandem, per Deos atque homines! magis veri ſimile eſt, veſanum remigem, an aliquem noſtrum, qui ibi tum eramus, me, Catonem, Varronem, Coponium ipſum, [4] conſilia Deorum inmortalium perſpicere potuiſſe?
Sed jam ad te venio, 56

[5] O ſancte Apollo, [6] qui umbilicum certum terrarum obſides,
Unde ſuperſtitioſa primum ſaeva evaſit vox fera.

Tuis enim oraclis Chryſippus totum volumen inplevit, partim falſis, ut ego opinor, partim

calu

receſſerim; cum ſaepe fiat ut Iambici Trochaïcis miſti ſint, &, *O Sancte Apollo, qui umbilicum certum terrarum obtines,* habeat *Varro* L. L. lib. VI. p. 68. *Idem.*

6 *Qui umbilicum certum terrarum* obſides] *Obtines* eſt in manuſcripto, & ita ſcriptum eſt apud *Varronem* in libris de lingua Latina. Ursin. Ibid. *Umbilicum terrarum* Delphos vocat, quod ea urbs ὀμφαλὸς γῆς ſeu in medio terrarum ſita videbatur. *Euripides* Oreſt. vſ. 590.

Ὁρᾷς δ' Ἀπόλλων', ὃς μεσομφάλους ἕδρας
Ναίων, βροτοῖσι στόμα σαφέστατον νέμει.

Vide ſis etiam Phoeniſſ. vſ. 244. *Euſtathium* ad Odyſſ. A. pag. 17. lin. 52. & *Iſ. Caſaubonum* ad *Strabonis* IX. pag. 642. Auctor Hiſtoriarum e *Joſepho*, qui vulgo dicitur *Hegeſippus*, III, 6. *In medio autem Judaeae civitas Hieroſolyma, quaſi* UMBILICUS *regionis totius* &c. Aut *umbilicus* eſt *quod vocant Delphis in aede foramen*, ut auctor eſt *Varro* L. L. lib. VI. pag. 69. *Davies.*

1 *Par-*

caſu veris, ut ſit in omni oratione ſaepiſſime; [1] partim flexiloquis & obſcuris, ut interpres egeat interprete, & ſors ipſa ad ſortes referenda ſit; partim ambiguis, & quae [2] ad dialecticum deferenda ſint. Nam cum illa ſors edita eſt opulentiſſumo regi Aſiae,

Croeſus Halym penetrans, magnam pervertet opum vim;

hoſtium vim ſeſe perverſurum putavit, pervertit autem ſuam. Utrum igitur eorum accidiſſet, verum oraculum fuiſſet. Cur autem hoc credam umquam editum Croeſo? aut Herodotum cur veraciorem ducam Ennio? Num minus ille potuit de Croeſo, quam de Pyrrho fingere Ennius?

1 *Partim flexiloquis*] Λοξοῖς, unde Λοξίας dictus eſt Apollo. *Marius Mercator* Subnot. in ſcript. Juliani c. vi. *Rogo ſi ſimpliciter & non dilemmatus, tanquam* ad Croeſum & Pyrrhum Loxias, (*unus etenim erroris ſpiritus*) *loqueris*. *Suidas*: Λοξίας, ὁ Ἀπόλλων, ὁ λοξὴν ἰὰν ἀποπέμπων· λοξῶς γὰρ ἐμαντεύετο,

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Decantatiſſimum eſt reſponſum, quod, poſt *Herodotum* lib. I. capp. 53, 91. memorant *Lucianus* Pſeudom. Tom. I. p. 776. & Jov. Trag. Tom. II. p. 139. *Maximus Tyrius* Diſſ. xix. §. 5. *Euſebius* Praep. Evang. lib. v. capp. 20, 21. *Theodoretus* Therap. x. pag. 139. aliique tantum non innumeri. *Davies*.

2 *Ad Dialecticum* deferenda ſint] Vulgo *referenda*: quod non arridet, quia vox iſta paulo ante fuit poſita. Pall. pr. ſec. cum editione Victorii repraeſentant, *deferendae ſint*. Male; ſub intelliguntur enim *oracula*: quapropter nos S. Victoris librum, Pariſ. ac Med. ſecuti ſumus. Infra c. LXV. *Defert ad conjectorem*. Iterum cap. LXX. *Ad interpretem detulit*. Utrobique *Lambinus*, nulla neceſſitate ductus, *referendi* verbum repoſitum voluit. *Idem*.

3 *Aio te, Aeacida, Romanos vincere poſſe*] Huc reſpicit *Minucius Felix* Oct. cap. XXVI. *De Pyrrho Ennius Apollinis Pythii reſponſa confinxit, cum jam Apollo verſus facere deſiſſet*. *Auguſtinus* C. D. lib. III. cap. 17. *Pyrrho de rerum futuro eventu conſulenti, ſatis urbane Apollo ſic ambiguum oraculum edidit, ut, e duobus*

nius? Quis enim eſt, qui credat Apollinis ex oraclo Pyrrho eſſe reſponſum,

[3] *Aio te, Aeacida, Romanos vincere poſſe.*

Primum Latine Apollo numquam locutus eſt: deinde iſta ſors inaudita Graecis eſt: praeterea Pyrrhi temporibus jam Apollo verſus facere deſierat: poſtremo, quamquam ſemper fuit, ut apud Ennium eſt,

——[4] *ſtolidum genus Aeacidarum,*
Bellipotentes ſunt magi', [5] *quam ſapientipotentes*:

[6] tamen hanc amphiboliam verſus intellegere potuiſſet, *vincere te Romanos*, nihilo magis in ſe, quam in Romanos valere. Nam illa amphibolia, quae Croeſum decepit, vel Chryſippum potuiſſet fallere:

bus quicquid accidiſſet, ipſe divinus haberetur: ait enim, Dico te, Pyrrhe, vincere poſſe Romanos: *atque ita ſive Pyrrhus a Romanis, ſive Romani a Pyrrho vincerentur, ſecurus fatidicus utrumlibet exſpectaret* (Leg. *ſpectaret*) *eventum. Ammianus Marcellinus* lib. XXIII. cap. 5. *Oracula dubia legimus, quae non niſi caſus diſcrevere poſtremi; ut fidem vaticinii Delphici, quae, poſt Halyn flumen tranſmiſſum, maximum regnum dejecturum praedixerat Croeſum ——ſortemque his poſteriorem, veram quidem, ſed non minus ambiguam:*

Aio te, Aeacida, Romanos vincere poſſe.

Eundem verſum memorant, inter alios, *Quinctilianus* lib. VII. cap. 9. & *Aur. Victor* de vir. Illuſt. cap. 35. *Idem.*

4 *Stolidum genus Aeacidarum*] Huc faciunt illa *Heſiodea*:

Ἀλκὴν μὲν γὰρ ἔδωκεν Ὀλύμπιος Αἰακίδαισι·
Νοῦν δ' Ἀμυθαονίδαις· πλοῦτον δὲ περ Ἀτρείδῃσι.

Extant apud *Nicolaum Damaſcenum* in Excerpt. Peireſc. pag. 445. & *Suidam* in ἀλκήν. *Idem.*

5 *Quam* ſapientiae *potentes*] Sic plerique libri; ſed verum eſt *ſapientipotentes*, itaque eſt in Venetis. Eſt enim verſus Heroicus:

Bellipotentes ſunt magi' quam ſapientipotentes.

Camerarius.

6 *Tamen hanc amphiboliam verſus*] Vel ſic legendum, vel *amphilogiam*: nam *amphibologia* neque Graecum eſt neque Latinum. De quo in Rhetoricis plura. LAMBIN. Ibid. *Amphiboliam* olim dederat Victorius, ac ita MSSti

57 fallere: haec vero [1] ne Epicurum quidem. Sed, quod caput eſt, cur iſto modo jam oracla Delphis non eduntur, non modo noſtra aetate, [2] ſed jamdiu, [3] ut modo nihil poſſit eſſe contemptius? Hoc loco cum urgentur, [4] evanuiſſe aiunt vetuſtate vim loci ejus, unde anhelitus ille terrae fieret, quo Pythia mente incitata oracla ederet. De vino aut ſalſamento putes loqui, quae evaneſcunt vetuſtate. De vi loci agitur, neque ſolum naturali, ſed etiam divina; quae quo tandem modo evanuit? Vetuſtate, inquies. Quae vetuſtas eſt, quae vim divinam conficere poſſit? Quid tam divinum autem, quam adflatus e terra mentem ita movens, ut eam providam rerum futurarum efficiat, [5] ut ea non modo cernat multo ante, ſed etiam numero verſuque pronuntiet? Quando autem iſta vis evanuit? an poſtquam homines minus creduli eſſe coeperunt?

MSSti Pariſ. Reg. & Cantab. De *amphibolia* dixit *Lambinus* in lib. II. ad Herennium c. XI. *Dav.*

1 *Ne Epicurum quidem*] Quem *hebetem & rudem dicere ſolent Stoici.* Vide ſupra cap 50. *Idem.*

2 *Sed jamdiu, ut* modo *nihil*] Vulgo *jamdiu, jam ut nihil.* Gruterianorum noſtrorumque Codicum partim habent, *jamdiu tantummodo, jam ut nihil;* partim vero, *jamdiu tantummodo, ut nihil.* At maxime concinna videtur lectio, quam praeſtat editio *Victoriana*, quamque nos ſecuti ſumus. *Idem.*

3 *Jam ut nihil poſſit eſſe contemptius*] MS. habet, *ita jam ut nihil poſſit eſſe contemptius.* In alio autem eſt, *tantum jam ut nihil* &c. *Urſinus.*

4 *Evanuiſſe aiunt vetuſtate*] Hoc fieri poſſe ſtatuerat Quintus lib. I. cap. 19. Nimirum cenſebant τὰ αὐτοφυῆ χρηστήρια ταῖς τῶν χρόνων εἴκειν περιόδοις, ut loquitur *Julianus* apud *Cyrillum* lib. VI. pag. 198. C. *Davies.*

5 *Ut* ea] Canones Grammatici poſtularent *ut eas*, nempe res futuras. Nihil tamen mutarim, cum parium locutionum non deſint exempla. *Idem.*

6 *Id eſt, quaſi cum Philippo facere*] Haſce voces e gloſſa natas cenſet Cl. *Walkerus* ad lib. I. N. D.

perunt? Demoſthenes quidem, qui abhinc annos prope ccc fuit, jam tum φιλιππίζειν Pythiam dicebat, [6] id eſt, quaſi cum Philippo facere: hoc autem eo ſpectabat, ut eam a Philippo corruptam diceret: quo licet exiſtumare, in aliis quoque oraclis Delphicis aliquid non ſinceri fuiſſe. Sed neſcio quomodo iſti philoſophi ſuperſtitioſi & paene fanatici quidvis malle videntur, quam ſe non ineptos. Evanuiſſe mavultis & exſtinctum eſſe id, quod ſi umquam fuiſſet certe aeternum eſſet, quam ea, quae
non ſunt credenda, non credere. Similis eſt 58
error in ſomniis: quorum quidem defenſio repetita quam longe eſt! [7] Divinos animos cenſent eſſe noſtros, eoſque eſſe tractos extrinſecus, animorumque conſentientium multitudine completum eſſe mundum: [8] hac igitur mentis & ipſius divinitate, & conjunctione cum externis men-

D. cap. 30. At ut abſurda non eſt viri doctiſſimi conjectura, ſic haud videtur neceſſaria, cum *Cicero* paſſim voces Graecas explicet. Huc autem reſpicit *Minucius Felix* cap. XXVI. *Apollinis*, inquit, *Pythii cautum illud & ambiguum defecit oraculum, cum & politiores homines & minus creduli eſſe coeperunt. Et Demoſthenes, quod ſciret reſponſa ſimulata, φιλιππίζειν Pythiam querebatur*. Oracula quidem Ethnica non inſpirationi Daemonum, ſed hominum fallaciis originem debuiſſe ſtatuerunt viri ſagaciſſimi, quorum teſtimonia collegit ſcriptor ſane parum comptus & elegans, eruditus tamen & acutus. *Ant. Daleus* de Orac. Diſſ. I. c. 2. *Idem.*

7 *Divinos animos*] Vide lib. I. cap. 30. *Idem.*

8 *Hac igitur mentis* & ipſius divinitate *& conjunctione cum externis mentibus*] Corruptus eſt locus, quem emendare conati ſunt ipſi Librarii. Nam Reg. & Cantab. exhibent, *hac igitur mentis & ipſius* divinitatis *conjunctione cum externis mentibus*. Licet autem non adeo tardi fuerint ſcribae, quin vitium quoddam ſubeſſe probe viderent, ei tamen tollendo non erant. Mihi reſcribendum videtur; *hac igitur mentis*

mentibus, cerni quae ſint futura. Contrahi autem animum Zeno, & quaſi labi putat atque concidere, & [1] ipſum eſſe dormire. Jam [2] Pythagoras & Plato, locupletiſſimi auctores, quo in ſomnis certiora videamus, praeparatos quodam cultu atque victu proficiſci ad dormiendum jubent. Faba quidem [3] Pythagorei utique abſtinuere: quaſi vero eo cibo mens, non venter, infletur. Sed neſcio quomodo nihil tam abſurde dici poteſt, quod non dicatur ab aliquo philoſophorum. Utrum igitur cenſemus dormientium animos per ſene ipſos in ſomniando moveri, an, [4] ut Democritus cenſet, externa & adventicia viſione pulſari? Sive enim ſic eſt, ſive illo modo, videri poſſunt permulta ſomniantibus falſa pro veris. Nam & navigantibus moveri

mentis & divinitate, & ipſius *conjunctione cum externis mentibus, cerni quae ſint futura*. Ita, levi mutatione, clara perſpicuaque fiunt omnia. *Davies*.

1 *Ipſum eſſe dormire*] Stoici, teſtante *Laertio* lib. VII. §. 158. τὸν ὕπνον γίνεσθαι ſtatuerunt, ἐκλυομένου τοῦ αἰσθητικοῦ τόνου περὶ τὸ ἡγεμονικόν. Vide ſis & *Tertullianum* de Anim. c. XLIII. ac *Plutarchum* de Plac. Philoſ. lib. V. cap. 24. Hinc paulo ante malim *animam*, non *animum*, legere. *Idem*.

2 *Pythagoras & Plato*] Supra lib. I. capp. 29, 30. *Idem*.

3 *Pythagorei utique* abſtinuere] Balliol. Reg. & Ven. 1471. habent *abſtinere*. Nec aliter ediderunt *Victorius* & *Aldus* nepos; ut ſententia ſit, *faba quidem Pythagorei utique* jubent *abſtinere*. Pariſ. *abſtimete*. Legendum *abſtinent*; quod abunde docent ſequentia. Nam niſi res ſe ſic haberet; non *infletur*, ſed *inflaretur*, fuit ſubjungendum. *Idem*.

4 *Ut Democritus cenſet*] Democritus τοὺς ὀνείρους γίνεσθαι κατὰ τῶν εἰδώλων παραστάσεις voluit, ut auctor eſt *Plutarchus* de Plac. Phil. lib. V. c. 2. Idem philoſophus *nullam aliam cauſam cujuſlibet cogitationis noſtrae* opinabatur, *niſi cum ab his corporibus, quae cogitamus, veniunt atque intrant imagines in animos noſtros*. Verba ſunt *Auguſtini* Epiſt. LVI. Vide noſtrum lib. I. de Fin. c. 6. & infra cap. 67. *Idem*.

5 *Terrae motum* ſignificare] Lege *ſignificari*. Idem.

moveri videntur ea quae ſtant: & quodam ob-
tutu oculorum duo pro uno lucernae lumina.
Quid dicam inſanis, quid ebriis, quam multa fal-
ſa videantur? Quod ſi ejuſmodi viſis credendum
non eſt; cur ſomniis credatur, neſcio: nam
tam licet de his erroribus, ſi velis, quam de
ſomniis diſputare: ut, ea quae ſtant ſi moveri
videantur, [5] terrae motum ſignificare dicas aut
repentinam aliquam fugam; gemino autem lu-
cernae lumine declarari, diſſenſionem ac ſeditio-
nem moveri. Jam ex inſanorum aut ebrio- 59
rum viſis innumerabilia conjectura trahi poſſunt,
quae futura videantur. Quis eſt enim, [6] qui to-
tum diem jaculans, non aliquando conlineet?
[7] Totas noctes dormimus; neque ulla eſt fere,
qua non ſomniemus: & miramur, aliquando
id,

6 *Qui totum diem jaculans non aliquando* collineet] *Collimet* ſcriptum eſt in veteribus libris, & ita omnino legendum: eſt enim locus ſumtus ex *Ariſtotelis* libro περὶ ἐνυπνίων cap. II. in quo ſcriptum eſt, ὥσπερ μὲν καὶ λέγεται

Ἂν πολλὰ βάλλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βαλεῖς.

Agit autem de Inſomniis melancholicorum, in quibus non exiſtimat eſſe divinationem ullam, tametſi fit nonnunquam, ut quidam eventus ſomniis eorum reſpondeant: ſed non eſſe mirandum, cum vitio naturae plurima ac varia ſomnient, aliquando exſiſtere συμπτώματα, id eſt, caſus, qui forte pariter ſic eveniunt, ut eſt ab illis ſomniatum. De verbo *collimare* vide quae ſcripſimus ad lib. III. de Fin. c. 6. *Urſin.*

Ibid. *Non aliquando* collimet] Malim legi *collineet*; ut libro III. de Fin. non longe admodum a principio: *Ut enim ſi cui ſit propoſitum* collimare &c. nam illic quoque vellem *collineare*. Lambin.

Ibid. In noſtris, *Gruterique* MSStis eſt *conliniet*, vel *collineet*. Recte. Vide *J*. *F. Gronovium* ad *Agellii* lib. IX. c. I. Ego tamen *collimandi* verbum non rejicio, ſi modo Codices ab eo ſtent: id enim agnoſcunt Veteres Gloſſae; & a *limis* oculis deduci cum *Voſſio* poteſt. *Davies.*

7 *Totas noctes* dormimus, *neque ulla eſt fere, qua non* ſomniemus] Vulgo *totas noctes* ſomniamus; *neque ulla fere eſt, qua non* dormiamus. Ac ita quidem cuncti, quantum conſtat, MSSti

id, quod ſomniarimus, evadere? Quid eſt tam incertum, quam talorum jactus? tamen nemo eſt, quin ſaepe jactans, Venerium jaciat aliquando, nonnumquam etiam [1] iterum ac tertium: num igitur, ut inepti, Veneris id inpulſu fieri malumus, quam caſu dicere? Quod ſi, ceteris temporibus, falſis viſis credendum non eſt; non video, quid praecipui ſomnus habeat, in quo valeant falſa pro veris. Quod ſi ita natura paratum eſſet, ut ea dormientes agerent quae ſomniarent; adligandi omnes eſſent, qui cubitum irent: majores enim, quam ulli inſani, efficerent motus ſomniantes. Quod ſi inſanorum viſis fides non eſt habenda, quia falſa ſunt; cur credatur ſomniantium viſis, quae multo etiam perturbatiora ſunt, non intellego. An quod inſani

praeter unum Cantab. qui dat *totas noctes ſomniamus, neque ulla fere eſt, qua non divinamus.* Sed nec haec nec illa lectio flocci eſt pendenda, cum utraque menti Scriptoris & rebus ipſis adverſetur. Nos igitur, cum *Lambino*, conjecturam recepimus, quam propoſuit *M. A. Muretus* Var. Lect. lib. VI. cap. 16. Certe, ſi per calami lapſum *Cicero* non eo modo ſcripſit, ita voluit, ita debuit ſcribere. *Davies.*

1 *Iterum ac tertium*] Pariſ. *iterum ac iterum,* quod eodem redit. *Idem.*

2 *An Aeſculapius, an Serapis*] In templis ad accipienda reſponſa dormiebant aegri, quod *incubare* dicitur. Adeantur interpretes ad *Petronii* Sat. II. cap. XVII. Vide ſis etiam quae diximus ad lib. I. cap. 43. & *Henr. Valeſium* ad *Euſebium* de vita Conſtantini III, 56. *Herodianus* lib. IV. cap. 14. Antoninus Caracalla ἠπείχθη εἰς Πέργαμον τῆς Ἀσίας, χρήσασθαι βουλόμενος θεραπείαις τοῦ Ἀσκληπιοῦ· Ἀφικόμενος δὲ ἐκεῖ, καὶ ὅσον ἤθελε ΤΩΝ ’ONEIPATΩN ἐμφορηθεὶς, ἧκεν εἰς Ἴλιον. Vide ſis & *Ariſtophanem* Pluto vſ. 621. *Strabo* Geogr. lib. XVII. p. 1152. Κάνωβός ἐστι πόλις ——— ἔχουσα τὸ τοῦ Σαράπιδος ἱερὸν πολλῇ ἁγιστείᾳ τιμώμενον, καὶ θεραπείας ἐκφέρον, ὥστε καὶ τοὺς ἐλλογιμωτάτους ἄνδρας πιστεύειν, καὶ ’ΕΓΚΟΙΜΑΣΘΑΙ αὐτοὺς ὑπὲρ ἑαυτῶν ἢ ἑτέρων. Ac Serapin quidem Aeſculapium eſſe, *quod medeatur aegris corporibus,* conjectabant nonnulli. Utcunque vero

ſani ſua viſa conjectori non narrant; narrant qui ſomniaverunt? Quaero etiam, ſi velim ſcribere quid, aut legere, aut canere vel voce vel fidibus, aut Geometricum quiddam, aut Phyſicum, aut Dialecticum explicare, ſomniumne exſpectandum ſit, an ars adhibenda, ſine qua nihil earum rerum nec fieri nec expediri poteſt? Atqui ne ſi navigare quidem velim, ita gubernarem, ut ſomniaverim: praeſens enim poena ſit. Quî igitur convenit, aegros a conjectore ſomniorum potius, quam a medico petere medicinam? [2] An Aeſculapius, an Serapis poteſt nobis praeſcribere per ſomnium curationem valitudinis; [3] Neptunus gubernantibus non poteſt? [4] & ſine medico medicinam dabit Minerva; Muſae ſcribendi, legendi, ceterarum artium

vero ſe res habeat, conſulas *Aelianum* Hiſt. Anim. lib. XI. cap. 31. & *Tacitum* Hiſt. lib. IV. cap. 18. Sunt ſane, qui hunc Deum Plutonem eſſe ſtatuunt, cum aliis Oſiris, aliis Apis videatur. Apis autem Aeſculapium medicinam docuiſſe fertur. Vide *Clementem* Strom. lib. I. p. 362. & ex eo *Euſebium* P. E. lib. X. c. 6. *Theodoretum* Ther. I. pag. 7. & *Cyrillum* in Julian. lib. I. pag. 13. ac lib. VI. pag. 200. *Idem.*

3 *Neptunus* gubernantibus *non poteſt*] *Gubernationis* pro *gubernantibus* eſt in antiquo, quod magis placet. *Urſinus.*

Ibid. *Neptunus* gubernantibus *non poteſt?*] *Urſino*, ſui Codicis fide, legendum placuit *gubernationis*. Nondum tamen, ut opinor, bene ſe locus habet: nam ſubintelligas oportet *curationem*; quae videtur incommoda locutio. Lego, *Neptunus* gubernationem *non poteſt?* Gubernatio *gubernandi artem* denotat, ut loquitur noſter I, 14. *Davies.*

4 *Et ſine medico medicinam dabit Minerva*] Vulgo *&* ſi *ſine medico.* Sed illam voculam delendam eſſe recte vidit Cl. *Walkerus* ad lib. I. N. D. cap. 9. eamque praetermittit Balliol. cui paruimus. Ceterum propter medicinam, quam facere cenſebatur, divinis honoribus affecta fuit Ἀθηνᾶ Ὑγιεία. *Ariſtides* Tom. I. pag. 25. Ἀθηναίων οἱ πρεσβύτατοι καὶ ΥΓΙΕΙΑΣ ΑΘΗΝΑΣ βωμὸν ἱδρύσαντο. Vide & *Pauſaniam* lib. I. capp. 23, 31. *Idem.*

tium ſcientiam ſomniantibus non dabunt? At ſi curatio daretur valitudinis, haec quoque; quae dixi, darentur: quae quoniam non dantur, medicina non datur: qua ſublata, tollitur omnis
60 auctoritas ſomniorum. Sed haec quoque in promptu fuerint: nunc interiora videamus. Aut enim divina vis quaedam, conſulens nobis, ſomniorum ſignificationes facit: aut conjectores ex quadam convenientia & conjunctione naturae, quam vocant συμπάθειαν, quid cuique rei conveniat, [[1] ex ſomniis,] & quid quamque rem ſequatur, intellegunt: aut eorum neutrum eſt, ſed quaedam obſervatio conſtans atque diuturna eſt, cum quid viſum ſecundum quietem ſit, quid evenire & quid ſequi ſoleat. Primum igitur intellegendum eſt, nullam vim eſſe divinam effectricem ſomniorum. Atque illud quidem perſpicuum eſt, nulla viſa ſomniorum proficiſci a numine Deorum: noſtra enim cauſa Dî id facerent, ut providere futura poſſemus. Quotus igitur eſt quiſque, qui ſomniis pareat? qui intellegat? qui meminerit? quam multi vero, qui contemnant, eamque ſuperſtitionem inbecilli animi atque anilis putent? Quid eſt igitur, cur his hominibus conſulens Deus, ſomniis moneat eos, qui illa non modo cura, ſed ne memoria

1 *Ex ſomniis*] Licet haſce voces agnoſcant libri, tamen eas irrepticias eſſe puto Gloſſematiſque damnandas, quippe quae ſenſum turbant. Idem, niſi fallor, cuivis locum perpendenti videbitur: quapropter uncinos circumpoſuimus. *Davies.*

2 *Aut neſcit* ea *Deus*] Vulgo *aut neſcit* hoc *Deus*. Lectionem vero, quam repoſuimus, unanimi voce firmant Pariſ. Reg. Med. Balliol. & Cantab. eaque loco convenit. *Idem.*

1 *Cum*

moria quidem digna ducant? nec enim ignorare Deus poteſt, qua mente quiſque ſit: nec fruſtra ac ſine cauſa quid facere, dignum Deo eſt; quod abhorret etiam ab hominis conſtantia: ita ſi pleraque ſomnia aut ignorantur aut negleguntur; [2] aut neſcit ea Deus, aut fruſtra ſomniorum ſignificatione utitur: ſed horum neutrum in Deum cadit: nihil igitur a Deo ſomniis ſignificari fatendum eſt. Illud etiam re- 61
quiro, cur, ſi Deus iſta viſa nobis providendi cauſa dat, non vigilantibus potius det quam dormientibus. Sive enim externus & adventicius pulſus animos dormientium commovet, ſive per ſe ipſi animi moventur, ſive quae cauſa alia eſt cur ſecundum quietem aliquid videre, audire, agere videamur; eadem cauſa vigilantibus eſſe poterat: idque ſi noſtra cauſa Dî ſecundum quietem facerent, vigilantibus idem facerent; praeſertim cum Chryſippus, Academicos refellens, permulto clariora & certiora eſſe dicat, quae vigilantibus videantur, quam quae ſomniantibus. Fuit igitur divina beneficentia dignius; [3] cum conſulerent nobis, [4] clariora viſa dare vigilantibus quam obſcuriora per ſomnium: quod quoniam non fit, ſomnia divina putanda non ſunt. Jam vero quid opus eſt circumitione

3 *Cum* conſulerent *nobis*] Vulgo *conſuleret*; ſed nos Med. Balliol. Reg. Cantab. Ven. 1471. & Victor. ſequimur. Ita loquitur, quaſi non *divinam*, ſed *Deorum beneficentiam* ſupra poſuerat; id quod auctoribus eſt ſolenne: ut multis oſtendimus ad lib. V. de Finibus cap. 6. *Idem.*

4 *Clariora viſa dare* vigilantibus] Pariſ. Balliol. Ven. 1471. & Victor. *vigilanti*. Recte: nam ſimilem conſtructionem paulo poſt adhibet noſter. *Idem.*

cumitione & amfractu, ut ſit utendum interpretibus ſomniorum, potius quam directo? [1] Deus, ſi quidem nobis conſulebat, *Hoc facito, Hoc ne feceris*, diceret; idque viſum vigilanti potius quam dormienti daret. Jam vero quis dicere audeat, vera omnia eſſe ſomnia? *Aliquot ſomnia vera*, inquit Ennius; *ſed omnia non eſt*
62 *neceſſe*. Quae eſt tandem iſta diſtinctio? quae vera, quae falſa habet? Et ſi vera a Deo mittuntur, falſa unde naſcuntur? nam ſi ea quoque divina, quid inconſtantius Deo? quid inſcitius autem eſt, quam mentes mortalium falſis & mendacibus viſis concitare? ſin vera viſa, divina ſunt; falſa autem & inania, humana; quae eſt iſta deſignandi licentia, [2] ut hoc Deus, hoc natura fecerit potius, [3] quam ut aut omnia Deus, quod negatis, aut omnia natura? quod quoniam illud negatis, hoc neceſſario confitendum

1 *Deus —— daret*] Totum hunc locum ſic exhibent vulgati: *Deus ſiquidem nobis conſulebat*, hoc facito, hoc ne feceris, *diceret? idque viſum vigilanti potius, quam dormienti daret?* Sed cum ſcriptoris mentem iſtae perverterent *interrogationum notae*; nos, ut par erat, edidimus, *Victorium* ſecuti: nam *Lambinum* & *Aldum* nepotem, eadem, quae *Gruterum*, maculavit labes. Quin etiam malim *ſomniorum? Potius*, inquam, *directo Deus* &c. *Dav.*

2 *Ut* hoc *Deus*, *hoc natura*] Med. *ut* haec *Deus*. Itaque legerim, *ut* haec *Deus*, haec *natura fecerit* &c. *Idem*.

3 *Quam* ut *aut omnia*] Vulgo deeſt vox ſecunda, qua nos, MSti Balliol. auctoritate moti, *Ciceronem* donamus. *Idem*.

4 *Ut ait Ariſtoteles*] Reſpicit ad libri περὶ ἐνυπνίων cap. 3. *Claudianus* Praef. in VI. Conſ. Honorii vſ. 1.

Omnia quae ſenſu volvuntur vota diurno,
Pectore ſopito reddit amica quies.
Venator defeſſa toro cum membra reponit,
Mens tamen ad ſilvas & ſua luſtra redit &c.

Elegantiſſime *Petronius* in Satir. cap. CIV.

Somn

dum eſt. Naturam autem eam dico, qua numquam animus inſiſtens agitatione & motu eſſe vacuus poteſt. Is cum languore corporis nec membris uti nec ſenſibus poteſt, incidit in viſa varia & incerta; ex reliquiis, [4] ut ait Ariſtoteles, inhaerentibus earum rerum, quas vigilans geſſerit aut cogitaverit: quarum perturbatione mirabiles interdum exiſtunt ſpecies ſomniorum. Quae ſi [5] alia falſa, alia vera, qua nota internoſcantur ſcire ſane velim. Si nulla eſt, quid iſtos interpretes audiamus? ſin quaepiam eſt, aveo audire quae ſit: ſed haerebunt. Venit e- 63
nim jam in contentionem, utrum ſit probabilius, Deoſne inmortalis, rerum omnium praeſtantia excellentis, [6] concurſare omnium mortalium, qui ubique ſunt, non modo lectos, verum etiam grabatos, &, cum ſtertentes aliquos viderint, objicere his viſa quaedam tortuoſa & obſcura,

Somnia, quae mentes ludunt volitantibus umbris,
Non delubra Deûm, nec ab aethere numina mittunt,
Sed ſibi quiſque facit. Nam cum proſtrata ſopore
Urget membra quies, & mens ſine pondere ludit,
Quicquid luce fuit, tenebris agit ——

Vide ſis ejus interpretes, & quae ſupra diximus ad I, 22. *Idem.*

5 *Alia falſa, alia vera*] Vulgo *alia vera, alia falſa*; quod nos fide MSStorum Pariſ. Balliol. Med. Reg. Cantab. & editionis Victorianae mutavimus. *Idem.*

6 Concurſare *omnium mortalium*] Puto verum eſſe *circumcurſare*. Camerarius.

Ibid. Concurſare *omnium mortalium—non modo lectos*] *Joach. Camerarius* reponit *circumcurſare*: ſed nihil opus eſt, cum poteſtas illa verbo, quod MSSti dant, competit. Noſter lib. VII. Fam. Epiſt. 1. *Ut noſtras villas obire, & mecum ſimul lecticula* concurſare *poſſis*. Iterum pro Murena cap. XXI. *Cum jam hoc novo more omnes fere domos omnium* concurſent. *Caeſar* lib. V. B. G. cap. 33. *Titurius, uti qui nihil ante providiſſet, trepidare &* concurſare. Vide ſis & c. 50. *Davies.*

obſcura, quae illi exterriti ſomnio ad conjectorem mane deferant; an natura fieri, ut mobiliter animus agitatus, quod vigilans viderit, dormiens videre videatur. Utrum philoſophia dignius, ſagarum ſuperſtitione iſta interpretari, an explicatione naturae? ut, ſi jam fieri poſſit vera conjectura ſomniorum, tamen iſti, qui profitentur, eam facere non poſſint: ex leviſſimo enim & indoctiſſimo genere conſtant; Stoici autem tui [1] negant quemquam, niſi ſapientem, divinum eſſe poſſe. Chryſippus quidem Divinationem his verbis definit, [2] *Vim cognoſcentem, & videntem, & explicantem ſigna, quae a Dîs hominibus portendantur;* officium autem eſſe ejus, praenoſcere, Dî erga homines mente qua ſint, quidque ſignificent, quemadmodumque ea procurentur atque expientur. Idemque ſomniorum conjectionem definit hoc modo, *Eſſe vim cernentem, & explanantem, quae a Dîs hominibus ſignificentur*

1 *Negant quemquam, niſi ſapientem, divinum eſſe poſſe*] Pariſ. Med. Reg. & Balliol. reliquis omiſſis dant *negant quemquam poſſe*. Sed Librarii negligentiae ſunt poſtulandi. Vide *Stobaeum* Eclog. Ethic. lib. II. pag. 170. Idem pag. 183. Stoici dicunt μαντικὸν μόνον εἶναι τὸν σπουδαῖον, ὡς ἂν ἐπιστήμην ἔχοντα διαγνωστικὴν σημείων τῶν ὡς θεῶν (Leg. ἀπὸ θεῶν) ἢ δαιμόνων πρὸς ἀνθρώπινον βίον τεινόντων· διὸ καὶ τὰ εἴδη τῆς μαντικῆς εἶναι περὶ αὐτὸν, τό, τε ὀνειροκριτικὸν, καὶ τὸ οἰωνοσκοπικὸν, καὶ εἴ τινα ἄλλα τούτοις ἐστὶ παραπλήσια. De hoc παραδόξῳ agit, ſed inſignem illum locum praetermittit, *Juſt. Lipſius* Manud. ad Philoſ. Stoicam lib. III. Diſſ. 17. *Davies.*

2 *Vim cognoſcentem*] Stoici quidem εἶναι τὴν μαντικήν φασιν ἐπιστήμην θεωρητικὴν σημείων τῶν ἀπὸ θεῶν ἢ δαιμόνων πρὸς ἀνθρώπινον βίον συντεινόντων. Adi *Stobaeum* Eclog. Ethic. lib. II. pag. 170. Longius abit illa definitio, quam tradit *Diogenes Laertius* lib. VII. §. 149. *Idem.*

3 *Neque* explanatorem] Sic *Victorius* ex ſuis, ſic *Gruterus*

&

nificentur in ſomnis. Quid ergo? ad haec me-
diocri opus eſt prudentia, an & ingenio prae-
ſtanti, & eruditione perfecta? talem autem cog-
novimus neminem. Vide igitur, ne, etiamſi 64
divinationem tibi eſſe conceſſero, quod num-
quam faciam; neminem tamen divinum repe-
rire poſſimus. Qualis autem iſta mens eſt De-
orum, ſi neque ea nobis ſignificant in ſomnis
quae ipſi per nos intellegamus, neque ea quo-
rum interpretes habere poſſimus? ſimiles enim
ſunt Dî, ſi ea nobis objiciunt, quorum neque
ſcientiam [3] neque explanatorem habeamus, tam-
quam ſi Poeni, aut Hiſpani in ſenatu noſtro lo-
querentur ſine interprete. Jam vero quo perti-
nent obſcuritates & aenigmata ſomniorum?
intellegi enim a nobis Dî velle debebant ea,
quae noſtra cauſa nos monerent. Quid? Poeta
nemo, nemo Phyſicus obſcurus? [4] Ille vero ni-
mis etiam obſcurus Euphorion: at non Home-
rus,

ex Pall. Codicibus: ſic etiam dant Pariſ. Med. Reg. & Balliol. Alii *explanationem*, quod in *expiationem* temere mutatum voluit *Car. Sigonius* ad *Livii* lib. xxv. c. 2. *Idem.*

4 *Illi vero. Nimis etiam*] Sic reſtitui; nam vulgata lectio, *ille vero nimis etiam*, ferri non poteſt. Sententia autem hujus, quam repoſui, ſcripturae, haec eſt. Illi vero, ſcilicet obſcuri ſaepe ſunt. Nimis etiam obſcurus eſt Euphorio. *Lambinus.*

Ibid. *Ille vero nimis etiam obſcurus Euphorion*] Hinc *Clemens Alexandrinus* Strom. lib. v. pag. 676. Εὐφορίων γὰρ ὁ ποιητὴς, καὶ τὰ Καλλιμάχου αἴτια, καὶ ἡ Λυκόφρονος Ἀλεξάνδρα, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, γυμνάσιον εἰς ἐξήγησιν Γραμματικῶν ἔγκειται ἅπασιν. Lege Γραμματικῶν ἔγκειται ΠΑΙΣΙΝ, quae notiſſima eſt locutio. De Euphorione quidem egerunt *Iſ. Caſaubonus* ad *Suetonii* Tiber. c. lxx, & *G. J. Voſſius* de Poët. Graec. pag. 218. ſed viros illos magnos fugit hic *Clementis* locus. Porro, ne quid diſſimulem, me male habet *ille*, nec, ut opinor, *Lambino* placuit; quapropter vir

rus. Uter igitur melior? [1] Valde Heraclitus obſcurus: minime Democritus. Num igitur conferendi? Mea cauſa me mones, quod non intellegam? Quid igitur me mones? Ut ſi quis medicus aegroto imperet, ut ſumat

> [2] *Terrigenam, herbigradam, domi-portam, ſanguine caſſam,*

potius quam [3] hominum more [4] cochleam dicere. Nam Pacuvianus Amphio,

> [5] *Quadrupes tardigrada, agreſtis, humilis, aſpera,*
> *Capite brevi, cervice anguina, adſpectu truci,*
> *Eviſcerata, inanima, cum animali ſono,*

cum dixiſſet obſcurius; tum Attici reſpondent, [6] *Non*

vir ille doctus reſcripſit, *Illi vero. Nimis etiam obſcurus Euphorio.* Forſan ſcribendum; *imo vero nimis etiam obſcurus Euphorion.* Davies.

1 *Valde Heraclitus obſcurus*] Is, ut notum, propter orationis obſcuritatem σκοτεινὸς dicebatur. Adi ſis *Aeg. Menagium* ad *Diogenis Laertii* lib. IX. §. 6. *Idem.*

2 *Terrigenam, herbigradam* &c.] *Athenaeus* lib. II. p. 63. Ἡσίοδος δὲ τὸν κοχλίαν ΦΕΡΕΟΙΚΟΝ καλεῖ — Ἀχαιὸς — προβάλλεται κἀν τοῖς συμποσίοις γρῖφον τάξιν ἔχον περὶ τῶν κοχλιῶν οὕτως,

> Ὑλογενής, ἀνάκανθος, ἀναίματος, ὑγροκέλευθος.

Iſ. quidem *Caſaubono* ἀντὶ τοῦ ὑλογενοῦς placet ὑδογενής, quod ei non contigerat; ſi modo hunc verſiculum ſuppeditaſſet memoria. Vide ſis & *Sympoſii* Aenigm. XVIII. *Idem.*

3 *Hominum more*] Uſitato, ſolito, communi. Sic ἀνθρωπίνως λαλεῖν dixit *Strato* apud *Athenaeum* lib. IX. pag. 383. ἀνθρωπείως φράζειν *Ariſtophanes* Ranis vſ. 1090. & *humane loqui*, *Petronius* Satir. cap. 90. Vide Cl. *Clericum* Silv. Philol. cap. VII, 7. & *Dan. Feſſelium* Adverſ. Sacr. I, 5. *Idem.*

4 *Cochleam* dicere] Ultima vox mihi, cum *Lambino*, videtur inducenda. Certe prorſus eſt importuna, conſtructionemque turbat. *Idem.*

5 *Quadrupes tardigrada* &c.] *Tertullianus* de Pallio c. 3. *Eſt &*

> Quadrupes tardigrada, agreſtis, humilis, aſpera,

Teſtudinem Pacuvianam putas? *Sextus Empiricus* Pyrrhon. Hypot. lib. II. cap. XVI. §. 211. Εἴ τις παρά του βουλόμενος πυθέσθαι, εἰ ἀπήντησεν αὐτῷ ἄνθρωπος, ἐπὶ ἵππου ὀχούμενος καὶ κύνα ἐφελκόμενος, τὴν ἐρώτησιν οὕτω ποιήσαιτο, Ὦ ζῶον

[6] *Non intellegimus, niſi aperte dixeris.* [7] Ait ille uno verbo, *Teſtudo.* Non potueras hoc igitur
a principio, cithariſta, dicere? Defert ad con- 65
jectorem quidam, ſomniaſſe ſe, ovum pendere ex faſcia lecti ſui cubicularis. (Eſt hoc [8] in Chryſippi libro ſomnium.) [9] Reſpondet conjector, theſaurum defoſſum eſſe ſub lecto. Fodit: invenit auri aliquantum, idque circumdatum argento: miſit conjectori quantulum viſum eſt de argento. Tum ille, Nihilne, inquit, de vitello? id enim ei ex ovo videbatur aurum declaraſſe; reliquum, argentum. Nemone igitur umquam alius ovum ſomniavit? cur ergo hic neſcio qui theſaurum

ζῶον λογικὸν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, ἀπήντησέ σοι ζῶον γελαστικὸν, πλατυώνυχον, ἐπιστήμης πολιτικῆς δεκτικὸν, ζώῳ θνητῷ χρεμισκῷ (Lege χρεμετιστικῷ) τὰ σφαιρώματα ἐφηδρακὸς, ἐφελκόμενον ζῶον τετράπουν, ὑλακτικὸν, πῶς ἂν εἴη καταγέλαστος; Hujus vero *Pacuviani* griphi ſimiles multos ex veteribus Poëtis collegit *Athenaeus* lib. x. pag. 449, ſeqq. Vide & *Sympoſium* Aen. xx. *Idem.*

6 *Non intellegimus niſi aperte dixeris*] Verſus eſt Pacuvianus: quare legendum *Non intellegimus, niſi si aperte dixeris.* Si modo ſit opus, illius locutionis exempla ſuppeditabit *Nic. Heinſius* ad *Ovidii* Heroid. IV, 111. *Idem.*

7 *Ait ille*] Sic recte Pariſ. nam vulgo dant *at ille*. Reg. habet, *tum atticille*; Cantab. autem, *tum actius ille.* Si modo Codices eſſent vetuſtiſſimi, reponendum conjicerem, *tum Atticis ille*: ſed illis ſane multum non tribuo, cum libri meliores commodam lectionem ſervent. *Idem.*

8 *In Chryſippi libro*] Περὶ χρησμῶν. Docet hoc *Suidas* in νεοττός. Ὅτι δὲ, inquit, τὸ ὠχρὸν νεοττὸν ἔλεγον μαρτυρεῖ καὶ Χρύσιππος ἐν τῷ περὶ χρησμῶν· ὄναρ γάρ τινα φησὶ θεασάμενον ἐκ τῆς κλίνης αὐτοῦ κρέμασθαι ὠὸν, προσαναθέσθαι ὀνειροκρίτῃ· τὸν δὲ εἰπεῖν· Ὀρύξας θησαυρὸν εὑρήσεις κατὰ τὸν τόπον ἐκεῖνον· εὑρόντα δὲ σημεῖον, ἐν ᾧ ἀργύριον ἦν καὶ χρυσίον, ἐνεγκεῖν τι τοῦ ἀργυρίου τῷ μάντει· τὸν δὲ μάντιν εἰπεῖν· Τοῦ δὲ νεοττοῦ οὐδέν μοι δίδως; Huc etiam pertinet, quod Graeci *vitellum*, ὠοῦ χρυσὸν appellabant, ut obſervavit *Pet. Victorius* Var. Lect. lib. XXXVIII. cap. 4. *Idem.*

9 Reſpondet *conjector*] Vulgo *reſpondit.* Nos MStum Pariſ. ſequimur. *Idem.*

rum ſolus invenit? Quam multi inopes, digni praeſidio Deorum, nullo ſomnio ad theſaurum reperiendum admonentur? Quam autem ob cauſam tam eſt obſcure admonitus, ut ex ovo naſceretur theſauri ſimilitudo potius, quam aperte theſaurum quaerere juberetur; ſicut aperte Simonides vetitus eſt navigare? Ergo obſcura ſomnia, mi-
66 nime conſentanea majeſtati Deorum. Ad aperta & clara veniamus, quale eſt [1] de illo interfecto a caupone Megaris: quale de Simonide, qui ab eo, quem humarat, vetitus eſt navigare: quale etiam de Alexandro; quod a te praeteritum eſſe miror: [2] qui cum [3] Ptolemaeus, familiaris ejus, in praelio telo venenato ictus eſſet, eoque volnere ſummo cum dolore moreretur; Alexander adſidens, ſomno eſt conſopitus. Tum ſecundum quietem viſus ei dicitur [4] draco is, quem mater Olympias alebat, radiculam ore ferre,

1 *De interfecto a caupone Megaris — de Simonide*] Vide ſupra lib. I. cap. 27. *Davies.*

2 Qui *cum Ptolemaeus*] Pariſ. & Med. *quod cum Ptolemaeus.* Sed & haec & illa vocula prorſus ſupervacanea. Lege, *quod a te praeteritum eſſe miror* QUIDEM. *Cum Ptolemaeus* &c, *Idem.*

3 *Ptolemaeus familiaris ejus*] Rem ſic narrat *Strabo* lib. xv. p. 1052. Ἐν δὲ τοῖς Ὠρείταις τὰ τοξεύματα χρίεσθαι θανασίμοις φαρμάκοις ἔφασαν, ξύλινα ὄντα καὶ πεπυρακτωμένα· τρωθέντα δὲ Πτολεμαῖον κινδυνεύειν· ἐν ὕπνῳ δὲ παραστάντα τινὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ, δεῖξαι ῥίζαν αὐτόπρεμνον, ἣν κελεῦσαι τρίβοντα ἐπιτιθέναι τῷ τρωθέντι· ἐκ δὲ τοῦ ὕπνου γενόμενον, μεμνημένον τῆς ὄψεως, εὑρεῖν ζητοῦντα τὴν ῥίζαν πολλὴν πεφυκυῖαν· καὶ χρήσασθαι καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους· ἰδόντας δὲ τοὺς βαρβάρους εὑρημένον τὸ ἀλέξημα, ὑπηκόους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. Εἰκὸς δὲ, ſubjicit eruditiſſimus ille ſcriptor, τινὰ μηνῦσαι τῶν εἰδότων· τὸ δὲ μυθῶδες προσετέθη κολακείας χάριν. Eandem hiſtoriam refert *Diodorus Siculus* Bibl. lib. XVII. pag. 570. ut olim monuit *Pet. Victorius* Var. Lect. lib. VI. cap. 3. *Curtius* lib. IX. cap. VIII. 26. *Ex quo* (ſomno Alexander) *excitatus*

per

ferre, & ſimul dicere quo illa loci naſceretur, (neque is longe aberat ab eo loco) ejus autem eſſe vim tantam, ut Ptolemaeum facile ſanaret: cum Alexander experrectus narraſſet amicis ſomnium, emiſiſſe qui illam radiculam quaererent: qua inventa, & Ptolemaeus ſanatus dicitur, & multi milites, qui erant eodem genere teli volnerati. Multa etiam ſunt a te ex hiſtoriis prolata ſomnia,[5] matris Phalaridis, Cyri ſuperioris, matris Dionyſî, Poeni Hamilcaris, Hannibalis, P. Decî: pervolgatum jam illud de praeſule: Gracchi etiam, & recens Caeciliae, Balearici filiae, ſomnium. Sed haec externa, ob eamque cauſam ignota nobis ſunt; nonnulla etiam ficta fortaſſe: quis enim auctor iſtorum? De noſtris ſomniis quid habemus dicere? tu [6] de merſo me, & equo ad ripam: ego de Mario cum faſcibus laureatis me in ſuum deduci

per quietem vidiſſe ſe exponit ſpeciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium eſſe monſtraſſet: colorem quoque herbae referebat, agniturum ſi quis reperiſſet adfirmans: inventamque deinde, quippe a multis erat requiſita, vulneri impoſuit; protinuſque dolore finito, intra breve ſpacium cicatrix quoque obducta eſt. Adde *Juſtinum* lib. XII. cap. X, 3. & *Oroſium* lib. III. cap. 18. *Idem.*

4 *Draco is, quem mater Olympias alebat*] Iis in locis vulgo cicurabantur dracones, ut patet ex *Luciano* in Pſeudomanti Tom. I. pag. 751. Vide ſis & *Iſ. Caſaubonum* ad *Suetonii* Tiberium cap. LXXII. *Idem.*

5 *Matris Phalaridis — jubentis monumentum*] Haec omnia fuſe narrantur lib. I. capp. 20, 23, 24, 26, 28. *Idem.*

6 *De merſo me*] *Victorius* edidit *demerſo me.* Lambinus reſcribendum conjecit *de demerſo me.* Forſan legendum *de emerſo me,* ut *emerſus e flumine* dicitur infra cap. LXVIII. Similiter *paludibus emerſum* dixit *Tacitus* Annal. I. 65. & *finibus terrae emerſos* Amm. Marcellinus XIX, 8. Vide ſis & *Livium* I, 13. *Idem.*

1 Forma

67 ci jubente monumentum. Omnium ſomniorum, Quinte, una ratio eſt: quae, per Deos inmortalis, videamus ne noſtra ſuperſtitione & depravatione ſuperetur. Quem enim tu Marium viſum a me putas? Speciem, credo, ejus & imaginem, ut Democrito videtur. Unde profectam imaginem? a corporibus enim ſolidis & a certis figuris volt fluere imagines. Quod igitur Marî corpus erat? ex eo, inquit, quod fuerat: plena ſunt imaginum omnia. Iſta igitur me imago Marî in campum Atinatem perſequebatur: nulla enim ſpecies cogitari poteſt, niſi pulſu imaginum. Quid ergo? iſtae imagines ita nobis dicto audientes ſunt, ut, ſimul atque velimus, adcurrant? etiamne earum rerum, quae nullae ſunt? quae eſt enim [1] forma tam inviſitata, tam nulla, quam non ſibi ipſe [2] fingere animus poſſit? ut, quae numquam vidimus, ea tamen informata habeamus, oppidorum ſitus, hominum figuras. Num igitur, cum aut muros Babylonis aut Homeri faciem cogito, imago illorum me aliqua pellit? Omnia igitur, quae volumus, nota nobis eſſe poſſunt: nihil eſt enim, de quo cogitare nequeamus. Nullae ergo

1 *Forma tam* inviſitata] Vulgo *inuſitata*. Nos vero Pall primi lectionem recepimus, quam ſibi non diſplicere teſtatus eſt *Gruterus*. Certe vox eſt probi commatis, eamque paſſim adulterarunt Librarii. *Davies*.

2 *Fingere animus poſſit*] Vulgo *animus poſſit effingere*; non male quidem, ſi modo faverent Codices MSSti. Sed, iis cum *Victorio* lectionem noſtram repraeſentantibus, haud erat, cur diutius exularet. Accedit etiam Ven. 1471. *Idem*.

3 *Nec omnino fluunt* illae] Forſan *ullae*. Idem.

4 *Majore*

ergo imagines obrepunt in animos dormienti-
um extrinſecus, [3] nec omnino fluunt illae, nec
cognovi quemquam, qui [4] majore auctoritate
nihil diceret. Animorum eſt ea vis eaque na-
tura, ut vigeant vigilantes, nullo adventicio pul-
ſu, ſed ſuo motu, incredibili quadam celeritate.
Hi cum ſuſtinentur membris, [[5] & corpore,] &
ſenſibus, omnia certiora cernunt, cogitant, ſen-
tiunt: cum autem haec ſubtracta ſunt, [6] deſer-
tuſque eſt animus languore corporis, tum agi-
tatur ipſe per ſeſe: itaque in eo & formae ver-
ſantur, & actiones; & multa audiri, multa di-
ci videntur. Haec ſcilicet [7] in inbecillo remiſ-
ſoque animo multa omnibus modis confuſa
& variata verſantur, maxumeque reliquiae re-
rum earum moventur in animis & agitantur,
de quibus vigilantes aut cogitavimus aut egi-
mus: ut mihi temporibus illis multum in ani-
mo Marius verſabatur, recordanti, quam ille
gravem ſuum caſum magno animo, quam con-
ſtanti tuliſſet. Hanc credo cauſam de illo ſom-
niandi fuiſſe. Tibi autem de me cum ſollici- 68
tudine cogitanti ſubito ſum viſus emerſus e flu-
mine: inerant enim in utriuſque noſtrum ani-
mis

4 *Majore auctoritate*] Med. *majorum auctoritate*. Forſan *majore* cum *auctoritate*. Idem.

5 *Et corpore*] *Membris* ante nominatis, *corporis* mentionem facere prorſus eſt ſupervacaneum: corpus enim conſtituunt & componunt membra. Cum igitur hae voces in Reg. & Cantab. non compareant, eas omnino delendas cenſeo. *Idem*.

6 *Deſertuſque* eſt *animus*] Verbum ſubſtantivum eſt a Reg. & Med. *Idem*.

7 In *inbecillo*] Vulgo *praepoſitionem* non agnoſcunt, quam nos ex Balliol. Reg. & Victor. reduximus. *Idem*.

3 Non

mis vigilantium cogitationum veſtigia. At quaedam adjuncta ſunt: ut mihi de monumento Marî; tibi, quod equus, in quo ego vehebar, mecum una demerſus rurſus apparuit. An tu cenſes ullam anum tam deliram futuram fuiſſe, ut ſomniis crederet, niſi iſta caſu nonnumquam, forte, temere concurrerent? Alexandro draco loqui viſus eſt. Poteſt omnino hoc eſſe falſum, poteſt verum: ſed utrum ſit, [1] non eſt mirabile: non enim audivit ille draconem loquentem, ſed eſt viſus audire; & quidem, quo majus ſit, cum radicem ore teneret, locutus eſt. Sed nihil eſt magnum ſomnianti. Quaero autem, cur Alexandro tam inluſtre ſomnium, tam certum, nec huic eidem alias, nec multa ceteris. Mihi quidem, praeter hoc Marianum, nihil ſane quod meminerim. Fruſtra igitur

1 *Non eſſe mirabile*] Ita vulgo, nec aliter plures MSSti. Sed loquendi modus hiulcum neſcio quid prae ſe fert, nec *Cicerone* dignum. Legendum credo, *non* eſt *mirabile*, quemadmodum dant Med. & veteres editi. *Davies.*

2 *Nec mihi magis* uſquam *videor*] Melius, ut opinor, Med. Balliol. Reg. & Cantab. exhibent, *unquam videor*; hoc enim temporis eſt, illud loci. *Idem.*

3 *Etenim ex diviſione hoc ſecundum eſt*] Vel legenda ſunt haec hoc ordine, *quae autem eſt continuatio conjunctioque naturae, quam, ut dixi*, συμπάθειαν *vocant*, (*etenim ex diviſione hoc ſecundum eſt*) *ejuſmodi, ut* &c. vel aliquid deeſt; vel eſt hyſterologia, & poſita ratio eſt ante Propoſitionem, quod non eſt ſcriptoribus Graecis ac Latinis inuſitatum. LAMBIN. *Etenim*] Tranſitionis eſt hoc in loco particula: quapropter haec fruſtra tentat *Lambinus*. Vide ſupra cap. 3. *Davies.*

4 *Continuatio conjunctioque naturae*] Vide noſtrum de N. D. III. 11, & hujuſce libri capp. 14, 60. *Idem.*

5 *Nonnullae etiam valetudinis* &c.] Sic olim editum eſt, *nonnullae ſunt etiam valetudinis ſignificationes*; *ut hoc ipſum* pleni enectine fame ſimus, *ex quodam genere ſomniorum intelligi poſſe dicunt*. Cujus lectionis non obſcura ſententia eſt, nempe ſigni-

igitur conſumptae tot noctes tam longa in aetate. Nunc quidem, propter intermiſſionem forenſis operae, & lucubrationes detraxi, & meridiationes addidi, quibus uti antea non ſolebam: nec tam multum dormiens, ullo ſomnio ſum admonitus, tantis praeſertim de rebus: [2] nec mihi magis uſquam videor, quam cum aut in foro magiſtratus, aut in curia ſenatum video, ſomniare. [3] Et enim (ex diviſione hoc 69
ſecundum eſt) quae eſt [4] continuatio conjunctioque naturae (quam, ut dixi, vocant συμπάθειαν) ejuſmodi, ut theſaurus ex ovo intellegi debeat? Nam medici ex quibuſdam rebus & advenientis & creſcentis morbos intellegunt: [5] nonnullae etiam valitudinis ſignificationes, ut hoc ipſum, [6] *pleni enectine ſimus*, ex quodam genere

ficari valetudinem certis ex ſomniis: ut hoc ipſum, pleni an fame exhauſti ſimus, medici dicunt intellegi ex quodam genere ſomniorum. Sed, ne mentiar, vulgatam huic antepono: *nonnullae etiam valetudinis ſignificationes, ut hoc ipſum, pleni enectine fame ſimus, ex quodam genere ſomniorum intelligi poſſe dicuntur*; atque ita olim quoque excudi juſſeram; ſed operae alteram ſecutae ſunt meo injuſſu: tantum adſcripſeram, e regione hujus loci, hanc ſcripturae diſſimilitudinem, quam in uno libro vetere repereram plane expreſſam, niſi quod in eo erat, ut in vulgg. *dicuntur*: hinc operariis iſtis errati cauſa praebita eſt. *Lambin.*

Ibid. Nonnullae *etiam valetudinis ſignificationes —intellegi poſſe* dicuntur] Melius, ut mihi quidem videtur, *Pet. Victorius* edidit, *nonnullas etiam valetudinis ſignificationes — intelligi poſſe dicunt*, videlicet Medici; qua de re videas licet *Hippocratis* libellum de inſomniis, Operum Sect. IV. pag. 44, ſeqq. edit. Foeſian. Noſtrorum vero Codicum varietates hoc in loco memorare non poſſum, ſiquidem cunctae [illegible] a voce *ſomniorum* ad *omnium fere animos* (quae leguntur paulo poſt initium capitis 72.) in Med. Balliol. Reg. Cantab. & Ven. 1471. prorſus omittuntur: Pariſ. autem deſcripto principio capitis LXVI. ad uſque libri finem mutilus eſt. *Davies.*

6 *Pleni enectine ſimus*] Legen-

ſomniorum intellegi poſſe dicuntur. Theſaurus vero, & hereditas, & honos, & victoria, & multa generis ejuſdem, qua cum ſomniis naturali cognatione junguntur? Dicitur quidam, cum in ſomnis complexu Venerio jungeretur, calculos ejeciſſe. Video ſympathiam: viſum eſt enim tale objectum dormienti, ut id, quod evenit, naturae vis, non opinio erroris effecerit. Quae igitur natura obtulit illam ſpeciem Simonidi, a qua vetaretur navigare? aut quid naturae copulatum habuit Alcibiadis, quod ſcribitur, ſomnium? qui, paulo ante interitum, [1] viſus eſt in ſomnis amicae eſſe amictus amiculo. Is cum eſſet projectus inhumatus, ab omnibuſque deſertus jaceret; amica corpus ejus texit ſuo pallio. Ergo hoc inerat in rebus futuris, & cauſas naturales habebat? An, & ut videretur & ut eveniret, caſus effecit? Quid? ipſorum interpretum conjecturae nonne magis ingenia declarant

dum puto, *pleni enectine* fame *ſimus:* ſic enim locutus eſt ſupra hoc eodem libro cap. 35. *Nunc vero incluſa in cavea, & fame enecta* &c. *Lambin.*

Ibid. *Pleni* enectine] Vulgo *enective*, quod ob Latinitatem mutavimus. Nec tamen cum *Lambino* ſcripſerim *enectine* fame *ſimus.* *Tertullianus* Apol. cap. XIV. *Cum* enecta *& tabidoſa & ſcabioſa quaeque mactatis.* Idem de Jejuniis cap. VII. *Satis enim poenitentia ſcelerum commendaverat Deo jejunium triduo functa* (Ninive,) *etiam pecudibus* enectis, *quibus iratus Deus non erat.* Igitur illo ſupplemento nihil opus. *Davies.*

1 *Viſus eſt in ſomnis amicae eſſe amictus amiculo*] *Valerius Maximus* lib. I. cap. VII, 9. extern. *Alcibiades quoque miſerabilem exitum ſuum haud fallaci nocturna imagine ſpeculatus eſt: quo enim pallio amicae ſuae dormiens opertum ſe viderat, eo interfectus & inſepultus jacens contectus eſt.* Idem ſomnium memorant *Plutarchus* Tom. I. p. 213. & *Suidas* in Ἀλκιβιάδης. Hiſtoriam refert *Hieronymus* in Jovin. lib. I. p. 345. F. *Idem.*

2 *Huic*

clarant eorum, quam vim conſenſumque naturae? Curſor ad Olympia proficiſci cogitans, viſus eſt in ſomnis curru quadrigarum vehi. Mane ad conjectorem. At ille, Vinces, inquit: id enim celeritas ſignificat & vis equorum. Poſt idem ad Antiphontem. Is autem, Vincare, inquit, neceſſe eſt. An non intellegis quatuor ante te cucurriſſe? Ecce alius curſor (atque horum ſomniorum & talium plenus eſt Chryſippi liber, plenus Antipatri: ſed ad curſorem redeo) ad interpretem detulit, aquilam ſe in ſomnis viſum eſſe factum. At ille, Viciſti: iſta enim avi volat nulla vehementius. Huic [2] equidem Antipho, Baro, inquit, te victum eſſe non vides? iſta enim avis inſectans alias aves & agitans, ſemper ipſa poſtrema eſt. Parere quaedam matrona cupiens, dubitans eſſetne praegnans, viſa eſt in quiete [3] obſignatam habere naturam: retulit. Negavit eam, quoniam obſignata fuiſſet,

2 *Huic* equidem *Antipho*] Non placet *equidem* cum tertia perſona conjungi, & ſuſpicor de mendo. *P. Manucius.*

Ibid. *Huic* equidem *Antipho*] *Lambinus* edidit, *huic* eidem *Antiphon*; cum vero MSSti vulgatam lectionem ſervent, mutatione non eſt opus: nam particulam *equidem* tertiae perſonae jungi poſſe, multis exemplis conſtat; adeo ut fruſtra ſit *P. Manucius*, qui locum de mendo ſuſpicatur. *Davies.*

3 *Obſignatam habere* naturam] Pars corporis, *quae ſecretior & occultior eſt, a Graecis* φύσις, *a nobis dicitur natura*, quemadmodum notat Auctor Epiſt. ad Theraſiam *Hieronymo* adſcriptae Tom. IX. pag. 75. *Cicero* N. D. lib. III. cap. 22. *Cujus* (Mercurii) *obſcoenius excitata* natura *traditur. Artemidorus* Oneir. lib. V. §. 63. Ἔδοξέ τις γυνὴ ἐκ τοῦ στήθους αὐτῆς ἐκπεφυκέναι πυρῶν στάχυας, καὶ εἰς τὴν ΦΥΣΙΝ αὐτῆς ἐπικλωμένους πάλιν καταδύεσθαι. Ἡ δὲ εἰς τὴν ΦΥΣΙΝ κατάδυσις (ἐσήμαινε) τὴν μῖξιν. Plura congeſſerunt Interpretes ad *Minucii Felicis* cap. IX. *Idem.*

ſet, concipere potuiſſe. At alter, praegnantem eſſe dixit: nam inane obſignari nihil ſolere. Quae eſt ars conjectoris, eludentis ingenio? An ea, quae dixi, & innumerabilia, quae conlecta habent Stoici, quicquam ſignificant, niſi acumen hominum, ex ſimilitudine aliqua conjecturam modo huc, modo illuc ducentium? Medici ſigna quaedam habent ex venis & ex ſpiritu aegroti; [1] multiſque ex aliis futura praeſentiunt. Gubernatores cum [2] exſultantes loligines viderint aut delphinos ſe in portum conjicientes, tempeſtatem ſignificari putant. Haec ratione explicari & ad naturam revocari facile poſſunt: ea vero, quae paulo ante dixi, nullo
71 modo. At enim obſervatio diuturna, (haec enim pars una reſtat) notandis rebus fecit artem. An tandem ſomnia obſervari poſſunt? quonam modo? ſunt enim innumerabiles varietates. Nihil tam praepoſtere, tam incondite, tam monſtruoſe cogitari poteſt, quod non poſſimus ſomniare. Quo modo igitur haec infinita & ſemper nova, aut memoria complecti, aut

1 *Multiſque ex aliis futura praeſentiunt*] Videtur legendum, *multiſque ex aliis*, quibus *futura praeſentiunt*; ut ſit, ſigna quaedam habent &c. quibus &c. LAMBINUS. Fruſtra, ut mihi videtur, & abſque cauſa ſontica. *Davies.*

2 *Exſultantes loligines*] Ἐξαλλομένας. Loliginem volitantem tempeſtatis eſſe ſignum notavit etiam *Plinius* H. N. lib. XVIII. cap. 35. Quinetiam διὰ τί τευθὶς φαινομένη σημεῖόν ἐστι χειμῶνος, quaerit *Plutarchus* Quaeſt. Nat. pag. 916. τὴν δὲ τευθίδα ἐξάλλεσθαι φεύγουσαν τὸ ψῦχος καὶ τὴν ἐν βάθει ταραχὴν τῆς θαλάττης ſtatuit. *Idem.*

3 *Ordo in iis ſtellis, qui non putabatur*] Olim vago & incerto motu ferri videbantur eae ſtellae; quapropter *errantium* & πλανητῶν ſortitae ſunt nomen: revera tamen

aut obſervando notare poſſumus? Aſtrologi motus errantium ſtellarum notaverunt: inventus eſt enim [3] ordo in his ſtellis, qui non putabatur. Cedo tandem, qui ſit ordo, aut quae concurſatio ſomniorum? quo modo autem diſtingui poſſunt vera ſomnia a falſis, cum eadem & aliis aliter evadant, & îſdem non ſemper eodem modo? ut mihi mirum videatur, cum mendaci homini ne verum quidem dicenti [4] credere ſoleamus, quo modo iſti, ſi ſomnium verum evaſit aliquod, non ex multis potius [5] uni fidem derogant, quam ex uno innumerabilia confirmant. Si igitur neque Deus eſt effector ſomniorum, neque naturae ſocietas ulla cum ſomniis, neque obſervatione inveniri potuit ſcientia; effectum eſt, ut nihil prorſus ſomniis tribuendum ſit: praeſertim cum illi ipſi, qui ea vident, nihil divinent; hi, qui interpretantur, conjecturam adhibeant, non naturam: caſus autem innumerabilibus paene ſaeculis in omnibus plura mirabilia, quam in ſomniorum viſis effecerit: neque conjectura, quae [6] in varias

tamen *nihil errat, quod in omni aeternitate conſervat progreſſus, & regreſſus, reliquoſque motus conſtantes & ratos.* Verba ſunt *Tullii* N. D. lib. II. cap. 20. Vide ſis & Tuſc. lib. I. cap. 25. *Idem.*

4 *Credere ſoleamus*] Legi queat *credere* non *ſoleamus.* Sed cum MSSti particulam negantem non agnoſcant, eorum ſane partes non deſeruerim. Pari certe modo locutus eſt noſter ſupra cap. 59. & de Fin. V, 20. *Idem.*

5 *Uni fidem* derogant, *quam* —— confirmant] *Lambino* reſcribendum videtur, *derogent, quam — confirment.* Eaque ſaltem uſitatior eſt loquendi ratio. *Idem.*

6 *In varias partes duci* poſſit] Vulgo *poteſt*; ſed editio *Victoriana* noſtram lectionem repraeſentat. *Idem.*

rias partes duci poſſit, nonnumquam etiam in
72 contrarias, quicquam ſit incertius. Explodatur haec quoque ſomniorum divinatio pariter cum ceteris: nam, ut vere loquamur, ſuperſtitio fuſa per gentes, oppreſſit omnium fere animos, atque hominum inbecillitatem occupavit: [1] quod & in eis libris dictum eſt qui ſunt de natura Deorum, & hac diſputatione id maxume egimus: multum enim & nobiſmet ipſis & noſtris profuturi videbamur, ſi eam funditus ſuſtuliſſemus. Nec vero (id enim diligenter intellegi volo) ſuperſtitione tollenda religio tollitur. Nam & majorum inſtituta tueri ſacris caeremoniiſque retinendis, ſapientis eſt: & eſſe praeſtantem aliquam aeternamque naturam, & eam ſuſpiciendam

1 *Quod & in eis libris dictum eſt*] Praepoſitionem non agnoſcunt Codices, eaque poteſt abeſſe. Forſan igitur ſcribendum *quod & eis libris* actum *eſt*: ſequitur enim, *& hac diſputatione id maxume* EGIMUS. *Davies.*

2 *Stirpes omnes* ejiciendae *ſunt*] *Elidendae* non dubito quin corrigendum ſit, ut cum verbo *ſtirpes*, & cum verbo item *propaganda*, quod in ſuperiore membro poſitum eſt, in tralatione conſentiat. Sic etiam locutus eſt Tuſc. lib. III. cap. 34. *Stirpes*, inquit, *aegritudinis, trunco everſo, omnes elidendae*. P Manucius.

Ibid. Malim legi *elidendae ſunt*, ut *Manucius* cenſet, niſi quis malit *eliciendae ſunt*, quod propius ad ſcripturam vulgatam, eandemque antiquam, accedit. *Eliciendae* autem, id eſt, extrahendae; quamquam fateor *eliciendae* non ſatis magnam hoc loco vim habere, neque tam bene convenire, quam *extrahendae*, aut *evellendae*, aut aliud ſimile. *Lambin.*

Ibid. *Stirpes omnes* ejiciendae *ſunt*] *Elidendae* liber vetus. URSIN. Ibid. *Urſino* non equidem crediderim, cum paſſim MSStos, qui nulli ſunt, advocet. Retinenda prorſus eſt vulgata lectio, quam firmant Codices. Sic *nervos conjurationis* EJECTOS dixit *Livius* VII, 39. *Davies.*

3 *Quo te* cumque *verteris*] Ut Pall. quatuor & S. Victoris liber, ſic Balliol. Reg. Cantab. & Ven. 1471. exhibent, *quo te*, Quinte, *verteris*. Ea tamen variatio tanti non erat, ut rem *Gruterus* ad Senatum Criticum referret,

dam admirandamque hominum generi, pulchritudo mundi ordoque rerum caeleſtium cogit confiteri. Quamobrem ut religio propaganda etiam eſt, quae eſt juncta cum cognitione naturae: ſic ſuperſtitionis [2] ſtirpes omnes ejiciendae. Inſtat enim, & urget, &, [3] quo te cumque verteris, perſequitur; ſive tu vatem, ſive tu omen audieris; ſive immolaris, ſive avem adſpexeris; ſi Chaldaeum, ſi haruſpicem videris; ſi fulſerit, ſi tonuerit, [4] ſi tactum aliquid erit de caelo, ſi oſtenti ſimile natum factumve quippiam: quorum neceſſe eſt plerumque aliquid eveniat, ut numquam liceat quieta mente conſiſtere. [5] Perfugium videtur omnium laborum & ſollicitudinum eſſe ſomnus; at ex eo ipſo plurimae

referret, quia feſtinabat: nam ſua ſe, prout videtur, abſurditate ſtatim prodit. Ad eam, quae nunc obtinet, formam reſtituenda ſunt, quae habet *Anianus* ex *Caio* Inſt. lib. II. Tit. x, 6. *Multa praeterea* quorumcumque *ſimilia ſunt.* Leg. *quae horum cumque ſimilia ſunt,* ſenſu poſtulante. De re ipſa vide *Baſilium* in *Eſaiae* c. II. p. 877. B. *Idem.*

4 *Si tactum aliquid* erit] Lege *fuerit*; ut antea *ſi fulſerit, ſi tonuerit:* niſi *Cicero* modos variârit. *Idem.*

5 *Perfugium videtur omnium laborum*] Elegantiſſime *Plutarchus* Tom. II. pag. 165. Οἱ δοῦλοι, inquit, τῶν δεσποτῶν ἐπιλανθάνονται καθεύδοντες· τοῖς πεδήταις ἐπελαφρύνει τὸν δεσμὸν ὁ ὕπνος· φλεγμοναὶ περὶ τραύματα, καὶ νομαὶ σαρκὸς θηριώδεις, καὶ περιωδυνίαι, κοιμωμένων ἀφίστανται·

Ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου,
Ὡς ἡδύ μοι προσῆλθες ἐν δέοντί γε.

Τοῦτο οὐ δίδωσιν εἰπεῖν ἡ δεισιδαιμονία· μόνη γὰρ οὐ σπένδεται πρὸς τὸν ὕπνον, οὐδὲ τῇ ψυχῇ ποτε γοῦν δίδωσιν ἀναπνεῦσαι καὶ ἀναθαρρῆσαι &c. Iterum pag. 166. B. Ὅ γε κωμικὸς οὐκ ἀηδῶς εἴρηκέ που πρὸς τοὺς χρυσοῦντας τὰ κλινίδια καὶ καταργυροῦντας, ὅτι μόνον ἔδωκαν ἡμῖν οἱ θεοὶ προῖκα τὸν ὕπνον· τί καὶ τοῦτο πολυτελὲς σεαυτῷ ποιεῖς; Ἔστι δὲ πρὸς τὸν δεισιδαίμονα εἰπεῖν, ὅτι τὸν ὕπνον οἱ θεοὶ λήθην κακῶν ἔδοσαν ἡμῖν καὶ ἀνάπαυσιν· τί τοῦτο κολαστήριον σεαυτῷ ποιεῖς ἐπίμονον καὶ ὀδυνηρὸν, τῆς ἀθλίας ψυχῆς εἰς ἄλλον ὕπνον ἀποδρᾶναι μὴ δυναμένης; Adi ſis & *Plautum* Rudent. Act. III. Sc. I, 1, ſeqq. *Id.*

plurimae curae metuſque naſcuntur: qui quidem ipſi per ſe minus valerent & magis contemnerentur, niſi ſomniorum patrocinium philoſophi ſuſcepiſſent, nec hi quidem contemptiſſimi, ſed in primis acuti, & conſequentia & repugnantia videntes, qui prope jam abſoluti & perfecti putantur. Quorum licentiae niſi Carneades reſtitiſſet, haud ſcio, an ſoli jam philoſophi judicarentur, cum quibus omnis fere nobis diſceptatio contentioque eſt: non quod eos maxume contemnamus, ſed [1] quod videntur acutiſſime ſententias ſuas prudentiſſimeque defendere. Cum autem proprium ſit Academiae, judicium ſuum nullum interponere, ea probare, quae ſimillima veri videantur, conferre cauſas, &, quid in quamque ſententiam dici poſſit, exprimere; nulla adhibita ſua auctoritate, [2] judicium audientium relinquere integrum ac liberum: tenebimus hanc conſuetudinem a Socrate traditam; eaque inter nos, ſi tibi, Quinte frater, placebit, quam ſaepiſſime utemur. Mihi vero, inquit ille, nihil poteſt eſſe jucundius. Quae cum eſſent dicta, ſurreximus.

1 *Quod* videntur] Eſt *modorum* variatio, niſi forte *Cicero* ſcripſerit *videantur*. Davies.

2 *Judicium* audientium *relinquere integrum*] Eſt vir doctiſſimus, qui legendum cenſet *audientibus*. Aeque vero commoda mihi videtur utraque loquendi ratio; quaproter deſerenda non eſt MSStorum fides. *Idem.*

[illegible] on the Nage
Aug. 22, 1852

M. TULLII CICERONIS [1] DE FATO LIBER SINGULARIS.

Deeſt principium.

[2] QUIA pertinet ad mores, [3] quos ἦθος illi vocant, nos eam partem philoſophiae de moribus appellare ſolemus: ſed decet augentem linguam Latinam, nominare moralem: explicandaque vis I.

1 *De Fato*] Cognovimus ex antiquis exemplaribus hunc librum, quemadmodum multis ſui partibus vetuſtate lacer & mutilus eſt, ita etiam principio carere; quod ex pervulgatis quoque libris, ſi diligenter prima ejus verba conſiderata eſſent, animadverti potuit: quamvis nonnulli, ut hoc vitium tegerent, pro *illi*, *Graeci* ſcripſiſſent; quae vox manifeſto docet, de Graecis ſupra etiam mentionem eſſe factam. Sed non eſſe hoc ſatis idoneum & concinnum libri initium multis modis perſpici poteſt. Scripſit etiam *Plutarchus* librum περὶ εἱμαρμένης, qui non diſſimilem fortunam ſortitus eſt: nam ipſe ex majore ſui parte periit. *Alexander* autem Aphrodiſienſis meliore fato librum de fato ſcripſit; namque integer & incorruptus in vita permanſit. In hoc quaedam caſtigavimus ope meliorum Codicum: ſed unum non parvi omnino momenti, ut opinamur, *percepta* ſcilicet multis locis, ubi *praecepta* antea ſcriptum erat; ita enim θεωρήματα *Cicero* interpretatur, docte ſane & eleganter: nam θεωρήματα quamvis & ipſa protendantur, tamen cognita jam & ſpectata ſunt. Unde ſolent Mathematici in fine eorum demonſtrationis ſemper

vis eſt ratioque enuntiationum, quae Graeci ἀξιώματα vocant: quae de re futura cum aliquid dicunt, deque eo quod poſſit fieri aut non poſſit; quam vim habeant, obſcura quaeſtio eſt, [1] quam περὶ δυνατῶν philoſophi appellant: [2] totaque eſt logice; quam rationem diſſerendi voco. [3] Quod autem in aliis libris feci qui ſunt de natura Deorum, itemque in iis quos de divinatione edidi, ut in utramque partem perpetua explicaretur oratio, quo facilius id a quoque probaretur, quod cuique maxume probabile videretur; id in hac diſputatione de fato caſus quidam ne facerem inpedivit. Nam cum eſſem in Puteolano, Hirtiuſque noſter, conſul deſignatus, îſdem in locis, vir nobis amiciſſimus, & iis ſtudiis, in quibus nos a pueritia viximus,

ſemper dicere, *quod oportuit oſtendiſſe*; cum Problematibus explicatis ſubjiciant, *quod oportuit feciſſe*: & in hoc maxime differant theoremata a problematibus, quod in theorematibus ratio tantum reddi debeat, cur ita ſit, cum ſint illa jam percepta & ſpectata; in illis autem fabricandae ſint deſcriptiones. Sed hae non ſunt hujus temporis quaeſtiones: qui tamen haec ſcire cupit, *Proclum* Lycium adeat diligentiſſimum *Euclidis* interpretem; haec enim ille copioſe & erudite tractat. Quomodo autem *praecepta* θεωρήματα reddi potuerint, neſcio: ſed hoc tam multis locis in priſcis exemplaribus nomen eſt ſemper recte ſcriptum, praeterquam quod egregium ſignificatum habet, ut vix credi poſſit erratum eſſe Librarii: ſed, ut arbitror, novitas hujus vocis, & rei rationiſque ipſius ignoratio induxit aliquem recentiorum, ut eam deleret, & hanc, quae in omnibus nunc impreſſis inoleverat, reponeret. *Victorius*.

2 *Quia pertinet*] In Reg. & Cantab. ſic incipit hoc libri de fato lacerum fragmentum: *quod a Graecis logos dicitur, a nobis ratio nominatur*; *Logice vero ratio diſſerendi. Quia vero pertinet ad mores* &c. Ab ineptiente Librario, non a *Cicerone*, profluxit additamentum. *Davies*.

3 *Quos* ἦθος] Vulgo *quod* ἦθος. Alii, *quos* ἤθη. Nos autem Balliol.

ximus, deditus, multum una eramus; maxume nos quidem exquirentes ea conſilia, quae ad pacem & ad concordiam civium pertinerent. Cum enim omnes [4] poſt interitum Caeſaris novarum perturbationum cauſae quaeri viderentur, hiſque eſſe occurrendum putaremus; omnis fere noſtra in iis deliberationibus conſumebatur oratio: [5] idque & ſaepe alias, & quodam liberiore quam ſolebat & magis vacuo ab interventoribus die, cum ille ad me veniſſet, primo illa, quae erant quotidiana & quaſi legitima nobis, de pace & de otio. [6] Quibus actis, Quid 2
ergo, inquit ille, quoniam oratorias exercitationes non tu quidem, ut ſpero, reliquiſti, ſed certe philoſophiam illis anteposuiſti, poſſumne aliquid audire? Tu vero, inquam, vel audire, vel

liol. alioſque veteres MSStos cum Ven. 1471. ſequendos duximus; ſiquidem ἦθος, non minus ac ἤθη, *mores* denotat. Vide *Quinctilianum* Inſt. Orat. VI, 2. *Idem.*

1 *Quam περὶ δυνατῶν appellant*] *Ariſtoteles περὶ ἑρμηνείας* [c. 14.] Τούτων δὲ, inquit, διωρισμένων, σκεπτέον ὅπως ἔχουσιν αἱ ἀποφάσεις καὶ καταφάσεις πρὸς ἀλλήλας, αἱ τοῦ δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ δυνατὸν, καὶ ἐνδεχόμενον, καὶ περὶ τοῦ ἀδυνάτου τε καὶ ἀναγκαίου· ἔχει γὰρ ἀπορίας τινάς. Urſin.

2 *Totaque eſt* Logice] Omnino legendum videtur, *totaque eſt Logicae*, vel ad Dialecticam tota pertinet. *Davies.*

3 *Quod autem in* aliis *libris feci*] Malim *quod autem in* iis *libris* &c. ſic enim *Cicero* loqui ſolet. *Idem.*

4 *Poſt* interitum *Caeſaris*] *Interitionem* habet Elienſis noſter, ſenſu quidem non diverſo: cum tamen id verbum ſit rarius, a *Ciceronis* manu videtur fuiſſe. *Idem.*

5 *Idque & ſaepe alias*] Lego *itaque & ſaepe alias*. Alioqui parum recte, niſi fallor, procedit oratio. *Idem.*

6 *Quibus* actis] Finitis, ad exitum perductis. *Hadr.* enim *Turnebus* mendoſam lectionem ſecutus eſt, quae Reg. Harleian. & Cantab. obſidet. In editione ſua veram ſcripturam repraeſentavit *Pet. Victorius*, quam tenent Balliol. & Pal. primus. *Davies.*

vel dicere: nec enim ([1] id quod recte exiſtimas) oratoria illa ſtudia deſerui, quibus etiam [2] te incendi, quamquam flagrantiſſimum, acceperam; nec ea, quae nunc tracto, minuunt, [3] ſed augent potius illam facultatem: nam cum hoc genere philoſophiae, quod nos ſequimur, magnam habet orator ſocietatem: ſubtilitatem enim ab Academia mutuatur, & ei viciſſim reddit ubertatem orationis & ornamenta dicendi. Quamobrem, inquam, quoniam utriuſque ſtudii noſtra poſſeſſio eſt; hodie, utro frui malis, optio ſit tua. Tum Hirtius, Gratiſſimum, inquit, & tuorum omnium ſimile: nihil enim umquam abnuit meo ſtudio voluntas tua. Sed quoniam [4] rhetorica mihi veſtra ſat nota, teque in

1 Id *quod recte exiſtimas*] Prima vox MSStis Elienſ. & Reg. debetur. Ven. autem 1471. dat *illud quod recte* &c. *Davies.*

2 *Te incendi—acceperam*] Forſan *te incendere —— acceperam.* Idem.

3 *Sed augent potius illam facultatem*] Hinc *M. Tullius non tantum ſe debere ſcholis Rhetorum, quantum Academiae ſpatiis, frequenter ipſe teſtatus eſt,* ut tradit *Quinctilianus* Inſt. Orat. lib. XII. cap. 2. Vide ſis & auctorem de cauſis Corr. Eloq. cap. XXXII. *Idem.*

4 *Rhetorica mihi* veſtra] Vulgo *noſtra*, quibus accedit MSStorum pars major: vera tamen eſt ea lectio, quam recepi, quamque praeſtant Elienſ. & *Turnebi, Lambini,* nec non *Aldi* nepotis editiones; in Rhetoricis enim Hirtius *Ciceronis* erat diſcipulus. *Idem.*

5 *Contra* propoſitum] Balliol. habet *poſitam*. Omnino lege *poſitum*. Sic paullo poſt: *Ponere aliquid, ad quod audiam, volo.* Et Tuſc. lib. I. cap. 4. *Ponere jubebam, de quo quis audire vellet.* Hinc lib. I. de orat. cap. 6. reſcribendum, *ut omni de re, quaecunque ſit* poſita, *ab eo ornate copioſeque dicatur*; ſic enim MSSti duo Gallicani, cum *propoſita* ſit in vulgatis. Simile mendum *Lactantii* Codices videtur obſidere; nam lib. v. cap. XVII, 20. dant, *concedamus poſſe fieri, quod* proponit *Philoſophus.* Legerim *ponit Philoſophus.* De hujuſce verbi poteſtate conſuli poſſunt *Joan. Schefferus* ad *Phaedri* lib.

in iis & audivimus ſaepe, & audiemus, atque hanc Academicorum [5] contra propoſitum diſputandi conſuetudinem indicant te ſuſcepiſſe Tuſculanae diſputationes; ponere aliquid, [6] ad quod audiam, ſi tibi non eſt moleſtum, volo. An mihi, inquam, poteſt quicquam eſſe moleſtum, quod tibi gratum futurum ſit? Sed ita audies, ut Romanum hominem, ut timide ingredientem ad hoc genus diſputandi, ut longo intervallo haec ſtudia repetentem. Ita, inquit, audiam te diſputantem, ut ea lego quae ſcripſiſti: proinde ordire.

Multa hic deſunt.

[7] Conſideramus hic, ** quorum in aliis, ut in Antipatro poëta, ut [8] in brumali die natis, [1] ut

lib. III. Fab. 14. & *J. G. Graevius* ad *Ciceronis* Fam. lib. IX. Epiſt. 26. *Idem.*

6 *Ad quod audiam*] Adverſus quod te dicentem audiam. *Cicero* Fin. lib. I. cap. 8. *Ad haec, niſi moleſtum eſt, habeo, quae velim.* Et lib. II. cap. 1. *Ut* AD *ea, quae ii reſpondiſſent, ſi quid videretur, diceret.* Simili modo loquuntur Graeci. *Xenophon* de Exped. Cyri lib. VII. cap. VI, 27. Ἀλλὰ φαίνῃ ἄν, ἤδη τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδέ, εἰ ἐβούλετο, ἐδύνατο ἐξαπατᾶν. ΠΡΟΣ ΤΑΥΤΑ δὲ ἀκούσατε, ἃ ἐγὼ οὐκ ἄν ποτε εἶπον &c. *Clemens* Hom. IV. c. 24. ΠΡΟΣ αὐτὰ, ἃ μέλλεις λέγειν, ἄκουσον. Idem Hom. XIV. cap. XI. Ἵνα ΠΡΟΣ αὐτὰ ἀκούων, μανθάνειν ἔχω. Vide nos ad Epitomen *Lactantii* cap. XXIX. pag. 57. & *Joſephum* de vita ſua c. 65. *Idem.*

7 *Conſideramus hic ** quorum in aliis*] Sic edidimus, ut indicaretur hiatus: aliquid enim manifeſto deeſt, quod notavit etiam Pal. ſec. Librarius. Obſervat autem *Gruterus* in duobus, quibus uſus eſt, Codicibus neſcio quos lacunae ſupplendae verſus admiſſos eſſe. Credo non alios fuiſſe quam quos Balliol. & Harleian. exhibent:

Sunt qui in fortunae jam caſibus omnia ponant,
Et mundum credant nullo rectore moveri,
Natura volvente vices & lucis & anni.

Pater eorum *Juvenalis* eſt Satir. XIII, 86. *Idem.*

8 *In brumali die natis*] De viris eodem die natis, idemque fatum

[1] ut in ſimul aegrotantibus fratribus, ut in urina, ut in unguibus, ut in reliquis ejuſmodi, naturae contagio valet, quam ego non tollo: vis eſt nulla fatalis. In aliis autem fortuita quaedam eſſe poſſunt, ut in illo naufrago, ut in Icadio, ut in [2] Daphita. Quaedam etiam Poſidonius (pace magiſtri dixerim) comminiſci videtur. [3] Sunt, inquam, quidem abſurda. Quid enim ſi Daphitae fatum fuit [4] ex equo cadere, atque ita perire? ex hocne equo, qui, cum equus non eſſet, nomen habebat alienum? aut Philippus

fatum ſortitis egiſſe *Tullium* cenſeo. Tales erant, verbi cauſa, *Polyſtratus & Hippoclides philoſophi, eodem die nati, ejuſdem praeceptoris Epicuri ſectam ſecuti, patrimonii etiam poſſidendi adeundaeque ſcholae communione conjuncti, eodemque momento temporis ultima ſenectute extincti*. Verba ſunt *Valerii Maximi* lib. I. c. VIII, 17. extern. *Silius Italicus* II, 636.

Vos etiam primo gemini cecidiſtis in aevo
Eurymedon fratrem, & fratrem mentite Lycorma,
Cuncta pares; dulciſque labor ſua nomina natis
Reddere, & in vultu genetrici ſtare ſuorum.

Adi ſis etiam *Statium* Thebaid. VI, 343. *Idem*.

1 *Ut in ſimul aegrotantibus fratribus*] Hunc pertinent illa, quae a Divo *Auguſtino* adducuntur in lib. V. de Civ. Dei cap 2. *Cicero dicit Hippocratem nobiliſſimum medicum ſcriptum reliquiſſe, quoſda.. fratres, cum ſimul aegrotare coepiſſent, & eorum morbus eodem tempore ingraveſceret, eodem levaretur, geminos ſuſpicatum: quos Poſidonius Stoicus, multum Aſtrologiae deditus, eadem conſtitutione aſtrorum natos, eademque conceptos ſolebat aſſerere*. Urſin.

2 *Daphita*] *Strabo* lib. XIV. p. 958. tradit λόγιον ἐκπεσεῖν αὐτῷ (Δαφίτᾳ) λέγεσθαι, φυλάττεσθαι τὸν Θώρακα, *oraculum Daphitae datum fuiſſe, ut Thoracem caveret*. Non igitur de *proverbio nato* locutus eſt doctiſſimus Geographus, ut male ſtatuit *Hadr. Turnebus*. Pari quoque modo, ne *Aldum* nepotem memorem, lapſus eſt vir ſummus *Deſ. Eraſmus* Adag. p. 207. ed. Hanov. *Dav.*

3 *Sunt, inquam,* quidem *abſurda*] Penultimam vocem fide MSStorum Balliol. Elienſ. Harleian. & Ven. 1471. delere praeſtat, quam cum *Turnebo* in *quaedam*

Philippus haſce in capulo [5] quadrigulas vitare monebatur? Quaſi vero capulo ſit occiſus. [6] Quid autem magnum, & naufragum illum ſine nomine in rivo eſſe lapſum? quamquam huic quidem hic ſcribit praedictum in aqua eſſe pereundum. Ne hercule Icadii quidem praedonis video fatum ullum: nihil enim ſcribit ei praedictum. Quid mirum igitur, ex ſpelunca ſaxum in crura ejus incidiſſe? puto enim, etiamſi Icadius tum in ſpelunca non fuiſſet, ſaxum tamen illud caſurum fuiſſe. Nam aut nihil

dam mutare. *Idem.*

4 *Ex equo*] Res plane diverſas miſcet eruditiſſimus *Turnebus:* nam cum *Strabo* lib. XIV. pag. 958. ἐπ' ὄρει καλυμένῳ Θώρακι σταυρωθῆναι Δαφίταν τὸν γραμματικὸν tradiderit; noſter, *Valerius Maximus* lib. I. cap. VIII, 8. extern. *Heſychius* Mileſius p. 23. & *Suidas*, eum *de ſaxo, cui nomen erat Equi, praecipitatum* ſcribunt. Non igitur narrationes, quae ſibi repugnant, in unum fuere confundendae: nam in monte Thorace ſaxum, quod Equus vocabatur, fuiſſe nullo modo conſtat. Vulgo *de equo*. Male. *Idem.*

5 *Quadrigulas*] Aſt *Aelianus* V. H. lib. III. cap. 45. ita rem narrat: Φιλίππῳ φασὶ χρηστήριον ἐκπεσεῖν ἐν Βοιωτίᾳ ἐν Τροφωνίου, φυλάττεσθαι δεῖν τὸ ἅρμα. Ἐκεῖνον οὖν, δίει τοῦ χρησμοῦ, λόγος ἔχει μηδέποτε ἀναβῆναι ἅρμα. Διπλοῦς οὖν ἐπὶ τούτοις ὑπορρεῖ λόγος· οἱ μὲν γάρ φασι, τὸ τοῦ Παυσανίου ξίφος, ᾧ τὸν Φίλιππον διεχρήσατο, ἅρμα ἔχειν ἐπὶ τῆς λαβῆς διαγεγλυμμένον ἐλεφάντινον· ὁ δὲ ἕτερος τὴν Θηβαϊκὴν τὴν καλουμένην Ἅρμα περιελθόντα λίμνην ἀποσφαγῆναι. Hoc vero probabile non videtur, cum non tantum *Valerio Maximo* lib. I. cap. VIII, 9. extern. repugnet; ſed & Philippum Aegis, oppido Macedoniae, trucidatum ſcribat *Diodorus Siculus* Bibl. lib. XVI. pag. 479. ſeqq. De ejus caede videri poſſint Clitomachus apud *Stobaeum* Serm. XCVI. pag. 534. & *Juſtinus* lib. IX. c. 6. *Idem.*

6 *Quid autem magnum, & naufragum illum ſine nomine, in rivo eſſe lapſum?*] Tollenda ſtellulae nota, neſcio quo modo e regione poſita. Senſus eſt, quid mirum eſt, naufragum quoque illum, in rivo eſſe lapſum? Intulit autem, poſt vocem *magnum*, particulam *&*, propterea quod exemplum de Daphita & de Philippo confutarat: quaſi diceret, praeterea. *P. Manucius.*

1 Si

hil eſt omnino fortuitum, aut hoc ipſum potuit evenire fortuna. Quaero igitur, (atque hoc late patebit) [1] ſi fati omnino nullum nomen, nulla natura, nulla vis eſſet; & forte, temere, caſu, aut pleraque fierent aut omnia; num aliter, ac nunc eveniunt, evenirent? Quid ergo adtinet inculcare fatum, cum ſine fato ratio omnium
4 rerum ad naturam fortunamve referatur? Sed Poſidonium, ſicut aequum eſt, cum bona gratia dimittamus: ad Chryſippi laqueos revertamur. Cui primum quidem de ipſa contagione rerum reſpondeamus: reliqua poſtea perſequemur. Inter locorum naturas quantum interſit, videmus: alios eſſe ſalubres, alios peſtilentes: in aliis eſſe pituitoſos & quaſi redundantes, in aliis exſiccatos atque aridos: multaque ſunt alia, quae inter locum & locum plurimum differunt. Athenis tenue caelum, ex quo acutiores etiam putantur Attici: craſſum Thebis, itaque pingues Thebani & valentes. Tamen neque illud tenue caelum efficiet, ut aut Zenonem quis, aut Arceſilam, aut Theophraſtum audiat; neque craſſum, ut Nemea potius quam Iſthmo victoriam petat. [2] Dijunge longius: quid

1 *Si fati omnino nullum nomen*] *Ariſtoteles* in libro περὶ ἑρμηνείας cap. x. Οὐθὲν ἄρα οὔτε ἔστιν, οὔτε γίνεται, οὔτε ἀπὸ τύχης, οὐθ᾽ ὁπότερ᾽ ἔτυχεν, οὐδὲ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται, ἀλλ᾽ ἐξ ἀνάγκης ἅπαντα. Urſinus.

2 *Dijunge longius*] Balliol. *dijungo longius*. Reg. & Cantab. habent *dijunge locos*. Elicnſ. autem, *diſtingue locos*. Codicum vero noſtrorum varietates retulimus, ut, quae vera ſit lectio, diſpiciant acutiores. Vereor enim, ne corrupti ſint hoc in loco cuncti libri. *Davies.*

3 *Ut igitur ad quaſdam res natura loci pertinet*] Poſt haec verba in libris omnibus ſequitur deinceps

quid enim loci natura adferre poteſt, ut in porticu Pompeii potius, quam in campo ambulemus? tecum, quam cum alio? Idibus potius, quam Kalendis? [3] Ut igitur ad quaſdam res natura loci pertinet aliquid, ad quaſdam autem nihil: ſic adfectio aſtrorum valeat, ſi vis, ad quaſdam res; ad omnes certe non valebit. At enim quoniam in naturis hominum diſſimilitudines ſunt, ut alios dulcia, alios ſubamara delectent; alii libidinoſi, alii iracundi, aut crudeles, aut ſuperbi ſint; alii talibus vitiis abhorreant: quoniam igitur, inquit, tantum natura a natura diſtat, quid mirum eſt, has diſſimilitudines ex differentibus cauſis eſſe factas?
5
Haec differens, qua de re agatur, & in quo cauſa conſiſtat, non videt. Non enim, ſi alii ad alia propenſiores ſint propter cauſas naturales & antecedentes, idcirco etiam noſtrarum voluntatum atque adpetitionum ſunt cauſae naturales & antecedentes: nam nihil eſſet in noſtra poteſtate, ſi res ita ſe haberet. Nunc vero fatemur, acuti hebeteſne, valentes inbecilline ſimus, non eſſe id in nobis. [4] Qui autem ex eo cogi putat, ne ut ſedeamus quidem

inceps. *& operatur aliquid*, quod ego funditus ſuſtuli, ut alienum & ex declaratione ſuperiorum natum. LAMBIN.

Ibid. Plura delevit *Lambinus*, quam deleri debuere: nam *Victoriani, Gruteriani*, noſtrique Balliol. Reg. Cantab. exhibent, *ut igitur ad quaſdam res natura loci pertinet aliquid*; & ita recte legitur. *Davies.*

4 *Qui autem ex eo* cogi] Alii legunt *colligi*. Ego nihil muto; nam primum ſic habent, ut edidi, omnes libri & MSSti & typis impreſſi: deinde ſic dictum a *Cicerone cogi*, ut a Graecis *συνάγεσθαι*. Lambin.

S 1 Quae

dem aut ambulemus, voluntatis eſſe; is non videt, [1] quae quamque rem res conſequatur. Ut enim & ingenioſi & tardi ita naſcantur antecedentibus cauſis, itemque valentes & inbecilli; non ſequitur tamen, ut etiam ſedere eos, & ambulare, & rem agere aliquam, principalibus cauſis definitum & conſtitutum ſit. [2] Stilponem, Megareum philoſophum, acutum ſane hominem & probatum temporibus illis accepimus. Hunc ſcribunt ipſius familiares & [3] ebrioſum & mulieroſum fuiſſe: neque haec ſcribunt vituperantes, ſed potius ad laudem: vitioſam

1 *Quae quamque* rem *res conſequatur*] Vulgo *rem* praetermittunt. Ei vero voci ſedem ſuam, jubentibus Balliol. Harleian. Reg. Cantab. Aſcenſ. Victor. & Ven. 1471. dedimus. *Davies*.

2 Stilponem, *Megareum philoſophum*] Aliter, quam praeſtans ejus eruditio flagitabat, hic ſe geſſit *Hadr. Turnebus*: ſiquidem vitiatis codicibus inhaerens, *Stilphonem*, non *Stilponem*, ſcribendum contendit. Prorſus vero nugatur, qui *Megareon philoſophum* legit: nam *genitivum pluralem*, qualis eſt Μεγαρέων, in hiſce formulis non adhibet *Cicero*. Neceſſe eſt vel *Megareum* legas, vel *Megaricum*, prout habent plerique libri. *Idem*.

3 *Ebrioſum & mulieroſum fuiſſe*] Hoc ab iis non eſt traditum, quorum commentarios habemus. Quin & *Origenes* contra Celſum lib. I. pag. 50. ait: Παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν εἷς τις Φαίδων, καὶ οὐκ οἶδα εἰ δεύτερος, καὶ εἷς Πολέμων, μεταβαλόντες ἀπὸ ἀσώτου καὶ μοχθηροτάτου βίου, ἐφιλοσόφησαν. Nec alios habuit, quos memoraret lib. III. pag. 152. Vel igitur noſtrum, vel *Origenem*, fefellit memoria. Iis tamen Speuſippum licet addere, quem ἐκ πολλῆς ἀνέσεως καὶ ἀκολασίας a Platone revocatum fuiſſe tradit *Plutarchus* de Frat. Amore pag. 491. *Idem*.

4 *Quid? Socratem nonne legimus quemadmodum notarit Zopyrus phyſiognomon*] Videtur hoc *Cicero* tranſtuliſſe de Graeco ſcriptore, a quo *Alexander* Aphrodiſienſis exſcripſit ea, quae edidit in libro περὶ εἱμαρμένης p. 164. Εἰπόντος γοῦν Ζωπύρου τοῦ φυσιογνώμονος περὶ Σωκράτους τοῦ φιλοσόφου ἄτοπά τινα καὶ πλεῖστον ἀφεστῶτα τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ τῆς κατὰ τὸν βίον, καὶ ἐπὶ τούτοις ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σωκράτην καταγελωμένου, οὐδὲν εἶπεν ὁ Σωκράτης ἐψεῦσθαι τὸν Ζώπυρον· ἦν γὰρ ἂν τοιοῦτος, ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει, εἰ μὴ

διὰ

ſam enim naturam ab eo ſic edomitam & compreſſam eſſe doctrina, ut nemo umquam vinolentum illum, nemo in eo libidinis veſtigium viderit. [4] Quid? Socratem, nonne legimus, quemadmodum notarit Zopyrus phyſiognomon, qui ſe profitebatur hominum mores naturaſque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere? Stupidum eſſe [5] Socratem dixit & [6] bardum: quod jugula concava non haberet, obſtructas eas partes & obturatas eſſe dicebat: addidit etiam, [7] mulieroſum: in quo Alcibiades cachinnum dicitur ſuſtuliſſe. Sed haec ex naturalibus

causis

διὰ τὴν ἐκ φιλοσοφίας ἄσκησιν ἀμείνων τῆς φύσεως ἐγένετο. Urſinus.

5 *Socratem dixit*] Immerito prorſus haſce voces, ut ſupervacuas, expungendas cenſuere *Gulielmius* & *Gruterus*, cum ſint orationi neceſſariae. *Davies*.

6 *Bardum*] Zopyrus, in eo quod *bardum* Socratem dixerit, graviter eſt lapſus: nam teſtis eſt *Porphyrius*, qui contumelioſiſſima quaeque de praeclaro illo viro corraſerat, εἶναι αὐτὸν πρὸς ὐδὲν μὲν ἈΦΥΑ, ἀπαίδευτον δὲ περὶ πάντα, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν· σχεδὸν δὲ οὐδὲ γράμματα πάνυ τι ἐπίστασθαι. Vide *Theodoretum* Ther. I. pagg. 8, 11. Judicium vero, quod de Socrate tulit ille Phyſiognomon, ex *Alexandro* Aphrodiſienſi repetit *Euſebius* Praep. Evang. lib. VI. cap. 9. *Idem*.

7 *Mulieroſum*] Hoc quidem de Socrate ſparſerunt invidi viri, veraeque virtutis hoſtes, quibus fidem temere dederunt nonnulli Patres. Vide *Socratem* H. E. III, 23. *Porphyrius* apud *Cyrillum* in Julian. lib. VI. pag. 186. γέγραφεν Σωκράτη πρὸς τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν σφοδρότερον μὲν εἶναι, ἀδικίαν δὲ μὴ προσεῖναι, ἢ γὰρ ταῖς γαμεταῖς, ἢ ταῖς κοιναῖς χρῆσθαι μόναις. Ipſe *Cyrillus* lib. VII. pag. 226. Σωκράτης συνεφύρετο γυναιξὶ, Μυρτοῖ τε φημὶ καὶ Ξανθίππῃ· συνεπλέκετο δὲ καὶ ταῖς ἑταιριζομέναις, καὶ ἀκάθεκτος ἦν εἰς ὀρέξεις αἰσχρὰς καὶ μυσαρωτάτας. Vide ſis, inter alios, etiam *Theodoretum* Therap. XII. pagg. 174, 175. Sed in praeſtantiſſimum hunc philoſophum plane ſunt injurii, cum, ut ipſe dixit, *quicquid vitii ex prava concretione corpus habuerat, animi bene ſibi conſcia divinitas temperavit*. Verba ſunt *Julii Firmici* Matheſ. lib. I. cap. 3. Adi ſis & noſtrum Tuſc. lib. IV. cap. 37. *Origenem* in Celſum lib. III. p. 151. ac *Theodoretum* Therap. IV. pag. 56. *Idem*.

cauſis vitia naſci poſſunt: exſtirpari autem & funditus tolli, ut is ipſe, qui ad ea propenſus fuerit, a tantis vitiis avocetur, non eſt id poſitum in naturalibus cauſis, ſed in voluntate, ſtudio, diſciplina: quae tolluntur omnia, ſi vis & natura fati ex divinationis ratione firmabitur.
6 Et enim ſi eſt divinatio, qualibuſnam [1] a perceptis artis proficiſcitur? [2] Percepta appello, quae dicuntur Graece θεωρήματα. Non enim credo nullo percepto aut ceteros artifices verſari in ſuo munere, aut eos, qui divinatione utantur, futura praedicere. Sint igitur aſtrologorum percepta hujuſmodi: Si quis, verbi cauſa, oriente Canicula natus eſt, is in mari non morietur. Vigila, Chryſippe, ne tuam cauſam, in qua tibi cum Diodoro valente dialectico magna luctatio eſt, deſeras. Si enim eſt verum, quod ita connectitur, Si quis oriente Canicula natus eſt, in mari non morietur; illud quoque verum eſt, Si Fabius oriente Canicula natus

tus

1 *A perceptis* artis] Delendam puto vocem ultimam, quippe quae prorſus eſt ſupervacanea, nec in Balliol. aut Harleian. comparet. Altera vero *Lactantio* reſtituenda; nam lib. III. cap VI. 12. in vulgatis eſt. *Qui vero ſententia loco pronuntiat nihil ſciri, tanquam* praeceptum *profitetur & cognitum.* Lege *perceptum.* Davies.

2 *Percepta appello, quae dicuntur Graece θεωρήματα*] Sic legendum, *percepta,* non *praecepta*; & paulo ante, *a perceptis artis,* non *a praeceptis artis:* θεωρεῖν enim valet percipere, cognoſcere, contemplari. Hinc θεωρήματα percepta, ſeu perceptiones, & cognitiones. LAMBIN. Haec omnia praeceperat *Victorius* ad hujuſce libri principium.

3 *Ut* propoſitum *eſt*] Omnino legendum, *ut poſitum eſt*, licet vulgatam lectionem ſervent omnes noſtri. Paulo ante: *Quoniam certum in Fabio* ponitur, *natum eſſe eum Canicula oriente.* Vide quae diximus ad hujuſce libri c. 2. *Davies.*

4 *Maxi-*

tus eſt, Fabius in mari non morietur. Pugnant igitur haec inter ſe, Fabium oriente Canicula natum eſſe, & Fabium in mari moriturum: & quoniam certum in Fabio ponitur, natum eſſe eum Canicula oriente; haec quoque pugnant, & eſſe Fabium, & in mari eſſe moriturum. Ergo haec quoque conjunctio eſt ex repugnantibus, Et eſt Fabius, & in mari Fabius morietur: quod, [3] ut propoſitum eſt, ne fieri quidem poteſt. Ergo illud, Morietur in mari Fabius, ex eo genere eſt quod fieri non poteſt. Omne igitur, quod falſum dicitur in futuro, id fieri non poteſt. At hoc, Chryſippe, minime vis: 7
[4] maxumeque tibi de hoc ipſo cum Diodoro certamen eſt: ille enim id ſolum fieri poſſe dicit, quod aut ſit verum, aut futurum ſit verum; &, [5] quicquid futurum ſit, [6] id [dicit] fieri neceſſe eſſe, &, quicquid non ſit futurum, id negat fieri poſſe. Tu, & [7] quae non ſunt futura, poſſe fieri dicis, ut frangi hanc gemmam

4 *Maximeque tibi* &c.] *Hieronymus* advſ. Pelagium p. 557. E. *Inter Diodorum & Chryſippum valentiſſimos Dialecticos περὶ δυνατῶν iſta contentio eſt. Diodorus id ſolum poſſe fieri dicit quod aut ſit verum, aut verum futurum ſit; & quicquid futurum ſit id fieri neceſſe eſſe, quicquid autem non ſit futurum, id fieri non poſſe. Chryſippus vero, & quae non ſunt futura, poſſe fieri dicit, ut frangi hoc margaritum, etiamſi id numquam futurum ſit*. Locum, quem tractamus, ad verbum fere deſcripſit Presbyter Stridonenſis. Vide porro *Petr. Victorium* in Epiſt. Fam. IX, 4. *Idem.*

5 *Quicquam faturum ſit, id dicit fieri neceſſe eſſe*] *Ariſtoteles* in libro περὶ ἑρμηνείας cap. X. Ἄπαντα οὖν τὰ ἐσόμενα ἀναγκαῖον γενέσθαι. Urſinus.

6 *Id* dicit *fieri neceſſe eſſe*] Ex *Hieronymo* deleatur verbum *dicit*, quod neſcit etiam Aſcenſ. 1511. *Davies.*

7 *Quae non* ſunt *futura*] Sic *Hieronymus*, Balliol. & Harleian. Vulgo *ſint*. Idem.

mam, etiamſi id numquam futurum ſit: neque neceſſe fuiſſe [1] Cypſelum regnare Corinthi, quamquam id milleſimo ante anno Apollinis oraculo editum eſſet. [2] At ſi iſta comprobabis divina praedicta, & [3] quae falſa in futuris dicuntur, [4] in his habebis, ut ea fieri non poſſint: ut, ſi dicatur, Africanum [5] Karthagine potiturum, &, ſi vere dicatur de futuro, idque ita futurum ſit, dicas eſſe neceſſarium: quae eſt tota Diodori vobis inimica ſententia. Et enim ſi illud vere connectitur, Si oriente Canicula natus es, in mari non morieris: primumque, quod in connexo, Natus es oriente Canicula, neceſſarium eſt: (omnia enim vera in praeteritis, neceſſaria ſunt, ut Chryſippo placet diſſentienti a magiſtro Cleanthe, quia ſunt inmu-

1 *Cypſelum*] Ut videtur, fruſtra ſudat & aeſtuat vir doctiſſimus *Hadr. Turnebus:* non enim tradit noſter, milleſimo ante anno praedictum eſſe Cypſeli regnum, ſed, pro Chryſippi ſententia, id neceſſe non fuiſſe, licet, tot ante ſaeculis, Apollinis editum fuiſſet oraculo. Quae vero redditae ſint Eetioni, Bacchiadis, ipſique Cypſelo ſortes, docebit *Herodotus* lib. v. cap. 92. Adi ſis & *Euſebium* Praep. Evang. lib. v. cap. 35. *Davies.*

2 *At ſi iſta comprobatis divina praedicta: & quae falſa* &c.] Hic locus ut in vulgatis legitur, non videtur integer: ſententia enim non concluditur neque finitur, naſcens ab illo principio, *at ſi iſta comprobabis* &c. niſi dicamus eſſe Hyperbatum, quod pertineat ad haec quae ſequuntur, *ſed tamen, ſi naturalis eſt* &c. quod non arbitror. Neque quidquam deeſt & ſententia apte clauditur, hoc modo: *At ſi iſta comprobabis divina praedicta, tum & ea, quae falſa in futuris dicuntur, in iis habere cogeris, quae fieri non poſſunt, ut ſi dicatur Fabium* &c. *& contra, quod vere dicatur de futuro, quodque ita futurum ſit, ut Africanum Karthagine potiturum, dicere cogeris eſſe neceſſarium.* Praeterea deeſt in omnibus libris, uno atque altero excepto, hoc totum: *ut ſi dicatur Fabium in mari periturum; & quod vere dicatur de futuro, dices eſſe neceſſarium.* Lambinus.

3 *Quae falſa in futuris* dicuntur]

inmutabilia, nec in falſum e vero [6] praeterita
poſſunt convertere) ſi igitur quod primum in
connexo eſt, neceſſarium eſt; fit etiam quod
conſequitur neceſſarium. Quamquam hoc Chry-
ſippo non videtur valere in omnibus. Sed ta-
men, ſi naturalis eſt cauſa, cur in mari Fabius
non moriatur, in mari Fabius mori non poteſt.
Hoc loco Chryſippus aeſtuans falli ſperat Chal- 8
daeos ceteroſque divinos, neque eos uſuros eſſe
conjunctionibus, ut ita ſua percepta pronunti-
ent, Si quis natus eſt oriente Canicula, is in
mari non morietur: ſed potius ita dicant, Non
& natus eſt quis oriente Canicula, [7] & is in
mari morietur. O licentiam jocularem! ne ip-
ſe incidat in Diodorum, docet Chaldaeos, quo
pacto eos exponere percepta oporteat. Quae-

tur] Vulgo *dicentur*. At Harleian. & Aſcenſ. *dicuntur*; idque rectum. *Davies*.

4 *In his* habebis] Alii libri habent *habemus*, quod minus probò: hoc enim videtur *Cicero* ſentire; ſi comprobabis haec divina praedicta, ſeu oracula, eaque vera & neceſſaria putabis, incides in anguſtias, quas reformidas: nam tu, qui fatum quidem ponis, ſed neceſſitatem tollis, cogêris fateri, & ea, quae ſunt falſa in futuro, fieri non poſſe, & quod verum eſt in futuro, neceſſario eventurum: quae eſt Diodori ſententia. Diodorus enim haec dicebat, ſi falſa eſt haec enuntiatio in futuro, *cras caenabit Epicurus*, non poteſt fieri, ut cras caenet Epicurus: &, ſi vera eſt haec enuntiatio in futuro, *cras caenabit Epicurus*, neceſſario cras caenaturus eſt Epicurus: quod utrumque negat Chryſippus. LAMBIN. *Ibid.* Sic cum *Lambino* dedi, non *habemus*, ut vulgo. Ceteroqui ῥῆσις eſt perplexa, nec ulterius conjecturis libet indulgere. *Davies*.

5 *Karthagine potiturum*] Libri veteres habent, *Karthaginem potiturum*; & ita legendum. *Lamb.*

6 *Praeterita poſſunt* convertere] Sic legendum ex Elienſi noſtro. Vulgo *converti*. Vide nos ad cap. 9. *Davies*.

7 *Et is in mari morietur*] Balliol. Reg. & Cantab. addita negandi particula, dant, *is in mari non morietur*. Hoc, conſentientibus libris, indicandum putavi; licet mihi praeter auctoris mentem eſſe videatur. *Idem*.

ro enim, ſi Chaldaei ita loquantur, ut negationes infinitarum conjunctionum potius, quam infinita connexa ponant; cur idem medici, cur geometrae, cur reliqui facere non poſſint? Medicus in primis, quod erit ei perſpectum in arte, non ita proponet, Si cui venae ſic moventur, is habet febrem: ſed potius illo modo, Non ei venae ſic moventur, & febrem is non habet: itemque geometres non ita dicet, In ſphaera maxumi orbes, medii inter ſe dividuntur: ſed potius illo modo, Non & ſunt in ſphaera maxumi orbes, & hi non medii inter ſe dividuntur. Quid eſt, quod non poſſit iſto modo ex connexo transferri ad conjunctionum negationem? Et quidem aliis modis eaſdem res efferre poſſumus. Modo dixi, In ſphaera maxumi orbes, medii inter ſe dividuntur: poſſum dicere, Si in ſphaera maxumi orbes erunt; poſſum dicere, Quia in Sphaera maxumi orbes erunt. Multa genera ſunt enuntiandi, nec ullum diſtortius, quam hoc, quo Chryſippus ſperat Chaldaeos contentos Stoicorum cauſa fore.
9 Illorum tamen nemo ita loquitur: majus eſt enim has contortiones orationis, quam ſignorum ortus obituſque perdiſcere. Sed ad illam

Diodori

1 *Quia non* apparent] Reg. Harleian. & Ven. 1471. *appareret*. Legendum *apparet*, ut ad *immutabilitatem* referatur. *Davies.*

2 *Ut, quamquam de futuro* dicitur] *Dicetur* Lambinus, ſed melius *dicatur*, ut eſt in MSto. Ursinus. Ibid. *Lambini* ſententiam pervertit *Urſinus*: nam vir ille doctus, cum in vulgatis eſſet *dicetur*, legendum conjecit *dicitur*, uti quidem dudum ediderat *Victorius*. Nos tamen MSStos Urſin. Harleian. Reg. & Cantab. ſequimur. *Davies.*

3 *Tamen* ut *id*] Lege *tamen id*, ut exhibet Harleian. *Idem.*

4 *Non poſſit* convertere] Vul-

go

Diodori contentionem, quam περὶ δυνατῶν appellant, revertamur; in qua quid valeat id, quod fieri poſſit, anquiritur. Placet igitur Diodoro, id ſolum fieri poſſe, quod aut verum ſit, aut verum futurum ſit. Qui locus adtingit hanc quaeſtionem, Nihil fieri, quod non neceſſe fuerit: &, Quicquid fieri poſſit, id aut eſſe jam aut futurum eſſe, nec magis commutari ex veris in falſa ea poſſe quae futura ſunt, quam ea quae facta ſunt; ſed in factis inmutabilitatem apparere; in futuris quibuſdam, [1] quia non apparent, ne ineſſe quidem videri: ut in eo, qui mortifero morbo urgeatur, verum ſit, Hic morietur hoc morbo: at hoc idem ſi vere dicatur in eo, in quo vis morbi tanta non appareat, nihilo minus futurum ſit. Ita fit, ut commutatio ex vero in falſum ne in futuro quidem ulla fieri poſſit. Nam, Morietur Scipio, talem vim habet, [2] ut, quamquam de futuro dicatur, [3] tamen ut id [4] non poſſit convertere in falſum: de homine enim dicitur, cui neceſſe eſt mori. Sic ſi diceretur, Morietur noctu in cubiculo ſuo vi oppreſſus Scipio, vere diceretur; id enim fore diceretur, quod eſſet futurum: futurum autem fuiſſe, ex eo, quia factum

go *converti*. Sed nos Elienſem noſtrum ſequimur, nec aliter loqui ſolent optimi ſcriptores. *Salluſtius* Catil. c. 6. *Regium imperium — in ſuperbiam dominationemque* convertit. *Caeſar* B. G. lib. V. cap. 49. *Perſcribit in literis, hoſtes ab ſe diſceſſiſſe, omnemque ad eum multitudinem* convertiſſe. *Virgilius* Georg. III, 365.

Et totae ſolidam in glaciem vertere lacunae.

Ita *Livius*, *Horatius* & alii; ut *Ciceronis* manum ſervaſſe videatur lile Codex, praeſertim cum noſter hunc loquendi modum aliis in locis adhibeat. *Idem.*

1 Non

ctum eſt, intellegi debet: nec magis erat verum, Morietur Scipio, quam, Morietur illo modo: [1] nec minus neceſſe mori Scipionem, quam illo modo mori: nec magis inmutabile ex vero in falſum, Necatus eſt Scipio, quam, Necabitur Scipio: nec, cum haec ita ſint, eſt cauſa, cur Epicurus fatum extimeſcat, & ab atomis petat praeſidium, eaſque de via deducat, & uno tempore ſuſcipiat res duas inenodabiles: unam, ut ſine cauſa fiat aliquid; ex quo exiſtet, ut [2] de nihilo quidpiam fiat, quod nec ipſi nec cuiquam phyſico placet: alteram, ut, cum duo [3] individua [4] per inanitatem ferantur, alterum e regione moveatur, alterum declinet. Licet enim Epicuro, concedenti omne enuntiatum aut verum aut falſum eſſe, non vereri, ne omnia fato fieri ſit neceſſe: non enim [5] aeternis cauſis naturae neceſſitate manantibus verum eſt id, quod ita enuntiatur, Deſcendit in Academiam Carneades; nec tamen ſine cauſis: ſed intereſt inter cauſas fortuito antegreſſas, & inter

1 *Nec minus neceſſe*] *Petro* quidem *Ramo* legendum videbatur, *nec* magis *neceſſe*, quod in hoc verborum ſitu plane flagitat auctoris mens & ſententia. At ſi, vocibus leviter tranſpoſitis, reponas *nec minus neceſſe mori Scipionem illo modo quam mori*, alia mutatione non eſt opus. Hoc malim: nam quae *Turnebus* habet, contorta ſunt & coacta. *Davies*.

2 *De nihilo quidpiam fiat*] Similiter contra caſum differit *Boëtius* Conſ. Phil. lib. v. Pr. 1. *Nam nihil ex nihilo exſiſtere, vera ſententia eſt, cui nemo umquam veterum refragatus eſt —— At ſi nullis ex cauſis aliquid oriatur, id de nihile ortum eſſe videtur*. Vide ſis infra cap. XI. *Idem*.

3 *Individua*] Legendum fortaſſis eſt *individua corpora*. Lamb.

4 *Per inanitatem ferantur*] Legendum videtur, *per inanitatem* deorſum *ferantur*: ponit enim Epicurus etiam motum ſurſum, qui fit κατὰ πληγὴν ϗ κατὰ παλμόν.

ter cauſas cohibentes in ſe efficientiam naturalem. Ita & ſemper verum fuit, Morietur Epicurus, cum duo & ſeptuaginta annos vixerit, Archonte [6] Pytharato; neque tamen erant cauſae fatales, cur ita accideret: ſed quod ita accidiſſet, certe caſurum, ſicut cecidit, fuit. Nec ii, qui dicunt inmutabilia eſſe quae futura ſint [7] nec poſſe verum futurum convertere in falſum, fati neceſſitatem confirmant, ſed verborum vim interpretantur. At, qui introducunt cauſarum ſeriem ſempiternam, ii mentem hominis voluntate libera ſpoliatam neceſſitate fati devinciunt. Sed haec hactenus. Alia videamus: concludit enim Chryſippus hoc modo, Si eſt motus ſine cauſa; non omnis enuntiatio, quod ἀξίωμα dialectici appellant, aut vera, aut falſa erit: cauſas enim efficientes quod non habebit, id nec verum nec falſum erit: omnis autem enuntiatio, aut vera aut falſa eſt: motus ergo ſine cauſa nullus eſt. Quod ſi ita eſt, omnia, quae fiunt, cauſis fiunt antegreſſis: id ſi ita eſt, [8] omnia fato fiunt: efficitur igitur, fato fieri quaecunque

μόν. Qua de re nos plura in commentariis *Lucretianis*. Idem.

5 *Aeternis cauſis*] Balliol. & Reg. exhibent, *externis cauſis*. Legendum puto *ex aeternis cauſis*: ſic enim plus vice ſimplici loquetur *Tullius* infra cap. 10. *Davies*.

6 *Pytharato*] Ita ſcribendum: in argenteo enim Athenienſium Graeco numiſmate ΠΥΘΑΡΑΤΟΣ archon deſcriptus eſt. *Urſin*.

7 *Non poſſe verum futurum convertere in falſum*] Vulgo *converti in falſum*, cum quibus faciunt Reg. & Cantab. At Pall. omnes, Pithoean. Victor. Elienſ. Harleian. & Balliol. eam ſervant lectionem, quam nos jure merito recepimus: nam ſcriptoribus uſitatus eſt hic loquendi modus, ut ſatis notum. *Davies*.

8 *Omnia fato fiunt*] Leg. cum Balliolenſi *omnia*, quae fiunt, *fato fiunt*: ſic enim loqui amat noſter. *Idem*.

cunque fiant. Hic primum ſi mihi libeat adſentiri Epicuro, & negare omnem enuntiationem aut veram eſſe aut falſam; eam plagam potius accipiam, quam fato omnia fieri comprobem: illa enim ſententia aliquid habet diſputationis, haec vero non eſt tolerabilis. Itaque contendit omnes nervos Chryſippus, ut perſuadeat, omne ἀξίωμα aut verum eſſe aut falſum. Ut enim Epicurus veretur, ne, ſi hoc conceſſerit, concedendum ſit, fato fieri quaecumque fiant: (ſi enim alterutrum ex aeternitate verum ſit, eſſe id etiam certum: & , ſi certum, etiam neceſſarium: ita & neceſſitatem & fatum confirmari putat) ſic Chryſippus metuit, ne, ſi non obtinuerit, omne, quod enuntietur, aut verum eſſe aut falſum, [1] non teneat, omnia fato fieri, & ex cauſis aeternis rerum futurarum. Sed Epicurus declinatione atomi vitari fati neceſſitatem putat. Itaque

1 *Non teneat omnia fato fieri*] Sic nunc edidi: nam olim aliter; nempe hoc modo: *aut verum aut falſum, omnia fato fieri non poſſint*. Cum enim libri omnes vulgati ſic haberent, *aut verum aut falſum, omnia fato poſſint*; ego videns negationis particulam in hac lectione deſiderari, ratione flagitante, eam addideram; itaque edideram: *Sic Chryſippus metuit, ne, ſi non obtineat, omne quod enuntietur, aut verum eſſe aut falſum, omnia fato fieri non poſſint*; plana & Stoicis conſentanea ſententia. Sed nunc, ut dixi, ſicut *Pet. Victorius* edidit, edendum exiſtimavi: *ſic Chryſippus metuit, ne, ſi non obtineat omne, quod enuntietur, aut verum eſſe aut falſum, non teneat*, id eſt, non obtineat, *omnia fato fieri, & ex cauſis* &c. Nam, ut, quod ſentio, libere dicam, hanc ſinceram & veram lectionem eſſe puto: quod ut credam, eo facilius adducor, quod in libris MSStis nullum comparet verbi *poſſint* veſtigium; ſed ita duntaxat ſcriptum eſt, *ſic Chryſippus metuit, ne, ſi non obtineat, omne, quod enuntietur, aut verum aut falſum eſſe, omnia fato fieri, & ex cauſis* &c. Omiſſum eſt ſcilicet a Scriptoribus Librariis hoc totum, *non teneat*. Lambin.

Ibid.

taque tertius quidam motus oritur, extra pondus & plagam, [2] cum declinat atomus intervallo minimo: id appellat ἐλάχιϛον. Quam declinationem ſine cauſa fieri, ſi minus verbis, re cogitur confiteri: non enim atomus ab atomo pulſa declinat; nam quî poteſt pelli alia ab alia, ſi gravitate feruntur ad perpendiculum [3] corpora individua rectis lineis, ut Epicuro placet? [4] Sequitur enim, ut, ſi alia ab alia numquam depellatur, ne contingat quidem alia aliam: ex quo efficitur, [5] etiamſi ſit atomus, eaque declinet, declinare ſine cauſa. Hanc Epicurus rationem induxit ob eam rem, quod veritus eſt, ne, ſi ſemper atomus gravitate ferretur naturali ac neceſſaria, nihil liberum nobis eſſet, cum ita moveretur animus, ut atomorum motu cogeretur. [6] Hinc Democritus auctor atomorum accipere maluit, neceſſitate omnia fieri, quam a cor-

Ibid. *Non teneat, omnia fato fieri*] Vulgo *non teneat, omnia fato fieri poſſint*. Cum autem vox ultima ſoloecam reddat orationem, nec in Balliol. Harleian. aut Cantab. reperiatur, eam delevimus, *Victorii Lambini*que veſtigiis inſiſtentes. *Davies.*

2 Cum *declinat Atomus intervallo minimo*] Legendum fortaſſe eſt, *quo declinat Atomus*. Lambin.

3 *Corpora individua*] Venit in mentem, haec duo verba intruſa eſſe ab iis, qui gloſſis, ut nunc vocant, omnia referſerunt. Quis enim non videt ſubaudiri *Atomis*, de quibus perſpicue *Cicero* loquitur? *P. Manucius.*

4 *Sequitur* enim] Lego *ſequitur autem*. Davies.

5 *Ut jam ſi ſit Atomus*] Particula *ſi* quid hic habeat loci non intelligo. Quod ſi tollatur, fortaſſe nihil deſiderabitur. *Idem.*

Ibid. Etiamſi *ſit Atomus, eaque declinet, declinare ſine cauſa*] Vulgo *ut jam ſi ſit Atomus, eaque declinet, declinare ſine cauſa*: nec orationem vitio laborare viderunt editores; ſi unum excipias *Paullum Manucium*: qui tamen incongrua medicina locum tentavit, licet cum eo faciat Ven. 1471. Nos MStum Regium ducem habemus. *Davies.*

6 *Hinc Democritus auctor Atomorum*]

a corporibus individuis naturales motus avel-
11 lere. Acutius Carneades, qui docebat, poſſe Epicureos ſuam cauſam ſine hac commenticia declinatione defendere: nam cum doceret eſſe poſſe quendam animi motum voluntarium; id fuit defendi melius, quam introducere declinationem, cujus praeſertim cauſam reperire non poſſunt: quo defenſo, facile Chryſippo poſſent reſiſtere. Cum enim conceſſiſſent, motum nullum eſſe ſine cauſa; non concederent, omnia, quae fierent, fieri cauſis antecedentibus: voluntatis enim noſtrae non eſſe cauſas externas & antecedentes. [1] Communi igitur conſuetudine ſermonis abutimur, cum ita dicimus, Velle aliquid quempiam aut nolle ſine cauſa: ita enim dicimus, *ſine cauſa*, ut dicamus, ſine externa & antecedenti cauſa, non ſine aliqua. Ut cum vas inane dicimus, non ita loquimur, ut phyſici, quibus inane eſſe nihil placet: ſed ita, ut, verbi cauſa, ſine aqua, ſine vino, ſine oleo vas eſſe dicamus: ſic, cum ſine cauſa animum dicimus moveri, ſine antecedente & externa cauſa moveri, non omnino ſine cauſa, dicimus.

tomorum] *Hic* vetus liber, a quo abeſt verbum *poſſe* in iis quae ſequuntur: *Acutius Carneades, qui docebat* poſſe *Epicureos ſuam cauſam ſine hac commenticia declinatione defendere.* URSIN. Omittit *poſſe* & Ven. 1471.

Ibid. Hinc *Democritus auctor Atomorum*] *Id*, non *hinc*, eſt in omnibus noſtris; & ita dedit *Lambinus*. Non male quidem. Praeferenda tamen videtur *Urſiniani* Codicis lectio, *hic Democritus*; & ita reſcripſerim. *Davies.*

1 *Communi* igitur *conſuetudine*] Omnes noſtri dant, *communi* enim *conſuetudine*. Leg. *autem*. Haſce voculas paſſim confundi nemo fere neſcit. *Idem.*

2 *In ſe* ipſe *continet*] Vulgo

dicimus. De ipſa atomo dici poteſt, cum per inane moveatur gravitate & pondere, ſine cauſa moveri, quia nulla cauſa accedat extrinſecus. Rurſus autem, ne omnes a phyſicis inrideamur, ſi dicamus quicquam fieri ſine cauſa; diſtinguendum eſt, & ita dicendum, ipſius individui hanc eſſe naturam, ut pondere & gravitate moveatur, eamque ipſam eſſe cauſam, cur ita feratur. Similiter ad animorum motus voluntarios non eſt requirenda externa cauſa: motus enim voluntarius eam naturam [2] in ſe ipſe continet, ut ſit in noſtra poteſtate, nobiſque pareat: nec id ſine cauſa; ejus enim rei cauſa, ipſa natura eſt. Quod cum ita ſit, quid eſt, cur non [3] omnis pronuntiatio aut vera aut falſa ſit, niſi conceſſerimus fato fieri quaecumque fiant? Quia futura vera, inquit, non poſſunt eſſe ea, quae cauſas, cur futura ſint, non habent: [4] habeant igitur cauſas neceſſe eſt: ut ea, quae vera ſunt, ita cum evenerint fato evenerint. Confectum 12
negotium, ſi quidem concedendum tibi eſt, [5] aut fato omnia fieri; aut quicquam fieri poſſe ſine cauſa. An aliter haec enuntiatio vera eſſe

in ſe ipſo: minus eleganter, contraque quam jubent Elienſ. Reg. aliique Codices. *Idem.*

3 *Omnis* pronuntiatio] Forſan *omnis enuntiatio:* ſic enim *Tullius* alibi loquitur. *Idem.*

4 *Habeant — fato evenerint*] Adeo perplexa eſt oratio, ut exitum vix invenias. Leg. *habeant igitur cauſas, neceſſe eſt, ea quae vera ſunt: ita, cum evenerint, fato* evenient; prout Reg. & Cantab. diſerte repraeſentant, niſi quod in iis ſit, *&* *ita.* Idem.

5 *Aut fato omnia,* quae cauſas habeant cur fiant, *fieri*] Haec aberant a libris vulgatis. LAMBIN. Ea nimirum ex ingenio, ſed abſque ſontica, *Ciceronis* verbis immiſcuerat vir doctus. *Dav.*

eſſe non poteſt, *Capiet Numantiam Scipio,* [1] niſi ex aeternitate cauſa cauſam ferens [2] hoc erit effectura? An hoc falſum potuiſſet eſſe, ſi eſſet ſexcentis ſaeculis ante dictum? &, ſi tum non eſſet vera haec enuntiatio, *Capiet Numantiam Scipio;* [3] ne illa quidem everſa, vera eſt haec enuntiatio, *Cepit Numantiam Scipio.* Poteſt igitur quicquam factum eſſe, quod non verum fuerit futurum eſſe? nam ut praeterita ea vera dicimus, quorum ſuperiore tempore [4] vera fuerint inſtantia: ſic futura, quorum conſequenti tempore vera erunt inſtantia, ea vera dicemus. Nec ſi omne enuntiatum aut verum aut falſum eſt, ſequitur illico eſſe cauſas inmutabiles, eaſque aeternas, quae prohibeant quicquam ſecus cadere atque caſurum ſit. Fortuitae

1 *Niſi ex aeternitate* cauſa cauſam ferens] Veteres quidam libri habent, *niſi ex aeternitate cauſarum ſeries* &c. ſed hoc puto eſſe ex annotatione natum. *Lambin.*

2 *Hoc* erit *effectura*] Elienſ. *hoc* erat *effectura:* nec male. Deſerenda tamen non eſt aliorum Codicum lectio. *Columella* de Arbor. cap. IV. *Item ſi ſcrobibus aut ſulcis vineam* poſituri erimus, *optimum erit* &c. Iterum cap. V. *Si jugatam* erimus facturi, *unam materiam ſubmittito.* Vide ſis & *Sanctium* Min. I, 15. *Davies.*

3 *Ne illa quidem everſa vera eſt haec enuntiatio,* Cepit Numantiam Scipio] Quis non videt ita eſſe legendum? Vult enim oſtendere *Cicero,* ſi hoc verum eſt de praeterito, *cepit Numantiam Scipio;* verum fuiſſe de futuro, *capiet Numantiam Scipio.* Si hoc non ſit verum, ne illud quidem eſſe: quod abſurdum dictu eſt. *Lambin.*

4 *Vera* fuerint *inſtantia: ſic futura, quorum conſequenti tempore vera* erunt *inſtantia*] Si ſit in hiſce commoda σύνταξις, nihil equidem mutatum velim. Interea vero mihi fas ſit cum Ven. 1471. reponere, *vera* fuerit, vel potius *fuerat, inſtantia: ſic futura, quorum conſequenti* (vel, ut Balliol. *ſubſequenti*) *tempore vera* erit *inſtantia, ea vera dicemus. Inſtantia* mihi videtur nomen ſubſtantivum, quod propinquitatem vel imminentiam denotat. Sic certe uſus eſt Nigidius apud *Agellium* lib. IX. cap. 12. *Davies.*

5 Si

tuitae ſunt cauſae, quae efficiant, ut vere dicantur, quae ita dicentur, *Veniet in ſenatum Cato*, non incluſae in rerum natura atque mundo. Et tamen tam eſt inmutabile venturum, cum eſt verum, quam veniſſe: nec ob eam cauſam fatum aut neceſſitas extimeſcenda eſt. Et enim erit confiteri neceſſe, [5] ſi haec enuntiatio, *Veniet in Tuſculanum Hortenſius*, [6] vera non eſt, ſequitur ut falſa ſit: quorum iſti neutrum volunt; quod fieri non poteſt. Nec nos inpediet illa ignava ratio quae dicitur: appellatur enim quidam a philoſophis [7] ἀργὸς λόγος, cui ſi pareamus, nihil omnino agamus in vita. Sic enim interrogant: Si fatum tibi eſt, ex hoc morbo convaleſcere;

5 *Si haec enuntiatio, veniet in Tuſculanum Hortenſius.* vera non eſt, verum non eſſe in Tuſculanum venturum Hortenſium; ſi verum non eſt, *ſequitur*] Sic hunc locum, qui in omnibus libris vulgatis erat lacer & mutilus, partim ope veterum Codicum, partim conjectura redintegravi ac reſarſi. *Lambin.*

6 Vera *non eſt*, ſequitur *ut* falſa *ſit*] Vulgo *verum non eſt; ſequitur ut falſum ſit*. Noſtri vero MSSti lectionem, quam amplexi ſumus, prae ſe ferunt. Inſuper, quae, quaeſo, in hiſce verbis ineſt conſtructio, *erit confiteri neceſſe, ſequitur?* Itaque *Pet. Ramus* legendum vidit, *ſequi*. Recte quidem, niſi quod paulo propius ad receptam ſcripturam mallem, *ſequi tum, ut falſa ſit.* Davies.

7 Ἀργὸς λόγος] Huc in primis facit *Origenes* in Celſum lib. II. pag. 73, 74. Ὁ ἀργὸς καλούμενος λόγος, σόφισμα ὤν, τοιοῦτός ἐστι, λεγόμενος ἐπὶ ὑποθέσεως πρὸς τὸν νοσοῦντα, καὶ ὡς σόφισμα ἀποτρέπον αὐτὸν χρῆσθαι τῷ ἰατρῷ πρὸς ὑγίειαν, καὶ ἔχει γε οὕτως ὁ λόγος· Εἰ εἵμαρταί σοι ἀναστῆναι ἐκ τῆς νόσου, ἐάν τε εἰσαγάγῃς τὸν ἰατρὸν, ἐάν τε μὴ εἰσαγάγῃς, ἀναστήσῃ. Ἀλλὰ καὶ εἰ εἵμαρταί σοι μὴ ἀναστῆναι ἐκ τῆς νόσου, οὐκ ἀναστήσῃ. Ἤτοι δὲ εἵμαρταί σοι ἀναστῆναι ἐκ τῆς νόσου, ἢ εἵμαρταί σοι μὴ ἀναστῆναι· μάτην ἄρα εἰσάγεις τὸν ἰατρόν. Ad eundem locum uterque reſpicit. Vide *Lud. Creſolli*ani Theatr. Rhet. II, 6. *Idem*

leſcere; ſive medicum adhibueris, [1] ſive non adhibueris, convaleſces. Item, Si fatum tibi eſt, ex hoc morbo non convaleſcere; ſive tu medicum adhibueris, ſive non adhibueris, non convaleſces: & alterutrum fatum eſt: medicum
13 ergo adhibere nihil adtinet. Recte genus hoc interrogationis ignavum atque iners nominatum eſt, [2] quod eadem ratione omnis e vita tolletur actio. Licet etiam inmutare, ut fati nomen ne adjungas, & eandem tamen ſententiam teneas, hoc modo: Si ex aeternitate verum hoc fuit, Ex iſto morbo convaleſces; ſive adhibueris medicum, ſive non adhibueris, convaleſces. Itemque, Si ex aeternitate hoc falſum fuit, [3] Ex iſto morbo [4] non convaleſces; ſive adhibueris medicum, ſive non adhibueris, non convaleſces. Deinde cetera. Haec ratio a Chryſippo reprehenditur. Quaedam enim ſunt, inquit, in rebus ſimplicia, quaedam copulata. Simplex eſt; Morietur eo die Socrates. Huic, ſive quid fecerit, ſive non fecerit, finitus eſt moriendi dies. At

ſi

1 *Sive non* adhibueris] Ultimam vocem ex MSStis & Victor. hic, & paulo poſt bis, addidimus; praeſertim cum huic additamento faveant Graeci ſcriptoris verba. *Davies*.

2 *Quod eadem ratione omnis e vita tolletur actio*] *Ariſtoteles* in libro περὶ ἑρμηνείας· Ὥστε οὔτε βουλεύεσθαι δέοι ἄν, οὔτε πραγματεύεσθαι. Urſin.

3 *Ex iſto morbo* non *convaleſces*] Deleta negante particula, legendum, *ex iſto morbo convaleſces*: vult enim *Cicero*, ſi falſum fuit eum convaliturum; adhibito vel non adhibito medico, nequaquam convaleſcet. Hoc olim vidit *Pet. Ramus*, & diſerte firmant Urſin. Balliol. Reg. & Ven. 1471. *Davies*.

4 Non *convaleſces*] Abeſt *non* ab antiquo; ſententia etiam rejiciente. *Urſin*.

5 *Naſcetur Oedipus Laio*] Praemonuerat Laium Apollo, ſi liberos procrearit, fore ut a filio interimeretur. Nihilominus Jocaſtam uxorem duxit. Ex ea

Oedi-

ſi ita fatum ſit, [5] Naſcetur Oedipus Laio; non poterit dici, ſive fuerit Laius cum muliere, ſive non fuerit: copulata enim res eſt & confatalis: ſic enim appellat, quia ita fatum ſit, & concubiturum [6] cum uxore Laium, & ex ea Oedipum procreaturum. Ut ſi eſſet dictum, Luctabitur Olympiis Milo: & referret aliquis, Ergo, ſive habuerit adverſarium, ſive non habuerit, luctabitur; erraret: eſt enim copulatum, Luctabitur, quia ſine adverſario nulla luctatio eſt. Omnes igitur iſtius generis captiones eodem modo refelluntur. Sive tu adhibueris medicum, ſive non adhibueris, convaleſces; captioſum: tam enim eſt fatale, medicum adhibere, quam convaleſcere. Haec, ut dixi, confatalia ille appellat. Carneades genus hoc totum [7] non probat, & nimis inconſiderate concludi hanc 14 rationem putabat: itaque premebat alio modo, nec ullam adhibebat calumniam. Cujus erat haec concluſio, Si omnia antecedentibus cauſis fiunt, omnia naturali conligatione conſer-

te

Oedipum ſuſcepit, ab eoque interfectus eſt. Oraculum autem hoc fuit:

Λάϊε Λαβδακίδη, παίδων γένος ὄλβιον αἰτεῖς·
Δώσω τοι φίλον υἱόν· ἀτὰρ πεπρωμένον ἐςὶ
Σοῦ παιδὸς χείρεσσι λιπεῖν φάος &c.

Hoc eſt,

Laie Labdacidâ, prolem petis; ac tibi prolem
Largiar: at fatale tibi eſt, occumbere morti,
Ejus, quem gignes, dextra — Lambinus.

6 *Cum uxore*] Verſus, quem laudat *Turnebus*, eſt *Euripidis* in Phoen. vſ. 19. Eum tamen inſtar Oraculi citant etiam *Maximus Tyrius* Diſſ. XIX. §. 5. & *Origenes* in Celſum lib. II. pag. 73. Ipſius reſponſi verba ſuppeditabunt Scholiaſtes in *Ariſtophanis* Ranas vſ. 1216. ac auctores Argumentorum Graecorum in *Sophoclis* Oedipum Tyrannum, & in *Euripidis* Phoeniſſas. *Daviſ.*

7 *Non* probat] Ob ſequentia malim *non probabat.* Idem.

1 At,

te contexteque fiunt: quod ſi ita eſt, omnia neceſſitas efficit: id ſi verum eſt, nihil eſt in noſtra poteſtate: eſt autem aliquid in noſtra poteſtate: [1] at, ſi omnia fato fiunt, omnia cauſis antecedentibus fiunt: non igitur fato fiunt, quaecumque fiunt. [2] Haec arctius adſtringi ratio non poteſt. Nam ſiquis velit idem referre, atque ita dicere, Si omne futurum ex aeternitate verum eſt, ut ita certe eveniat quemadmodum ſit futurum; omnia neceſſe eſt conligatione naturali conſerte contexteque fieri, nihil dicat: multum enim differt, utrum cauſa naturalis ex aeternitate futura vera efficiat, an etiam ſine aeternitate naturali, futura quae ſint, ea vera eſſe poſſint intellegi. Itaque dicebat Carneades, ne Apollinem quidem futura poſſe dicere, niſi ea, quorum cauſas natura ita contineret, ut ea fieri neceſſe eſſet. Quid enim ſpectans Deus ipſe diceret Marcellum eum, qui ter conſul fuit, in mari eſſe periturum? Erat hoc quidem verum ex aeternitate, ſed cauſas id efficientes non habebat. Ita ne praeterita quidem ea, quorum nulla ſigna, tamquam veſtigia, extarent, Apollini nota eſſe cenſebat: [3] quo minus futura? cauſis enim efficientibus quamque rem

1 At, *ſi fato*] Vulgo *ac ſi fato*. Perperam, contraque noſtrorum Codicum fidem. *Davies*.

2 *Haec arctius aſtringi ratio non poteſt*] In quibuſdam libris ſic legitur: *hoc arctius aſtringi ratione non poteſt*. Lambinus.

3 Quo *minus futura*] Reg. & Cantab. habent *quanto minus*. Haec ſane magis eſt uſitata loquendi ratio; recta tamen, licet paulo rarior, eſt & altera. Vide modo *Livium* lib. VI. cap. 15. *Davies*.

4 Quid-

rum cognitis, poſſe denique ſciri quid futurum
eſſet: ergo nec de Oedipode potuiſſe Apolli-
nem praedicere, nullis in rerum natura cauſis
praepoſitis cur ab eo patrem interfici neceſſe eſ-
ſet, nec [4] quicquam ejuſmodi. Quocirca ſi Sto- 15
icis, qui omnia fato fieri dicunt, conſentaneum
eſt hujuſmodi oracula, ceteraque quae ad divi-
nationem pertinent, comprobare; iis autem,
qui, quae futura ſunt, ea vera eſſe ex aeternitate
dicunt, non idem dicendum eſt; vide, ne non
eadem ſit illorum cauſa, & Stoicorum: hi e-
nim urgentur anguſtius; illorum ratio ſoluta
ac libera eſt. Quod ſi concedatur, nihil poſſe
evenire, niſi cauſa antecedente; quid proficia-
tur, ſi ea cauſa non ex aeternis cauſis [5] apta
dicatur? Cauſa autem ea eſt, quae id efficit,
cujus eſt cauſa; ut volnus, mortis; cruditas,
morbi; ignis, ardoris. Itaque non ſic cauſa in-
tellegi debet, ut, quod cuique antecedat, id ei
cauſa ſit, ſed quod cuique efficienter antecedat:
nec, quod in campum deſcenderim, id fuiſſe
cauſae cur pila luderem: nec Hecubam, cau-
ſam interitus fuiſſe Trojanis, quod Alexandrum
genuerit: nec Tyndareum Agamemnoni, quod
Clytaemneſtram: hoc enim modo viator quo-
que bene veſtitus cauſa graſſatori [6] fuiſſe diceretur
cur

4 *Quicquam* ejuſmodi] Vulgo *hujuſmodi*, contra quam volunt noſtri Codices. *Idem.*

5 *Apta* dicatur] Sic Elienſ. & Ven. 1471. Vulgo *ducatur*. Male. *Idem.*

6 *Fuiſſe* diceretur] MSStos Elienſ. & Balliol. ſequimur. Vulgo *dicetur*. A reliquis Codd. longe abit Ven. 1471. quae dat, *cauſa foret, cur a graſſatore ſpoliaretur*. Idem.

cur ab eo ſpoliaretur. Ex hoc genere illud eſt Ennî.

Utinam ne in nemore Pelio ſecuribus
[1] *Caeſa cecidiſſet abiegna ad terram trabes!*

Licuit vel altius, Utinam ne in Pelio nata ulla umquam eſſet arbor! etiam ſupra, Utinam ne eſſet mons Pelius! ſimiliterque ſuperiora repetentem regredi infinite licet.

Neve inde navis inchoandae exordium
Coepiſſet.

Quorſum haec praeterita? Quia ſequitur illud,

Nam numquam hera errans mea, domo efferret
pedem,
Medea, animo aegro, amore ſaevo ſaucia,

16 [2] non ut eae res cauſam adferrent amoris. Intereſſe autem aiunt, utrum ejuſmodi quid ſit, ſine quo aliquid effici non poſſit, an ejuſmodi, quo aliquid effici neceſſe ſit. Nulla igitur earum eſt cauſa, quoniam nulla eam rem ſua vi efficit, cujus dicitur cauſa: nec id, ſine quo quidpiam non fit, cauſa eſt; ſed id, quod cum acceſſit, id, cujus cauſa eſt, [3] efficit neceſſario. Nondum enim ulcerato ſerpentis morſu Philoctetа, quae cauſa in rerum natura continebatur, fore, ut is in inſula Lemno linqueretur? poſt autem cauſa fuit propior & cum exitu juncti-
or.

1 *Caeſa* cecidiſſet] Noſtri MSSti *caeſae accidiſſent*. Debebant *caeſa accidiſſet*, quod etiam *Grutero* revocandum videbatur: licet alioqui bene ſe habeat recepta lectio. Vide quae diximus ad lib. III. N. D. cap. 30. *Dav.*

2 *Non ut eae res cauſam afferrent amoris*] Videntur ante haec quaedam deſiderari. LAMBIN. Ibid. Nihil deſiderari mihi videtur. Scilicet *ut cauſam adferrent amoris*, idem valet ac *quod cauſam adferrent amoris*. Vide *J. H. Boeclerum* ad *Turſellinum* de Part. pag. 447. & *Joan. Vorſtium* de Latin. falſo ſuſpect. cap. XXIV.

tor. Ratio igitur eventus aperit cauſam: ſed ex aeternitate vera fuit haec enuntiatio, Relinquetur in inſula Philoctetes, nec hoc ex vero [4] in falſum poterat convertere: neceſſe eſt enim in rebus contrariis duabus (contraria autem hoc loco ea dico, quorum alterum ait quid, alterum negat) ex his igitur neceſſe eſt, invito Epicuro, alterum verum eſſe, alterum falſum: ut, Sauciabitur Philocteta, omnibus ante ſaeculis verum fuit; Non ſauciabitur, falſum. Niſi forte volumus Epicureorum opinionem ſequi, qui tales enuntiationes nec veras nec falſas eſſe dicunt: aut, cum id pudet, illud tamen dicunt quod eſt inpudentius, veras eſſe ex contrariis disjunctiones; ſed quae in his enuntiata eſſent, eorum neutrum eſſe verum. O admirabilem licentiam & miſerabilem inſcientiam diſſerendi! Si enim aliquid [5] in eloquendo nec verum nec falſum eſt, certe id verum non eſt: quod autem verum non eſt, quî poteſt non falſum eſſe? aut quod falſum non eſt, quî poteſt non verum eſſe? [6] Tenebitur ergo id, quod a Chryſippo defenditur, Omnem enuntiationem aut veram aut falſam eſſe: ratio ipſa coget, & ex aeternitate quaedam eſſe vera, & ea non eſſe nexa

xxiv. pagg. 193. ſeqq. *Davies.*

3 Efficit *neceſſario*] Legendum *efficitur*, quemadmodum Elienſ. Reg. & Cantab. diſerte repraeſentant. *Idem.*

4 *In falſum poterat* convertere] Vulgo *converti*. Nos autem a MSto ſtamus Elienſ. Vide quae notavimus ad cap. IX. *Idem.*

5 *In eloquendo*] Sic *Victorius* noſtrique MSSti; non *loquendo*, prout eſt in vulgatis. *Idem.*

6 *Tenebitur* ergo *id*] Media vox eſt a Codicibus Fabric. Reg. & Cantab. eam enim praetermittunt vulgati. *Idem.*

nexa cauſis aeternis, & a fati neceſſitate eſſe li-
17 bera. Ac mihi quidem videtur, cum duae ſententiae fuiſſent veterum philoſophorum, una eorum qui cenſerent omnia ita fato fieri, ut id fatum vim neceſſitatis adferret; in qua ſententia [1] Democritus, Heraclitus, Empedocles, Ariſtoteles fuit: altera eorum, quibus viderentur ſine ullo fato eſſe animorum motus voluntarii; Chryſippus, tamquam arbiter honorarius, [2] medium ferire voluiſſe: ſed adplicat ſe ad eos potius, qui [3] neceſſitate motus animos liberatos volunt. Dum autem verbis utitur ſuis; delabitur in eas difficultates, ut neceſſitatem fati confirmet invitus. Atque hoc, ſi placet, quale ſit videamus in adſenſionibus, quas prima oratione tractavi: eas enim veteres illi, quibus omnia fato fieri videbantur, vi effici & neceſſitate dicebant: qui autem ab his diſſentiebant, fato adſenſiones liberabant, negabantque, fato adſenſionibus adhibito, neceſſitatem ab his poſſe removeri: iique ita diſſerebant, Si omnia fato fiunt, omnia fiunt cauſa antecedente: &, ſi adpetitus, illa etiam quae adpetitum ſequuntur:

ergo

1 *Democritus, Heraclitus, Empedocles, Ariſtoteles*] De Democrito quidem, Heraclito & Empedocle res conſtat. Vide *Plutarchum* de Plac. Philoſ. lib. I. capp. 25, 26, 27. Quin & Ariſtotelem τῇ τῆς εἱμαρμένης ἀνάγκῃ παραδεδωκέναι τὴν τῶν μετὰ Σελήνην ἐπιτροπείαν tradit *Theodoretus* Therap. VI. pag. 86. Attamen ἡγεῖται Ἀριστοτέλης οὐ πάντα καθ' εἱμαρμένην παραγίνεσθαι, ἀλλά τι καὶ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις εἶναι, ἂν ὑπάρχειν μὲν τὸ ἑκούσιον, ut docet auctor vitae *Homericae*, inter Opuſcula *Galeana*, pag. 336. *Dav.*

2 *Medium ferire voluiſſe*] Sic reſtituit hunc locum *Pet. Victorius*, cum antea legeretur, *medium ſe ferre voluiſſe*. Eſt autem *medium ferire*, mediam quandam

ſequi

ergo etiam adſenſiones: at, ſi cauſa adpetitus non
eſt ſita in nobis, ne ipſe quidem adpetitus eſt in
noſtra poteſtate: quod ſi ita eſt, ne illa quidem,
quae adpetitu efficiuntur, ſunt ſita in nobis;
non ſunt igitur neque adſenſiones neque actio-
nes in noſtra poteſtate: ex quo efficitur, ut nec
laudationes juſtae ſint, nec vituperationes, nec
honores, nec ſupplicia. Quod cum vitioſum
ſit; probabiliter concludi putant, non omnia
fato fieri, quaecumque fiant. Chryſippus au- 18
tem cum & neceſſitatem inprobaret, & nihil
vellet ſine praepoſitis cauſis evenire; cauſarum
genera diſtinguit, ut & neceſſitatem effugiat,
& retineat fatum. Cauſarum enim, inquit,
aliae ſunt perfectae & principales, aliae adju-
vantes & proximae. Quamobrem cum dici-
mus, omnia fato fieri cauſis antecedentibus;
non hoc intellegi volumus, cauſis perfectis &
principalibus, ſed [4] cauſis adjuvantibus, antece-
dentibus, & proximis. Itaque illi rationi, quam
paulo ante concluſi, ſic occurrit, Si omnia fa-
to fiant, ſequi illud quidem, ut omnia cauſis
fiant antepoſitis; verum non principalibus cau-
ſis

ſequi ſententiam. Lege *Victorium* lib. I. Var. Lect. cap. 18. *Lambin.*

3 *Neceſſitate motus* animos *liberatos*] Haec non tentarunt viri docti, quod vocem *motus* in gignendi caſu poſitam eſſe cenſuerunt. Sed ea *σύνταξις* abſurdum nulloque modo verum parit ſenſum. Omnino legendum, *motus animi*, prout vidit etiam *Mer. Caſaubonus* ad *Antonini* lib. III. §. 4. vel *animorum*; quemadmodum paulo ante *motus animorum voluntarios* dixit. Vide ſis & cap. xx. *Davies.*

4 *Cauſis adjuvantibus*, antecedentibus, *& proximis*] Reſcribendum puto, *cauſis adjuvantibus & proximis*, deleta voce *antecedentibus*, quae, ſi non prorſus eſt importuna, certe parum videtur neceſſaria. *Idem.*

1 *Verſari*

ſis & perfectis, ſed adjuvantibus & proximis; quae ſi ipſae non ſint in noſtra poteſtate, non ſequitur, ut ne adpetitus quidem ſit in noſtra poteſtate: at hoc ſequeretur, ſi omnia perfectis & principalibus cauſis fieri diceremus, ut, cum hae cauſae non eſſent in noſtra poteſtate, ne ille quidem eſſet in noſtra poteſtate. Quamobrem qui ita fatum introducunt, ut neceſſitatem adjungant, in eos valebit illa concluſio: qui autem cauſas antecedentes non dicent perfectas neque principales, in eos nihil valebit. Quod enim dicantur adſenſiones fieri cauſis antepoſitis; id quale ſit, facile a ſe explicari putant: nam quamquam adſenſio non poſſit fieri niſi commota viſo; tamen, cum id viſum proximam cauſam habeat, non principalem, hanc habet rationem (ut Chryſippus volt) quam dudum diximus, non ut illa quidem fieri poſſit nulla vi extrinſecus excitata, (neceſſe eſt enim adſenſionem viſo commoveri) ſed revertitur ad cylindrum & ad turbinem ſuum, quae moveri incipere, niſi pulſa, non poſſunt. Id autem cum accidit, ſuapte natura, quod ſupereſt, & cylindrum

1 *Verſari turbinem* putat] Sic edidere *Victorius* & *Turnebus*; ſic legi voluit *Lambinus*; ſic habent Elienſ. Balliol. Reg. & Cantab. Vulgo *putant*. Male: nam de ſolo loquitur Chryſippo. Vide ſis *Agellium* N. A. lib. VI. cap. 2. *Davies.*

2 *Fateantur tamen eas ſine viſo*] Sic prorſus legendum cenſeo, *eas ſine viſo antecedente*, deleta, quae eſt in libris vulgatis, negationis particula. Paulo poſt autem operarii iſti contra praeſcriptum meum olim excuderunt, *neque eam cauſam ad aſſentiendum*, cum juſſerim deleri *neque*. Lambin.

3 *Eas ſine viſo antecedente fieri*] Vulgo, immiſſa particula negante, dant, *eas non ſine viſo antecedente fieri*; & ab ea quidem lectione

cylindrum volvi, & [1] verſari turbinem putat. Ut igitur, inquit, qui protruſit cylindrum, de- 19
dit ei principium motionis, volubilitatem autem non dedit: ſic viſum objectum inprimet illud quidem & quaſi ſignabit in animo ſuam ſpeciem, ſed adſenſio noſtra erit in poteſtate: eaque, quemadmodum in cylindro dictum eſt, extrinſecus pulſa, quod reliquum eſt, ſuapte vi & natura movebitur. Quod ſi aliqua res efficeretur ſine cauſa antecedente; falſum eſſet, omnia fato fieri: ſin omnibus, quaecumque fiunt, veri ſimile eſt cauſam antecedere; quid adferri poteſt, cur non omnia fato fieri fatendum ſit? modo intellegatur, quae ſit cauſarum diſtinctio ac diſſimilitudo. Haec cum ita ſint a Chryſippo explicata, ſi illi, qui negant adſenſiones fato fieri, [2] fateantur tamen [3] eas ſine viſo antecedente fieri; alia ratio eſt: ſed ſi concedunt anteire viſa, nec tamen fato fieri adſenſiones, quod proxima illa & continens cauſa non moveat adſenſionem; vide, ne idem dicant: neque enim Chryſippus concedens adſenſionis proximam & continentem cauſam eſſe in viſo poſitam, [4] eam cauſam ad adſentiendum neceſſariam

ceſſariam

lectione ſtant noſtri Codices. Hoc tamen non impedivit, quo minus iſtam negationem, cum *Lambino*, deleverimus, ſiquidem mens auctoris id omnino flagitat. Alioquin enim haec ſententia ab eorum opinione non erit diverſa, qui *concedunt anteire viſa, nec tamen fato fieri aſſenſiones*; adeoque deliravit *Tullius*, & ratiocinandi fuit imperitus: quod de viro omnium ſeculorum maximo nefas eſt vel ſuſpicari. *Davies.*

4 *Eam cauſam ad adſentiendum*] Vulgo *neque eam cauſam*. & ita MSSti. At ſenſus, qui libris omnibus potior eſt, eam vocem non admittit; quapropter illam, praeeuntibus *Turnebo* & *Lambino*, delevimus. *Idem.*

1 Dem-

ceſſariam eſſe concedet, ut, ſi omnia fato fiant, omnia fiant cauſis antecedentibus & neceſſariis: [1] itemque illi, qui ab hoc diſſentiunt, confitentes non fieri adſenſiones ſine praecurſione viſorum, dicent, [2] ſi omnia fato fierent ejuſmodi, ut nihil fieret, niſi praegreſſione cauſae, confitendum eſſe fato fieri omnia: ex quo facile intellectu eſt, quoniam utrique, patefacta atque explicata ſententia ſua, ad eundem exitum veniant, verbis eos, non re diſſidere. Omninoque cum haec ſit diſtinctio, ut quibuſdam in rebus vere dici poſſit, cum hae cauſae antegreſſae ſint, non eſſe in noſtra poteſtate, quin illa eveniant, quorum cauſae fuerint: quibuſdam autem in rebus, cauſis antegreſſis, in noſtra tamen eſſe poteſtate, ut aliud aliter eveniat; hanc diſtinctionem utrique adprobant: ſed alteri cenſent, quibus in rebus cum cauſae anteceſſerint, [3] ita ut non ſit in noſtra poteſtate, ut aliter illa eveniant, illas fato fieri: quae autem

1 *Itemque illi, qui ab hoc diſſentiunt*] Legendum arbitror, *neque illi, qui ab hoc diſſentiunt.* Lambin.

2 *Si omnia fato fierent ejuſmodi*] Legendum videtur, *ſi omnia ita fierent* &c. vel *ſi omnia pacto fierent ejuſmodi*; vel *ſi omnia ita fato fierent, ut* &c. verum tamen nihil auſim mutare. *Idem.*

3 Ita ut *non ſit in noſtra poteſtate*] Duas priores voculas omittunt Elienſ. & Victor. Locum igitur ſic lege: *quibus in rebus, cum cauſae anteceſſerint, non ſit in noſtra poteſtate, ut aliter* illae *eveniant, illas fato fieri.* Res eſt clara. *Lambinus* vero reſcribendum conjecit, *quibus in rebus cauſae anteceſſerint, ita ut non ſit in noſtra poteſtate.* Sed melior eſt noſtra ratio, quae MSStis Codicibus nititur. *Davies*

4 *Ab his fatum abeſſe*] Quis non videt hic deeſſe alterum membrum, nempe tale quiddam: *alteri, ſive hae ſive illae cauſae anteceſſerint, a rebus fatum abeſſe.* LAMBIN. *Ibid.* Deeſſe aliquid notavit Regii Codicis Librarius;

tem in noſtra poteſtate ſint, [4] ab his fatum ab-
eſſe * * * Hoc modo hanc cauſam diſceptari 20
oportet, non ab atomis errantibus & de via de-
clinantibus petere praeſidium. Declinat, inquit,
atomus. Primum cur? [5] aliam enim quandam
vim motus habebunt a Democrito inpulſionis,
quam plagam ille appellat; a te, Epicure, gra-
vitatis & ponderis. Quae ergo nova cauſa in
natura eſt, [6] quae declinet atomum? aut num
ſortiuntur inter ſe, quae declinet, quae non?
aut cur minimo declinent intervallo, majore
non? aut cur declinent uno minimo, non de-
clinent duobus aut tribus? Optare hoc quidem
eſt, non diſputare. Nam neque extrinſecus in-
pulſam atomum loco moveri & declinare di-
cis; neque in illo inani, per quod feratur
atomus, quicquam fuiſſe cauſae, cur ea non
e regione ferretur; nec in ipſa atomo mu-
tationis aliquid [7] factum eſt, quamobrem na-
turalem ſui ponderis motum non teneret. Ita
cum

rius: & manifeſta ſane eſt lacuna, cujus nos aſteriſcis indicium fecimus. *Davies.*

5 *Aliam* enim] Sic MS. Elienſis & editio *Turnebiana:* nam vulgo vocem ultimam neſciunt. *Idem.*

6 *Quae declinet Atomum*] Aut legendum *qua declinet Atomus*, aut *declinet* idem ſonat ac declinare faciat. Ea certe poteſtas verbis non raro tribuitur. *Virgilius* Aen. VII, 11.

Dives inacceſſos ubi Solis filia lucos
Aſſiduo reſonat *cantu.*

Ubi *Servius, reſonat*, inquit, reſonare facit. *Apollonius* Rhodius Argon. I, 477.

— Ζωρὸν μέθυ θαρσαλέον κῆρ
ΟΙΔΑΝΕΙ *ἐν στήθεσι.*

Theophilus Antiochenus lib. I. pag. 21. Ὁ *συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης, καὶ* ἨΧΩΝ *τὰ κύματα αὐτῆς.* *Tertullianus* Apol. cap. XXI. *Elementa ipſa* FAMULARET, *compeſcens procellas & freta ingrediens.* Plura congeſſimus ad Tuſc. lib. III. cap. 31. *Idem.*

7 *Factum* eſt] Scribo *factum*
eſſet

cum adtuliſſet nullam cauſam quae iſtam declinationem efficeret, tamen aliquid ſibi dicere videtur, cum id dicat, quod omnium mentes [1] adſpernentur ac reſpuant. Nec vero quiſquam magis confirmare mihi videtur non modo fatum, verum etiam neceſſitatem & vim omnium rerum, ſuſtuliſſeque motus animi voluntarios, quam hic, qui aliter obſiſtere fato fatetur ſe non potuiſſe, niſi ad has commenticias declinationes confugiſſet: nam ut eſſent atomi, quas quidem eſſe mihi probari nullo modo poteſt, tamen declinationes iſtae numquam explicarentur: nam ſi atomis, ut gravitate ferantur, tributum eſt neceſſitate naturae, quod omne pondus, nulla re inpediente, moveatur & feratur neceſſe eſt; illud quoque neceſſe eſt, declinare quibuſdam atomis, vel, ſi volunt, [2] omnibus naturaliter * * *

eſſe; pendet enim a verbo *dicis*, quod anteceſſit. *Davies*.

1 *Adſpernentur, & reſpuant*] Nimirum *ut ſine cauſa fiat aliquid, quod nec Epicuro nec cuiquam Phyſico placet*, quemadmodum loquitur noſter ſupra cap. 9. *Idem*.

2 *Omnibus naturaliter* ***] In fine, non minus ac in reliquis partibus, mancus & mutilus eſt hicce liber. Ex eo tamen fragmenta quaedam tenuia ſervarunt *Agellius* N. A. lib. VI. cap. 2. & *Macrobius* Saturn. lib. III. cap. 14. Nec aliunde, niſi fallor, hauſta ſunt ea quae *Servius* habet ad *Virgilii* Aen. III, 376. *Idem*.

HADRIANI

HADRIANI TURNEBI COMMENTARIUS IN CICERONIS LIBRUM DE FATO

HADRIANI TURNEBI

COMMENTARIUS IN CICERONIS

LIBRUM de FATO.

CAP. I. QUIA PERTINET] Perſcriptis jam tribus a *Cicerone* de natura Deorum libris, abſolutaque de Divinatione duobus libris diſputatione, nunc quaeſtionem de Fato adjungit, ut totus ille philoſophiae locus pertractatus ſit. Pertinet autem, ut ait, ad partem illam philoſophiae quae hominum mores ſtudiaque conformat. Erant autem duae apud Philoſophos affines & propinquae ſcholae, de quibus magnis contentionibus altercabantur: una περὶ εἱμαρμένης, id eſt de Fato, quae ad mores pertinebat: altera περὶ δυνατῶν, id eſt de eo quod fieri poteſt, aut non poteſt, quae ad dialecticam ſpectabat. Utraque quaeſtio eum ad ſcribendum impulit. Eſt autem haec continuatio ſine principio, ut totus liber lacerus & mutilus & laciniosſus paſſim eſt. Neque enim mihi perſuadere poſſim, *quia* primordium libri apud Ciceronem eſſe. Suſpicionem auget, quod in libris ſcriptis ſic reperi: *Quia pertinet ad mores, quos* ἤθος *illi vorant:* ut aliquid anteceſſiſſe veriſimile ſit. Nam ad abſolutionem ſententiae aliquid deeſt: verbi gratia: *De fato nobis ſcribendum eſt, quia pertinet ad mores.* Reperi apud *Macrobium* [Saturn. lib. II. cap. 12.] locum quendam feſtivum ex hoc de Fato libro, quem ſubſcribere viſum eſt. *Nam cum eſſet apud ſe ad lacum Avernum Scipio, unaque Pontius, allatus eſt forte Scipioni acipenſer, qui admodum raro capitur, ſed eſt piſcis, ut ferunt, in primis nobilis. Cum autem Scipio unum & alterum ex iis, qui eum ſalutatum venerant, invitaſſet, pluresque etiam invitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenſer iſte paucorum hominum eſt.* Pertinet autem haec quaeſtio ad mores, quia, ſi fatum eſt, cum in noſtra poteſtate nihil relinquatur, nullus vel laudi, vel vituperationi locus erit: neque nobis ulla libera ſuſceptio, aut voluntarium officium ſupererit, nulla praeceptio proderit.

Moralem] Nomen iſtud, ut novum & inſolens, reformidat: tum enim primum novabatur.

Explicanda] Libri ſcripti habent pendente ſententia, *Explicandaque.*

Vis ratioque enunciationum] Qua de re parum inter Chryſippum & Diodorum conveniebat, quemadmodum *Cicero* ſcribit in Epiſtola quadam ad Varronem [lib. IX. Fam. Epiſt. IV.] *Περὶ δυνατῶν me ſcito κατὰ Διόδωρον κρίνειν: quapropter ſi venturus es, ſcito neceſſe eſſe te venire: ſin autem non es, τῶν ἀδυνάτων eſt te venire. Nunc vide, utra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an haec quam noſter Diodotus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otioſi cum erimus, loquemur. Hoc etiam κατὰ Χρύσιππον δυνατὸν eſt.* Locus autem intelligendus eſt de iis enunciationibus, quae de futuro aliquid, cujus neceſſarius eventus eſſe non videtur, pronunciant, ut *Sedebis, non ſedebis*: & in proximo exemplo, *De iis rebus loquemur*: ut, ſi quis locum propius perſpiciat, is ſtatim nihil a Cicerone commiſſum intelligat. De iis autem pronunciatis ſic judicabat Diodorus, ut id ſolum fieri poſſe diceret, quod aut eſſet verum, aut futurum eſſet verum, ut, quicquid futurum eſſet, id fieri neceſſe eſſet: quicquid futurum non eſſet, id fieri non poſſet: Chryſippus autem ab eo diſſentiens, quae non eſſent futura, poſſe tamen fieri dicebat.

Ἀξιώματα] Vocabulum Stoicum. Stoicorum enim dialectica *Ciceronis* aetate florebat. *Ariſtoteles ἀπόφανσιν* appellat.

Quam vim habeant] Utrumne quod futurum dicunt ſit neceſſarium, ut vult Diodorus: an fieri poſſit ut non eveniat, ut cenſet Chryſippus.

Totaque eſt *λογική*] Id eſt, tota iſtius *περὶ δυνατῶν* quaeſtionis explicatio dialectica quaedam eſt. Locus etiam iſte ab *Ariſtotele* in libro de Interpretatione tractatur. Idcirco autem iſtam *περὶ δυνατῶν* controverſiam adhibet, quia ad fati confirmationem ſumptum Stoicorum erat, Omnem enunciationem veram vel falſam eſſe: quod in futuro non ita enucleate dilucideque cernitur.

Quod autem] Diſputatio iſta Academica eſt contra propoſitum, inſtituto Arceſilae, ut in Tuſculanis diſputationibus. Academici autem certamen cum Stoicis potiſſimum ſuſceperant, quorum illa tempeſtate philoſophia percrebruerat. Hoc libro Cicero contra eos diſſerit, & firmamenta, quibus fatum eſſe probant, evertit. Nec vero ejus in eam partem accipienda argumentatio eſt, quaſi fatum non eſſe affirmet, (quod quidem longe ab Academicorum dubitatione abeſt) verum ex iis, quae Stoici adferunt, ad liquidum non probari. Quod ſi quis iſti ſermoni interfuiſſet Stoicae rationis peritus & aemulus, diſputationem inſtituiſſet, ut fecit in libris de natura deorum, & de Divinatione: in quibus perpetua in utranque partem explicatur oratio. Hirtius autem, qui quaeſtionem ad quam audiret poſuerat, inſtitutionis alioqui Stoicae non admodum fortaſſe gnarus, aut certe non aemulus, ex fatali calamitate, ut opinor, reipub. Romanae in eum ſermonem devenerat, ut diceret fato geri & evenire propemodum omnia ſibi videri, & de fato quid

Cicero

Cicero ſentiret, audire ſe velle. Contra quam ſententiam Cicero diſputat.

De natura Deorum] Id merito excuſat: quia, cum haec de Fato diſputatio ad eundem locum philoſophiae pertineat, aliter tractari non debuit.

Quod cuique maxime] Nam ſimilitudinem veri & probabilitatem ſequebantur Academici, qui certo quicquam ſciri prorſus negabant.

In Puteolano] Id eſt fundo, quem in agro Puteolano habebam. Haec igitur diſputatio in Puteolano Ciceronis habita eſt, ut in Varronis Cumano Academicae diſputationes diſceptatae. Alias etiam villas, Formianam, Pompeianam, Tuſculanam poſſidebat.

Hirtius] Conſul deſignatus cum Panſa. Ejus literatura *t*, non *e* poſtulat, cum ab hirto deducatur. Proinde a *Dione* & *Xiphilino* Ἵρτιος vocatur.

Iis ſtudiis] Ne ineptum eſſe videatur cum eo habitum eſſe de philoſophia ſermonem, qui ab ea abhorreret & alienus eſſet.

Idque & ſaepe alias] Scilicet fecimus: quod loquendi genus non raro ſolet in particula, *Idque*, uſurpari.

Interventoribus] Qui interveniunt nobis aliquid agentibus interventores vocantur; qui domum noſtram frequenter adveniunt, adventores. Hinc meretricula apud Plautum: *Ne quis*, inquit, *adventor gravior abeat, quam adveniat.*

Quaſi legitima] Uſitata nobis velut legis cujuſdam praeſcripto: Nam propter tranſlationem, *Quaſi*, addidit.

Cap. II. *Quibus acceptis*] Auditis.

Exercitationes] Quotidianis enim paene commentationibus declamandi ſe exercebat, & ad praeturam Graece ſemper declamarat. Latine vero ſenior quoque, & quidem, Hirtio & Panſa Coſs. Declamandi aſſiduitatem declarat Tuſc. lib. I. [c. 4.] *Ut enim antea declamitabam cauſas, quod nemo me diutius fecit, ſic haec mihi nunc ſenilis eſt declamatio.*

Aliquid audire] Aliquam tuam ſcholam & diſputationem de philoſophia. Auditor Hirtius erit, non diſputator.

Vel audire] Ut lubet, vel me dicentem audies, vel ipſe declamabis: nam apud eum Hirtius & Panſa declamitabant, quos grandes praetextatos appellare ſolebat. Hirtium & Dolabellam diſcipulos ſuos in epiſtola quadam ad Papirium Paetum vocat. [IX. Fam. 16.] *Hirtium ego & Dolabellam dicendi diſcipulos habeo, coenandi magiſtros. Puto enim te audiviſſe, ſi forte ad vos omnia perferuntur, illos apud me declamitare, me apud eos coenitare.*

Genere philoſophiae] Cum Academia nova, quae contra id, quod ſe quiſque ſentire dicat, diſputaret; lib. III. de Orat. [cap. 19.] tradit oratori conjunctiſſimam eſſe philoſophiam Academicam & Ariſtoteleam, reliquas ei non neceſſarias: ſed, ſi eximiam ſpeciem

facultatis adamet, aut Carneadeam aut Ariſtoteleam vim eſſe comprehendendam.

Subtilitatem] Subtiliter & acute ab Academia nova diſſerere diſcit; cujus mira ſolertia & ſubtilitas erat in excogitandis rationibus & argumentis contra cujuſque ſententiam.

Poſſeſſio] Quoniam Academici & oratores ſumus.

Utro frui] Conditio tibi ſit optare vel declamantem, vel de philoſophia diſputantem audire.

Gratiſſimum] Mihi facis, vel mihi eſt.

Rhetorica] In neutro genere, ut *dialectica, mathematica, phyſica* dicere ſaepenumero ſolet.

Contra propoſitum] Nam cum certi nihil eſſe dicerent Academici, quod aut ſenſibus, aut animo percipi poſſet, aſpernarenturque omne animi & ſenſuum judicium, reliquum erat ut contra aliorum ſententias diſputarent. Ita ſublata perceptione, contra propoſitum jam inde ab Arceſila diſputare coeperant.

Tuſculanae] Diſputationes potius quam quaeſtiones inſcribi debent, ut ex hoc loco perſpici poteſt, vel Tuſculanae potius ſimpliciter, ut a *Nonio* ſemper citantur.

Ad quod audiam] Sic Tuſcul. I, [23] *Ex quo efficitur aeternitas, niſi quid habes ad haec.*

Romanum hominum] Nam Graecorum philoſophorum iſtae diſputationes erant, non hominum Romanorum, qui non tantopere in philoſophia verſati erant.

Proinde ordire] Plurima hic deeſſe nemo non videt. Abeſt enim propoſitio Hirtii, multaque Stoicorum firmamenta fatum probantia: quae tamen, quia hodieque apud *Plutarchum* extant, plurimumque *Ciceroni* ſic trunco ac mutilo lucis afferre poſſunt, a me ſubſcribentur. *In adverſario genere,* inquit, *prima ac praecipua captio videtur eſſe,* Nihil abſque cauſa fieri, ſed omnia fieri antecedentibus cauſis: *altera,* Mundum adminiſtrari natura, ipſum ſibi conſentientem & conſpirantem: *tertia, teſtimonium quoddam potius videtur eſſe. Advocatur enim primum divinatio, quae cum hominum opinione floret, tum in deo opt. max. re vera viget. Deinde in iis quae eveniunt, ſapientum hominum approbatio, omnia recte ordineque fieri praedicantium. Poſtremo pervagatum illud,* Pronunciatum omne verum vel falſum eſſe. Iſta enim capita diſputationis Stoicae erant, quae, ut captioſa *Plutarchus* cenſet, ita a *Cicerone* hic refutantur.

CAP. III. *Conſideramus Hirti*] Veteres libri, *Conſtamuſiei,* ex quo illud, *Conſideramus Hirti,* factum eſt, nec propter tantam loci labem emendatio ex facili fuerit. Hic autem Cicero refutat Stoicorum argumentum, quod ex continuatione conjunctioneque naturae, quam συμπάθειαν vocant, ad fatum probandum adferebant: ſic enim ratiocinabantur, Partes omnes mundi naturali cognatione

teneri

teneri inter ſe conſpirantes & copulatas: proinde ſeriem eſſe cauſarum perpetuam, vi ſeſe quoquoverſum diffundente & propagante quadam contagione, & parte parti reſpondente. *Cicero* lib. II. de Divin. [c. 15.] *Qua ex conjunctione naturae, & quaſi concentu atque conſenſu, quam* συμπάθειαν *Graeci appellant, convenire poteſt fiſſum jecoris cum lucello meo.*

Antipatro] *Plinius* [lib. VII. cap. 51.] *Antipater,* inquit, *Sidonius poeta omnibus annis uno die tantum natali corripiebatur febre, & eo conſumptus eſt ſatis longa ſenecta.* Idem ſcribitur a *Valerio* [lib. I. cap. VIII, 16. extern.]

In Brumali die] Id eſt bruma. *Plinius* lib. II. [cap. 41] *Floret ipſo brumali die ſuſpenſa in tectis arentis herba pulegii.* *Cicero* de divin. lib. II. [cap. 14.] *Pulegium aridum floreſcere ipſo brumali die,* quod ad contagionem refert. Exemplum autem quoddam a Poſidonio fuerat inductum, in quo valuiſſe dicebat vim ſyderis brumalis, eventu in illis hominibus teſtatam, quod, verbi gratia, frigidis morbis obnoxii fuerint.

Aegrotantibus fratribus] *Quos idcirco,* ut *Auguſtinus* lib. V. de Civitate Dei [c. 2, 5.] ſcribit, *geminos eſſe conjecerat Hippocrates, cum id ex conſtitutione & affectione coeli fataliter evenire Poſidonius poſtea interpretatus ſit.* In libris, ut reor, de natura.

In Urina, in Unguibus] Medici ex quibusdam rebus & advenientes & ingraveſcentes morbos provident, & multas valetudinis ſecundae & adverſae ſignificationes & indicia habent, ex urinaque multa augurantur: interdum & ex unguibus. *Celſus* [lib. II. cap. 6.] *Illa quoque,* inquit, *mortis indicia ſunt, ungues digitique pallidi, frigidus ſpiritus.* Quae ſigna Stoici ad conſenſionem naturae ſeriemque cauſarum conſertarum referenda cenſebant.

Naturae contagio] Συμπάθεια, id eſt, conſenſio convenientiaque naturae, quae tanquam contactu afficit. Negat autem ex contagione naturae, quam concedit, fatum probari.

In aliis] In iis exemplis, quae nec ad contagionem naturae, nec ad artem & diſciplinam referri poſſunt; ſed quae caſu & forte fortuna evenerunt.

Illo naufrago] Poſidonius homini cuidam, cujus nomen ne ipſe quidem poſuerat, praedictum fuiſſe ſcripſerat, in aqua eſſe pereundum: is autem naufragium fecit, & in rivo poſtea lapſus eſt: aut, cum ei naufragium letumque ex aqua praedictum eſſet, in rivo lapſus eſt.

Icadio] Icadium *ſaeviſſimum piratam* fuiſſe (piratam enim hic praedonem Cicero vocat) ſcribit *Sext. Pompeius.* Εἰκάδιον, niſi fallor, *Suidas* vocat. In ejus crura ex ſpelunca ſaxum incidit, cum tamen vitam maritimam coleret.

Daphita] Qui, ut *Valerius* ſcribit [lib. I. c. VIII, 8. extern.] *cum profeſſione ſophiſta eſſet, Delphis ad ludibrium Apollinem conſuluit,*

luit, an equum invenire poſſet, quem omnino nullum habebat: edita ſors eſt, eum inventurum equum, quo periret. Itaque cum in regem Attalum incidiſſet, ſaepe contumeliis a ſe laceſſitum, ejus juſſu de ſaxo, cui nomen EQUO erat, praecipitatus eſt.

Strabo [lib. XIV. pag. 958.] grammaticum fuiſſe ſcribit, & in monte Thorace ſuffixum in cruce, quod reges Pergami contumelioſis verſibus inceſſeret: unde natum proverbium, *Cave Thoracem*. Refert & hoc in reges maledicum ejus epigramma.

Πορφύρεοι μώλωπες, ἀπορρινήματα γάζης
Λυσιμάχου, Λυδῶν ἄρχετε καὶ Φρυγίης.

Pace magiſtri] Nam Poſidonium audierat. Lib. I. de natura Deorum, c. 3. *Et principes illi Diodotus, Philo, Antiochus, Poſidonius, a quibus inſtituti ſumus.*

Sunt quidem] Legendum videtur, *Sunt* quaedam *abſurda*.

De equo] In monte Thorace, qui Magneſiae impendet, ſaxum, unde praecipitatus eſt Daphitas, equus vocabatur. Daphidas a *Valerio* & *Suida* vocatur.

Quadrigulas] *Apollinis oraculo*, ut *Valerius* ait [lib. I. cap. VIII, 9.] *Philippus rex Macedonum monitus fuit, ut a quadrigae violentia ſalutem ſuam cuſtodiret. Itaque toto regno currus disjungi juſſerat, eumque locum, qui in Boeotia Quadriga dicitur, ſemper vitavit: nec tamen denunciatum periculum evitare potuit. Nam Pauſanias in capulo gladii, quo eum occidit, quadrigam habuit caelatam.* Hic autem quadrigae non ſolum quatuor equos ſine curru junctos ſignificant, ſed etiam currum, ut Valerius interpretatur. Oraculi verba fuerunt, ἅρμα φυλάττου. Locus, quem Philippus in Boeotia ſemper vitabat, Ἅρμα dicebatur.

Sine nomine] Cujus nomen Poſidonius non poſuit, ut fortaſſe commentitium ſit ad libidinem exemplum. Quanquam ex eo fatum nihil affirmatur. Nam cum eſſet praedictum eum in aqua periturum, ſortem fides non eſt ſecuta, cum in rivo tantum ſit lapſus: imo vero, quod naufragus enataverit, in aqua perire non debuit.

Praedonis] Piratae.

Praedictum] Nam ex praedictis & divinatione fatum probari ſolet, ut contra ex fato divinatio. Igitur in exemplo nulla videtur fati comprobatio, cum divinatio nulla anteceſſerit: & alioqui enumerarit inter ea quae praeſagio fidem facerent aliquam fati.

Saxum] Non lapidis caſu, ſed ſaxi ruina & vaſtae molis ei crura fracta comminutaque fuiſſe dicit.

Late patebit] Non ad hoc tantum exemplum pertinebit.

Quid ergo] Complexio eſt, qua, quod in partitione ſuperiore Cicero poſuerat, conficit, exempla a Poſidonio adducta ad naturam aut fortunam omnino referri poſſe. Eſtque locus integerrimus, quod tamen nonnullis non videtur.

CAP.

Cap. IV. *Cum bona gratia*] Levi iſta refutatione in eum contenti ſimus, ne, ſi infeſtius acriuſque inſtemus, in eum iniquiores eſſe videamur, quem non offendere, cui parcere, magiſtro praeſertim, debeamus.

Laqueos] Captioſas & fallaces concluſiones: nam haec argumenta libello de Fato *Plutarchus* etiam σοφίσματα vocat.

De ipſa rerum contagione] De qua jam Poſidonio reſpondimus: ſed quia a Chryſippo idem argumentum adfertur, diluendum eſt; reliqua deinceps firmamenta evertemus. Contagionem vocat rerum convenientiam ex conjunctione naturae & quodam tanquam contactu, cum ipſa rerum natura continuata ſit & cohaerens. Συμπάθειαν appellare ſolent. Id enim eſt quod *Plutarchus* ex Stoicorum ſententia in libello de Fato ſcripſit, mundum ſibi conſentire & conſpirare. Eodem autem ad divinationis confirmationem argumento Stoici uti ſolebant. In quibuſdam libris *Cognatione* legitur.

Alios eſſe ſalubres] Ut Crotonem urbem.

Peſtilentes] Ut Sardiniam.

Redundantes] Superfluentes nimiaque pituita ſuffuſos: quales qui lacuſtria & paluſtria incolunt. Varios autem habitus locorum *Hippocrates* diligenter in libello de Aëre, locis, & aquis, notavit.

Tenue caelum] Aër tenuis & liquidus, quia tenue etiam ſolum eſt, ut ſcribit *Thucydides*, ex quo ſubtilis aſpiratio. De ſalubritate & temperie coeli Attici *Plato* in Timaeo ita ſcribit: Ταύτην οὖν δὴ τότε ξύμπασαν τὴν διακόσμησιν καὶ σύνταξιν ἡ θεὸς προτέρους ὑμᾶς διακοσμήσασα κατῴκισεν, ἐκλεξαμένη τόπον ἐν ᾧ γεγένησθε, τὴν εὐκρασίαν τῶν ὡρῶν ἐν αὐτῷ κατιδοῦσα, ὅτι φρονιμωτάτους ἄνδρας οἴσει. Caelum autem aër plerunque dicitur. *Plinius* [H. N. lib. II. c. 38.] *Namque & hoc coelum appellavere majores, quod alio nomine aëra.*

Craſſum Thebis] Hinc Horatianum illud [lib. II. Ep. I, 244.]

Boeotûm in craſſo jurares aëre natum.

In aëre autem craſſo ſtupidi & obtuſi plerunque ſunt qui naſcuntur: quod tamen perpetuum non eſt: & *Juvenalis* ſcribit [Sat. X, 50.]

Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria craſſoque ſub aere naſci.

Pingues Thebani] Tardi & hebetes. *Cicero* [Acad. II, 34.] *Quod ipſo Antiocho pingue videbatur.* *Horatius* [Serm. II. Ecl. VI, 14.]

Pingue pecus domino facias, & caetera, praeter
Ingenium.

Proinde veteres in Boeotorum ſtuporem cavilliantes, *Suem Boeoticam* dicebant.

Et valentes] Robuſti, fortes. Infra: *In qua tibi cum Diodoro valente dialectico magna luctatio eſt.* In coelo autem craſſo & concreto

creto corpora & proceriora, & firmiora adoleſcunt.

Tenue coelum] Quanvis ſit egregia habilitas ingeniorum in tenui coelo ad percipiendam philoſophiam, & ex eo proclivitas & propenſio, loci tamen contagio a voluntate disjuncta eſt hunc vel illum audiendi.

Arceſilam] Ἀρκεσίλαος Graece vocatur, qui Dorico more a Latinis Arceſilas appellatur: ut Ἀκυσίλαος a Cicerone in libris de Oratore Acuſilas vocatur. Zeno princeps Stoicae diſciplinae fuit: Arceſilas auctor Academiae novae: Theophraſtus Peripateticus, auditor Ariſtotelis fuit. Hos tres nominat, quod eodem tempore philoſophiam Athenis docuerunt, quanquam Theophraſtus Zenonem, Zeno Arceſilam anteibat aetate.

Neque craſſum] In quo valentiores naſci ſolent, & ad certationes corporum aptiores.

Nemea] Ex Nemeaeo potius quam Iſthmio certamine.

Adferre poteſt] Impellere.

In porticu Pompeii] Ambulationem juxta theatrum ſuum Pompeius centum columnis ſuſpenſam extruxerat, amoenam proceritate aſſitarum platanorum. *Propertius* [lib. II. El. XXIII, 45.]

> *Scilicet umbroſis ſordet Pompeia columnis*
> *Porticus, aulaeis nobilis Attalicis.*

Ovidius [de Arte Amandi I, 67.]

> *Tu modo Pompeia lentus ſpatiare ſub umbra,*
> *Cum ſol Herculei terga leonis adit.*

In campo] Martio. *Cicero* de Orat. II, 71.] *Ut M. Lepidus, cum ceteris in Campo ſe exercentibus in herba ipſe recubuiſſet.* Vellem hoc eſſet, *inquit*, laborare. Illis in locis ſe plerunque ocioſi ambulando delectabant.

Idibus] Medio menſe potius quam primo.

Ut igitur] Totus iſte locus in Chryſippum, non in Poſidonium confertur, quem jam cum bona, ut dixit, gratia dimiſit. Contagionem affectionis aſtrorum, ut loci & coeli, ad quaſdam res pertinere fatetur: ad voluntarias impulſiones negat. Nam Chryſippus in tractanda contagione, qua fatum comprobabat, aſtrorum affectionem & coeli conſtitutionem, unde mathematici praedicta ſua ducunt, multum poſſe argumentatus fuerat.

Affectio aſtrorum] Ποιὰ σχέσις καὶ διάθεσις, id eſt, eorum inter ſe comparatio ex aſpectu triquetro, quadrato, ſextili, aliiſque id genus, quae ſolent mathematici in genituris obſervare.

Ad omnes non valebit] Ad motus voluntarios, qui liberi & arbitrarii, non obnoxii neque coacti.

Quid mirum eſt has diſſimilitudines] Haec argumentatio non efficit quod vult Chryſippus, quia iſta naturales cauſas habent, quibus obnoxiam docere deberet eſſe voluntatem.

CAP. V. *Qua de re agatur*] Quid in controverſiam veniat, & de

de quo ambigatur Verbum juriſconſultorum. *Cicero* [Topic. cap. 25.] *Sed quae ex ſtatu contentio efficitur, eam Graeci κρινόμενον vocant, mihi placet id, quoniam quidem ad te ſcribo,* qua de re agitur, *vocari.* Non videt igitur quid agatur & de quo dubitetur Chryſippus. Quaeritur enim, an ut multarum rerum naturales cauſae ſunt, ſic noſtrarum appetitionum cauſae ſint antecedentes & naturales.

Cauſa conſiſtat] Quaeſtio & controverſia verſetur.

Antecedentes] Προκαταρκτικὰ αἴτια ſignificat, quae etiam προηγούμενα dicuntur, differuntque ab iis quae συνεκτικὰ dicuntur, id eſt, continentes cauſae, cohibentes in ſe efficientiam naturalem: ſuntque vocabula Stoica, quae a Stoicis medici mutuati ſunt. Ab iis autem cauſis voluntas & appetitio immunis eſt, cujus libera eſt & ſoluta ſuſceptio.

In noſtra poteſtate] Quod ἐφ' ἡμῖν Stoici appellant. Libertatem enim voluntatis Fati aſſertores nonnulli, ut Chryſippus & plerique Stoici, retinent, qui fatum non ex neceſſariis & principalibus cauſis nectunt, ſed ex iis quae praecurſionem afferunt, & anteceſſionem, ſine quibus res effici non poſſit. *Cicero* [Topic. cap. XV.] *Alia autem praecurſionem quandam adhibent ad efficiendum, & quaedam afferunt per ſe adjumenta, etſi non neceſſaria: ut amoris congreſſio cauſam attulerit, amor flagitio.* Ex hoc genere cauſarum ex aeternitate pendentium fatum a Stoicis nectitur.

In nobis] In noſtra poteſtate.

Cogi] Confici. *Cicero* de Legibus [II, 13.] *Sunt autem ea quae poſui, ex quibus id quod volumus efficitur & cogitur.*

Ut ne ſedeamus quidem] Quod voluntariam cauſam habet, non naturalem, cum ab appetitione & ſuſceptione animi libera proficiſcatur, non a neceſſaria impulſione.

Principalibus] Κυρίοις καὶ συνεκτικοῖς αἰτίοις, ut Stoici loquuntur, quae quidem efficienter rem aliquam antecedunt. Aliud eſt principiale, quo *Lucretius* utitur [V, 247.] nam a principio deducitur.

Principiale aliquod tempus, clademque futuram.

Stilponem] Veteres libri *Stilphonem* habent, ut apud Terentium: *Stilphonem, inquam, noveras?* atque ita hic ſcribendum puto. Nam quanquam Στίλπων Graece dicitur, tamen more Latinis uſitato aſpiratur anhelaturque Stilpho. Sic γρύπες a Latinis dicuntur gryphes, τρόπαιον trophaeum, Αρυγκπαῖοι apud *Herodotum*, a *Mela* Arymphaei. Hic autem Stilbo a Cicerone in Academicis dicitur, qui non ſolum Megarenſis fuit, verum etiam ſecta Megaricus. Nam Megarici quidam philoſophi ab Euclide ſunt appellati, qui poſtea ἐριστικοὶ & διαλεκτικοὶ vocati ſunt. Hic neſcio quis *Megareum* legit: quod etſi non improbo, tamen, ut in veteribus libris reperi, *Megaricum* lego.

Acutum] Acutus enim diſputator fuit ſubtiliſque dialecticus.

Ebrioſum] Proclivem & propenſum ad ebrietatem; quae etiam in mulieroſo proclivitas eſt: hinc mulieroſitas & ebrioſitas. *Cicero* IV. Tuſculana [cap. XI.]

Socratem] Idem a *Cicerone* IV. Tuſculana [c. 37.] ſcribitur, & ab *Alexandro* Aphrodiſienſi [p. 164.] his verbis, Εἰπόντος γοῦν Ζωπύρου τοῦ φυσιογνώμονος περὶ Σωκράτους τοῦ φιλοσόφου ἄτοπά τινα καὶ πλεῖστον ἀφεστῶτα τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ τῆς κατὰ τὸν βίον, καὶ ἐπὶ τούτοις ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σωκράτην χλευαζομένου, οὐδὲν εἶπεν ὁ Σωκράτης ἐψεῦσθαι τὸν Ζώπυρον· ἦν γὰρ ἂν τοιοῦτος ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει, εἰ μὴ διὰ τὴν ἐκ φιλοσοφίας ἄσκησιν ἀμείνων ἐγένετο, id eſt, *Cum igitur Zopyrus phyſiognomon de Socrate philoſopho improba quaedam & ab ejus inſtituta vita plurimum abhorrentia dixiſſet, ab eiſque, qui una cum Socrate erant, eo nomine deriſus eſſet, nihil illum falli Socrates dixit, quod talis per naturam futurus fuerit, niſi diſciplina philoſophiae & commentatione naturam edomuiſſet.* Docet autem in quibuſdam quae integreſſas habent cauſas, nullam tamen ineſſe neceſſitatem fatalem, cum ratione & conſilio & diſciplina & ſtudio regi temperarique poſſint, atque adeo in totum tolli.

Notarit] Probro coram affecerit, vitiis ejus in conventu notatis.

Phyſiognomon] Qui hominum mores naturaſque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere ſolet. Iis enim ex partibus potiſſimum augurantur mores atque naturam phyſiognomones, qui & metopoſcopi vocantur. *Tranquillus* in Tito [c. 2.] *Quo quidem tempore aiunt metopoſcopum a Narciſſo Claudii liberto adhibitum, ut Britannicum inſpiceret.*

Bardum] Stultum & ingenio tardum. *Sext. Pompeius* & *Nonius* explicant a vocabulo Graeco βαρδίστος.

Jugula] Duo enim homini utrinque ſolent ad claves eſſe jugula fere cava: jugula in alio genere animantium non ſunt. Plinius [XI, 43.] *Terreſtrium ſolus homo bipes, uni juguli, humeri: coeteris armi.* Eſt autem dexter jugulus & ſiniſter. Hinc illud de Adriano imperatore refertur [apud *Dionem* lib. LXIX. pag. 788.] Ἐδόκει δὲ ὄναρ πρὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐν τῇ αἰθρίᾳ καὶ εὐδίᾳ πολλῇ εἰς τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ σφαγὴν ἐμπεσεῖν, ἔπειτα καὶ ἐπὶ τὴν δεξιὰν παρελθεῖν.

Obſtructas] Ut interſeptus eſſet ſpiritus, nec ei liber commeatus pateret: eaque eſſet in eo cauſa tarditatis.

Alcibiades] Aut quod puerorum amator eſſet Socrates, aut quod nullum in eo veſtigium libidinis Alcibiades ſenſiſſet, a quo ſic aliquando ſurrexiſſet, ut ſi cum parente cubuiſſet.

Tolli, ut is ipſe] Propenſio, quae a naturalibus cauſis proficiſcitur, proclivitas naturae eſt: avocatio ab ea, ſtudio & diſciplina fit, cum etiam voluntatis inductione emendetur: tantum abeſt, ut voluntas naturalibus cauſis obnoxia ſit.

Quia

Quae tolluntur omnia] Poſito fato & ex divinatione conſtituto, nullus relinquetur locus voluntati, ſtudio, diſciplinae. Divinatio enim non erit, niſi quaecunque futura praedicentur, neceſſario eveniant.

Ex divinationis ratione] Alterum caput, quo Stoici confirmant fatum: Divinatio eſt, igitur fatum: iſtudque reciprocatur, ſi fatum eſt, eſſe divinatio videtur. Hujus firmamenti *Plutarchus* in libello de Fato meminit: locus autem tam de oraculis deorum, quam de mathematicorum praedictionibus intelligi debet. Divinatio autem conſtat ex earum cauſarum notatione & obſervatione, quarum ſerie fatum connectitur.

Cap. VI. *Percepta*] Sic veteres libri; magiſque vim & ſignificationem vocabuli Graeci *perceptum* quam *praeceptum* attingere videtur. Sunt igitur *percepta*, obſervata, notata, ſpectata praecepta: alioqui apud *Ciceronem* ad comprehenſionem hoc verbum pertinet, quam Graeci κατάληψιν appellant. Θεώρημα porro vocabulum eſt mathematicum, ut ex *Euclide* intelligi poteſt, ut & πρόβλημα. Addit vocabulum Graecum ad ambiguitatem tollendam, ne de comprehenſione & perceptione quavis loqui videretur.

Oriente canicula] Quod ſidus ferventiſſimum eſt, aeſtuque omnia vaporat, & aquas ſiccat.

Cum Diodoro] Diodorus is fuit, qui cognomento Cronus appellatus eſt, philoſophus ex Megarica ſchola eorum, qui ἐριστικοὶ & διαλεκτικοὶ dicebantur: quem ſic admiratus eſt *Calimachus*, ut in epigrammate ſcripſerit,

——— Αὐτὸς ὁ Μῶμος
Ἔγραφεν ἐν τοίχοις, ὁ Κρόνος ἐστὶ σοφός.

Hujus Diodori dialectica imbutus Arceſilas fuerat, quod declarat Sillographi παρῳδία· Πρόσθε Πλάτων, ὄπιθεν Πύῤῥων, μέσσος Διόδωρος· vixitque ante Arceſilam & Chryſippum. Hoc autem loco explicat rationem enunciationum, quae de re futura, deque eo quod fieri poſſit, aut non poſſit, aliquid dicunt, quod in prooemio pollicitus eſt.

Luctatio] Obtinere enim contendis contra ejus ſententiam, quae non ſunt futura, tamen fieri poſſe, cum ex divinatione nunc ejus ſententiam imprudens confirmes.

Connectitur] Ἐκ συνημμένων Stoici appellant, quorum dialectica *Cicero* utitur.

Si Fabius] Nomen Fabii in exemplis hominum liberorum uſurpare veteres ſolebant. *Cicero* lib. II. de Divin. [cap. 34.] *Q. Fabi, te mihi in auſpicio eſſe volo.* In Topicis [cap. 3.] *Si ita Fabiae pecunia legata eſt a viro.* In ſervis Manium dicere ſolebant. *Cato* de re Ruſtica [cap. 141.] *Cum divis volentibus, quodque bene eveniat, Mando tibi, Mani.*

Conjunctio] Συμπεπλεγμένον vocatur a Stoicis. Copulationem dicere ſolemus.

Omne

Omne ergo quod falſum] Quod Diodoro videtur, Chryſippo refragante, ſed poſita divinatione, confirmatoque fato, iſta ſe neceſſitate conſtringente, & in has anguſtias ſe redigente.

CAP. VII. *Ille enim*] Hac in re quam ſecum pugnet Chryſippus, nec ſe explicare queat, ſic *Plutarchus* exponit in libro de Repugnantiis Stoicis [p. 1055.] Ὁ δὲ τῶν δυνατῶν λόγος πρὸς τὸν τῆς εἱμαρμένης λόγον αὐτῷ πῶς οὐ μαχόμενός ἐστι; εἰ γὰρ οὐκ ἔστι δυνατὸν, ὅπερ ἢ ἔστιν ἀληθὲς, ἢ ἔσται, κατὰ Διόδωρον, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἐπιδεκτὸν τοῦ γενέσθαι, κἂν μὴ μέλλῃ γενήσεσθαι, δυνατόν ἐστιν, ἔσται δυνατὰ πολλὰ τῶν μὴ καθ' εἱμαρμένην ἀνίκητον οὖσαν καὶ ἀνεκβίαστον καὶ περιγινομένην ἁπάντων, ἢ εἱμαρμένης δύναμιν ἀπόλλυσιν· ἢ ταύτης, οἵαν ἀξιοῖ Χρύσιππος, οὔσης, τὸ ἐπιδεκτικὸν τοῦ γενέσθαι, πολλάκις εἰς τὸ ἀδύνατον ἐμπεσεῖται· καὶ πᾶν μὲν ἀληθὲς ἀναγκαῖον ἔσται τῇ κυριωτάτῃ πασῶν ἀνάγκῃ κατειλημμένον· πᾶν δὲ ψεῦδος ἀδύνατον, τὴν μεγίστην ἔχον αἰτίαν ἀντιπίπτουσαν αὐτῷ πρὸς τὸ ἀληθὲς γενέσθαι· ᾧ γὰρ ἐν θαλάσσῃ πεπρωμένον ἐστὶν ἀποθανεῖν, πῶς οἷόν τε τοῦτον ἐπιδεκτικὸν εἶναι τοῦ ἐν γῇ ἀποθανεῖν. *Illa autem de eo quod fieri poteſt diſputatio, nonne, obſecro te, plane cum fati diſputatione pugnat? Etenim ſi non eſt pote quod verum aut eſt, aut erit, ut Diodorus ſentit, ſed omne cui contingere poteſt ut evadat, etiam ſi eventurum non ſit, fieri tamen poteſt, multa profecto numerabuntur in iis quae fieri poſſunt, quae non inſuperabili, non omnium victori, dominatorique fato obnoxia erunt, vel fati jus omne ſubvertet: aut ſi tale ſit quale Chryſippus cenſet, ſaepenumero id in quod cadit ut eveniat poſſit, in id quod factu nefas incidet, ac quicquid verum eſt, illud idem neceſſarium erit, neceſſitateque omnium valentiſſima & veriſſima irretitum tenebitur: quicquid falſum, factu nefas, graviſſima intercedente cauſa ne verum evadat: nam cui in mari fatum eſt mori, quo tandem pacto ei eveniet ut in terra moriatur?*

Frangi hanc gemmam] Quam in anulo Cicero habebat.

Cypſelum] Nomen habuit a Cypſela, id eſt cumera, in qua latuit, exploratoreſque effugit. *Herodotus*, a quo hiſtoria narratur, annorum non meminit, ſed ſortem primum Bacchiadis, deinde Eetioni Cypſeli patri editam refert: ut vel alium ſcriptorem *Cicero* ſit ſecutus, vel *milleſimo ante anno* pro multo ante dicat, quam ſententiam magis omnino probo.

At ſi iſta comprobabis] Si veram ſtatues divinationem vatumque effata & oracula.

Et quae falſa] Quod paulo ante ex divinatione complectebatur, cum ita ſcripſit; *Omne igitur quod falſum dicitur in futuro, id fieri non poteſt.*

In his habemus] Jam enim id confecimus.

Ut ſi dicatur] Si quae falſa in futuris dicuntur, fieri non poſſunt, & ſi praedicta comprobanda ſunt, ut Chryſippus comprobat, in Diodori ſententiam invitus incidit. Senſus eſt, ſi comprobas divina praedicta, Chryſippe, neceſſarium dicas eodem modo regnaturum

naturum Cypſelum Corinthi, (eveniet enim) ut ſi dicatur, Africanum potiturum Carthagine, quod evenit poſtea; ea enim potitus eſt: & ſi dicatur vere de futuro, idque futurum ſit: quae tota Diodori ſententia eſt, qui verum in futuro cenſet tantum quod futurum ſit, idque neceſſarium. Ita invitus delaberis in Diodori ſententiam.

Carthagine] More antiquo libri quidam veteres *Carthaginem* accuſandi caſu habent.

Connectitur] Συνημμένον Stoici vocant connexum, nos conditionalem propoſitionem. Eſt autem apud Stoicos, quorum dialecticis Cicero imbutus erat, primus concluſionis modus, cum aſſumitur primum, ut ſequatur annexum.

Diſſentienti a magiſtro] Nam propter immutabilitatem praeterita cenſere videbatur neceſſaria Chryſippus, cum in ea ne deus quidem ullum jus habeat, praeterquam oblivionis. At Cleanthes ejus magiſter neceſſitatem ex natura rerum potius, quam ex immutabili temporis conditione metiebatur. Itaque natus eſt Fabius oriente canicula, ei neceſſarium non videbatur: nec id de liberis tantum cauſis intelligebat: quod Ciceronis exemplum ſatis declarat.

Quanquam id Chryſippo] Si neceſſarium eſt quod in connexo primum eſt, quod annectitur etiam neceſſarium eſſe tradunt. Quod & hic Cicero argumentatur, cum exceptione tamen, quod probet acumen Chryſippi, id in omnibus non valere exiſtimantis, ſed in multis videri cenſentis, ex conditione potius quam ex natura: aut aliquas certe argutias adducebat Chryſippus, quales in logicam multas conjecerat, etiam nonnunquam incredibiles & falſas: cujuſmodi eſt iſtud apud *Plutarchum* [Adverſ. Stoicos pag. 1059. D.] *Τὸ γὰρ ὧ ἀξίωμα συμπεπλεγμένον δι' ἀντικειμένων μὴ φάναι ψεῦδος ἁπλῶς εἶναι, λέγειν δὲ πάλιν αὖ φάναι τινὰς ἀληθῆ τὰ λήμματα καὶ τὰς ἀγωγὰς ἀληθεῖς ἔχοντας, ἐστὶν ὅτι καὶ τὰ ἀντικείμενα τῶν συμπερασμάτων ἔχειν ἀληθῆ, ποίαν ἀποδείξεως, ἢ τίνα πίστεως οὐκ ἀνατρέπει πρόληψιν.*

Sed tamen] Si ex connexo forte neceſſario non ſemper ſequitur annexum neceſſarium, argumentabimur, ſi cauſa naturalis eſt cur non moriatur in mari, in mari non moriturum.

Si naturalis] Αἴτιον φυσικὸν, quod προκαταβεβλημένον vocat *Aphrodiſiens.* Cauſae autem hae ſunt incluſae in rerum natura atque mundo, ut Stoici cenſent. Nec hic Cicero aſſentitur Diodoro, ſed ex divinationis comprobatione docet Chryſippum in Diodori ſententiam incidere.

Cap. VIII. *Æſtuans*] Satagens valdeque laborans, nec tamen ſe extricans, ab aeſtu ductum. Sic alio hujus libri loco Cicero loquebatur, qui a *Gellio* affertur: *Chryſippus aeſtuans laboranſque quonam pacto explicet & fato omnia fieri, & eſſe aliquid in nobis, intricatur hoc modo.* [Lib. VI. c. 2.] *Falli*

Falli ſperat] Joculariter dicit Chryſippum ſperare ſe fucum eſſe facturum aſtrologis. Falli autem pro falſum iri, vel falli poſſe dixit, ut ad Atticum [IV, 16.] *Cato tamen affirmat ſe vivo illum non triumphare*, id eſt, non triumphaturum.

Chaldaeos] Id eſt, mathematicos: genethliaci enim omnes, qui ex natalitio ſidere futura praeſagiunt, Chaldaei vocantur: quod enim illa natio ſiderum obſervandorum peritiſſima fuit, factum eſt, ut mathematici ita vocarentur. Chaldaeorum enim artem per totam Aſiam Beroſus ſparſerat, & ex eo vocabulum increbruerat. *Vitruvius* [Archit. IX, 4.] *Beroſus, qui a Chaldaeorum civitate ſive natione progreſſus in Aſiam, diſciplinam Chaldaicam patefecit, ita eſt profeſſus.*

Conjunctionibus] Conjunctiones copulationes ſignificant, ut in Topicis [cap. XIV.] *Deinde addunt conjunctionum negantiam, ſic:* Non & hoc eſt & illud non eſt. Supra, *Ergo haec quoque conjunctio eſt ex repugnantibus.* Eſt Fabius & in mari Fabius morietur. Hic pro connexionibus uſus eſt: quod, ut opinor, eadem utriuſque ſit neceſſitas, conjunctionis & connexionis.

Si quis natus] Proinde quaſi plus in iis enuntiatis neceſſitatis lateat quam in aliis, quae ſunt tamen ἰσοδυναμοῦντα.

Ne ipſa incidat] Ne in Diodori ſententiam labatur.

Infinitarum] Communium & univerſarum, ut quaeſtiones infinitae dicuntur, quae theſes ſunt: niſi ſi quis pro indefinitis forte cenſeat intelligi.

Conjunctionem] Nam repugnantia pronunciata fiunt ex conjunctis, non ex connexis, idcirco dixit *conjunctionum negationem*, in Topicis *conjunctionum negantiam:* hoc modo, Et Fabius ſub canicula natus eſt, & in mari morietur.

Cur idem medici] Nam hoc genus orationis inſolens eſt & ignotum medicis, geometris & reliquis: neque percepta artis quiſquam hac formula concepit, quam Chryſippus dictat.

Perſpectum in arte] Quae antea vocavit percepta: ut locus fidem faciat *percepta* potius quam *praecepta* legi debere.

Venae] Ut apud Satyricum, *Tange miſer venas.* Veteres & vulgus arterias a venis nihil diſtinguebat. Venas igitur arterias dicit, quae micant continenter in corpore.

Geometras] Ut apud *Fabium* libro primo, ſic hoc loco, aſtrologia geometriae pars eſt: & in prima Tuſculana geometria & arithmetica artes omnes mathematicas complectuntur.

Maximi orbes] Ut aequator, zodiacus, meridianus: alii minores, tropici, arctici.

Medii] In duas aequales partes.

Quid eſt quod] Cum in iis pronuntiatis locutionis, non ſententiae, mutatio tantum ſit: ſunt enim, ut jam dixi, ἰσοδυναμοῦντα. Quo autem pacto ex connexis repugnantia fiant, explicat *Boëtius* in Topicis.

Diſertius]

Diſtortius] Quod rectum eſſe videatur in connexis & conjunctis genus orationis, in repugnantibus tanquam depravatum & diſtortum: quumque in diſputationibus genus iſtud Stoici frequentarent, idcirco in Tuſculanis eos contortius concludere dicit: & lib. II. de Divin. [c. 51.] ſic ſcribit, *Deinde contorquent & ita concludunt*, non igitur ſunt dii, nec ſignificant futura. Nec alia de cauſa *Stoicorum dumeta*, ut arbitror, dicit, quam quod in hoc dicendi genere ineſt aſperitas quaedam.

Stoicorum cauſam] Ne Stoicorum praecepta labefactare videantur, ſi aliter enuncient.

Majus] Difficilius. In Paradoxis: *Quod eo* majus *eſt illi.*

Contortiones] Quae ex repugnantibus contexuntur. Id genus orationis dilucide declarat *Ciceronis* locus lib. II. de Divin. [cap. 51.] *Deinde contorquent, & ita concludunt:* Non igitur ſunt dii, nec ſignificant futura.

Signorum] Eorum ars.

Cap. IX. *Sed ad illam*] Explicat ſententiam Diodori, qua Chryſippo reſpondere poteſt. Diodorus autem fatum non inducit, ſed in enunciatis vim verborum interpretatur, non cauſarum ſeriem ponit, cum tamen ex vi verborum & ex enuntiationibus fatum confirmaret Chryſippus. Haec autem Diodori contentio tota ad logicen, ut initio dixit, pertinet.

Contentionem] Contendit enim, ſi quid in futuro verum ſit, non poſſe non evenire. Libros περὶ δυνατῶν Chryſippus ſcripſerat, in quibus magna illi cum Diodoro luctatio erat.

Quod fieri poſſit] Sitne ejuſmodi ut neceſſario, ut Diodoro videtur, eveniat, an ut non ſit neceſſe evenire, quae Chryſippi ſententia eſt.

Quid valeat] Quae vis ſit eorum enunciatorum, in quibus quid fieri poſſe dicitur.

Diodoro] Quod fieri poſſit, cenſet Diodorus immutabilitatem & neceſſitatem habere, nec fieri poſſe quin eveniat.

Attingit] Ad hanc ſententiam, de qua quaeri ſolet, pertinet, quae fiunt neceſſe eſſe fieri.

Sed in factis] Non item, ut in praeteritis apparere in futuris immutabilitatem & neceſſitatem, ſed latere, cum tamen nihilo minor ſit, quae non eſſe videbatur in pleriſque.

Commutatio] Ut ſi verum ſit futurum aliquid, id omnino evenire ſit neceſſe; & ſi enunciatum de futuro verum ſit, non poſſit in falſum commutari. Ut enim quaerebatur, poſſetne eloquentia in infantiam commutari, & virtus in vitium converti, in hominum doctorum diſputationibus: item quoque poſſetne verum in falſum converti; quod plane Diodorus negat.

Morietur Scipio] Aemilianus, qui cum Flacco, Graccho, & Carboni adverſatus eſſet, fortis valenſque, in cubiculo mortuus inventus

tus eſt poſtridie. Ei vim Carbo attuliſſe exiſtimatus, ut ſcribit *Cicero* ad Paetum: quod & hic ſequi videtur. Alii venenum ei ab uxore Sempronia Gracchi ſorore datum ſuſpicati ſunt.

Morietur noctu] Quod tamen in ſpeciem minus neceſſarium eſſe videtur, quam Morietur: propterea quod omnes mortales hac conditione nati ſunt, ut moriendum ſit eis. Contendit tamen Diodorus non minus eſſe neceſſe.

Ex eo quia] Nam ex factis, quae futura fuerint, intelligimus.

Nec minus neceſſe] Sic libri veteres habent, ut non ſit temere mutanda lectio. Dilucidam ſententiam magis reddunt, & aliam faciunt, qui *Magis* legunt. Caeterum ſententia eſſe poteſt, Nec magis, nec minus eſſe neceſſarium, Morietur, quam, illo modo morietur: legi poteſt, *Nec minus, quam neceſſe mori Scipioni, illo modo mori.*

Nec cum haec ita ſunt] Quanquam enunciationes neceſſitatem veri vel falſi habent, ut Diodorus cenſet, non tamen ea de cauſa fatum fuerit: quod dum timeret Epicurus, & omnem enunciationem veram vel falſam eſſe negavit, & motum quendam commentitium declinationis atomorum induxit.

Extimeſcat] Quod confirmari putabat, ſi omnis enunciatio vera vel falſa eſſet.

Ab Atomis] Ab atomorum declinatione, cujus ope fatum tollit, cum declinatio a naturalibus impulſionibus, & neceſſariis cauſis voluntatem liberet. *Lucretius* [lib. II, 251.]

Denique ſi ſemper motus connectitur omnis,
Et vetere exoritur ſemper novus ordine certo,
Nec declinando faciunt primordia motus
Principium quoddam, quod fati foedera rumpat,
Ex infinito ne cauſam cauſa ſequatur:
Libera per terras unde haec animantibus extat,
Unde haec eſt, inquam, fatis avulſa voluntas,
Per quam progredimur quo ducit quemque voluptas?

De via deducat] Nam via ponderum, ut atomorum, e regione eſt, & ad perpendiculum: nunc Epicurus declinationem inducit incerta regione, & incerto tempore, ut voluntatis libertatem retineat. *Lucretius* [lib. II, 217]

Corpora cum deorſum recta per inane feruntur
Ponderibus propriis, incerto tempore ferme,
Incertiſque locis ſpatio decedere paulum:
Tantum quod momen mutatum dicere poſſis.

Inenodabiles] Quas enodare nemo poſſit, quibus ſe nemo poſſit expedire.

Ut ſine cauſa fiat] Quia declinationis nullam cauſam Epicurus affert, ut aliorum motuum. Moveri per inane profundum, verbi gratia, individua corpuſcula dicit propter pondus, & reſilire in con-

curſionibus

curſionibus ex plaga: ut illorum duorum motuum cauſae ſint, pondus & plaga; declinationis autem quam afferre tandem cauſam poteſt? Itaque in ea & a *Cicerone*, & ab omnibus Stoicis valde exagitatur & vexatur: *Plutarchus* περὶ τῆς ἐν Τιμαίῳ ψυχογονίας· Ἐπικούρῳ μὲν γὰρ οὐδὲ ἀκαρὲς ἐκκλῖναι τὴν ἄτομον συγχωροῦσιν, ὡς ἀναίτιον ἐπεισάγοντι κίνησιν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. Et Epicurei ſibi conſcii culpae, timide eam ponebant, & minimam ſibi concedi poſtulabant. *Lucretius* [lib. II, 243.]

> *Quare etiam atque etiam paulum inclinare neceſſe eſt*
> *Corpora, nec pluſquam minimum, ne fingere motus*
> *Obliquos videamur, & id res vera refutet.*
> *Namque hoc in promptu manifeſtumque eſſe videmus,*
> *Pondera quantum in ſe eſt non poſſe obliqua meare,*
> *E ſupero cum praecipitant, quod cernere poſſis.*
> *Sed nihil omnino recta regione viai*
> *Declinare, quis eſt, qui poſſit cernere, ſeſe?*

De nihilo] Nam ſi declinatio iſta ſine cauſa eſt, de nihilo erit: ex quo fiet ut aliquid de nihilo ſit, quod nec phyſici, nec ipſe Epicurus voluit. *Lucretius* [lib. I, 151.]

> *Nullam rem è nihilo gigni divinitus unquam.*

Per inanitatem] Per inane. Duo enim Epicurus principia ponit, atomos & inane.

E regione] Ad rectas lineas, ad perpendiculum, exadverſum, quod Epicurus κατὰ στάθμην dixit.

Alterum declinat] Non enim cauſari poterit quid ſit quod atomus una recta moveatur, altera oblique, quod tamen ei ſuſcipiendum erit.

Licet enim Epicuro] Quod non concedit tamen, fatum veritus. Putat enim, ſi omnis enunciatio ſit vera aut falſa, fatum fore, cum eſſe vera aut falſa ſine antegreſſis cauſis, & ex naturae neceſſitate manantibus non poſſit: quod falſum eſt. Nam cauſae voluntariae eſſe poſſunt, ut in Academiam deſcendendi.

Non enim aeternis] Ex quibus conſertum & contextum fatum eſſe oportet.

Deſcendit] Erat enim in declivi Academia, Athenae in edito.

Carneades] Novae Academiae philoſophus, diſputator acerrimus.

Sine cauſis] Voluntariis, quae ab animi inductione, impulſione & ratiocinatione proficiſcuntur, quae fortuito antegrediuntur. Nec hic Diodorum Cicero relinquit, cum ex ratione Diodori Epicureos Stoicis reſpondere nullo negocio poſſe oſtendit: 'nec Diodorus neceſſarias cauſas ponebat, ſed quae vis earum enunciationum eſſet, in quibus aliquid fieri poſſe aut non poſſe dicebatur, quaerebat.

Fortuito antegreſſas] In quibus nulla eſt neceſſitas fatalis.

Et inter cauſas] Quae neceſſariae ſunt, & neceſſario efficiunt.

Cohibentes] Continentes. *Συνεκτικὰ αἴτια* Graeci vocant, ab illis, quae *προκαταρκτικὰ* & *τὰ ἐκτὸς αἴτια* dicuntur diverſa.

Efficientiam] Vim efficiendi. Cicero in Topicis [cap. XV.] *Cauſarum igitur genera duo ſunt: unum quod vi ſua id quod ſub ea ſubjectum eſt certe efficit, ut ignis accendit.*

Ita & ſemper] Sine cauſis neceſſariis, ex aeterno verum fuit, ut inquit ex ſententia Diodori, Morietur Epicurus.

Archonte Pitharato] Annui archontes apud Athenienſes erant, ex quorum nominibus annos numerabant, ut Romani conſulum. Nomen Graecum retinuit: non tamen *Plinius*, qui magiſtratum vertit. Sic lib. XXXIII. [c. 7.] *Theophraſtus nonaginta annis ante Praxibulum Athenienſium magiſtratum.* Pitharati autem magiſtratu mortuum eſſe Epicurum, etiam *Laertius* ſcribit.

Nec qui dicunt] Ut Diodorus, qui tantum quaerit, quid valeant enunciationes de eo quod fieri poteſt aut non poteſt, non cauſas fatales ſcrutatur.

Verborum vim interpretantur] Veraene ſint enunciationes an falſae.

At qui introducunt] Ut Stoici.

Cap. X. *Alia videamus*] Argumenta Stoicorum, quibus fatum probant.

Si eſt motus] Ut appetitio & voluntas: nec contra Epicurum iſta diſſeruntur, ſed ad confirmationem fati. Diſputat *Alexander* lib. II. de animo, *κίνησιν τινὰ ἀναίτιον εἶναι*.

Dialectici] Stoici. Eos enim Dialecticos vocabant. *Cicero* in Topicis [cap. XII.] *Sequitur locus dialecticorum proprius.*

Cauſſis fiunt antegreſſis] Antecedentibus, quas tollunt, qui ſuopte impulſu aliquando voluntatem moveri dicunt ſine anteceſſione cauſae. Has cauſas *προηγουμένας* vocant & *προκαταρκτικάς*.

Epicuro] Qui negat omnem enunciationem veram aut falſam eſſe, ne fatum comprobare cogatur. Epicuro tamen hac in re non aſſentietur, ſed, ſi conditio feratur, Epicurum ſequi mallet quam fatum recipere.

Eam plagam] Nam hac plaga minus ſe laeſum iri cenſet, quam ſi fatum comprobet: quod vulnus intollerabile & propemodum letale eſſet.

Diſputationis] In ea aliquid dubium videtur controverſum eſſe: alioqui id non tantopere diſputaret Chryſippus.

Tolerabilis] Cum ex ea ſequatur everſio vitae & morum, & voluntatis ſervitus.

Itaque contendit] Quod argumentum eſt, eam rem aliquid diſputationis habere, cum in eo probando uſque adeo vires ſuas experiatur.

Veretur] Quod tamen ei verendum non eſt, cum ex eo non ſequatur fatum eſſe.

Sic Chryſippus] Rem eſſe ſibi factam putat, ſi doceat omnem enun-

enunciationem veram aut falſam eſſe, ſequi enim ex eo cenſet fatum eſſe: cum id ex contradictionis vi, non rei natura certum ſit.

Sed Epicurus] Motum declinationis excogitavit Epicurus, ut voluntatis libertatem retineret, ne, ſi in pronum ſemper laberentur atomi neceſſario & naturali motu, fato fierent omnia: nunc enim cum incerto ſpacio & regione declinent, ex eo efficitur, ut, quandocunque volumus, nobis omnis ſuſceptio & animi inductio libera ſit & voluntaria.

Tertius quidam motus] Tres atomis motus Epicurus, ut Plutarchus ſcribit, tribuit: unum κατὰ ϛάθμην, id eſt ad lineam: alterum κατὰ παρέγκλισιν, id eſt per declinationem: tertium κατὰ πληγὴν, id eſt ex plaga. Ad lineam moventur deorſum per inane profundum: per declinationem, cum minimum declinant, ut complexiones, copulationes & adhaeſiones atomorum fiant; nam ſi omnes e regione moverentur, nulla alteram attingeret: ex plaga, cum propter ſoliditatem ex conflictu reſultant. *Lucretius* [lib. II, 83.]

Aut gravitate ſua ferri primordia rerum,
Aut ictu forte alterius, nam cita ſuperne
Obvia cum flixere, fit ut diverſa repente
Diſſiliant: neque enim mirum, duriſſima quae ſint
Ponderibus ſolidis, neque quicquam a tergibus obſtet.

Pondus] Omne corpus Epicuro grave eſt, deorſumque fertur, etiam ignis. *Lucretius* [lib. II, 185.]

——— *nullam rem poſſe ſua vi*
Corpoream ſurſum fieri ſurſumque meare.
Ne tibi dent, timeo, flammarum corpora fraudem, &c.

Minimo] Libro I. de Fin. [c. 6.] *Perpaulum, quo nihil poſſet fieri minus. Tantum quod momen mutatum dicere poſſis, Lucretius* dixit. Ita, ut opinor, ſperavit ſe vitaturum reprehenſionem Epicurus, ſi puſillam declinationem comminiſceretur, & tanquam pro ſuo jure ſumeret. Eaque cauſa fuit, cur ejus verbum poneret *Cicero,* & ut intelligeretur quid minimum intervallum diceret.

Sine cauſſa] Nam iſtam declinationem non efficit pondus; e regione enim ferrentur: nec plaga; nondum enim conflixerunt atomi, ut ex pulſu declinent.

Nam qui poteſt pelli] Quo tandem pacto ex plaga motus ille eſſe poſſit, cum atomi rectis lineis in praeceps ferantur?

Ad perpendiculum] Perpendiculum & linea vocabula ſunt architectorum, quae ab iis mathematici mutuantur.

Nunquam depellatur] Non depellantur, nec ab aliis declinare coguntur, ſi recta moventur, qui corporum motus eſt.

Ne contingat] Contactus enim atomis propter earum ſoliditatem depulſionem affert: niſi autem ſe contingant, nihil gignetur, nullaeque fient complexiones nullaque concilia rerum. *Lucretius* [lib. II, 221.]

Quod niſi declinare ſolerent, omnia deorſum,
Imbris uti guttae, caderent per inane profundum:
Nec foret offenſus natus, nec plaga creata
Principiis: ita nil unquam natura creaſſet.

Hanc Epicurus rationem] Hanc declinationem atomorum.

Gravitate] Pondere.

Nihil liberum] *Lucretius* [lib. II, 251.]

Denique ſi ſemper motus connectitur omnis,
Et vetere exoritur ſemper novus ordine certo,
Nec declinando faciunt primordia motus
Principium quoddam, quod fati foedera rumpat,
Ex infinito ne cauſam cauſa ſequatur,
Libera per terras unde haec animantibus extat,
Unde eſt haec, inquam, fatis avulſa voluntas?

Hinc Democritus] *Laërtius* atomorum auctorem Leucippum fuiſſe praedicat: *Cicero* hoc loco Democritum dicit, cujus imitator fuerit Epicurus.

Accipere] Admittere & ſubire. *Cicero* [Acad. I, 7.] *E quibus aer & ignis movendi vim habent & efficiendi: reliquae partes, accipiendi & quaſi patiendi.*

CAP. XI. *Acutius*] Multo ſubtilius Carneades pro Epicuro reſpondebat Stoicis. Docebat enim motum eſſe poſſe quendam voluntarium, a ſe ortum, cujus antegreſſae & externae cauſae nullae eſſent.

Suam cauſſam] Quae fatum tollit & libertatem voluntatis conſtituit.

Motum voluntarium] Qui a voluntatis impulſione & propoſitione eſſet.

Antecedentibus] Antegreſſis, quae externae ſunt, ſed voluntariis & internis.

Communi igitur] Quando libero voluntatis impulſu aliquid ſuſceptum eſt ſine antegreſſa cauſa, ſine cauſa aliquid quempiam velle dicimus: quod tamen falſum eſt, ut ſimilitudine declaratur.

Ut phyſici] Illi qui vacuum in rerum natura eſſe nihil cenſent, ſed omnia conferta & plena: nam Epicurus contra, inane ponit.

De ipſa atomo] Quod item de atomis ab Epicureis dici poſſet, eas antecedentibus cauſis non moveri, ſed ſuis & internis, ut pondere & gravitate.

Rurſus autem] Ut cauſa eſt cur individuum, id eſt atomus, feratur deorſum, gravitas: ita motus animorum cauſa fuerit voluntas, non externa cauſa. Motus autem voluntatis cauſa eſt ὁρμὴ id eſt appetitus, & ratio.

Sine cauſſa] *Platarchus* Stoicorum argumentum eſſe dicit ad confirmationem fati, τὸ μηδὲν ἀναιτίως γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ προηγουμένας αἰτίας. Illud *Sine cauſa*, quod poſuerat, mutat, ne in phyſicorum

rum irriſionem incidat, qui nullo modo ferre poterant quicquam ſine cauſa fieri dici: ac ut in atomi motu negat extrinſecus quaerendam cauſam, ita quoque in appetitionibus negat eſſe quaerendas antegreſſiones cauſarum.

Quod cum ita ſit] Verum & falſum in enunciatis nihil adfert cauſae cur fatum ſit. Fatum enim non fuerit ſine neceſſariis cauſis: at ut verum & falſum ſit, efficere poſſunt cauſae fortuitae & voluntariae. Hic igitur argumentatio Chryſippi repetitur, & diluitur.

Futura, inquit] Chryſippus.

Quae cauſas] At cauſas habere poſſunt fortuitas & voluntarias, non ex aeternitate ſatas: ſic enim reſpondetur Chryſippo.

CAP. XII. *Confectum negocium*] Cicero de Divin. [II, 49.] *Quam paucis verbis negocium confectum putant.* Sic *Martialis* [lib. I. Epigr. 28.] *Tu factam tibi rem ſtatim putaſti.* Ductus eſt ſermo ab hominum pactionibus & negociis.

Sine cauſſa] Quod tibi non concedetur. Nam ut fiat ſine cauſis ex aeternitate naturae manantibus, non fiet tamen ſine cauſis fortuito antegreſſis.

Cauſſam cauſſa ſerens] Ex eo cauſarum ſeries dicitur fatum, id eſt, εἱρμὸς αἰτίων.

Sexcentis] Pro infinitis & innumeris ſexcenta Latini dicere ſolent. *Cicero* ad Atticum, *Belli periculum, militum improbitas, ſexcenta praeterea alia.*

Si tum non eſſet] Cum eſſet nondum capta.

Ne illa quidem everſa] Sic locum reſtitui ex libris ſcriptis. Sententia eſt, ne capta quidem urbe, vera fuerit enunciatio, Capiet Scipio Numantiam: non enim id jam futurum, ſed praeteritum erit.

Poteſt igitur] Si ex vero in falſum futura mutari poſſunt, poſſet aliquid factum eſſe, quod falſum fuerit futurum eſſe. Hic enim Cicero ex Diodori ſententia Chryſippo reſpondet, & ſine fato docet futura immutabilia eſſe poſſe. Locum per interrogationem lego.

Inſtantia] Praeſentia. *Cicero* de Orat. [II, 25.] *Genus cauſae ex controverſia facti, vel ex futuri, vel ex inſtantis.*

Conſequenti] Futuro, ſequenti.

Cauſſas immutabiles] Ut vult Chryſippus. Immutabiles autem cauſae fatales ſunt & neceſſariae.

Et tamen tam eſt immutabile] Quae ſententia eſt Diodori.

Hortenſius] Qui Cicerone haec condente jam mortuus erat. Habebat autem in agro Tuſculano villam Hortenſius.

Verum non eſt] Id eſt, vera non eſt. Inconſequens prope oratio ex conſuetudine dialecticorum diſputantium.

Quorum iſti neutrum] Epicurei, qui hujuſmodi enunciationes nec veras, nec falſas eſſe dicunt, ut dicet infra Cicero.

Nec nos impediet] Si in futuris immutabilitatem Diodoream ſtatuamus, non impediet nos ignava ratio, ut eos impedit qui fatum ponunt: nam in diſſolvenda valde laborant. Nec haec ratio fatum confirmabat, ſed ex fato ducebatur hoc incommodum, & hinc fatum ſubvertebatur: proinde ſequitur, *Carneades premebat alio modo*.

Ἀργὸς λόγος] *Λόγος* Stoicis ratiocinatio eſt & ſyllogiſmus, ut ex *Diogene Laertio* perſpici poteſt. Haec ratio ignava dicitur: quia, ſi ei pareamus, nihil in vita agemus. His autem ratiocinationibus ſic nomina imponebant ex re & argumento, *λόγος ἐγκαλυμμένος, λόγος θερίζων, λόγος ψευδόμενος*. Ignavae rationis ſic meminit *Plutarchus* [de Fato p. 574.] *Πέμπτον δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσιν εὐχαὶ θεῶν καὶ θεραπεῖαι λεγέσθω· ἀργοὶ δὲ οἱ θερίζοντες λόγοι, καὶ ὁ παρὰ τὴν εἱμαρμένην ὀνομαζόμενος, σοφίσματα ὡς ἀληθῶς κατὰ τοῦτον τὸν λόγον τυγχάνει ὄντα.* Attigit & *Plato* in Menone [p. 17.] *Οὐκοῦν δεῖ πείθεσθαι τούτῳ ἐριστικῷ λόγῳ· οὗτος μὲν γὰρ ἡμᾶς ἀργοὺς ποιήσει.*

Interrogant] Nam interrogat is cui reſpondendum eſt, ut reſpondendum eſt iſta ratiocinanti.

Si fatum tibi eſt] Captionem eſſe cenſet Plutarchus & *σόφισμα* appellat.

Et alterutrum eſt fatum] Id eſt fato decretum, fixum & ratum. Nam fatum hoc loco ita dictum eſſe videtur ut ſit tanquam fatale.

CAP. XIII. *Quod eadem ratione*] Quia quod in morbo dictum eſt, licet in omni re gerenda eodem modo enuncies: ex quo tolletur omnis actio.

Haec ratio a Chryſippo] Chryſippus etſi fatum affirmabat, tamen & id quod fieri poteſt, & conſilium, & deliberationem & actiones, & officia retinebat, ut docet *Alexander*. Is igitur rationi ignavae, quae ad everſionem fati objiciebatur, reſpondebat.

Simplicia] In quibuſdam ſimplex eſſe fatum ponit Chryſippus: in aliis tanquam duplex & copulatum, ut utrumque confatale ſit. Ita ignavam captionem ſolvit.

Sive fuerit Laius] Eſſe cum muliere honeſte & verecunde dicebant Romani, pro cum muliere rem habuiſſe. Auctor Varro.

Sic enim appellat] *Συνειμαρμένον* Chryſippus dixit, quod *confatale* Cicero vertit. Hoc vocabulum apud *Plutarchum* extat in libello de Fato.

Cum uxore] Jocaſta, quam tamen *Homerus Epicaſten* vocat. Reſponderat autem Apollo Laio, ipſum interfectum iri ab eo quem procreaſſet. Oraculum eſt apud *Euripidem* [Phoeniſſ. vſ. 19.]

Εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς.

Milo] Crotoniates.

Referret] Redderet, reſponderet.

Refelluntur] Quod in eis quiddam copulatum ſit & confatale, ut cenſet Chryſippus.

CAP.

CAP. XIV. *Carneades genus*] Carneades inſtituto novorum Academicorum in Stoicos diſputabat: ſed in oppugnatione fati non probabat ignavam rationem, & Stoicos alio argumento premebat.

Adhibebat calumniam] Nam captio & calumnia ineſt in ratione ignava.

Concluſio] Argumentatio.

Antecedentibus] Προηγουμέναις αἰτίαις.

Conſerte, contexteque] Naturalis quaedam eſt cauſarum ſeries & colligatio.

In noſtra poteſtate] Quod ἐφ' ἡμῖν dicunt.

Hoc arctius] Haec ratio & concluſio firmiſſima eſt. Ductum a faſcibus qui vinculis aſtringuntur.

Referre] In nos rejicere & retorquere, qui fatum negamus: & tamen immutabilitatem in futuris dicimus ex Diodori ſententia.

Nihil dicat] Non enim partium neceſſaria fuerit colligatio & ſeries cauſarum, ſi omne futurum ex aeternitate verum ſit, cum ſine cauſis neceſſariis & antegreſſis verum eſſe poſſit.

Naturalis] Ut vult Chryſippus, Diodoreis repugnantibus.

Itaque dicebat] Diodori ſententia περὶ δυνατῶν adverſus Stoicos utebantur Academici, ut vera ex aeternitate futura eſſent, ſine naturalium cauſarum anteceſſione: ac proinde Carneades divinationem eſſe negabat poſſe, etſi immutabilitas in futurorum veritate eſſet, niſi in iis quae naturalibus & neceſſariis cauſis continerentur.

Marcellum eum] *Cicero* de Divinatione [lib. II. c. 5.] *Ut ſi quis M. Marcellum illum, qui ter conſul fuit, multis annis ante dixiſſet naufragio eſſe periturum, divinaſſet profecto.* Et in Piſonem, [cap. XIX.] *M. Marcellus, qui ter conſul fuit, ſumma virtute, pietate, gloria militari, periit in mari.* Fuit autem, ut *Aſconius* ait, nepos illius Marcelli, qui Syracuſas cepit. Is naufragio ad Africam periit paulo ante tertium Punicum bellum.

Ex aeternitate] Ex infinito & aeterno tempore.

Veſtigia] In quibus admonitio eſſet praeteriti.

Quo minus futura] Apollini nota eſſe, cui ne praeterita quidem nota ſint.

Poſſe denique] Poſſe tum demum.

CAP. XV. *Quocirca*] Colligit omnia eſſe expeditiora & liberiora Diodoreis quam Stoicis, & eorum ſententias valde diſcrepantes eſſe: quas tamen quiſpiam fortaſſe eaſdem falſo eſſe putaret, & nonnulli Stoici clamabant. Non enim neceſſe eſt Diodoro divinationem & oracula approbare: neceſſe eſt Stoicis, ſi ſibi conſtare velint.

Iis autem] Diodoreis.

Hi enim] Stoici.

Illorum] Diodoreorum, qui ſine cauſarum anteceſſione futura ex aeterno tempore vera eſſe dicunt.

Quod ſi concedatur] Antea negavit omnis motus cauſas eſſe antecedentes, unde fatum Stoici argumentabantur: nunc hoc conceſſo, negat tamen ſequi fatum eſſe.

Ex aeternis cauſſis apta] Ex cauſis in rerum natura, quae aeterna eſt, poſitis profecta. Nam hujuſmodi cauſae vi ſua certe efficiunt quod ſub eis ſubjectum eſt, ut ignis accendit.

Cauſſa autem eſt] Quae efficienter rei cuique antecedit. Itaque adjumenta, praecurſiones, materiam, ferramenta, ſine quibus aliquid effici nequit, in cauſis hic non numerat.

In campum] Martium, ubi ſe juventus Romana exercebat. Cicero de Orat. [II, 62.] *Ut in illum Titium, qui cum ſtudioſe pila luderet, & idem ſigna ſacra noctu frangere putaretur, gregaleſque cur in campum non veniſſet requirerent, excuſavit Veſpa Terentius, quod eum brachium fregiſſe diceret.*

Quod Alexandrum] Qui, rapta Helena, Trojae excidii cauſa fuit.

Clytaemneſtram] Quae Agamemnonem maritum interfecit.

Ex hoc genere] Ex eo genere rerum ſine quibus effici non poteſt. Locus eſt ex Ennii Medea.

Regredi infinite] In infinitum retroire.

CAP. XVI. *Intereſſe*] Etiam Stoici, ut proinde ex eorum ſententia aliquid antecedere poſſit, quod cauſa non ſit.

Serpentis] Alii a ſerpente ulceratum Philoctetem ſcribunt: alii cecidiſſe in ejus pedem ſagittam hydrae cruore imbutam.

Poſt autem] Poſteaquam Lemnum venit in expeditione belli Trojani.

Ratio igitur] Scimus enim, cur in Lemno relictus, ſit ex eventu.

Neceſſe eſt enim] In contradictione disjunctionum neceſſitas eſt: proinde pars altera vera, altera falſa eſt. Ea ratio erat Diodori.

Ait quid] Affirmat.

Tales enunciationes] Quae de futuro aliquid dicunt quod fieri poſſit, aut non poſſit, ut Sauciabitur Philoctetes. Nam cum Epicurus omnem enunciationem veram aut falſam eſſe negabat, id potiſſimum de his intelligebat.

Ex contrariis] Sauciabitur, aut, Non ſauciabitur Philoctetes, verum dicebant; nec tamen Sauciabitur, verum; nec Non ſauciabitur, falſum.

In eloquendo] In enunciando.

Nec verum, nec falſum] In Epicureos argumentatur, qui iſta enunciata nec vera, nec falſa dicebant. Nam quod nec verum nec falſum eſt, verum non eſt: quod verum non eſt, id falſum eſt.

Tenebitur] Non negabimus, ut Epicurei, ſed defendemus ex Diodori ſententia, omnem enunciationem veram aut falſam eſſe: nec ex eo tamen ſequi fatum eſſe, quamvis vera ſint ex aeternitate.

fate. Non enim erunt ea ex aeternis apta & nexa cauſis, quae fati neceſſitatem habeant.

CAP. XVII. *Ac mihi quidem videtur*] Duae veterum ſententiae fuerunt: una eorum qui fato fieri omnia cenſebant: altera eorum qui neque fatum ponebant, & voluntarios animi motus eſſe dicebant. Chryſippus & fatum probavit, & voluntatis libertatem retinuit.

Id fatum] Nam Chryſippus in fato vim neceſſitatis non ponit, cum aliquid in noſtra poteſtate relinquit.

Ariſtoteles] In Acroamaticis ſemper fatum oppugnat *Ariſtoteles*, & ejus interpres *Alexander:* ſed in Exotericis, ut opinor, etiam fatum poſuerat, velut in libro de mundo [c. VII. p. 378.] Οἶμαι δὲ καὶ τὴν ἀνάγκην οὐκ ἄλλο τι λέγεσθαι, πλὴν τοῦτον, οἱονεὶ ἀκίνητον οὐσίαν ὄντα· εἱμαρμένην δὲ διὰ τὸ εἴρειν τε καὶ χωρεῖν ἀκωλύτως· πεπρωμένην δὲ καὶ διὰ τὸ πεπερατῶσθαι πάντα, καὶ μηδὲν ἐν τοῖς οὖσιν ἄπειρον εἶναι, & caetera. Eam enim Peripateticorum & Academicorum, qui iidem erant, ſententiam fuiſſe, ſic in Academicis ſcribit, *Quam interdum eandem neceſſitatem appellant, quia nihil aliter poſſit, atque ab ea conſtitutum ſit, evenire, quaſi fatalem & immutabilem continuationem ordinis ſempiterni: nonnunquam quidem eam fortunam, quod efficiat multa improviſa haec nec opinata nobis propter obſcuritatem ignorationemque cauſarum.* [Lib. I. cap. 7.]

Chryſippus tanquam] Eam ſententiam ferre Chryſippus videtur, & ita rem diſceptare, ut & fato omnia fiant, & aliquid ſit in noſtra poteſtate.

Honorarius arbiter] Is eſt quem litigantes honoris cauſa delegerunt diſceptatorem controverſiae ſuae, aeque ac ab honore praetoris jus praetorium honorarium dicitur. Sic Cicero in Tuſc. V. [41.] *Quorum controverſiam ſolebat tanquam honorarius arbiter judicare Carneades.* Sic pro Cecinna [cap. 2.] *honorariam & domeſticam amici operam* arbitrium appellat.

Medium ferire] Ab ictu ductum & petitione. Mediam quandam ſecutus eſt ſententiam.

Sed applicat ſe] In eorum tamen eſt ſententiam propenſior, qui fatum negant, & voluntatis motus liberos, non coactos putant, cum in fato neceſſitatem non ponat, ſed propenſionem & inclinationem. Ductum ab alienigenis, qui Romae ad aliquem patronum ſe applicabant.

Verbis utitur ſuis] Quibus uti ſolet de vi & poteſtate fati diſſerens. Nam viciſſim tantam ei tribuit neceſſitatem, ut aeſtuans & laborans retinere vix poſſit animi libertatem. Ita ſe induit & implicat. Id ex *Plutarcho* intelligi poteſt, qui ita ſcribit [de Repugn. Stoic. pag. 1056] Ὁ δὲ λέγων, ὅτι Χρύσιππος οὐκ αὐτοτελῆ τούτων αἰτίαν, ἀλλὰ προκαταρκτικὴν μόνον ἐποιεῖτο τὴν εἱμαρμένην, ἐκεῖ πάλιν αὐτὸν ἀποδείξει μαχόμενον πρὸς αὐτὸν, ὅπου τὸν μὲν Ὅμηρον ὑπερφυῶς ἐπαινεῖ περὶ τοῦ Διὸς λέγοντα.

Τῷ

Τῷ ἔχετ', ὅπῃ κεν ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάστῳ
Η ἀγαθόν-   καὶ τὸν Εὐριπίδην,
Ω Ζεῦ, τί δῆτα τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς
Φρονεῖν λέγοιμ' ἄν· σοῦ γὰρ ἐξηρτήμεθα,
Δρῶμέν τε τοιάδ', ἃ σὺ τυγχάνεις φρονῶν.

Αὐτὸς δὲ πολλὰ τούτοις ὁμολογούμενα γράφει· τέλος δέ, φησὶ μηδὲ ἴσχεσθαι, μηδὲ κινεῖσθαι μηδὲ τοὐλάχιστον ἄλλως ἢ κατὰ τὸν τοῦ Διὸς λόγον, ὃν τῇ εἱμαρμένῃ τὸν αὐτὸν εἶναι.

In aſſenſionibus] Quas συγκαταθέσεις vocant, id eſt approbationes. Viſis autem, quae propriam habent declarationem earum rerum quae videantur, fides & aſſenſio adjungitur. Ac primum quidem cum quid objicitur ſenſibus, phantaſia eſt, id eſt viſum: quam ſequitur aſſenſio: aſſenſionem comprehenſio. Nam cum viſum acceptum & approbatum erat, comprehenſionem vocabant.

Vi effici] Vi quadam fatali & neceſſaria.

Iique ita diſſerebant] Ita argumentabantur liberas eſſe approbationes.

Etſi appetitus] Appetitio, quae ὁρμὴ dicitur, qua, quod ad naturam ſuam accommodatum eſt, expetunt animantes: ut res perſpicuas approbant.

Appetitum ſequuntur] Actiones.

Etiam aſſenſiones] Quae appetitum ſequuntur, & quibus ante quam agamus approbamus. *Plutarchus* [de Repugn. Stoic. pag. 1057. A.] Χαὶ μὴν ἔν γε τοῖς πρὸς τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς ἀγῶσιν ὁ πλεῖστος αὐτῷ τε Χρυσίππῳ καὶ Ἀντιπάτρῳ τίνος γέγονε περὶ τοῦ μήτε πράττειν μήτε ὁρμᾶν ἀσυγκαταθέτως.

Cauſſa appetitus] Non eſt in noſtra poteſtate, ſed externa eſt & fatalis.

Appetitu] Ut aſſenſiones & actiones, quibus appetitus praecurrit, quarumque auctor eſt.

Nec laudationes] Si neceſſitate fatali conſtricti, agimus coacti & inviti, neque virtus laudem, neque vitium vituperationem meretur: nec optimi cives honore, ſcelerati ſupplicio affici debent.

Neceſſitatem improbaret] Fatum enim nectit Chryſippus ex cauſis praecurrentibus, non neceſſariis tamen. *Cicero* in Topicis [c. 15.] *Alia autem praecurſionem quandam adhibent ad efficiendum, & quaedam adferunt per ſe adjumenta, etſi non neceſſaria, ut amori congreſſio cauſſam attulerit, amor flagitio. Ex hoc genere cauſarum, ex aeternitate pendentium, fatum a Stoicis nectitur.* Quod idem de Stoicorum ſententia etiam a *Plutarcho* ſcribitur in cap. de Fato. [de Plac. Philoſ. cap. 27.] Ita cum a fato Chryſippus neceſſitatem removeret, aliquid in noſtra poteſtate relinquebat.

Sine praepoſitis cauſſis] Sine antecedentibus cauſis.

Cauſſarum enim] Multa cauſarum genera ponunt Stoici, αὐτοτελῆ, προκαταρκτικά, συναίτια, ἑκτικά, συνεκτικά. Perfectas & prin-

cipales

cipales *αὐτοτελεῖς αἰτίας καὶ κυρίας* vocant, adjuvantes *συναίτια*; quae adjumenta quaedam afferunt, etſi non neceſſaria.

Itaque illi rationi] More Stoicorum, qui *συλλογισμὸν λόγον*, ratiocinationem rationem, ſaepenumero vocant.

Paulo ante concluſi] Ea eſt, Si omnia fato fiunt, omnia fiunt cauſa antecedente.

Ut ne appetitus] Quia in illis cauſis nulla neceſſitas eſt, ut vis afferatur appetitui.

Perfectis] Quae efficienter rei cuique antecedunt, & neceſſitatem afferunt.

Illa concluſio] Non in Chryſippum.

Commota viſo] Viſum antecedit approbationem: viſis enim perſpicuis credimus & aſſentimur. Sic autem interpretari ſolet *φαντασίαν* Cicero.

Proximam cauſſam] Evento & rei propinquiorem: etſi illa antecedens eſt & externa. Proxima igitur eſt quae *χρονεχὴς* dicitur: eadem etiam interdum continens dicitur, id eſt cohaerens & conjuncta cum re, ut paulo poſt. Continentem aliam poſuerunt cauſam Stoici omnia pervadentem & penetrantem quem ſpiritum adpellavere, rei cujuſque vim naturamque foventem & arcentem. Cauſae antecedentes & antegreſſae ſunt *προκαταρκτικὰ* & *προηγούμενα αἴτια*, ſive neceſſariae ſint, ſive non ſint.

Non ut illa quidem] Ut ſine viſo fieri non poſſit, nec tamen in viſi impulſione neceſſaria ſit approbationis cauſa, ſed tanquam principium & adjumentum, reliquo animi motu libero & ſoluto.

Sed revertitur] *Gellius* libro VI. cap. 2. iſtam Chryſippi ſententiam explicat & laudat. *Alexander* in libro de fato damnare videtur. Ἀλλὰ ἀφωρισμένως ἔκαστον πράττειν ἂν πράττομεν, παραπλησίως τῷ θερμαίνοντι πυρὶ, καὶ τῷ λίθῳ τῷ καταφερομένῳ, καὶ κατὰ τοῦ πρανοῦς κυλιομένῳ κυλίνδρῳ. Sententia eſt, Ut cylindrus ab impulſione externa principium motus habet, reliquum a ſua mobilitate: ſic in approbationibus principium eſt ab objecta extrinſecus ſpecie, reliquum ab animi libero motu.

CAP. XIX. *Et quaſi ſignavit in animo*] Ductum ab annulis ſignatoriis ſpeciem in cera ſignantibus. *Diogenes* Laertius [VII. 45.] Τὴν δὲ φαντασίαν εἶναι τύπωσιν ἐν ψυχῇ, τοῦ ὀνόματος οἰκείως μετενηνεγμένου ἀπὸ τῶν τύπων ἐν τῷ κηρῷ ὑπὸ τοῦ δακτυλίου γινομένων.

Extrinſecus pulſa] Viſo commota.

Sine cauſa antecedente] Quamquam non neceſſaria, ſed praecurrente.

Diſtinctio] Ut quaedam perfectae ſint & principales, *αὐτοτελῆ καὶ κύρια αἴτια*: quaedam adjuvantes, *συναίτια*, ex quibus fatum texitur.

Haec cum ita ſint] Sic diſceptat controverſiam Chryſippi fatum ex praecurrentibus cauſis & non neceſſariis nectentis, voluntatiſque

tatiſque libertatem retinentis, & eorum qui fatum negant, ut eos verbis, non re diſſidere doceat: quod conſequitur, explicata utriuſque ſententia.

Fato fieri] Sed liberas eſſe.

Alia ratio] Non enim tantum verbis, ſed re etiam diſſentirent, ſi praecurrere viſum negarent, & a ſe animum libere ſine ſpecie oblata moveri dicerent.

Eam cauſſam] Proximam & continentem.

Ut ſi omnia fato] Quod fieret, ſi cauſa neceſſaria & principalis eſſet.

Ab hoc diſſentiunt] Qui fato fieri omnia negant.

Ejuſmodi] Cujuſmodi fatum Chryſippus ponit: contra tamen omnium ſententiam, & anteceptam animo informationem fati.

Omninoque] Repetit diſtinctionem cauſarum principalium & adjuvantium.

Eas fato fieri] Diſputatio de vocabulo eſt, quid fatum ſit. Nam hi, qui fato omnia fieri negant, fatum tantum ponunt in principalibus & neceſſariis cauſis: quae quidem fati vera eſt notio, cui vim affert Chryſippus, ut aliquid in noſtra poteſtate relinquat: nam contra omnium ſententiam fatum neceſſitate liberat, & in praegreſſione cauſarum adjuvantium ponit, In quo ab Alexandro reprehenditur.

Ab iis fatum] In quibus tamen a Chryſippo etiam fatum ponitur. Docuit ergo paulo ante Cicero Chryſippum, dum aliquid in noſtra poteſtate relinquit, in eorum ſententiam eſſe delapſum, qui omnia fato fieri negant. Mox Epicurum dicet fatum ſine neceſſitate ſequi potius debuiſſe, quam commentitios motus afferre. Nam ita defendere poſſet quendam eſſe animi motum voluntarium, ſi in fato neceſſitas nulla eſſet.

CAP. XX. *Errantibus*] Non recte cadentibns in praeceps.

Inquit] Epicurus.

Primum] Si declinatio motus eſt atomorum, cur alius eis & a Democrito, & a te motus tribuitur? a Democrito plagae, a te ponderis? *Plutarchus* [de Placit. Philoſ. I, 23.] Δημόκριτος ἓν γένος τῆς κινήσεως τὸ κατὰ πληγήν. Idem etiam fatum ponebat. Auctor *Plutarchus* in Cap. de neceſſitate. [De Plac. Philoſ. I, 25.] Hinc etiam optime explicari poteſt locus ſuperior, quo motum quendam oriri dicebat extra pondus & plagam: ut pondus ex Epicuri ſententia dictum ſit, plaga, Democriti: quem tamen locum paulo aliter ex *Plutarcho* ſum interpretatus.

Minimo] Quod appellavit Epicurus, ut ait antea Cicero, ἐλάχιστον.

Duobus] Minimis intervallis.

Optare hoc] Voluntatis alicujus & optati potius hoc eſſe videtur, quam diſputationis & doctrinae. *Cicero* in Lucullo [c. 38.] *Somnia*

nia cenſet haec eſſe Democriti non docentis, ſed optantis. Et II. Tuſcul. [12.] *Optare hoc quidem eſt, non docere.*

Inani] In vacuo ſpatio, in quo nihil eſt quod atomum appellat.

E regione] Ad lineam.

Sui ponderis] Cur, cum declinet, non deorſum feratur ſuopte pondere: ſunt enim Epicuro omnia corpora gravia, ut docui.

Sibi dicere] Nam ſe putat reperiſſe fati liberationem.

Non modo fatum] Quando fatum a nonnullis ſine neceſſitate ponitur, ut paulo ante a Chryſippo.

Ut eſſent atomi] Individua corpuſcula, quae Epicurus rerum primordia putat, nulla cenſet Cicero.

Nam ſi atomis] Ut gravitatis & ponderis motus in atomis neceſſarius eſt, ita declinationis motus. Ex quo evenit, ut, quo commento fatum ſe depulſurum putavit Epicurus, eo imprudens fatum conſtituat. Neceſſarium eſſe motum ponderis non poteſt inficias ire, niſi ſuorum convellat principiorum motum perpetuum, qui ſi non eſſet neceſſarius, non debuit excogitare declinationem ad fati depulſionem.

INDEX

INDEX
AUCTORUM VETERUM,
Qui in NOTIS emendantur aut notantur.

Numerus paginam ſignificat.

AElianus	126.
Anianus	263.
Aratus	16.
Athenaeus	250.
Auguſtinus	71, 237.
Capitolinus	110.
Celſus (Jul.)	50.
Cicero de Orat.	268.
Acad.	9.
Tuſcul.	139, 178.
Nat. Deor.	171.
Offic.	138.
Clemens Alex.	113, 120, 249.
Clementina	114.
Cyprianus	181, 198.
Diogenes Laërt.	56, 225.
Euſebius	22.
Felix (Min.)	82, 181, 198.
Feſtus	70.
Florus	35, 81.
Hegeſippus	181.
Hermas	71.
Iamblichus	8, 12.
Joannes Sarisb.	105.
Iſidorus Hiſp.	15, 205.
Lactantius	31, 170, 268, 276.
Macrobius	114.
Marcellinus (Amm.)	68.
Maximus (Tyr.)	114.

Moeris

INDEX AUCTORUM.

Moeris	57.
Nonius	140.
Obſequens	102.
Origenes	124.
Pacuvius	1.
Philo Judaeus	2, 94.
Plinius H. N.	116, 122.
Plutarchus	105, 111.
Polyaenus	167.
Porphyrius	8.
Scholiaſtes Euripidis	2.
Ciceronis	21.
Servius	6, 171.
Severus (Corn.)	152.
Sextus Emp.	11, 251.
Socrates	127.
Stobaeus	248.
Suidas	3.
Valerius Max.	33.

FINIS.

BOOKS Printed for, and Sold by CORNELIUS CROWNFIELD, at *Cambridge*; and JOHN CROWNFIELD, at the *Riſing Sun* in St. *Paul's* Church-Yard, *London*.

C. Julii Caeſaris & A. Hirtii quae exſtant Omnia. Ex Recenſione *Joannis Daviſii*, cum ejuſdem Curis Secundis. *Quarto*, 1727.

M. Tullii Ciceronis Tuſculanarum Diſputationum libri V. Cum Commentario *Joannis Daviſii*. Editio Tertia, Auctior & Emendatior. *Octavo*, 1730.

——— de Natura Deorum libri Tres. Cum notis integris Paulli Manucii, Petri Victorii, Joachimi Camerarii, Dionyſ. Lambini, Fulv. Urſini, & Joannis Walkeri. Recenſuit, ſuiſque Animadverſionibus Illuſtravit ac Emaculavit *Joannes Daviſius*. Editio Tertia. Sub Proelo.

——— Academica. Recenſuit, Variorum Notis ſuas immiſcuit, & Hadr. Turnebi Petrique Fabri Commentarios adjunxit *Joannes Daviſius* Coll. Regin. Cantab. Praeſes. *Octavo*, 1725.

——— de Legibus Libri Tres. Recenſuit, ac Petri Victorii, Paulli Manucii, Joachimi Camerarii, Dionyſii Lambini, & Fulvii Urſini Notis ſuas adjecit *Joannes Daviſius*. Accedit *Hadriani Turnebi* Commentarius. *Octavo*, 1727.

——— ad Q. Fratrem Dialogi tres de Oratore. Ex MSS. emendavit, Notiſque illuſtravit *Zacharias Pearce*, S.T.P. Editio Secunda. Sub Proelo.

M. Minucii Felicis Octavius, ex iterata Recenſione *Joannis Daviſii*, cum ejuſdem Animadverſionibus, ac Notis Integris Deſ. Heraldi & Nic. Rigaltii, nec non Selectis aliorum. Accedit Commodianus, Aevi Cyprianici Scriptor, cum Obſervationibus antehac Editis, aliiſque nonnullis, quae jam primum prodeunt. *Octavo*, 1712.

Lactantii Firmiani Epitome Divinarum Inſtitutionum ad Pentadium Fratrem. Eam ex vetuſtiſſimo MSto Taurinenſi nuper editam recenſuit, & ſuis animadverſionibus illuſtravit, ac emendavit *Joannes Daviſius*. *Octavo*, 1718.

C. Criſpi Salluſtii quae extant; cum Notis Integris Glareani, Rivii, Ciacconii, Gruteri, Carrionis, Manutii, Putſchii, Douſae; Selectis Caſtilionei, C. & A. Popmae, Palmerii, Urſini, J. Fr. Gronovii, Victorii, &c. Accedunt Julius Exſuperantius, Porcius Latro: & Fragmenta Hiſtoricorum Vett. cum Notis A. Popmae. Recenſuit, Notas perpetuas, & Indices adjecit *Joſephus Waſſe*, Coll. Regin. apud Cantab. Socius; & Nobiliſſ. Marchioni de Kent à Sacris Domeſticis. Praemittitur Salluſtii Vita, Auctore V. Cl. *Joanne Clerico*. Quarto, 1710.

Stanford University Libraries
3 6105 002 097 041

PA
62
D
17

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.